

egyéb:

(K. 10)

Nagy i kis. Sch.
meri. Tholdt Jo.
2. sz. Könyvtára
601 1865.

1683

23. folgo 1870. i.
139. cu cu
mar c könyv.

2. A. 16. I.

1683

1. köld. (uljcs)

NEGY RÖVID
ELSŐ
KÖNYVETSKEK,

Mellyeket

A' Hitben támadott 'Versen-
gésekről irt, és külön külön ki-
bocsátott JESUS Társasá-
gában lévő

SZENT-IVANYI MARTON
Pap, és Theologus.

Most pedig
Magyar nyelvre fordított és
kinyomtatott egygüt.

Andreas Jo:

Isztansky

Nagyszombatban, az Academiai Bő-
tűkkel Hörmann János által, 1703'

1840. évig: 139. év.

NEGY RÖVID
ELSŐ
KÖNYVETSKEK

Mellyeket

A' Hitben támadott 'Versen-
gésekről irt, és külön külön ki-
bocsátott JESUS Társasá-
gában lévő

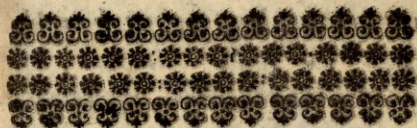
SZENT-IVANYI MARTON
Pap, és Theologus.

Most pedig
Magyar nyelvre fordított és
kinyomtatott egygüt.

Nagyszombatban, az Academiai Bő-
tűkkel Hörmann János által, 1703'

1840. évig: 139. év.

TEKENTETES

ES

NAGYSAGOS

BARKOCZI

CHRISTINA

ASZSZONYNAK,

Méltóságos Károly Sándor
Uram Neimes Szakmár Vár-
megye fő ispánnya Szerelmes
Házas társának nékem jó

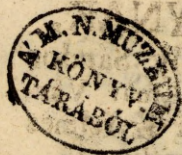
Nagy Afiszonyomnak.

mint Joba baború nél-
kül nem volt a Világ,
ugy, ha valaha, most
egy/zer leg mérgebben emberé

)o(2

véré

vért szomjuboza fegyverben öl-
tőzt az egész világnak leg-
szébb, legnépesebb, legnemes-
sebb része Europa. mikor, 's mi-
lesz vége, a' tudgya egyedül, a'
ki az egetből, végtetetlen bölcs
gondviselésével kormányoz min-
deneket.

De türbető volna ugy te-
czik, ez, ahoz a' háborúhoz ké-
pest, melyet nem a' földi Mars,
hanem a' pokol-béli Pluto,
nem egy Európában, hanem az
egész világon, nem test, hanem
Isten, 's lélek ellen indétott, már
eleintől fogva ez oráig a' Christus
Anyaszentegyházában: 's a' mi
leg keserveesebb, azokat ültet-
vén, 's fegyverezvén zászlója
alat fel, kik azon Anyasze-
nyház-
nak ölében kebelében neveded-
tek

tek fel. Ezek közül valok voltak
a' régi üdökben Arius, Sabellius,
Manicheus, most pedig az utolsó
üdökben, nem utolsók: Husz,
Zwinglius, Luther Marton, és
Calvinus János, kik elsőben sok
ideig a' Romai Anyaszentegy-
háznak táborában, a' Christus
Zászlója alatt igaz papi hivatal-
ban, és méltóságban vitézked-
vén, de végre tölle vakmerőkep-
pen el-pártolván, 's azon édes An-
nyok ellen fegyvert kötven az
igaz üdvösséges hitnek, Isteni sze-
retetnek, szolgálatnak szép egy-
gyességet, annyira fel zavartak,
's meg szaggattak, kiválképpé a'
nyomorult Hazánkban, bogy alig
maradot csak árnyeka is, régi
pogányságból meg tért édes Nem-
zetünk, más országoknak fogá-

natos példa adó, aétatoságának,
kerecsenyiségének, erős bitinek,
és dicsőségének. Mellyből mi kö-
vetkezett legyen, nem szükség
előszámlálnom. mert szemünk
előt vagyon a' miért nyegünk.

Ama, darab földért, batá-
rért hadakozó világi Mársnak
Táborában, kiválképpen a' mo-
stani üdökben csak a' férfiak köt-
nek fegyvert; noba a' régi üdök-
ben voltak oly erős Aszszonyok-
is, kik sok nevezetes erős férfi-
aknak, az utbol ki nem állottak:
bogy sokakról ne szollyak, ilyen
volt Pentefilea, és Camilla, ilyen
amaz szent irásban nagy dicsé-
retes emlékezettel fel jeczet erős
Debbora Judith, és Jabel,

De a' Pluto táborában pár-
tos, vakmerő seregek és batalmok
ellen,

ellen, nem csak a' bátor férfiak,
de a' gyenge edényben nagy erős
szível vitézkedő Aszszonyok és
Szűzek is, nagy bátran, lelki
fegyverben öltözvén 's' velek
meg-ütkezvén, dűcsőséges örök
emlékezetre méltó győzedelmet
nyertek; a' mint bogy én ezt, sok
szép példákkal bizonyíthatnám
meg, de nem akarván bossza-
unalmas irással fárastani Nagy-
ságod szemeit, egynek az ő erős
példáját el nem halgathatom, a'
ki is nem más, hanem a' kinek
nevét Nagyságod annyival
méltábban viseli, mennyivel in-
kább közelét életével Istenhez va-
lo buzgó szeretetibez, erős bití-
bez. Ez a' dűcsőséges szűz po-
gány szülektől származván, po-
gányságban neveltetvén, minék

tanácsa a szent léleknek, kivál-
képpen való malasztja által, az
igaz üdvösséges hitet meg ismer-
te volna, Pluto pogány Zászlójá-
tul el pártolván, a Romai Anya-
szentegyháznak táborában fel-
emelt Christusz Zászlója alá iratta
magát, mely alatt úgy is vitézke-
det, hogy noba ugyan gyenge szűz
testén sok sebeket ejtet legyen az
ellenség, de lelkében és szívében
meg nem ejthette, meg nem tan-
toréttatta's annal inkább rabjá-
vá nem tevette. Tuscia tarto-
mányában lévő Tyrus Várossá-
nak lévén fő Birója, és akkor bé-
li pogány Császárnak képe édes
Attya, Plutonak bosszúságára,
a pogányoknak gyalázzattára,
kissebségére, ugyan azon édes
Attyának, arany és ezüst bálván-
nyit

nyit öszve rontván, a szegé-
nyeknek osztogatta ki: Mely bá-
tor vitéz cselekedetiért ellenene-
ki dühödven Attya, egész gyen-
ge szűz testén, nagy kegyetlenül
el követet verések, és más kin-
zások után holt eleven szám-
ban hagyván ártatlan leá-
nyát, végre sullyos nekéz kö-
vet köttetvén nyakára, mely
viznek fenekére vettette. De
onnet az Ur Isten Angyala által
csudálatossan ki szabadulván,
újbarczra, új ütközésre kinfze-
rettet: Attya halála után más
Bironak pálczája alatt, az elsőb-
beknél is nagyobb kinzásokat
szenvedvén el, végtére Julianus
kegyetlen Tyrannusága alatt, el-
sőben égő kemenczében vettetet,
a hol őt egész nap minden bán-
tás

tás és sérelem nélkül a' Babylo-
niai három ifjával dicserő az
Istent: Innen ki vétetvén mér-
ges scorpiaok, és vipera kigyók
közé vettetet; de mint a' tűz
nem árthatot neki, úgy ezek is,
szűz testét még csak meg sem illet-
ték, utoljára nyelvének töbél ki
meczése, és mérges sebes nyilak-
kal való által, 's meg által ligga-
tás után, életét ugyan le tőtte,
de lelkét nagy dicsősféges nyiro-
séggel annak viszszaadta, a' ki-
től vőtte vala.

Mint hogy azért Nagyságod
ennek a' dicsősféges Heroínának
viseli nevét; sőt, ha nem ily
nagy szenvedésekben nem is,
de az Isteni állandó erős hitben,
szép példa ado életatóságban,
buz-

buzgo szeretetben; a' pokol, és
eretnekiség ellen való bátor vi-
telkedésben, életét, és dicserő-
tes cselekedetét nyomban követi;
ém a' mostani, Christus Anya-
szentegyháza ellen hadakozó el-
lenkező pártos Atyafiak ellen,
fegyvert adok, 's nyújtok Nagy-
ságod kezében, hogy annak pél-
dájára, kinek nevét érdemessen
viseli, vele, bátrabban szemben
szálljon, 's meg barczollyon;
meg emlekezvén arrul is, hogy
Vitéz és mindenkor az igaz Pa-
pista Romai vallásban állbata-
rossan megmaradot, 's ebben
méltán dicsekedő Barkoczi Fa-
miliából származot Christina
legyen, kinek én a' midőn Istentől
bölcszen szerencsés életet,
örö-

örömére, vigasztalására való
szég Maradékokat, a' Karolyi
Familiának dűcsőfiségre szol-
gáló ékességét, és minden jot ki-
vánok, maradok.

Nagyságod

*Alázatos Istenimádo
szolgája az Urban.*

P. Szent-Iványi Marton.

Nagyszombatban 2. Julij

1703.

ELSŐ

ELSŐ KÖNYVECSKE.

Egy magával fok ideig vete-
kedő, és nagy szorgalmatóság-
gal, az igaz üdvözítő Hit valosá-
gos igazságát kereső embernek
huszon négy Kételkedési; mel-
lyek az Igaz Catholica Religioval
ellenkező Uraknak, Augustana,
és Helvetica valláson lévő Pász-
toroknak, Uij esztendő Fejében
1700. esztendőben mu-
tattatnak.

Elöl Jaro Beszed.

Z én állapotom, a'
ki ezeket a' kétel-
kedéseket elő-
zam, ilyen: Az Atyám Kál-
A vimi-

vinistavala; az Anyám Lu-
 therána; Atyámnak pedig
 egy testvér attyafiának Fia,
 mind jószágos cselekedetéről,
 's mind okosságrol, és koros i-
 deitől dicshiretes lévén, igen jó
 Romai Catholicus. Eddig
 pedig meg tiltattam volt szü-
 leimtől, hogy a' Romai kö-
 zönséges hitet (a' mellyet fel-
 yeb említet Atyám fia nékem
 mindenkor jóvallot) ne követ-
 ném. Az omban az Atyámtól
 gyakorta kényszerítetttem,
 hogy az Helvetiai Confeßiot,
 az Anyámtól pedig az Augu-
 stiai vallást kövessém. Annak

oká-

okáért ilyen rettenetes szo-
 rongatásra jutván, hogy illy
 nagy állapotban (tudmillik
 az örökké való üdvösségnek
 dolgában) vakmerőképpen
 ne cselekedgyem, e' követke-
 zendő kételkedésszel hoz-
 zátok folyamodom, és ezek-
 nek meg fejtését, ohajtva tö-
 létek várom.

A 2

Első

Első Kételkedés.

MAllyon, ha Magyar-Országban el-tűrt és el-szenvedett Vallások közül, akár mellyikét, és leg főképpen (hogy a' többit el hal-gassam) ha a' Romai közönséges hitet, vagy az Augustai és Helvetiai Confessiot, az az: ha a' Cálvinus és Luther vallását követem, üdvözülheteké? Oka kételkedésemnek ez: mert igaz hit nélkül lehetetlen tetzeni az Istennek, és következőképpen üdvözülni-is. Mivel csak egy az igaz hit, valamint hogy csak egy az igaz Isten, és egy az igaz keresztség, a' mint bizonyította Sz. Pál

Pál ad Ephes. Cap. 4. Tehát valamint nyilván való hamisság ez; hogy akár igaz Istent imádgyak, akár valamely más nem igaz Istent; egyeránt jól cselekelek; ugy nyilván való hamisság ez, a' fellyeb említett vallások közül akár edgyikét, akár a' másikat választaszam (mivel csak egy azok közül igaz, és az, az egy, az örökké való üdvösségre szükséges) egyeránt üdvözülhetek. Tovább ha az említett Religiók közül akár mellyiket követvén, kiki üdvösséget nyerhet: Tehát a' Romai közönséges hitben-is. Annakokáért az Augustai, és Helvetiai vallás kezdőinek, nem volt elegendő okok, hogy magokat el-szakaszszak, és elválaszszak a' Romai közönséges hittől, és hasonlo-képpen azok követőinek-is, nincs elegendő okok, miért hogy ugyan azon Romai kö-

zönséges hithez ne ragaszkod-
gyanak, és az igaz Romaiakolba
viszszá ne térjenek ; leg-főkép-
pen mivel ebből a' szakadásból,
származtanak, és napról napra
származnak ennyi sok alkalmat-
lanságok, hadakozások, versen-
gések, háboruságok, Pártüté-
lek, egy más ellen való feltáma-
dások, haszontalan veszekedé-
sek, üldözések, Pártolkodo har-
czolások, és több efféle gonosz-
ságok, mellyeket mind elkerül-
hetnénk, hogy ha egy hitűek, és
egy vallásuak volnánk.

Második Kételkedés.

Bizonyos dolog, hogy a' Romai
hit a' Keresztyénségnek kez-
detiben Apostoli hit volt. Mi-
vel Szent Pál Apostolad Rom. 1.
a' Romai hitet maga hitinek
mondgya, és a' maga hitit Romai
hitnek

hitnek vallyá. Kérdés támad
tehát. Vallyon az a' hit a' Ro-
maiaknál el-fogyot-e, vagy nem?
ha el-nem fogyot, Tehát ugyan
azon hitek vagyon most is, és
következendő-képpen Apostoli
hitek. Ha pedig el-fogyot, Uj-
jobban kérdezem. Mikor?'s hol?
a' hitnek mellyik ágazatyában?
egészlen-é? és egyszer 's-mind-
e', a' vagy pedig csak részenként
fogyot-el? Miképpen lehessen pe-
dig az, hogy annyi sok bölcs okos
férfiak, azt a' szakadást, vagy el-
fogyást eszekben nem vették vol-
na, a' kik az Apostoli igaz hit-
nek meg-maradásáért, és meg-
tartásáért fáradoztak, sokszor
fel-indultak, és hogy az új tanítá-
sokat ki-ircsák, és ki-gyomlá-
lyák éjjel nappal vigyáztanak?
Es mi az oka, hogy a' régi Irás-
tudók közül senki fel nem jed-
szette, és irásban nem hatta ezt

az el-fogyást? és se helyét, se idejét, se czikelyét, a' melyben el-fogyot volna maradéki emlékezetire irva nem hatták? holot ennél kisebb állapotú dolgokat is esztendőről esztendőre irt Historiájokban be-foglaltanak. Milyen leher még-is, hogy a' Romai Hittől való szakadások ellen és azoknak Authori ellen mindigart vagy Provinciái, vagy egész Generale Conciliumokat hirdettek, és szerzetek; 's még-is ennek a' Romai és Apostoli hitnek el-fogyásáról sem Conciliomot nem indítottak, azokat nem kárhoztatták, sőt soha emlékezetet sem tettek felőle; Sőt inkább ellenkező dolog láttatik innen következni. Mivel az Eretnekség kezdői alig kezdetek tanítani az igaz Romai és Apostoli hittel ellenkező czikkelt, azonnal min-

mingyárt ellenek állottak, és támodtak az Anyaszentegyháznak Doctori, és mind addig hántak vetették, és vizgálták az ő hamis tudományokat és tanításokat, a' míg meg-edgyezvén, a' Conciliumbéli gyűlekezetben kárhoztatták. Így kárhoztatták az Arius, Pelagius, Nestorius, Euthiches, és mások ezerek tanításit, és a' közellyeb való Sæculomban hasonlóképpen Viklefus, és Husfius tudományát: Nem is látczik itten semmi ok a' külömségre, miért a' fellyeb emlitter Eretnekek tanítási igazán és törvény-szerént a' Conciliumoktól kárhoztattak, és az Apostoli régi Romai hittől, és tudománytól el-fszakat eretnek tudománynak vallattattak? 's a' Luther és Kálvinus, 's azokat követőknek tanítási igazán ne kárhoztattatnának a' Triden-

római Oecumenium Közönséges
gyülekezettől, a' mint a' Római
Catholicusok próbállyák.

Harmadik Kételkedés.

Gyakorta halottam az Augu-
stai, és Helvétiai Valláson
lévő tanító Pásztoroktól, és Pro-
fessoroktól, és ifjúságomtól fog-
va arra tanítottam tőlök, Hogy a'
négy vagy öt első Sæculomokban
ugymint az első Anyaszentegy-
házban igaz, és Apostoli tudomá-
ny volt, és fémet a' Római Ec-
clesiában, de azokután, az első ú-
dók után el-kezdet fogyni, és a-
zomban el-is fogyot. Midőn
erre a' tudományra tanítottam
volna, felettéb nagy kívánság-
gal indittatam fel, hogy azoknak
a' Szent Atyáknak, a' kik azokba
az első Sæculomokban éltek, és az
Anyasz-egyházban tündöklöttek
irásihoz

irásihoz folyamodnám, és azok-
nak tudományokat (leg főkép-
pen ebben a' Sæculomban való el-
lenkező dolgokrol) szorgalma-
tossan vizsgálám. Alkalmatos-
san pedig történék, arra a' Bibli-
othekára találván, a' hol a' régi
Sz. Atyáknak könyvei együt je-
len valának; Azokat szorgalma-
tossan fel-forgatván, és olvasván
fel-találám, hogy mind edgyet
értettek a' mostani Sæculomban
lévő ellenkező dolgokrol a' mo-
stani Római Anyasz-egyház-
ban lévő Doctörökkel, és min-
den igaz Római hiten lévő
Catholicusokkal. Nevezetkép-
pen egygyet értenek a' Purgato-
riumrol, a' Szentek segítségül
hívásáról, a' Szent Mifebéli áldo-
zatrol, a' penitentia tarto Szent-
ségrol, a' Római Pápának elsősé-
géről, a' Római Anyasz-egyház-
nak méltóságáról, és meg-

csalhatatlanságáról, mely állapotokat szemlélvén, és tulajdon szemeimmal látván, 's tapasztalván, oly kételkedésben estem, a' melyből éppen ki nem szabadulhattam, és a' máig napig sem szabadulhatok ki.

Negyedik Kételkedés

Ki-szedvén pedig, és szorgalmasan fel-jegyezvén azoknak a' Szent Atyáknak bizonyságokat, és mondásokat, el-mentem némely Helvecziai és Augustai Valláson lévő pásztorokhoz és Professzorokhoz, és ő tőlők kérdezvén tudakoztam, Hogy hogy, 's miképpen kellyen ezt a' két dolgot meg-edgyeztetni, tudni-illik hogy a' négy vagy öt első Sæculumokban, az első időben lévő Romai Anyaszentegyháznak tudománya igaz, és Apostoli tudomány

domány volt, 's még-is a' régi Szent Atyák, a' kik abban az időben éltenek, és az akkorbéli tudományt irták azt vallyák, hogy akkor a' Romai Anyaszentegyházban az a' tudomány, volt, a' melyet most tartanak, és vallanak a' Romai Catholicusok, és a' melyet az Augustai és Helvetiai Confessionálísták vagy-is Pásztorok kárhoztatnak? Mindazon-által erre a' kérdésemre más egyéb feleletet nem vettem, hanem, hogy a' Sz. Atyák, mivel olyan emberek voltak mint mások, vétekeztek ezekben a' hitnek dolgaiban. De ezzel engem a' kételkedésből ki nem szabadítottak, sőt nevedet kétségem, mert így okoskodom vala magamban; Ha a' Sz. Atyák, azért, hogy emberek voltak (noha Szentek, Bölcsék, az Szent Írásban forgot Férfiak, az Apostoli időhez leg közel-

A 7 lyeb-

lyebbek, előttök lévő tudományokhoz leg inkább ragaszkodók (még-is vétkezhettek az hitnek ellenkező dolgaiban; Tehát Luter, és Calvinus mivel emberek voltak, és sokkal alább valók mind tudományokban 's mind jószágos-cselekedetekben azoknál a' Szent Atyáknál, vétkezhettek a' magok tudományokban, és az igaz utrol el-tévülhettek. Annak-okaért az ő tanításokhoz, és tudományokhoz nem ragaszkodhatni, és oly bizonságunk fölé nem lehet, a' mely mindenmű más világos bizonyítágot föllýúl halladgyon, a' mely szűkség-képpen kívántatik az Isteni hitnek cselekedetire:

Ötödik Kételkedés.

EBben-is igen megbotránkoztam, hogy midőn gyakorta jelen volnék a' Romai Catholicusok, és Augusztai vagy Helvetiai valláson lévő emberek verekedésen, és pörlekedésen, és midőn a' Romai Catholicusok Luther és Calvinus könyveiből valamely illetlen tanítást, rendetlen mondásokat, olly világossan hoznának elő, hogy azokat senki közúlók nem tagathatná, ez vala a' felelet: semmi gondom Lutherrel, avagy Calvinussal. Látsák ők, mit tanítottak, és irtanak, mitudni illik az Helvecziai és Augusztai Prædikátorok, követtyük a' Szent Írásnak világos szavait, és annak természet-szerént, és igazán való magyarázattját. Azért magamban

igy

igy tanácskozván okoskodom
vala. Tehát már itten a' tanít-
vány a' Mestere felet röpül? Tehát
ha az ő Mesterek, jöllehet vilá-
gosoknak vélvén a' Szent Írásnak
szavait, és azoknak természet-
szerént való magyarázattyát,
még-is fokokban vétkeztek (a'
mint megengedik mint egy hal-
gato képpen magok a' tanítvá-
nyok) annál inkább vétkezhet-
nek a' tanítványok, jöllehet vél-
lyék és ítéllyék hogy világossak
legyenek ő nálók a' Szent Írásnak
szavai, és azoknak természetse-
rént való Magyarázattyá. Te-
hát ismét az olyan értelemnek
nem léfzen oly bizonyága, a'
mely bizonyág, minden más
bizonyságokat fellyül-halad, mely
bizonyság valóságosképpen ki-
vántatik az igaz hitre, Annak-
okáért nem léfzen az igaz hitnek
cseleke-

cselekedete, hanem tiszta véleke-
dés, és kételkedés.

Hatodik Kételkedés.

A Zt kérdem már, ha szüksé-
ges képpen kívántatik e',
vagy elég e' az üdvösségre, hogy
valaki mind azokat hidgye (de
többet ne) valamik az Apostoli val-
lásban a' vagy symbolumban fog-
laltatnak ? a' mellyet fokaktól a'
Helvetia, és Augustana valláso-
kat követőktől hallottam gya-
korta, Itten-is okom vagyon a'
kételkedésre ; Mert másképpen
az Augustana és Helvetiai vallás-
nak követői azt tartják, hogy ők
sem nem hisznek, sem hinni nem
akarnak egyebet, hanem csak azt,
a' mia' Szent Írásban világosan
meg-vagyon írva, Az Apostoli
Credo pedig sohult a' Szent Írás-
ban volta-képpen és nyilván való
vilá-

világossággal nincsen feltéve, tehát vagy nem szükséges képpen kívántatik, hogy azokat mind hidgye, a' mik az Apostoli Symbolumban vadnak, vagy pedig mást egyebet, a' mi nincsen világos szókkal a' Szent Írásban kelteni. Ezen-kivül pedig soha még eddig eleget meg nem foghatam miképpen hiszik az Augustana és Helvetiai valláson lévők az Apostoli Credonak azt az Agazattyát, *hiszem a' Szenteknek edgyeségét, vagy, hiszem a' közönséges Anyaszentegyházat.*

Heredik Kételkedés.

A Helvetiai, de leg-főképpen az Augustai vallást követők néha magokat Catholicusoknak mondgyák, Azért a' Pápistákat külömbségnek okáért Romai Catholicusoknak nevezik; Ezek nem

lattan-

lattanak jól tudni az Echimologiat, az-az ennek a' szonak, *Catholica*, vagy közönséges hit név szerént való nevezetnek igaz eredetét. Mivel a' *Catholica* hit a' görögöknél annyit részen, mint a' Deákoknál *Universalis* az az közönséges. A' honnan Szent Agoston szerént a' *Catholica* vagy közönséges hit mindenkor, és mindenütt volt az Apostoloknak idejétől fogva. A' Helvetiai, és Augustai vallás nem mindenkor volt, mivel csak az el-múlt időben és Sæculomban koholtator, Nem-is mindenütt volt, és vagy on, mivel egynéhány Eszaki tartományokon kívül soha sem volt, sőt a' föld kerek séginek némely részeiben soha sem hallottator, nem-is hallatik fele.

Nyol-

Nyolczadik Kételkedés

HAllottam ugyan némely Augustai, és Helvetiai vallásnak követőitől, hogy ők méltán azért hivattatnak Catholicusoknak, hogy hiszik azokat, a' mik foglaltatnak a' Szent Athanasius vallásában, mivel utánna vettek a' több ágazatoknak, *Ez az Catholica hit.* De hogy nem elég csak azt hinni, a' mi a' Szent Athanasius Symbolumjában foglaltatik, arra hogy Catholica hite legyen (jollehet szükséges azokat is hinni) abból kitetczik, hogy az a' vallás csak azokat foglallja magában, a' mellyek a' relyes Szent Háromságnak, és az Isten Fia meg-testesülésének tirkait illetik. Csak egyedül a' melyekről volt akkor a' pörlekedés és vérekedés, az Arianusok, Catholicusok, és fél Arianusok közöt, és nem szol
az a'

az a' vallás, a' Catholica hitnek több ágazatirol. Azonban mindgyárt utánna veri Sz. Athanasius, mellyet valaki éppen és fel bontatlanul nem tart, kétség nélkül örökké el-vész. Tehát a' Catholica hitre a' Sz. Athanasius Symbolumja szerént is nem elég, hogy csak a' Szent Háromságnak, és a' megtestesülésnek tirkairol igazat vallyunk, hanem szükség, hogy a' Catholica hit éppen, és fel bontatlanul, az az, a' hitnek minden ágazati, és Czikkeli mindenkiben meg-tartassanak. Ezeken kívül ugyan azon vallásban vannak azok az igék, a' kik jot cselekefsznek, az örök életre mennek, a' kik gonoszat, az örök tűzre. Az Augustai pedig és a' Helvetiai vallás, nem kíván az örök életnek elnyerésére jo cselekedeteket. Tehát azt sem hiszik mind, a' mi foglaltatik a' Szent Athanasius Vallásában,

lásában, Azért innend sem hivatathatnak ezen vallásokat követők, Catholicusoknak, mely dolog mind addig nékem igaznak látszik, a' míg tölletek jobban meg nem taníttatom.

Kilenczedik Kételkedés.

EZ sem kevés kételkedést szerez, mivel az Anyaszentegyháznak, egynek kel lenni, valamint egy a' Hit (a' mely egység az igaz Anyaszentegyháznak edgyik jele (mindazonáltal annyi fok különbözőségek, szakadások, és egyenetlenségek találtnak a' Reformata Ecclesia pástori közöt, sőt nem csak a' Kálvinisták's Lutheránusok közöt, a' kik egy mást rut fertelmes vétkekről kárhoztatták, de még a' Kálvinisták magok közöt, a' Lutheránusok-is magok közöt ki-
mond-

mondhatatlan egyenetlenségben vadnak, Mert a' Lutheránusok közöt mást tartanak az Adiophoristák, mást az Ubiquisták, mást a' Mélancton követőj, mást a' Buceristák. Sőt a' mi csudálatosab mást hisznek a' Svecziai Lutheránusok, mást az Imperiumbéliék, mást a' Magyarországi Lutheránusok. A' Kálvinisták közöt, mást tartanak a' Pontánusok, mást a' Præsbiteriánusok, mást a' Lágy, mást a' hideg Kálvinisták, hogy hogy vezéreltetnek tehát ezek a' Istennek Sz. lelkétől? Mivel az Istennél nincsen a' változásnak árnyékozáta, se az ugy és nem etzer'smind, hanem Istennél az ugy.

ugy, a' nem,
nem.

Tizedik Kételkedés.

TUdom ugyan azt is, hogy az Augusztai, és Helvetiai valóságú Pásztorok szoktak mondani. Ezek a' külömségek a' Hitnek csak a' történet szerént való ágazatiban, és nem a' valóságos, vagyis szükséges ágazatiban vadnak. De soha még eddig meg nem értem tőlök azoknak a' történet szerént és valóságos hit ágazatának nevezet szerént való neveit. Nem de nem valóságos, és szükséges ágazattya a' hitnek; az Oltari Szentségben valóságos jelen volt a' Christus Szent Testének? a' prædestinatio, avagy elválasztás? a' Szent Kereszttség? Még-is ezekben sokat különböznek a' Calvinisták, és a' Lutheránusok magok között. Ha pedig ezek nem valóságos ágazati a' hitnek, mellyek azok? Továbbá

vábbá, a' hit el-oszolhatatlan, mivel csak az Istennek meg-jelentő méltóságához és meg-másolhatatlan igazságához ragaszkodik, mely Isteni méltóság és igazság hasonló, és egyenlő minden meg-jelentetet dolgokban és titkokban, mivel valamint lehetetlen, hogy az Isten meg-csalatathassék, vagy másokat meg-csalhasson: hazudgyon vagy hamislat mondhasson, egy meg-jelentet dologban, úgy lehetetlen más titok felől-is hogy hazudgyon vagy hamislat mondgyon. Ha tehát a' hitnek edgyik ágazattya *essentialis*, az az oly valóságos ágazattya, a' mellyet ha nem hiszen az ember, el-kárhozik, úgy a' több ágazati-is volta képpé valóságos ágazati, mivel ezek-is azon Isteni méltóságtól és igazságtól jelentettek meg, a' melytől a' fellyeb valok, Utollyára az Augusztai, és Helve-

tiái Vallás meg edgyezik az ő
fundamentális és főbb czikelyi-
ben, az igaz Romai Ecclesiával,
a' miben tehát a' Romai Ecclesiá-
tól el-pártol, az mind csak tör-
ténet ízerént való czikely.

Tizen-egyedik Kételke- dés.

A Z Augustai Vallás háromszor
vagy négyszer leg aláb ki-
nyomtatatot már külömb kü-
lömb-féle údókben, de minden-
kor külömb volt az új nyomtatás-
ban attól a' Vallástól, a' mely az
előbennyi nyomtatásban vala;
mert mindenkor vagy több ada-
ték hozzá, vagy meg-csonkítá-
ték, vagy meg-csorbátaték. Kér-
dem már az Augustai Valláson lé-
vő Pásztoroktól, mellyik Val-
lást kell ezek közül követnünk?
és mi oka, hogy inkább, ezt hogy-
sem amazit?

Tizen-

Tizenkettődik Kételke- dés.

A Zt is örömeft tudnám az Au-
gustai és Helvetiai Vallásu
Pásztor Uraimtól, ha éppen így's
nem más képpen kell érteni ezt
az ő tanításokat, hogy semmit
egyebet nem szükséges, se nem
tartozunk hinni, hanem csak azt,
a' mi nyilván és világos szokkal
vagyona' Szent irásban? ha úgy?
mi oka tehát, hogy ő nállok is,
és magok által keresztteltetnek
meg a' kisdedek, mivel erről sem-
mi Parancsolat, se példa nincsen
nyilván és világos szókkal a' Sz.
irásban, sőt ellenkező dolgot lát-
tatik a' Szent irás jelenteni, mi-
dön azt mondgya, a' ki hiszen és
meg-kereszttelkedik, az üdvözl.
a' hol a' hit meg-előzi a' keresz-
séget, hit pedig nincsen a' kisde-
dekben, hanem csak az meg-ál-
lapo-

lapodot údejú emberekben. Azt sem mondhatni itten erre, hogy az ártatlanokat kereszttelik az Attyok hitiben, a' mit mondanak a' Kálvinisták, vagy pedig hogy magok az Ártatlanok a' Szent Léleknek kiváltképpen való megvilágosításából a' hitnek cselekedetivel élnek, holot ez, edgyik sincsen világos szokkal a' Szent írásban, még-is a' Pásztorok azt tanítták, hogy semmit egyebet nem kel (mivel nem szükséges sőt kárhozatos) hinni, hanem csak azt, a' mi világos és nyilván való szókkal vagyon a' Szent írásban. Azután ha megkeresztelretnek valamely Sidonak vagy Pogánynak az ő Gyermecskéje, ki mondgya azt, hogy az a' Kereszttség nem igaz, és nem helyes Kereszttség volna? 's még-is annak tulajdon cselekedetéből álló hite a' Kereszttség előtt nem volna, se pedig

pedig az Attya hite benne nem volna, mivel az Attya hit nélkül való, Tehát hejában való ez a' mentség. Hasonlóképpen sohol nincsen a' Szent írásban, hogy a' vasárnapot kellyen illenünk, sőt ellenkező dolog vagyon. Megemlekezzél arról, hogy a' Szombat napot meg-szentellyed. Se az Innepeknek meg-szentelése, tudni-illik Husvét, Pünkösd, és Karácson napok, és más Szentek napjainak meg-szentelése világos szokkal a' Szent írásban, még-is ezeket meg-tartják az Augusztai és Helvetiai vallásnak követői, Tehát hisznek és tartanak valamit, a' mi a' Szent írásban világos szokkal nincsen meg-írva.

Tizenharmadik Kételkedés.

HA az Augusztai és Helvetiai Vallást követők ez okból

ből tanítták leg-főképpen az
kelyhel való élést az Ur Vacso-
ráján, mert így szerzette a' Kri-
stus, milehet oka, hogy az Ur Va-
cforája előtt a' lábakat meg nem
mosás azoknak a' kik az Ur Sz.
Testével és Vérével akarnak élni?
miért reggel éh gyomorral vészik,
és nem estve a' közönséges vacso-
ra után? Miért adgyák a' térden,
vagy fen állóknak, és nem a' le-
ülőknak, mivel így szerzette, és
ezeket el-követte, a' midőn Kri-
stus Urunk az utolsó vacsorát atta.

Tizennegyedik Kételke- dés.

Gyakorta a' Catholicusok és
Reformatusok között nin-
csen semmi vetekedés a' Szent
írásnak Textusiról, hanem en-
nek voltaképpen való magyará-
zásáról: ez pedig a' Reformatusok
magya-

magyarázása nincsen sohol a' Sz.
írásban nyilván és világossan fel-
telve: a' kik tehát követik ezt az
ő magóktól származot magyará-
zatot, hisznek valamit, a' mi nin-
csen a' Sz. írásban világos szok-
kal fel-telve. Ez a' dolog példá-
ból világosabban ki-fog teczé-
ni. Nem tagadgya senki a' Ro-
mai Catholicusok között, és az
ellenkező Attyafiak között, hogy
ezen szok, *ez az én Testem*, Kri-
stus szavai, és a' Sz. Írásban nem
volnának, hanem csak ebben va-
gyon az ellenkezés, hogy hogy
kellyen igazán érteni ezeket a'
szokat, és ha valóságos tulajdon
és igaz értelemmel kellyen e' ér-
tenünk? Az Helvetiai Vallásnak
azt alítták, hogy nem tulajdon
értelemben, hanem tulajdon ér-
telemtől, más értelemre fordít-
ván kel érteni (a' mint a' deakok
mondgyák *tropicè & figuratè*)

hogy ilyen értelme legyen, *Ez az én Testemnek jele*; Az Augustai Confessionisták pedig, azt mondgyák, hogy így kel érteni; a' Kenyérnek színében, színével, és színe alatt vagy a' Krisztus teste, és az-is csak akkor, mikor ember él vele. Itten tehát nincsen semmi ellenkezés arról, ha Sz. Írásban vagy a' vagy sem, hanem csak az ígéknek igaz értelmekről és magyarázattokról. A' mely magyarázat akár az Augustai's akár a' Helvetiai Vallást követőké legyen, sohol nincsen a' Szent Írásban világos szokkal. Tehát még-is hisznek a' Lutheránusok és Kálvinisták valamit, a' mi nincsen a' Szent Írásban világossan ki téve. Annakokáért nem igaz fundamentum az, hogy semmit nem tartozunk hinni, hanem csak azt a' mi nyilván való világossággal vagy a' Szent Írásban.

Tizen

Tizenötödik Kételkedés.

ENnek a' példának alkalmas ságával más két kételkedés juttat eszemben, edgyik az Augustana Vallást követők ellen, a' kik azt vallyák hogy az Oltári Szentségben csak akkor vagy a' Krisztus Teste, a' mikor az ember vérszi, és él vele. Már mivel ez a' vétel, és Krisztus Testével való élés sok szempillantásfokat foglal magában, azt kérdem, mellyik szempillantásban, és mikor kezdődik a' Krisztus Szent Teste az Oltári Szentség alatt lenni? akkor é mindgyárt, mikor a' Pástor már el végezte a' meg szentelésnek ígét? vagy pedig akkor é, mikor az áldozó szájába vérszi az áldozatot? vagy pedig akkor, mikor már gyomrában alá nyeli? Erre a' kérdésre mindenkor külömb külömbféle fele-

B 5

lete-

leteket vöttem azoktól, a' kik nek fel-töttem kérdésül.

Tizenhatodik Kételke- dés.

MAs kételkedésem ugyan ezen dologrol az Helvetiai Vallás követők ellen vagyon, kik azt tanitták a' magok Cathechismussokban, a' mellyel élnek Magyar-Országban lévő Oskolásokban, hogy valóságos képpen ugyan nincsen az Oltári Szent-ségben a' Krisztus Szent Teste, és akkor sincs, mikor vészik valóságosan, de ot vagyon a' hitben és a' hit által. Már azt kérdelem, az a' hit, a' mely által az Oltári Szent-ségben vagyon a' Krisztus Teste, igaz hit és vagy nem igaz? ha igaz? Tehát oly igaznak kel annak lenni, a' mit hiszünk, mint az a' hit a' mellyel hiszszük, és ugy kel lenni, va-

ni, valamint hiszszük. Annak okáért ha hittel vallod, és azt tartod, hogy hit által vagyon az Oltári Szent-ségben a' Krisztus Teste, azt-is tartanod kel, hogy valóságos képpen-is ot vagyon, Ha pedig valóságos képpen nincsen ot a' Krisztus Teste, még-is te hittel, vagy-is hit által vallod: a' mely hittel azt vallod, az a' hit nem igaz; Tehát már meg-vallod, hogy hitednek némely ágazattya nem igaz, hanem hamis.

Tizenhetedik Kételke- dés.

AZt is kívánnám tudni, a' mi itten eszemben jut a' Kálvinisták ellen. Mivel tudni-illik. Ha ezek a' Krisztus szavai *Ez az én Testem* oly világossak. Miért tulajdon, és voltaképpen való értelmek szerint nem vészik, és

nem értik? Azért é, hogy a' Krisztus éppen a' Mondásban nem volt igaz? Vagy azért, hogy azt Isten nem cselekedheti, hogy egy lévén a' Krisztus Teste 's még-is egyszer 's mind, annyi sok külömb-külömbféle helyeken legyen? De a' Krisztus, ki egyszer 's mind Isten, valóságos igaság, és valóságos Mindenhatóság, Tehát semmi okok nincsen hogy a' Krisztus szavait tulajdon értelem szerént ne vegyék.

Tizennyolczadik Kételkedés.

Azt sem foghatom meg elegendő képpen, miképpen lehessen az, és okos elmével miképpen ítélni, mivel az Isten mind igaságában úgy bölcseségében mindeneket végnélkül fellyúl haladván olyan parancsolatokat adott

adot volna, a' kiket lehetetlen meg-tartani; 's még-is azoknak meg nem tartásáért örökké való kinra vesse azokat, a' kik meg nem tartják? Az első ellenkezik az Istennek végnélkül való bölcseségével, a' második pedig végtelen igaságával.

Tizenkilenczedik Kételkedés.

Mivel mind az Augustana, 's mind a' Helvetica Vallást követők, és azoknak Pásztori tanítványok, hogy az embernek minden vétki halálosok, és jegyenlők, kérdelem, Nemdenem nagyobb vétek é maga tulajdon Ártományt valakinek meg-ölni, hogy sem a' szomszédnak egy tyúkfiát? el-tagadni a' Keresztényen Híter, hogy sem másnak egy fillérét ellopni? Isten ellen káromkodni, hogy

hogy sem másnak barátságáért egy kicsint föllenteni, Vagy egy héjában való szót ejteni? Ha ugy vagyon? Tehát nem minden vétkek egyenlő, más akár mely vétkekkel. Ha pedig nincs ugy? Tehát minden vétket egyaránt kell büntetni, mind ezen a világon s' mind a' más-on; Még-is mindazáltal a' Krisztus taníttya, hogy vannak olyan vétkek, a' melyek se ezen a világon, se a' más-on meg nem bocsáttatnak, és vadnak olyanok, a' melyek könnyen meg-bocsáttatnak.

Hufzadik Kételkedés.

A' többi közöt azt-is taníttják az Auguftai, és Helvétiai Vallású Páfztorok, és leg-főképpen maga Kálvinus, és Luther, hogy minden cfelekedetink, sőt a' jok-is vétkek, innend gyakorlati cse-

te cfelekedet, midőn az őpradikatiojokon jelen lőtem volna, hogy néha az ő Hálgatojokat a' jo cfelekedeteknek gyakorlására intik, Ha azért a' jo cfelekedetek vétkek, tehát jovalván a' jo cfelekedeteket, javallyák a' vétkeket.

Hufzonedgyedik Kételkedés.

A' Szent Irásban nem csak a' Hitbőligírtetik bűneinknek bocsánattya, a' meg-igazulás, és az örök életnek meg-adása, hanem a' Reménségből, és a' szeretetből-is, sőt az irgalmasságnak cfelekedetiből-is, Hogy hogy tulajdoníttják Tehát a' Reformatusok ezeket az dolgokat csak egyedül a' hitnek. Mivel ez az ige csak, nincsen a' Szent Irásban, a' hol a' hitről szól, hanem csak maga-

ga szabadságából és el-tökéllet akarattjából attá hozza Luther a' maga Biblia fordításában.

Huszonkettődik Kétel- kedés

A' Lutheránusok, kik Ubiquitáknak neveztettek (ezekből valok a' Lutheránusok nagyobb részről Magyarországon) azt tartják az ő Vallások egyik ágazattjának, hogy a' Krisztus nem csak Istensége szerént, hanem embersége szerént is mindenút vagyon. Es én-is arra tanítottam az ő iskolájokban, Azután mindazáltal, nem kicsin kételkedés útközék elmémben, a' mely kételkedést nem egyszer attam elejekben, kérdezvén: Mikor kezdődött a' Krisztus embersége mindenút lenni? Nemde nem a' meg-tesztelésnek első szem-

szempillantásában é, melyben az Isteni Ige valóságosan meg-edgyezülvén az emberséggel, azzal egyben kapcsoltaték? Ezt pedig meg-erősíteni lehetetlennek látszik, mert ha ezt váliák, így a' Krisztus még születése előtt az Anyának méhén kívül lőt volna. Vagy talám születése után kezdet mindenút lenni? de így sem, mert Egyiptusban lőt volna, minekelőtte Egyiptusban ment volna, Jerusalemben, minekelőtte Jerusalemben lépet volna, és más helyben hasonló képpen, oda menetele előtt. Vagy talám fel-tamadása után? Es így ismét Menyországban lőt volna embersége szerént, Menyben menetele előtt. De talám Menybe menetele után, és így ismét eléb volna az Oltári Szentségben, hogy sem meg-szenteltetnék az áldozatban lévő áldozat, és az áldozattal való élés előtt.

előt. A' mely kérdésekre halot-
tam sok feleleteket, de egy sem
vala, a' kérdésre való felelet. Ki-
vánom azért az Ubiquistákot e-
zeknek a' kételkedéseknek igaz
feleletir.

Huszonharmadik Kétel- kedés.

DE az a' kételkedés engem in-
kább faggar, a' mely mind
untalan eszembe forog. Ha tud-
ni illik az Augustai és Helvétiai
Vallásu Pásztorok igaz Papok é?
és következőképpen vagyon
é valami hatalmok a' Szent Sacra-
mentumok ki-szolgáltatására, és
az Isten igejének hirdetésére?
Vagy az ő fel szentelések igaz é?
oka kételkedésemnek ez, mert
nem tudgyák, sőt nem-is lehet
meg-mutatni, hogy egy más után
szakadás nélkül való következő
kép-

képpen vették volna Kristustól
azt a' hatalmat, a' mint se igazán
való fel-szenteléseket. Holot ő
náluk-is igaz az, hogy valamint
egy nemes ember más embert
meg nem nemesíthet, hanem a'
Királytól kelvenni a' nemességet,
ugy, a' ki csak közönséges Pap,
más Papot, vagy Prädikátor,
más Prädikátort meg nem szen-
telhet, hanem szükség, hogy at-
tól szenteltessék fel, a' ki felsőbb
hatalommal bir, tudni illik arra
rendeltetet Püspöktől, és a' Püs-
pök ismét attól, a' kinek méltó-
sága, és hatalma vagyon a' Püs-
pököknek fel-szentelésére, és így
következendő képpen az Aposto-
lokig és éppen Kristus Urunkig.
Az Augustai, és Helvétiai Pász-
torok pedig nem tudgyák, ezt a'
sucecessiót vagy-is edgyikről a'
Máfikra szállot hatalmat tovább
vinni, hanem csak Lutherig, és
Kal-

Kalvinusig. A' kik csak közönséges Papok voltak, nem Püspökök, és soha a' Régi Ecclesiával ellenkező tudományt tanítani se magános se közönséges küldéssel nem küldtek. Mivel azt sem oly fundamentomos okkal meg nem murathatták, a' melyela' több Eretnekségnek fundáloi-is az ő Rend-kivül való küldéseket vagy missio-jokat meg nem bizonyítanak; Mind a' ketten pedig ezzel a' renden kívül való missioval nem küldtethettek, mivel ellenkező tudományt tanítottak magok között. Luthernek pedig nincs nagyobb oka, mint Kálvinusnak, Ellenben ennek sincs nagyobb oka, mint másoknak, kik egy huró penitdülnek. Azon kívül az igaz Papságnak szentelésében két hatalom adatik, tudni-illik a' bűnöknek meg-bocsátására való hatalom, a' Krisztus szavai szerént *vegyétek a' Szent*

Szent Lelek, valakinek meg-bocsátjátok vétkeket, meg-léfnének bocsátva, valakinek pedig, meg-köritek, meg-léfnének lőrtve. A' második hatalom pedig, a' Kenyérnek, és bornak egélszzena' Krisztus Testvé, és Vérvé változtatására való hatalom, a' Krisztus szavai szerént, *Azt cselekedgyétek* (a' Kenyeret, és a' Bort az én Valóságos Testemmé, és Véremmé változtatván adgyátok-ki) *az én emlékezetemre*. Ezek közül a' hatalmak közül pedig egyikét sem veszik az Augusztai és Helvetiai Vallású Pásztorok az ő rendelésekben, a' melyet magok is látnak meg-vallani, Holot még a' Penitentia-tarto Szentség szolgáltatásában-is nem merik mondani, *meg oldlak séged a' vétkekről*, az az: meg-bocsátom néked vétkeidet; hanem csak azt: *Hirdetem néked vétkeidnek bocsá-*

csánattyát. Az Oltári Szentségben sem merik mondani, hogy ők a' Kenyeret Krisztusnak valóságos Testévé változtatták, mert magok tanítták a' Helvetiaiak, hogy ők csak jelét vallyák a' Krisztus Testének a' Kenyér szín alatt, nem valóságos Testét. Az Augustai tanítás szerént pedig, a' Krisztus Sz. Teste az Oltári Szentségben csak vételekor vagyon jelen. Tehát az Aldozatnak vétele, és véle való élése csinállyá a' Krisztus Szent Testét, nem a' Páfztor, Azért mivel ezt a' két hatalmat nem veszik az ő Rendelésekben, vagy-is fel-szentelésekben, az ő rendelések nem igaz.

Huszonnegyedik Kérdés.

Ezeket előre bocsátván, a' leg-nehezebb dolgokra jövők.

vők. Már régoltától fogva tanácskozzom magamban, ha az Augustai Vallást é inkább, hogy sem a' Helvetiait kellyen követnem, vagy ezt inkább, hogy sem amazt, kérem azért, és Augustai Valláson lévő Páfztorokat adgyanak nékem oly okot az ő Vallásoknak meg-erősítésére, a' mely okkal hasonló-képpen ne élhessenek az Helvetiai Valláson lévő Páfztorok az ő vallásoknak meg-erősítésére. De tudom mind a' két Valláson lévők minden kétség nélkül magok részére nem egyebet, hanem a' Szent Írást hozzák elő; Edgyik Vallás a' másik ellen né-mely Czikkelyér a' Szent Írásnak hozza elő, és ez ismét amaz ellen hasonló-képpen a' Szent Írásból vót okokkal él, de így még egyik sem ad elegendő okot, a' mellyel arra vitessem, hogy inkább egyik valláshoz, hogy sem a' másikhoz ragaszk-

ragaszkodgyam. Az örökkén
 valo lelki üdvösség iránt pedig
 igen etzessen kel munkálkod-
 nom, Es mivel tudom az igaz
 Hit nélkül lehetetlen üdvözül-
 nöm, és azt is tudom, hogy csak
 egy az igaz Hit, úgy kel magamat
 viselnem ebben a' tanátskozás-
 ban, és az üdvösség uttyát úgy
 kel nyomoznom, hogy az igaz
 Itélő Biro előtt számot adhassak, és
 okát is adhassam, miért hogy in-
 káb követtem ezt a' Vallást, hogy
 sem a' másikat. Mondhatják
 ugyan az Augustana Valláson lé-
 vő Páfztorok, hogy az Helvetiai
 Confession valok nem igazán ma-
 gyarázzák magok részekre a' Sz.
 Írásnak ellenek előhozot czike-
 lyit, De ugyan azt mondgyák az
 Helvetiai Vallásu Páfztorok is az
 Augustai Vallásu Páfztorok ellen.
 Még így sincs tehát elég okom,
 hogy inkább egyikét kövessém,
 hogy

hogy sem a' másikat, mivel még
 sem tudom melyiknek vagyom
 igazab, és egyesebb magyarázat-
 tyá a' Szent Írásnak értelmével,
 mely értelem a' Szent Lélektől
 terjesztetet ki. De it ismét to-
 váb vizsgál a' dolgot az Augustai
 Vallásu Páfztorok ilyen képpen:
 hogy ő nékik az ő magyarázat-
 tyoknak igazságirol vagyom bi-
 zonyságok, mely bizonytságot a'
 magok tulajdon lelkek és kritiri-
 umjok dictál nékik. De ugyan
 ezt mondgyák az Helvetiaiak is a'
 magok magyarázattyok felől.
 Mit mivellyek tehát? Mellyik Kri-
 tiriumnak hiddyek? és mellyiké-
 hez ragaszkodgyam inkább? Mi-
 velegyiknek az ő meg-csalhatat-
 lanságáról nincsen nagyob o-
 kom, mint a' másiknak az ő meg-
 csalhatatlanságáról.

Annakokáért ujabban kénsze-
 nitlek titeket ezeknek a' Kételke-
 dések.

seknek meg-fejtése iránt titeket Augustai és Helvetiai Valláson lévő Pásztorok, hogy ha igaz szeretetből származot indulattal vartok a' lelkekhez, engemet ezekből a' kételkedésekből, és lelki szorongatásokból szabadicsatokki, és nem csak engemet, hanē másokat is, a' kiknek gyakorta faggattyák ezek a' kételkedések elméjeket.

P. S.

Még egy kételkedés jut eszemben, a' kit csak nem el-felejtetem volna, azért ezt a' többi után vetem.

Kristus Urunk a' maga Apostolit az egész Világra elküldötte, hogy minden Nemzet-ségeknek prédikállyák az Evangeliumot, a' kik el-menvén prédikállottak mindenütt Isten segítségiből

ségiből, és beszédeket következendő jelekkel meg-erősítvén (*Marc. & Luc. ult. Cap.*) mely jelek által sok számú Nemzet-ségeket Kristushoz térítették, és Kristus Anya-szentegyházában hozták. A' nemzet-ségeknek tehát a' Kristus Hitre való meg-térések, edgyike a' legfővebbik jelek közül, a' mely jelek által ismértetik meg az Igaz Közönséges Keresztyén Apostoli Ecclesia. Már pedig igaz az, hogy a' Romai Közönséges Hitre leg-több Nemzet-ségek tértenek, és így leg-többen hozattattak a' Kristus Anya-szentegyházában, mint most is napról napra történik. Mivel a' Romai közönséges Hitre tértenek meg a' Magyarok, Lengyelek, Németek, &c. a' kik mind Pogányokból Keresztyének lőttek; Nem olvastam pedig soha, nem is hallottam, hogy valaha a' Lutherana

rana avagy Kálvinista Vallásra a'
 Nemzetségek közül egy egész
 nemzet tért volna. Azért ez az
 igaz Anyaszentegyháznak jele ne-
 kik nem tulajdoníthatik. De
 modgyát sem látom, mely mod-
 dal a' Kalvinista, és Lutherana
 Vallása k valamely Nemzetséget
 a' magok Vallásokra hozhatná-
 nak, Mert ha a' magok vallásokat
 elejekben terjesztik, hogy, tudni-
 illik egy az Isten, a' ki ezt a' Vi-
 lágot igazgattya, és egyszer 's-
 mind vég-nélkül való bölcsesé-
 gű? 's még-is olyan parancsola-
 tokat adot nekünk, melyeket
 lehetetlen meg-tartanunk: és
 hogy véghetetlenigafságu? Még-
 is örökké el-kárhoztassa azokat,
 a' kik az ő Parancsolattját meg-
 nem tartják; noha lehetetlen azt
 meg-tartani. Vagy hogy Veg-
 hetetlen meg-jutalmazója a' jok-
 nak. 's-még-is a' mi jószágos-cse-
 leke-

lekedetünket a' más világon meg-
 nem jutalmazza. Hogy könyö-
 rülő, de mindazonáltal nem
 látván némelyeknek vétkeket,
 még-is az örök tűzre rendelyle
 azokat. Ha illy rendetlen dol-
 gokat a' Nemzetségek eleiben
 terjesztenek, nem de nem a' ter-
 mészettől viseltetvén meg-ret-
 tennek illy káromkodó monda-
 soktól? Hasonlo-képpen, ha a'
 Lutheranus vagy Kálvinista Pász-
 torok akarnák a' Törököket ma-
 gok Vallásokra téríteni, és ha-
 sonlo-képpen a' magok Vallaso-
 kat elejekben terjesztenék. Tud-
 ni-illik hogy minden jó cseleke-
 detünk vétek; Hogy az Alamis-
 nálkodás semmit sem használ az
 örök életnek el-nyerésire, sem-
 mit a' büjtölések, semmit a' bu-
 csu járárok' Hogy edgyik vétek
 nem nagyobb a' másíknál, tudni-
 illik a' szomszédnak tyukfiát meg-

őlni nem kisebb vétek mind a'
tulajdon szüleit. Hogy haszon-
talan holtakért imádkozni, és
több efféléket, Bizonyára nem
csak meg nem térnének erre a'

Vallásra, sőt minden Po-
gányságnál alább valónak
ítélnék.

O. A. M. D. G. & B. M.
V. H.

II. KONYVECSKE.

Az Ellenkezők hat FŐ Kétel-
kedésinek meg-fejtése, melly
ugyan azoknak uij esztendő fe-
jében mutattatott 1701.
esztendőben.

Első-Járo Beszéde a' Tu-
dakozodónak.

Em untasztálak bosz-
szas csavargó beszéd-
del Tiszteletes Uram,
az én ezen dolog helyszándékom-
nak elődbe-való terjesztésére.
Mert tudom, hogy azok közül-
való vagy, kik nem hogy kerül-
nék egyebeknek az igaz Hit-
hez,

hez, *Lelki-isméret*hez, és *üdvösség*hez tartozandó dolgokról való tudakozódásokat; de ugyan lesik a' féle *alkolmatosságok*, mellyekben ezekül szót tehetnek, és két kezzel kapják. Tehát ebben vagyok a' dolog: Már sok *esztendó*król fogva sem kin sem ben vagyok, és nyugtatatlannál bányom vetem elmémét, végére akarván mennem; e' sok, és különböző *Hit-béli Vallások* közül, mellyek mostanság a' *Kereszttyénségben* vannak, mellyikét kellesek választanom, és mellyikhez ragaszkodnom? *Előszőr*-is a' melly kételkedésim voltanak a' *Romai Catholica*, avagy *Közönséges Ecclesiátul* idegen *Vallások* iránt, még tavaly

mindenek elejében *terjesztetem*, 's még sem vehettem mind eddig-is azoknak megsejtését. Most pedig a' melly kételkedések *eszembe* jutnak a' *Romai Közönséges Anya-szent-Egyház* ellen, oly formában, a' mint azokat a' *Lutheranuskok*, *Calvinisták*, *Uijkereszttyének*, *Arianuskok*, és egyéb *Romai Papisták* Hittul idegenek *Iskolaiban*, és *könyveiben* ballottam, vagy olvastam, avagy pedig ugyan azoknak *Prædikatioiban*, és *beszélgetésiben* tanultam, tiszta, igaz lélekkel te előbbén akarom *terjesztetni*. Igaz dolog ugyan, 's nem is tagadhatom, hogy sokat a' félet tapasztaltam-meg ezekben, mellyeket csak hamis-

Jan és gyalázatosan költöttek
a' Romai Közönséges Anya-
sz. Egyházra ; mellyeket még a'
Pápista könyvekben sem olva-
stam, sem pedig a' Pápistákkal-
való társalkodásomban nem bal-
lottam. Azért tüled akarok
értékeznem, hogy kételkedésim-
tül, mellyeket eszentül elé-adok,
ugyan igazán mit vélnek, mit
hisznek, tartanak, és tanita-
nak, és minémű fundamento-
mokkal álluttyák, és erőssítik
az ő Híveket? Legyen azért,

Első Kételkedés.

M Eg-vallom egyéb-aránt,
hogy kétség-nélül a'
Keresztyénység eleitöl-
fogva a' Pogányok (leg aláb Eu-
ropában) bálványozásokat el-
hagyván, az Apostoloktól fun-
dáltatott Romai Hitre tértenek-
meg, és azon Romai Anya szent-
Egyház fáratsági által lettenek
Keresztyének, hogy Krisztusnak
Egy, Szent, Közönséges, és A-
postoli Ecclesiája volt ; és azon
tisztaságban, és Hitbéli igaság-
ban meg maradtott leg aláb az
őt, avagy hat első Szeculomban,
az az Száz esztendő-béli forgá-
sokban. De annak utánna (a'
mint az ő Ellenkezői tanyittyák)

ő megint vizsgálta tért a' bálváy-
nyozáfra, 's most-is abban va-
gyon. Ezt pedig azért mond-
gyák. *Először* : Mert a' Romai
Hitén levők igaz Isteni tiszteler-
tel imádgák az Oltári Szentsé-
get. *Másodszor* : Mert a' Bol-
dogságos Szűznek ha szintén
Isteni, avagy csak nem Isteni tiszteleret nem adnak-is ugyan, de
nagyobbat még-is, hogy-sem
más tiszta teremtetett-állathoz il-
lendő volna. *Harmadszor*: Mert
a' Szenteket segítségül hívják, és
azoknak esedezésiben helyhesz-
tetik leg-nagyob reménségeket,
és talám nagyobb, fő képpen a'
Boldogságos Szűz esedezésében,
hogy sem mint a' Kristus érdemi-
ben. *Negyedszer* : Mert a' képe-
ket tisztelik, bocsúllik, csókol-
lyák, és azoknak imádkoznak.
Ötödik : Mert a' Kristus keresz-
tét Isten gyanánt imádgák, mint
szinte

magát a' Kristust. *Hatodszor* :
Mert a' Pápát, mint valami Istent,
tisztelik, sőt Isteneknek tartják.
Hetedszer : Mert a' Szentek tete-
mit bábonással tisztelik : Ezek
pedig mind-eggyig bálvány imá-
dás nemeit foglalnak magokban.
Ihon ezeket kívánom hogy né-
kem meg-fejtegesd.

A Kételkedésnek meg-fejtése.

Papista Theologus. Edes A-
tyám-fia, nem mesélze lát-
czol nékem az Isten Országátúl
lenni ; úgy hogy méltán rolad
mondhatnám Kristusnak Nataël-
rül.valo emez bizonyság-tételét :
*Imé az igaz Izraélita, kiben csa-
lárság nincsen.* Joan. I. v. 47.
Mert ezen Kételkedésedet, sőt
azokat-is mellyeket előmben
fogsz adni, te-magadi mmár job-
bára meg-fejteded.

A' Tudakozódó. Hogy-hogy leherséges az ? holott azoknak meg-fejtéseért jöttem hozzád ; mellyek miat még most-fincs nyugodalma Lelkem-ísméretének.

Pápista Theologus. Aztezen-től világossan meg-mutatom. Nem de nem ezen kételkedésnek közbe vetése, avagy előmbe terjesztése előtt te magad mondád-e, hogy leg-alább öt vagy hat Sæculum alatt *a' Romai Ecclesia Igaz, Egy, Szent, Apostoli Anya Sz. Egyháza volt- legyen a' Krisztusnak,* 's nem Bálvány-imadó ? Azon kívül, nemde azt-is meg-vallád, hogy az Ellenkezők könyveiben, Prædicatioiban, Vetekedésiben, és Beszélgetésiben sok a' félékert vettél észre, mellyeket hamissan költenek reánk. Vélem pedig magamban, hogy szem-látomást-való hamiságnak nem adcz hitelt,

telt, 's a' te Hitedet gyalázatos pör-patvarokkal nem gyámolítod.

Tudakozódó. Ugy vagy, 's most-is a' mondó vagyok. Mert a' mi az első punctumot 's cik-kelyt illeti, magok-is minnyá-jan azt vallyák, a' kik ellenkeznek a' Romai Anya-szent Egyházzal; jollehet meg-nem eggyeznek azon, meddig maratt legyen azon Romai Ecclesia az ő első épségében, és Hit-béli tisztaságában : holott ezen dolgot némelleyek ötszáz esztendőkre, némelleyek hatszázra, némelleyek éppen nyolczszázra terjesztik-ki. *Annak u-tánna Sz. Pál* Hitinek igen-is igaznak kellett lenni, és Apostoli Hitnek ; tehát a' Romai Hitnek-is : holott maga Sz. Pál *ad Rom. 1. 12.* a' maga Hitit Romainak mondgya lenni, és a' Romait a' ma Hitének. Tehát a' Romai Hit, hogy eleinte Igaz,

re Igaz, Szent, és Apostoli Hit volt- legyen, nyilván- való dolog. Már pedig a' Kristus ugy- mint Eörök Bölcsesség, az ő házáat, és Ecclesiáját igen- is emez szeréne fundálta, a' mit maga javallot Sz. Máthénál *Az Okos férfinak; hogy az ő házáat ne fővényen, de kősziklán építse; úgy hogy bár jöj- jön alá eső, folyó vizek indullyan- nak, fújjanak a' szelek, és ama a' házra rohannyanak: de még sem dől- le, mert kő- sziklán vagyon fundálva.* Matth. 7. v. 24. Tehát a' Kristustól fundáltatot, és Apostoloktól gyarapított Ecclesianak nem kellett olyannak lenni, hogy mingyárt le- roskad- na, 's el- fogyna; mert másként nem kő- sziklán, hanem fővényen építettett volna. Tehát kellett annak fen- állani alkalmasint- való nagy ideig, fő képpen midőn maga a' Kristus mondotta, hogy

az ő

az ő Ecclesiáját *Kősziklán fogja fundálni, 's olyan képen pedig, hogy még a' Pokol kapui se vegye- nek erőt ő rajta.*

Ami az második czikkelyt il- leti pedig. Még ugyan azt val- lom, hogy nyilván- való hazug- ságnak nem akarok hinni, sem tapasztalható patvároskodásnak hitelt adni; Sőt azt a' Hitet, a' ki hamis patvarkodással ostromol- tik, nagyra bűcsüllöm. Mert mikor immár az ellenkező nyil- ván- való csempe ségre, 's por- patvarra fakad- ki, bizonyos jele az, hogy ki- kopott az viváfra, és ostromra- való erősségéből. Ki tetczik az irásból, hogy a' Kristus, és Apostolok tanítáfit- is a' Phari- sáusok; az eleinte- való Ecclesiát pedig a' Sidók, és Pogányok, számtalan tökéletlen fortélyok- kal vitták és ostromlották; de azért a' Kristusnak, Apostolok- nak,

nak, és eleinten való Ecclesiának tanítása nem fajult-el az ő tökéletes szentségétől. Ugyan-is maga az Okosság adgya előnkbe, hogy nem azokat kell meg-vett-ni, 's gyűlölni az Embernek kik efféle csélcsep fortélyos költséket szenvednek, hanem inkább kik azokat költik; sőt émezeket inkább kell tisztelni és méltóbbak a' bôcsülletre: Ugyan azont itillem a' tanításról, a' ki csak merô gyalázatos forrélyokkal ostromoltatik. Azt pedig leg-nagyob fortélynak, avagy pör-patvarnak tartom, midôn valaki felől olly hamis tanítást, avagy tudományt költenek, a' kit soha nem tanított, 's nem tartott, sőt azt meg-veti, kárhoztattya, és ostromollya.

Pápiſta Theologus. Igen helyessen itilied e' dolgot jó Uram. Azért fogjunk már a' dologhoz, és hogy

és hogy helyes fundamentom-mal járjunk el dolgunkban. Három dolgot kell jól eszedben vened még eleinte. *Előszôr:* Mi legyen a' Bálványozás? *Másodszor:* Menyire kárhoztattya a' Bálványozást az Romai Anya szent Egyház. *Harmadszor:* Hogy mind azokban, melyeket elé ízámlálál, semmi neme sincs, 's lába-nyoma sem találcatik, a' Bálványozásnak. *Előszôr-is* pedig a' Bálvány imádás nem egyéb, hanem *olly tiszteletnek, melly Istent illet, Istentől való elhúzzása, és másoknak adása.* Es így írja le Tertullianus. *De Idolatria, initio.* Es Szent Cyprianus, ként, *Exhort: ad Martyres:*

Akkor esk valaki Bálványozásban, mikor az Istent-illető tiszteletet másnak adgya. Nazianzenus szerént pedig: Oratione de Nativ.

Nativ. A Bálvány-imádás nem más, hanem Teremtő tiszteletének teremtetett allatra való vesztetése. Melly Szent Atyáknak ezen le-irási a' Sz. Iráson fundáltatnak; holott Szent Pál Romai-akhoz irt levelének első részében 23. dik versiben mondgya. *Es el.változtatták az halhatatlan Istennek dñesőségét az hallandó embernek, és a' madaraknak, és a' négy-lábúaknak, és a' csúszó-mászóknak képe hasonlatosságára.* Az az, a' Bálványozók az Isten-imádást, avagy tiszteletet, melly az egy igaz Istenhez illik, mes-terseggel irott, s cfinált Emberek képének avagy madarak, négy-lábú, és csúszó-mászók ábrázatának atták. Es a' Bölcsesség könyv. 13. rész. 10. vers. *Isteneeknek nevezték az emberek kezeinek munkáit, az aranyat és ezüstöt.* Az az, ezeknek olly tisz-

tiszteletet adtanak, mellyet csak az egy igaz Istennek kelletik adni. Ezekből immár meg tetszik, hogy csak akkor történik a' Bálvány-imádás, a' mikor az egy igaz Isten-illető tisztelet valami teremtetett állatnak adattatik. A' Romai Pápistáknál pedig a' legnagyobb halálos vétkek közül valónak tartatik a' Bálvány-imádás. Es Pápista tanítás az; hogy mindenféle vétket el-kell embernek távoztani, de leg-főképpen az Bálvány-imádást.

Az harmadik czikkely így mutattatik-meg: Az Bálvány-Imádás nem más, hanem olly tiszteletnek, melly csak igaz Istent illet, valamelly teremtetett állatnak adása; De a' Romai Papisták semmi teremtetett állatnak nem adgyák azt a' tiszteletet. Tehát a' Romai Papisták nem Bálványozók. Annak fölőtte, mint magad

gad meg-vallád, el-int leg-
aláb őt, vagy hatszáz esztendő-
által az Romai Hit, és Ecclesia
Kristusnak Igaz, Egy, Szent,
Közönséges, és Apostoli Ecclesiája
's igaz Hite, Vallása volt nem
Bálványozó semmi képpen; 's
még nem-is lehetet őtet arrúl vá-
dolni; sőt a' Pogányok és Bálvá-
nyozók ő hozzá tértenek meg,
mint igaz Istennek igaz tiszteleté-
re; 's né valami más új Bálványo-
zásra. De azon első Sæculumok-
ban, avagy eleinte-való Ecclesi-
ában mind szokásban voltak a-
zok, mellyek miatt a' mostani
Pápisták az Ellenkezőktől Bálvá-
nyozóknak mondattatnak: Tehát
a' mostani Romai Ecclesia sem
Bálvány-imádó, 's nem-is lehet
őtet arrúl vádolni. Ezen erős-
ségnek első részét helyben had-
gyák az Ellenkezők. A' Conse-
quentiát pedig, avagy ezen erős-
ségtől-

ségtől-való következőst nem le-
het az okosnak meg-ragadni;
mind a' két helyen azon *ratio*
formalis, az az vólta-képpen-való
ok vagy on. Tehát csak a' marad
hátra, hogy a' Minor-propositio,
az az, ezen okoskodásnak, 's e-
rősségnek második részét (ugy-
mint: *hogy az eleinte-való Eccle-*
siában mind azok szokásban vól-
tak, mellyekkel most vádoltatik)
meg mutassam. Elsőben-is pe-
dig *hogy az Oltári Szentségnek*
imádása az eleinte-való Ecclesiánál
szokásban vólt ki-tétczik Sz. Am-
brúsnak emez igéjéből Lib. 3. de
Spiritu Sancto Cap. 27. Carnem
Christi hodie quoque in Mysterijs
adoramus. Az az: A' Kristus Te-
stét még mostanság-is a' tiokos
szentségben imádgynak. Es az Ol-
tári Szentségről ízólló Szent A-
gostonnak mondásából *Tom. 8.*
in Psalmum 98. Nemo autem illam
Carnem

Carnem manducet, nisi prius adoraverit. Et quam non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Magyarul azt teszi: Senki pedig azt a testet ne egye, hanem ha először imádgya. Es mellyet nem csak nem vétkezünk imádván, de vétkezünk nem imádván. Ugyan Arany száju Szent János is Hom. 3. ad Ephes. Et Hom. 4. in primam ad Corinth. Adora & manduca. Imádgya, és egyed. Az az a Krisztus Testét az Oltári Szentségben. Tehát az Oltári Szentségnek imádása szokásban volt az eleinte-való Ecclesiában; mivel hogy ezen Szent Atyák, kiket elé hozék az első négy Sæculomban éltenek.

Másodszor: Hogy a Boldogságos Szűznek tisztelte, és segítségül hívása szokásban volt legyen az eleinte-való Ecclesiában; nyilván-való igazság: a' melly ki-tet-
czik

ezik mind másfunnan's mind pedig Sz. Agostonnak amaz imád-ságából, Tom. 10. Serm. 18. de Annuntiatione, mellyel mostan is él az Anya sz. Egyház: Sancta Maria succurre miseris &c. Szentse-ges Szűz Maria siesz segítségekre a' nyomorúltaknak, segítsed a' gyenge-szívűeket, tápláld a' si-ralmassakat, imádkoz a' köhségért, esedezz a' Papi-rendért, légy köz-ben-járó az ájtatos Aszszony-állatokért; érezzék minnyáján a' te segedelmedet, valakik gyakorol-lyák a' te szent emlékezetedet.

Harmadszor: Hogy más egyéb Szentek segítségül hívása is szo-kásban volt, Bizonyosság benne Sz. Agoston Tom. 2. lib. 20. con-tra Faustum Cap. 17. Populus Chri-stianus memorias Martyrum reli-giosa solennitate concelabras, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque
D Orati-

Orationibus adiuverur. Magyarúl: *A' Keresztényen-Kötség, a' Marry-rok emlékeztet átatos készülettel ünnepli; mind az ökö-követésnek fel-gerjesztésére, mind hogy az ő érdemekben részesüljön, és esedezésekben segítessen.* Et *Tom. 6. Lib. 21. de Civit Dei Cap. 17.* Keresztényi szájútl gyakoroltatik, hogy az alázatos ember valamelly szentnek magát ajánlja, és mondja: *Emlekezzél meg rólam.* De még magoknál-is a' Sz. Atyáknál szokás volt a' Szentek segítségül hívása; a' mint az ő íráskönyveiben meg-vallják: Sz. Ambrus *Tom. 1. de Viduis.* Sz. Cyprianus *de Stella & Magis num. 8.* Sz. Agoston. *Epist. 137.* és a' többi.

Negyedszer: *Hogy a' Kereszt* tisztelere (avagy még imádása-is melly az Isten Fiára esik, ki a' Kereszten függött) az első *Savulomokban szokásúl véterett volt.*

Meg:

Meg-mutattya ezt Sz. Agoston. *Tom. 9. de visitatione infirmorum Lib. 2. Cap. 3.* Ezen szókkal: *Va-gyon a' Keresztényeknél Urunk tiszos Keresztének emlékezete, melyet Keresztnek nevezünk, és aza a' Krisztus emlékeztetere tiszteljük.* A' Keresztre szenvedő embernek képet csináltatjuk, melly által Krisztusnak üdvösség-szerző szenvedésit eszünkbe jutatjuk. Ezt öleld meg alázatosan, tiszteljed áttatossan; ezeket eszedben tartván.

Nec DEUS est, nec homo, praesens quam cerno, figura;
Sed DEUS est, & homo, quem signat sacra figura.

Magyarúl így forditom:

Sem ISTEN, sem Ember tudom;
's látom, e' kép.

De ISTEN, és Ember a' mit je-lent e' kép.

Eördöszor. *Hogy a' Szentek képei tiszteltesben voltak a' hívok-nál az*

mél az első Saculumokban, Bizony-
ságom Sz. Gergely Lib. 9. Epist.
9. imígy írván: Tiszteletes helye-
ken a' Szentek historiáit, avagy
életükben történt dolgait nem ok nélkül
engette meg a' régiség, az az,
elcinte-való Ecclesia. Ezen dol-
got meg-bizonyították Anya Sz.
Egyháznak minden régi Historiái.

Hatodszor. Hogy a' Romai Pá-
pát azon első Saculumokban, és
száz esztendőn-ként - való idő-
nek folyásiban az egész Keresztény-
ség fejének ismérték, 's tartották
a' hívek, Bizonyítta a' Calcedoniai
Gyülekezet, ezen dolog felől
így végezvén: Szent Péter Apo-
stol tulajdon tiszteletének fedhe-
zetlen méltóságát meg kell tartat-
nunk, a' mennyiben az Romai szent-
séges Püspöknek a' Régiék Papi-Fe-
jedelemséget adtak mindenek fő-
löst, hogy Hírbéli dolgok, és Pá-
pok iránti ítélő Biró legyen.

Hetel-

Hetedszer: Hogy a' Szentek
tetemi nagy tiszteletben voltak ele-
itül fogva az Kereszténységben,
ki teltzik Apostoli cselekedetek-
nek 5. Részében, 15. versében.
Még-ugyan, 19. Részében 12.
Versében; Ugy-hogy az útczák-
ra vinnék a' betegeket, ágyokra
fektetvén, hogy Péter eljövén bár
csak az ő arnyéka érne valakit kö-
zülök, és meg-menekednének be-
tegségektől. Szent Pál testéről
pedig a' betegekre el vitetének a'
a' kezkenők, 's az övedzők; és el-
távoznak vala közülök a' betegségek,
és a' gonosz lelkek ki-mennek vala.
Sz. Agoston-is bizonyította ezt
Tom. 1. de vera relig. Cap. 25.
Hogy a' Szentek tetemi, és azok
rélzecskei tiszteleti által az ő ide-
jében olly remérdek csudák tör-
téntenek, hogy se végére nem
mehetett mindeniknek, sem pe-

D 3

dig

dig a' kiknek végére ment-is meg nem számlálhatta.

Tehát mind ezek szokásban voltak az eleinte-való Ecclesiánál, mellyekkel bennünköt rágalmaznak, és Bálvány-imádról vádolnak az ellenkezők; nem merik pedig mondani; hogy az eleinte-való Ecclesia Bálvány-imádó volt volna: Azért ha okosan akarnak cselekedni, a' mostani Ecclesiát sem vádolhattyák Bálvány-imádról.

Immár lépünk a' forrtélyos pör-patvaros rágalmazásokra, mellyekkel szemtelenül 's orzápirulás nélkül az Ellenkezők az Romai Anyaszentegyházat terhelik.

Első Rágalmazás: *Hogy mi az Oltári Szentségben egy falat kenyérkét vagy darab ostyátskát; és a' Kehelyben kevés borocskát imádkunk; a' mint a' Calvinisták Istene*

telenül reánk költik: mert semmi képpen nem imádgjuk a' kenyeret és a' bort az Oltári Szentségben; sem pedig a' kenyér-szint, avagy bor-szint, hanem magát a' Kristust, kit a' kenyér, és bor színe alatt Isteni hittel hiszszünk jelen lenni. A' mint sem a' Pálztorok, sem az Három-Királyok nem voltak Bálvány imádók; mikor a' jászolyban helyhez-tett pólýában fekvő Kristust imádrák: úgy mi sem vagyunk azzal Bálványozók, hogy ugyan azon Kristust, ki a' kenyér és bor-szin alá rejtezett, imádgjuk. Holott a' mint Sz. Agoston mondgya *Serm. 58. de verbis Dom. in fine: Ha valaki a' Királynak az földön heverő bársony subáját, avagy koronáját fel-találja; vallyon téd-bajrással üdvözli é azt? Ha pedig a' Király abban fel-vagyon öltözve; talál a' fején, ha a' Királlyal együ-*

együtt nem imádgya avagy üdvöz-
li térd-hajtásával. Itt pedig Isten
vagy az kenyér szín alatt. Te-
hát.

Második Rágalmazás : Hogy
mi a' Boldogságos Szűznek Isteni
tisztelitet adunk. Holott azt ta-
nítottuk, hogy az nagy Isten ellen-
való véték volna. Tehát ő hoz-
zá folyamodunk nem mint Isten-
hez és minden jók meg-adojá-
hoz, hanem mint, azoknak Isten-
től meg-nyerőjéhez. Tisztel-
lyük, valóságos dolog öter na-
gyob tisztellett, mint egyéb Szen-
teket, azért hogy ő Isten Annya,
a' több Szentek pedig csak baráti
és szolgai Istennek.

Harmadik Rágalmazás : Hogy
a' Szenteket segítségül hívjuk azok-
ban helyhesztetvén nagyob remén-
ségünköt, miní sem a' Krisztus érde-
miben. Tisztellyük azért a' Már-
tyrokat, és Szenteket, hogy Sz.
Ago.

Agoston szavaival éllyek Lib. 19.
contra Faustum. Et Lib. 21. & 10.
de Civit. DEI. Olly tisztellett,
hány Szenteket tisztelünk kik még
e' világon élnek? de azokon (azo-
kot érti kik már a' bő. dog. ágbán
nyugodnak) annát ájatosabbán
tisztellyük, minél bátor. ágosab-
ban mind el mulandó dolgoknak
meg-győzése után bődög. áb életben
győzedelmeskednek. De olly tisz-
telettel, a' melly mindenek fölött
való egy Istenséget illeti, az Isten
szolgait sem nem tisztellyük, sem
tisztelni nem tanítottuk. Sem az
ő érdemekben, és esedezésekben
nagyob bizodalmunkot, és re-
ménységünköt nem helyhesztettük
minta' Krisztus érdemiben : midőn
jól tudgyuk azt, hogy az ő érde-
meknek és esedezéseknek érdem-
lő és meg-nyerő ereje az egy Kri-
stus érdemiből, mint első derék
érdemlő okból származik

Negyedik Rágalmazás: *Hogy a' Kristus Keresztét, és a' feszületet nem különben imádjuk, mint magát a' Kristust. Holott pedig Szent Gergellyel Lib. 9. Indic. 4. Epist. 9. Mi a' felfeszítettett Krisztusnak képe előtt a' földre borulunk, nem úgy mint Istenség előtt; hanem azt imádjuk, a' két a' kép, úgy mint vagy születettet e' világra, vagy szenvedőt, eszünkbe juttat,*

Ötödik Rágalmazás: *Hogy a' képeknek imádkozunk. Mert a' mint ezt a' Tridentomi gyűlekezet meg-fejti Sess. 25. A' képek által, mellyeket csókolunk, és mellyek előtt sűveg-vetve le borulunk, nem úgy tiszteljük őket, mint ha valami Istenség volna benne, vagy olly erő, mellyre nézve tisztelendők volnának, avagy tőlök valamit költenék, kérnünk: hanem a' Kristust imádjuk; a' Szenteket pe-*

dig,

dig, kiknek hasonlatosságokat viselnek a' képek, tiszteljük. S' hát némelly Nem-Papistáknál nem de szokás-é, hogy a' JESUS nevének mondására térdet hajtsanak, és sziveket fel-emeljék. Valyon mi okért? csak a' csupa névnek é? nem bizony; hanem annak tisztelétére, kit a' Név jelent.

Hatodik Rágalmazás: *Hogy mi a' Pápát Istennünknek tartjuk, s' mint Istent imádjuk. Temérdek szemtelen hamisság ám ez! Holott csak embernek vallyuk lenni, és ő magános személyére nézve, szinte olly nyomoruságok alá vettetett, mint más emberek. Innét vagy on, hogy érte minden nap Istennek könyörgünk, hogy őtet rabság, és vezérellye. Nem-is adunk neki más egyéb titulust, avagy hatalmat, mint a' minéműt adot az elein-yaló Ecclesia, és a' Ni-*

D 6

csá:

ezabéli, 's Calcedoni Gyülekezet, titulust adván neki, 's nevezvén Boldognak, Szentségesnek, Krisztusképe belinek Szent Péter hely-tartójának, és Kereszttyenség fejének.

Herodik Rágalmazás : *Hogy a' Szentek teremével igen babonásan élünk.* Holott ezek közül semmi bábajos babonáság nincs, mert azoknak, mivel hogy lélek nélkül-valók, és oktalán dolgok, semmi tiszteleteket nem adunk ō magokért, hanem csak a' melly szenté voltak, arra nézve, és annak méltóságáért, és szentségéért. Hiszem lám világi mód szerént-is a' Nagy fő Emberektől emlékezetre hagyatott régi dolgok-is nagy böcsületben vannak az Embereknél.

A' Tudakozódó. Mivel ezek mind úgy vannak, a' mint megbeszélléd; En soha nem érem fel szem-

eszemmel, miért hogy olly tágitás nélkül-való dühött tajtékzó szájjal agyarkodnak az idegen Atya-fiak a' Romai Catholica Anya-szentegeházra, teli torokkal ordítván a' szegény kőtség előtt, és bálvány-imádónak kiáltván. Hogy pedig én megvallyam bizony-dolog, hogy soha valóságosan el nem hitethetem magammal hogy annyi számú ezerni ezer okos-tudós Emberek a' Romai Catholica Ecclesiában, kiváltképpen pedig holott sokan ezek közül magok kéz-akarattyaiból gazdagságokat kincseket el-hagyván, meg-vetvén Világi alkalmatosságokat, böcsületet tiszteket, méltóságokat, és minden gyönyörűségeket, egyedül csak az Isteni szolgálatra adták egész-szen magokat, és minden-féle

leg-kissebb vétektől is irtóznak, kívánván inkább ezerszer meghalni mintsem a' véteket szant-szándékkal, 's el-tökeltett akarrattal tenni; 's még is annak után-na magokot, 's lelkek ismertetét bálvány-imádásnak leg-ocsmányab vétkével akarnák meg-fer-tőztetni. Mind azon által a' kö-vetkezendő kérelkedésnek na-gyob erőssége, avagy leg-aláb tettete vagyon a' kölség előtt.

Második Kérelkedés.

Az Oltári Szentségnek egy szín alatt-való vételéről.

AZ Lajkusok, avagy Nem-papok kívánsága pedig az Oltári Szentségnek két szín alatt-való vételéről. *Előszó* azon fundáltatik: Hogy ezen Szent-ségnek egy szín alatt-való osztogatója a' Krisztus rendelése és pa-

ran-

rancsolattya ellen vagyon. *Má-sodszor*: Hogy az Oltári Szentség mint-egy örökségül, és Testa-mentom gyanánt hagyattatott minden hiveknek a' Krisztustól. Mivel pedig az Ecclesia ezen Te-stamentomnak az Executora, 's végben-vivője; a' Lajkusokot, azaz, Világiakot, avagy a' kik Nem-papok, Krisztustól Testa-mentomban hagyatott fél-résztént való örökségékben meg-csallya, ugy mint a' bor-szín alatt-való vérben. *Harmadszor*: Mert A-postolok idejében, és az eleint-való Ecclesiában ezen szentség minden hiveknek mind a' két szín alatt osztogattatik vala. *Negyedszer*: Mert a' Lajkusok ilyen képpen meg fosztarnak emez hasznoktól, mellyet vennének a' bor-szín alatt-való Krisztus vé-rének el-viteléből.

A ké-

A' Kérelkedésnek meg-sejtése.

J. Apista Theologus. Jól tudom Uram, hogy régenten mind a' Wicleffistáknak, mind Hussitáknak, most pedig Lutheranusoknak, és Calvinistáknak, más egyéb idegen Atya-fiakkal egygyűt, ez legyen leg-sűrűb posztobúl szabott palástyok, az ő itelletek szerént, mellyel akarják pálástolni, miért a' Római Catholica Anyaszentegyházról elfordultak. De ezentúl azt is meg-mutatom hogy igen hatzontalan rongyos ritka daroczból vagy on öszve aggatva. *Elsőben-is* mindgyárt tagadom azt, hogy valami parancsolat adatot volna ki a' Kristustúl szent-ségnek két ízín alatt való vételéről: mert ez sohol a' Sz. Írásban világossan ki-nem sül az Uij Testamentomból. És azért az első helyen fel-jegyzet erőssító okod **ez iránt hamis**: az Ellenkezők ta-

nitása

nitása szerént pedig semmit nem kell hinni, vagy be-venni, a' mi világossan nincsen meg-írva a' Sz. Írásban. Avagy hozzák elő az idegen Atya-fiak oly czikkelyét az Írásnak, hol világossan fel- legyen jegyezve ez parancsolat. Bizony semmit ollyást nem adhatnak; azért csak áskálással, fészengetésekkel akarják ezt a' Sz. Írásnak némelly czikkelyéből kihozni, de igen helytelenül; holott magok között ebben-is egyenetlenek. Mert a' melly textusból, avagy czikkelyből akarják azt a' Hussiták ki-főzni, ebből tudnia illik: *Nisi manducaveritis &c. Hanemha eszitek az Emberfia testét, és iszjátok véré, nem léssen élet ti-bennetek.* Joán. 6. v. 55. Rájok kiáltanak a' Lutheranusok mindgyárt, hogy ezen szökből az ki nem telik; tagadván azt, hogy egész 6. dik részében Sz.

Sz. Jánosnak csak egy punctum-mocska-is légyen, avagy értés az Oltári Sôentségrül. De hadgyuk rá hogy arra értésék bár; 's még sem ostromollya a' Catholicusokot avagy Pápistákat, a' kik azt taníttják, 's hiszik, hogy egy szín alatt mind testét eszik a' Krisztusnak, 's mind pedig a' Vért iszják; mert az eleven Test nincs Vér nélkül. A' Lutheranusok tehát magok keresgélnek azt a' parancsolatot emez igékben: *Ezt cselekedgyétek az én emlékezetemre. Luc. 22. v. 19.* De ellene áll Calvinus, a' ki azt állítja, hogy azon igék a' Papoknak, 's nem a' Lajcusoknak mondattanak a' Krisztustól. Calvinus-is keresi, 's nyomozza azon parancsolatot emez szókban: *Igyatok ebből minnyáján. Matth. 26. v. 27.* De ezen igék még annál is inkább a' Papokra, avagy Apostolokra estek,

estek, a' mint világossan ki-mutattya Sz. Márk. c. 14. v. 23. így szólván: *Es ittanak belőle minnyáján.* Mert azon értelemmel kell venni emez szókat: *Igyatok ebből minnyáján*, és ezeket: *Ittanak belőle minnyáján*; De ez a' második czikkely csak az Apostolokról bizonyosodik-meg, kik jelen valának csak magok; Tehát emez is csak azokról: *Igyatok ebből minnyáján.*

A' Tudakozódó: Leg-alab azt nem lehet tagagnod, hogy a' Krisztus az Oltári Szentségnek osztogatását két szín alatt nem rendelte volna.

Papista Theologus. Igen is azt ki tagadhatná: de más a' rendelés, más a' parancsolat-is. Melly dolgot az Ellenkezőknek magoknak-is meg kell vallaniok ezen Oltári Szentségnek szerzése iránt. Mert ezeket a' Krisztus estve szerzte,

zette, avagy rendelte, és osztogatta; a' mi pedig több. Vacfora fel-költe után, 's előszőr azoknak, kiknek osztogatása vala, úgy mint Apostolok lábai mosása után: Ezeket pedig még ők sem tartják meg, a' Szentség osztogatásában; jollehet Kristus lábmosás után világossan mondgya vala: *Példát adtam néktek, hogy valami képpen én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek. Joán. 13. v. 15. Es v. 14. Néktek is kell egyiteknek mások lábát meg-mosni.* Tehát más az Oltári Szentségben a' Parancsolat, 's annak rendelése is más.

A' Tudakozódó: Ezek ugyan mind így vannak; de emez két dolog, ugymint az osztogatásnak ideje, 's a' láb-mosás, a' Szentség osztogatásának valóságához nem tartoznak, hanem csak környülláló modoke' dologban. Azért ezek

ezek el-hagyattathatnak; a' két szín alatt-való osztogatásnak pedig nem lehet el-maradni.

Papista Theologus: Am-bár úgy legyen. De én azt vittatom: hogy az osztogatásnak valóságához tartozik az ő vétele, és Kristusnak Testében, 's Vérében-való részesülés; melly dolog bé tellyesedik egy szín alatt-is, mivel az alatt az élő Kristusnak igaz Teste vagyon; 's azért egyszer 's mind, lelke vére jelen vagyon. Azért a' két szín alatt való vétel sem tartozik ezen Szentség osztogatásának valóságához; azaz, akár egy, akár két szín alatt legyen az ő vétele, mind helyessen esik.

De immár a' második punctumot vegyük elő, mellyben mondad, *hogy az Oltári Szentség minden hívőknek mint egy Eőrkéségül, és Testamentum gyanánt* hagyá-

hagyatott. Felelek erre elő-
szőr hogy nem igaz az Ellenkezők
fondamentoma, mellyhez támasz-
kodnak ; álitván hogy az Uij Te-
stamentomban Kristus az ő Testét
a' kenyér szin alatt, és Vérét a'
bor szin alatt *Testamentom-béli*
örökségül hatta. Mert a' Kristus-
túl nekünk hagyatott, és ígért
örökség, az örök élet, nem az
Oltári Szentség, Sz. Pálnak emez
igéje szerént: *ad Timot. 3. v. 7.*
Hogy örökösök legyünk az örökélet-
nek reménsége szerént. Még ugyan
ad Hebr. 9. v. 15. *Hogy el. vegyék*
az kik hivattattak az örökké való
örökségnek ígretére. Nem is olvas-
tuk sohut az Írásban, hogy az
Oltári Szentségnek örökösí vól-
nánk; hanem az örök életnek. Ezé-
dolognak erősfítő oka az (a' mint
jól éizre vette Beccanus) hogy,
mint szintén a' Manna az O Testa-
mentomban nem vala a' Sidoknak
ígért

ígért örökségek, hanem étel, és uti
előség, mellyel tápláltattanak a'
Sidok, midőn a' Chánan földére
mentek vala, a' melly örökségek
vala nekik: úgy az Oltári Szent-
ség-is (a' kinek árnyéka's példá-
ja vala a' Manna) nem örökségünk
nekünk, hanem uti-eledelelünk,
mellyel magunkat táplállyuk ez
élet uttyán, midőn az örök életre
szándékozunk; melly a' mi örök-
ségünk. Tehat az uij Testamen-
tomban Kristus hagyá nekünk
Testét, és Vérét, étel és ital gya-
nánt. De mivel hogy Kristusnak
Teste, és Vére nincsen inkább a'
két szin alatt, mint egy alatt (avagy
inkább, nem több vagy on a' két
szin alatt, mint egy alatt) ki nem
hozhatni innét, hogy a' Lajkusok
nekik hagyatott fele-joszágo-
kban meg csalattatnak; holott Kri-
stusnak egész testét vészik, azaz,
testét, avagy húsát, és vérét,
az egy,

az egy kenyér szin alatt szinte oly egélszen, mintha mind a' két szin alatt vennék. Sőt ezen dolokban nagyobb korpázást érdemlenék az ellenkezők: mert a' *Calvinisták* még a' két szin alatt sem osztogattyák Krisztusnak igaz Testét, és Véré, a' mint magok meg-vallyák; hanem csak pecséttyét avagy jelét a' Testnek, 's a' Vérnek. A *Lutheránusok* pedig, magok szája-vallásából a' kenyér szin alatt csak a' Krisztus Testét osztogattyák, az-is pedig holt Test, mert lélek, és vér nélkül-való: a' *bor szin alatt* pedig csak a' Krisztus Véré, a' ki-is hasonló képpen nem eleven, mert Test nélkül-való: Ugy adgyák pedig ezt-is, hogy a' Szentségben megmaradgyon a' kenyérnek 's bor-nak valósága. Azon folyúl pedig sem *Lutheránus*, sem *Calvinista* Prédikátorok nem lévén igaz

Papok;

Papok; egy szér 's mind hatalmok sinez arra, hogy meg-szentellyék a' Kenyeret, 's a' bort, és Krisztus igéi által Testé, 's Vérére változtassák. azért következendő képpen egyebet mást nem osztogat-hatnak, hanem csak csupádon csupa puszta kenyeret, és bort; valamint annak előtte az Ur Vá-sorája előtt csak tiszta kenyér, és bor vala.

A' *Tudakozódó*. Ezek így lévén, úgy tartom én, hogy job egy szin alatt Krisztusnak igaz Testét és Véré, venni; mint két szin alatt áldozni, 's az igaz szentséget egyik alatt sem venni.

Papista Theologus. Innét tet-czik ki a' te kérelkedésed harmadik cikkelyének meg-fejtése-is. Hogy az egy szin alatt való áldozás által a' Lajcusok nem foztat-nak meg az ő hasznoktól melyet a' két szin alatt való áldozás-
E búl

búl szerzének. Mivel szintén olly egészszén veszik Krisztusnak Testét, 's Véré, az egy szín alatt; mint ha mind a' két szín magokhoz vennék.

A Tudakozódó. Tehát miért hogy a' Papok a' Mise szolgálatban két szín alatt veszik Krisztusnak Testét és Véré?

Papista Theologus. Mind Papok, mind Püspökök, a' mint maga is a' Pápa, mikor Communionálnak, avagy az Ur Testét veszik magokhoz, csak a' kenyér szín alatt viszik végben. Hogy pedig a' Mise szolgálatában a' Papok mind a' két szín alatt veszik a' Krisztus Testét és Véré; az nem történik az Ur Testében, 's Véreben való részesülésnek okából, hanem az áldozatnak okából. Mert a' Mise áldozattya vérontás nélkül-való áldozat, és a' Vérontással való áldozatnak viszo-

szotag-való bé-mutatása; mellyel a' Krisztus magát a' Kereszt-fának Oltárán bűneinknek elég-tételére az Atya Istennek bé-mutatta, Sz. Testét fel áldozván, és Véré ki-ontván. Azért a' Mise szolgálatban mind a' Krisztus Testének, 's mind Vérenek, az első áldozatnak emlékeztetere viszontag kel bé-muttatni, és következő képpen szükséges mind a' két szín alatt-való vétel. Mert ez az áldozat három dologgal megyen végben: ugy mint, bé-mutatással, szenteleffel, és magához való vétellel. A' melly áldozat az Anya-szente gyházban mindenkor szokásban volt és mind eddig is fen maratt. Mert magok az Apostolok is így áldoztanak, a' mint ki-tetszik az ő Liturgiájokból (illyen képpen hivattatott Apostolok idejében a' Mise-áldozat) és az Apostolok cselekedetinek

emez cikkelyéből: 13. v. 2. Szol-
gálván pedig azok az Urnak. a'
ki a' Görögben, mely nyelven
leg-előszőr-is irattatott vala, így
vagyon fel jegyezve: λειτουργί-
ων αὐτῶν, az az Míse-béli áldo-
zátot tévén. Es melly dologról
bizonytságot téfzen Sz. Agoston
Contra adver. Legis & Prophet.
Cap. 20. Látták most az egész
Világon olyan áldozatot szolgálni.
Melly dolgot meg-erőssitem. 's
egyszer 's mind meg-előzőm ezen
kétkedéfednek utolsó cikke-
lyét, melyben azt mondod vala,
hogy *Apostolok idejében, és eleinte-*
való Anyaszrntegyházban két szin
alatt osztogattatott az Híveknek
az Oltári Szentség. Mert az Ec-
clesia elein az Apostolok idejéül
fogvást a' Papok a' Míse-szolgá-
latban mindenkor két szin alatt
verték ezen Szentséget: és a' kős-
ségnek a' Communióban, avagy
áldozat-

áldozatban, hanem mindenkor-
is, leg-aláb ollykor csak egy szin
alatt osztogatták. De ezen szo-
kásnak nem lehetet más oka;
hanem ez, hogy a' Míse-szolgá-
lat egyszer 's mind Áldozás-is, és
nem csak Communio, avagy Kri-
stus testében-való részesülés, mel-
lyet igaz dolog hogy áldozatnak-
is hívunk; de a' Papé az igazán-
való Áldozat, illyen képpen,
hogy ő áldozza fel a' Krisztus Sz.
Testét, 's Véré, az Atya Isten-
nek azt bé-mutatván. Tehát jól-
lehet a' Míse-szolgálatban szük-
ség képpen mind a' két szin alatt
véttetetik a' Papoktól az Oltári
Szentség: mind azon által a' Misén
kívül nem szükséges, hogy mind
a' két szin alatt vétesék. Hogy
pedig az eleinte-való Ecclesiá-
ban, és az Apostolok idejében
ezen szentségnek osztogatása
mind egy szin, 's mind pedig
E ; kettő

kettő alatt fel volt szabadítva: Onnét tetszik ki először, hogy ezen Szentségnek csak egy szín alatt való ösztogatását is, maga a' Krisztus mind igéjével, mind pedig cselekedetével helyben hatta. *igéjével* mondtam; mert gyakorta mondotta hogy az ő Testének, s Vérének vétele, és abban való részesülés csak egy szín alatt is használ az üdvösségre. Így Joán. 6. *A' ki ebből a' kenyérből eszik, örökké él.* Csak egy színről szól. Még ugyan: *A' kenyér mellyet én adok, az én Testem e' Világ életiért.* Még ugyan: *Nem a' mint ettének a' ti Atyáitok Mannát, és meg bółtak; a' ki eszik ezt a' kenyeret, örökké él.* Hogy ha azért a' Krisztus Testének egy szín alatt való étele használ az örök életre; tehát mind a' két szín nem szükséges. Tehát nincs is meg-

meg-parancsolva. Tehát a' Krisztus helyben hatta szavával az ő Testének egy szín alatt való vételét. Azon kívül cselekedetével is helyben hatta *Luc. 24. v. 30.* Meg-Communicálván Emmausban egyedül csak kenyér szín alatt a' két Tanítványt. Így írja pedig ezt Sz. Lukács a' meg-nevezett helyén: *Es lőn, midőn le-teleped-ne vélek, vevé a' kenyeret, és meg-áldá, és meg-szegé, és nékik nyúj-tá és meg-nyilatkozának az ő szemek, és meg-ismérék őtet, és ő el-enyiszké szemek elől.* Melly helyet az ellenkezők jöllehet a' közönséges Vocsorául értik; de a' Sz. Atyák, nevezet szerént pedig Sz. Jeronymus, Sz. Agoston, és más több Szent Atyák a' Krisztus Szent Teste vételére magyaráz-zák: a' kik igen-is, mint más egyéb dolgakban; úgy az Írás meg-fejtegetésében, és magya-rásá-

rázásában is az Ujítók minden se-
regit felyül-haladgyák, 's nagyob-
hitelt érdemlenek.

Másodszor ezen dolog ki-tet-
szik az Apostoli-cselekedetekből
Cap. 2. v. 42. hol az első Keresztyé-
nekről azt olvassuk: *Valának pe-
dig ezek álbat aróffak az Apostolok
tanításában, és a' kenyér szegése-
nek részeltetésében, és az imádsá-
gokban.* Még-ugyan *Actorum 20.
v. 7.* *A' hétnek pedig első napján
midőn egybe-gyűltünk volna a' ke-
nyér szegésre.* A' hol erről a'
Menyből szállott szent kenyérről
vagyon a' szó holott pedig semmi
emlekezet nincsen a' pohárról.

Harmadszor ki-tetszik az ele-
inte- való mind Nap-keleti 's mind
Nap-nyugati Ecclesiának szüntel-
len- való rend-tartásából mind-
gyárt az Apostolok ideje után
mellyben hogy szokásban lőtt-
légyen Kristus Testének egy ke-
nyér

nyér szin alatt való osztogatása,
meg-vallyák a' Régiek, és az A-
nyaszentegyháznak Historiai So-
zomenus-nál, Nicephorusnál, és
Anyaszentegyháznak egyéb Hi-
storicusnál, 's Iróinál, magok-
nál-is a' Sz. Atyáknál.

A' Kérdező. Hogy ha úgy
vagyon, hogy velesleg osztogat-
ták az Oltári Szentséget a' kős-
ségnek az eleint- való Ecclesiában
és Apostolok idejében, hol csak
egy szin alát, hol pedig mind-
kettő alatt: miért vagyon tehát
az, hogy a' Romai Catholica Ec-
clesiában most immár meg nem
engedik azt, sőt tiltyák? Mert
a' mit az Isteni hatalom fel szaba-
dit 's meg-enged; azt az Ecclesia
nem tagadhattya-meg, 's annál-
is inkább meg-nem tilthattya.

Papista Theologus. Jól lehet az
Anyaszentegyháznak nincsen ar-
ta hatalma hogy az Isten szabott

rend-tartása ellen valamit rendel-
lyen; sem a' Szentségeknek való-
ságát meg, nem változtathattya:
mind azon által vagy on a' Krisztus-
túl neki adatott olly hatalma,
melly által a' szentségek szolgál-
tatásában el változtathat némelly
circumstantiákat, avagy a' Szent-
ségeknek környül-állását derék
derék fontos okokból. Azért
maga is Sz. Pál Apostol minek
utánna a' Corinthiusoknak módot
szabott-vólna az Oltári Szentség-
nek szolgáltatásában; azt veti
utánna: *A' röbbit pedig, midőn
oda jutok, el rendelem 1. ad Corint.
II. v. 34.* Ugy jollehet a' Kereszt-
ségnek materiáját, és formáját
el nem változtathattya az Anya-
szentegyház; de még is környüle-
álló állapotayait el-változtathat-
tja, és szabhattya azt a' rend-
tartást, hogy (példának okáért)
hideg vízben legyen inkább a' Ke-
resztelés,

resztelés, hogy sem melegben, és
hogy akár egyszer, 's akár há-
romszor merítették a' kereszte-
lendő a' vízben; a' mint némelly
országokban szokásúl vették. Az
Oltári Szentségben hasonló kép-
pen; hogy inkább reggel, és é-
homra oltogattassék, mint sem
étel után; kovásztalan kenyérben,
avagy kovászosban; láb-mosás
után, avagy a' nélkül; és hogy
vétettefsék inkább térdén álva,
hogy sem feküve, vagy talpon-
álva, avagy rendiben asztalhoz
ülve. Mert ezek csak környül álló
dolgok, és a' Szentségnek valósá-
ga helybe marad ezek nélkül. Te-
hát rendelheti azt is, hogy a' Com-
munio, avagy Krisztus Sz. Testének,
's Vérének vétele (a' melly éppen
valósága ezen vételnek, 's magá-
nak is a' Szentségnek) vagy csak
egy szin alatt vagy pedig kettő
alatt legyen. Sőt az idegen Atya-

fiak magok azt tartják, hogy a' bor-nem iszákna, kik természet fzerént a' bort nem szeretik, 's nem ihattják, avagy a' Muszkáknak vagy India-bélieknek (holott bor nem teremvén, soha elegendő bort nem szerezhethnének az e-gész kőrségnek, két szín alatt-való vételre) meg-engedheti az Anyaszentegyház, hogy csak kenyér szín alatt vegyék ezen Szent-séget. Azért vagy a' Krisztus Te-stenek egy szín alatt való vétele nines istentől meg-tiltva; vagy ha meg-vagyon tiltva, nem le-het dispensatio, avagy engede-lem és fel-szabadítás abban az Istentől-való tilalomban. Es így az Anyaszentegyházban az Ma-nichæusok eretnekségének táma-dása előtt (kik azt tanítták vala, hogy a' bor mint hogy minden-fele roszszaságnak oka, az ör-dűgtől teremtetett volna; és azért

ők a'

ők a' bort nem iszák vala) a' Krisztus Teste's Vére vétele csak egy kenyér szín alatt vala: de mi-vel hogy azon Manichæusok-is, hogy el-titkolnak az ő eretnek-ségeket, el-járnak-vala a' Catho-licusok, avagy hivek-között az Oltári Szentségben való része-sülésre; azért úgy rendelteték az Anyaszentegyházról, hogy ezen részesülés, mind a' két szín alatt lenne; hogy úgy a' hivek az Ma-nichæusoktól meg-külömböztet-nének a' bor színnek nem-vétele által. Azután pedig meg-szün-vén, 's el-fogyván a' Manichæus Eretnekek; ez-iránt való rend tartása, és parancsolattya az Anya-szentegyháznak hogy két szín alatt részesüllyenek az Oltári Szentségben, el-törölteték. Es mivel hogy az után más új Eret-nekségek támadának, kik azt ál-lítták 's vitatták vala, hogy

D 7

ok-

ök-vevétel, 's tellyességeffen
 Isten parancsolattya volna az Ol-
 tári Szentségnek mind a' két szín
 alatt-valo vétele; az Anyaszent-
 egyház declarálta, 's hamisnak
 hirdette azt a' tanítást és tudo-
 manyt; azért úijonnan olly vége-
 zést tett, hogy mint annak előt-
 te megint egy kenyér szín alatt
 lenne ezen Szentségnek osztoga-
 tása. Ugyan-is bizony okot nem
 látok benne, miért hogy az El-
 lenkezők olly vak-merő képpen
 csatáznak a' pohár-borért az Ur
 Vocsorájában; holott ő nálók
 abban a' pohárban, avagy kelyh-
 ben semmi más nincsen, hanem
 csak azon bor, mint szintén az Ur
 Vacsorája előtt; mivel a' Prædi-
 catoroknak nincs hatalmok, 's
 erejek, hogy a' bort Kristus Vé-
 révé változtatnák; mert nem igaz
 Papok. A' mi azt illeti, a' Cal-
 vinisták magok meg-vallják
 hogy

hogy annyira vagyon a' [Kristus
 Vére attúl a' pohártúl, és kelyh-
 túl, mennyire a' föld az Egtúl.
 Azért az Ellenkezők meg érhet-
 nek a' Papistáknál is, sőt meg-is
 kellenék érniek az Ablutióval,
 avagy szájaknak meg öblítésé-
 vel, mely végre a' kenyér szín
 alatt a' Kristus Testében 's Vé-
 ben részesülőknek egy pohár-
 ban bort szoktunk adni: Mert
 magoknál nem többet vesznek
 a' tiszta csupádon-csupa bor szín
 alatt; mint a' Papistáknál bor-
 tal-való szájak meg öblítése által.

A' Kérdező: Hogy ha úgy
 vagyon a' dolog, a' mint meg-
 fejtetted, 's előmben adtad;
 többé ez iránt nem felfszengek,
 's nem nyughatatlankodom: fő-
 képpen midőn magam olvastam
 Luther Mártonnál *Tom. 1. Lati-
 na editionis Wittenberga per
 Lufft 1542. impresso de Captivitate*
 Baby-

Babylonica initio. az hol az ő Sententiáját, 's értelmét, a- vagy mitt itill e' dologban, ezen szokkal jelenti-ki: Nem kárhoztatom az egy szin alatt való vételt, és az Anyaszentegyház itilletére hagyom mind a' két szin alatt való vételnek fel-szabadítását. Azért nem vétkeznek, a' kik egy szinnel élnek; holott a' Krisztus nem parancsolja hogy eggyel-is éljünk, hanem akarataunkra hagyja.

Harmadik Kételkedés.

A' Kételkedő. Harmadik kételkedésem, kit előbben terjeszték, a' Purgatoriumról vagy. Kételkedvén arról, hogy ha vagyoné valahol? Kételkedésemnek okai ezek. *Előszőr:* Mert a' Szent Írásban a' Purgatoriumról sohol nincs emlekezet. *Másodszor:* Mert az Isten Ezechielnél

chielnél *cap. 18. v. 21.* azt mond-gya: *Ha az Iffentelen penitentiát tart; az ő minden gonofságáról meg-nem emlékezem.* Meg-emle-keznék pedig, hogy ha a' vétek-nek meg-bocsátása után elég-tételt kívánna a' más Világon. *Harmadszor:* Mert Sz. Pál mond-gya *ad Rom. 3. v. 24.* hogy in-gyenesik a' mi bűneinknek bocsá-nattya. Nem volna pedig in-gyen, ha a' más Világon elég-tétel kívántatnék. *Negyedszer:* Mert a' Krisztus egész Világ vétké-jért eleget tett teteivel-is *ad Rom. 5.* Tehát ha teteivel; nem csak valamelly rész szerént. Azért nem csak a' vétekért, hanem a' büntetésért-is a' vétek meg-bocsátása után. Tehát a' vétek meg-bocsátása után ez életben, semmi büntetés nem marad hátra a' más Világon. *Eőtődször:* Mert úgy nem igazság szerént esnek, 's bolz-szúsá-

szúságára lenne a' Krisztusnak, ha az Isten el-vévén ő tüle a' bővségessen való elég-tételt, meg-nem engedné nekünk a' mi mind a' vétek, 's mind pedig az elég-tételben való adósságunkot; hanem azon fölül még kívántatnék tőlünk a' büntetés helyett elég tétel ez életben, vagy elég-szenvedés a' másikban. *Hatodszor*: Mert ugyan azon Szent Írás arra tanít, hogy ez élet után csak két helyek legyen a' lelkeknek: egyike a' Bóldogságnak helye Meny-Országban; másik a' kárhozaté a' Pokolban: *El mennek ezek az örök kénra; az igazak pedig az örök életre. Matth. 25. 46. Hered szer.* Mert ha Purgatorium volna, az igen-is az igazakért, 's üdvözülendők számára volna; de ezek számára semmimás hely nem rendeltetett Meny-Országgon kívül mingyárt holtok után.

'S a'

'S a' Latornak-is innét mondatték a' Krisztustól *Luc. 23. v. 43. Ma velem lélsz esz Paradicsomban. Es 2. Cor. 5. v. 1. Mert tudgyúk, hogy ha a' mi földi házunk, a' mellyben lakunk el bomol; épületünk vagy az Isteniül, nem kézzel csnálatott örökké való házunk mennyekben.* Tehát az igazak ez élet után által költöznek mingyárt az örök életre. *Es Psalmo 126. v. 3. Midőn szerelmesinek álmod ad; ihon az Öröksége.* Az álmon pedig az halált értjük; melly után igen-is az igazak elveszik örökségét az Urnak. Tehát ez Világon, 's más Világon való örök élet között valami más közben vetett hely nem adattatik.

A' Kétkedésnek meg-fejtése.

Papista Theologus. Ezen Kétkedésnek meg-fejtésére. a' melly

melly más ként semmire való, két dolgot bocsátok előre. *Először.* Hogy a' mint magad meg-vallod, az eleinte-való, és első Sæculumok-béli Anyaszentegyház, Krisztusnak tévelygés, és macula nélkül-való Ecclesiája, az az Anyaszentegyháza volt-légyen. *Másodszor:* Hogy éppen azon kérdés ez: *Adatik-e, avagy vagyon-e Purgatorium?* ezzel együtt? *Hasznos-e, és szabad-e imádkozni az holtakért, és azoknak jót kívánni?* Mert imádkozni azokért a' Lelkekért a' kik már Meny-országban vannak; a' mint azokért-is, kik Pokolban vannak; éppen haszontalan az imádság: holott a' bódogúlt lelkek a' mi imádságunk nélkül nem szűkölködnek; a' kik pedig Pokolban vannak többé már azokkal nem segíthetnek; mert a' Pokolból nincsen szabadulás.

A'Tu-

A' Tudakozódo. Igen-is meg-vallom hogy mondtam, 's most-is mondom, hogy a' Romai eleinte való Ecclesia Krisztusnak tévelygés nélkül, ráncz, és macula nélkül való Igaz Ecclesiája volt. Es ezen dologott minden más Romai Papista Ecclesiától idegen meg-vallja. Vallom azt-is, hogy azokért a' lelkekért kik már Meny-Országban vannak, és azokért, kik Pokolban vannak, éppen haszontalan, 's hijaba való az imádság.

Papista Theologus. Ezen te magad szája vallása után éppen csak a' vagyon hátra, hogy meg-mutassam az holtakért-való imádságot hasznosnak lenni; és hogy annak gyakorlása az eleinte-való Ecclesiában-is szokásul vetetett volt. Ezen első részülr-való közbe vetésnek igazsága pedig kitétezik a' Sz. Írásnak bizonyosságából,

gábúl, emez szokkal: Szent és
 üdvösséges dolog a' meg-hóltakért
 imádkozni; hogy vértkeztül szabad-
 dúllyanak. 2. Machab. 12. v. 46.
 Melly könyveket jól lehet az új-
 tók tagadgyák hitelesseknek len-
 ni; mind azon által igen-is hite-
 leseknek isméri Sz. Agoston, és
 a' régi Sz. Atyák: Kiknek itille-
 tek igen-is meszszebb vetnek, 's
 sokkal nagyobra bocsúllandók a'
 Tévelygóknek hijános férges vé-
 lekedéseknél, a' kik a' Sz. Atyák-
 kor meg-verik csak azért, hogy
 az ő fok ágú, 's nem egy nyom-
 ban járó új Tanításokkal ellen-
 kezdő dolgokat próbálunk azoka-
 búl.

Az Anyaszentegyháznak en-
 iránt való rend-tartásáról, és itil-
 letirül így szól Sz. Agoston in
Lib. de cura pro mortuis. Cap. 1.
 A' Machabaeusok könyviben olvas-
 tuk, hogy áldozatot tettek a'
 meg-

meg-hóltakért. De bár soha ne
 olvasnók-is a' régi íráásokban;
 mind azon által nem kicsini az
 egész Anyaszentegyháznak méltó-
 sága; melly ebben a' szokásban nyil-
 ván vagyon; kiből az Papnak
 imádsági közzött, mellyeket az Ur
 Isten Oltárára szokot tenni, az
 hóltakért való esedezésnek-is helye
 vagyon. Es ugyan ott Cap. 4.
 Nem kell félre tenni az hóltak lel-
 keiért való könyörgéseket mellyek-
 nek végben vitelét minden közön-
 séges Keresztényi társaságban meg-
 hólt lelkekért magára vállalta az
 Ecclesia. Arány-száju Sz. János-
 is Hom. 32. in Matth. 9. Miért
 hogy a' tucidnek hóltá után szegé-
 nyeket hiszsz-bé? Miért kéred a'
 Papokat, hogy azokért imádkoz-
 zanak? Tudom mit fogsz felelni:
 hogy a' meg hólt nyugodalmas
 nyerjen, hogy kegyes Itillő-bíró
 találjon. Látod azért, hogy az
 eleinte

eleinte való Ecclesiában dicshetes szokás, és rend-tartás volt az hallottakért imádkozni. Es úgy tetszik nekem hogy ezen értelem éppen közönséges, és a természet-villágosságtól minden jó indulatú lélekben bé oltattott, hogy az holtaknak jót kívánnyon, Honnét még a Tétovázó Ellenkezőknél-is szokás az, hogy emlekezetet tévén valamelly meg-holt felől, még fohaszkodással-is mondgyák: Isten irgalmazzon neki. Isten nyűgofa-meg az örök boldogságban. Adgyon Isten neki-örök boldogságot.

A Tudakozódó. Nem tagadhatom hogy ezen Istenes imádságocskákat gyakorta nem hallottam volna az Ellenkezőktől-is, nem alátomba való csudálkozás nélkül, gondolván magamban: mire való Istenes kívánságok 's

esede-

esedezések ezek, hogy ha Purgatorium nem adatik? De még Calvinus sem meri tagadni, Ezer három-száz esztendőök előtt (mellyek igenis az eleinte való Ecclesiának esztendei, minek előtte az ő tudománnnyát hintegetni kezdette volna) hogy szokásban nem volt volna az halottakért való imádság. *Lib. 3. Instit. Cap. 4. N. 15.* Luther-is meg-vallya, hogy Szent Agoston az ő meg-holt Attyának, 's Annyának lelkiért imádkozott, és másokot is arra kért. Hozzáteszi Sz. Ambrust-is, hogy neki-is szokása volt az holtakért esedezni. Es erre nézve Purgatoriumot lenni bé-vette. *Tom. 1. Wittemb. Latine impresso, Fol. 12. p. 1. Et Tom. 7. Fol. 7. p. 2. In Informatione ad aliquos Articulos*, Magam így olvastam nála: *A Purgatoriumot erős-sen kell binni.* Es tudom igaznak

F

lenni

lenni hogy a' szegény lelkek nehéz büntetéseket szenvednek, kiknek tartozunk segisséggel imádságinkban, böjtölésinkben, alapisnálkodásinkban, és más meg lehetős módokban. A' kivel azért ezen dolog iránt inkább akarok tartani, hogy sem mint ebben ellenkezőt tanító mostani Lutheránusokkal.

Papista Theologus. Fontold meg azért immár minémű nagy egyenletlenség vagyon az Ujítók között az Hitnek agazatiban: holott magad rajta érted a' mostani Lutkeránusokat, melly igen nagy erőszakasztással ostromolják a' Purgatoriumot; mellyet az ő Attyok, és Fő-Vezérek a' túled citált, 's meg-nevezet helyeken szem-látomást helyben hagyott. De hogy a' te kételkedésednek okaira eleget tegyek.

Felelek az elsőre: Hogy hiszen ugyan az Írásban írók is emléke-

emlekezet emez szócskáról: *Purgatorium.* De bezzeg vagyon az helyről, melly e' szó által jelentetik: mi pedig nem szállunk, 's nem kérdezkedünk a' szókról, 's nevekről, hanem azon dolgokról mellyek jelentetnek a' szók által: az az Meny-Ország, és Pokol között való olly helyről vagyon beszégetésünk, a' mellyben minek előtte az örök nyűgodalomra jussanak az Igazak lelkei, meg-kell tisztulni nekik fen maradván a' meg-bocsátott vétkeknek büntetési, mellyeket ezen a' Világon-való élteknek büntetési, mellyeket ezen a' Világon-való éltekben ki nem fizettek: akár immár az a' helyly hivattásék *Purgatoriumnak* az az, tisztulás helyének; akár *Expiatoriumnak*, azaz, elég tétel helyének; avagy akár melly nével nevezettség. Mint szintén jol lehet az Írásban nincs emlékezet

emez Nevekrül: *Essentia divina* az az, Isteni valóság; *Personalitates divinae* Isteni személyiségek; *Unio Hypostatica*, Isteni, 's Emberi személynek egyben foglalása: mind azon által elég hogy vagon bizonyosság-tétel azon dolgokról mellyek jelentettnek ezen szók által: tudnia illik, hogy az Isten egy az Ő valóságában, és három a' személyben: és hogy a' Krisztus igaz Isten, és igaz Ember légyen. Hogy pedig a' Sz. Irásban vagon emlekezett az *Purgatoriū* neve alatt jelentetett dolog felől, ki-tetszik előszfőz Sz. Pálnak az Corinthus-béliekhez írt első levelének 3. részéből, 13 és 15. verséből: *Kinek-kinek munkája nyilván lesz, mert az Úr napja meg-mutatja, mert a' tűz által meg-jelentetik; és kinek-kinek miné-mű légyen cselekedete a' tűz meg-probálja. Ha kinek munkája meg-ég, kár*

ég, kárt vall; ő pedig üdvözül de úgy, mint a' tűz által. Vallyon mellyik tűz által, Bizony nem a' Pokolnak örök tüze által. Tehát Purgatoriumnak ideig tartó tüze által. Erre magyarázzák ám a' Régi Sz. Atyák ezen helyét Sz. Pálnak az eleinte való Ecclesiában; ugymint: Origenes, Basilius, Hieronymus, Ambrosius, és más számtalan Sz. Atyák. *Másodszor.* Sz. Máténak 5. részének 25. verséből. Az hol Krisztus olly tömlőczről emlékezik, mellyben rekesztetnek némelleyek ez élet után. Es 26. versében világosan mondgya: *Bizony bizony mondom néked, ki nem mégy onnét, miglen meg fizeted az utolsó filtyert, avagy utolsó fertályt.* De Pokolban nem leszén utolsó fertály; sem pedig semmi ki-menetel. Tehát minden bizonynyal, és szükség-képpen ez a' Tömlőcz

ideig tartó, és a' tisztulásnak helye; holott semmi macula nem férkezhetik-be Mennyeknek Országában. Es ugyan ezen helyet is így, 's erre magyarázzák eleinte való Ecclesiának Tanítói, a' Sz. Atyák; melly Ecclesiát mindre, mind pedig más ellenünk agyarkodók bé-veszik, 's helyben hadgyák, hogy Krisztusnak Igaz, Szent, tévelygés-ráncz-makula nélkül való Ecclesiája volt.

Az másodikra felelek: *Ha az Istentelen penitentiát tart, semmi gonofságárául meg nem emlekezik az Isten.* Igen-is; de csak a' vétekre nézve nem emlekezik meg; és nem a' vétek büntetésére nézve: melly büntetés fen-maradván, vagy ez életben, vagy a' más világon az az a' *Tisztító helyben* ki-kell fizetni, 's eleget kell érte tenni. Ugy Moyses, és Aron az hihetetlen ségnek, avagy kérel-

kedésnek vétkéjért, a' kö-sziklá-nak veszfzövel való meg-ütésekor, melly vétek immár megvala nekik bocsátva, meg-büntetésének Istentől ideig való halállal, melly halál meg gátolá az Igiret-földére való bé meneteltől ökört. *Num. 20. Et Deuteron. 34.* ugy Dávid-is minek utánna lok sírással Paráznaságárául, s' Gyilkosságárául bocsánatot nyert volna, még-is meg-büntetteték Istentől az ő kedves fiának halálával, mellyet Paráznaságában szült vala. De hiszem még Világi mód szerént-is Királyok, avagy Nagy-birodalmok ellenek tött véteket az halálra sententiáztatnak meg-bocsátták gyakorta, 's még-is néha Udvarokból ezeket ki-tiltyák, avagy ideig tömlőczben sanyargattatták.

Az harmadikra felelek. Az vétkeknek meg-bocsátása igen-

is ingyen-való a' bűnnek rútságára, és örökké-való büntetésnek ideig való változtatására nézve. Mert az Istennek barátja, 's örök életnek örökköfe lézen. Mind azon által ingyen el nem engedi ideig-való büntetésünköt; De azt akarja, hogy azért vagy ezen a' világon eleget tegyünk; vagy a' másikon eleget szenvedgyünk; Szent Agoston mondása ként ezen textust magyarázván. *Lib. 22. contra Faustum Cap. 67.*

Az Negyedikre felelek. A' Krisztus ugyan bőven, 's tetejével eleget tett az egész Világ bűniért a' vétek ocsmányságára nézve; de az ideig tartó büntetésre nézve azt akarta, hogy szenvedése nekünk csak annyiban használjon, a' mennyiben az mi elégtételünk által hozzánk applicáljuk, az az alkalmaztatjuk (melly elég-

elég. tételünk-is pedig az ő erejét, 's hatalmát a' Krisztus érdemből, és elég-tételéből vérszi) Sz. Pálnak emez mondása szerént: *A' Krisztusnak örökös társai vágyunk; de úgy, ha együtt szenvedünk vele, hogy együtt meg-is dűcsöítsünk.* Melly ideig-való büntetésért ha e' világon eleget nem tészünk; kővetkezik, hogy elég-szenvedéssel pótollyuk a' más Világon.

Az ötödikre felelek. Sőt igazságtalan dolog lenne, ha arra való-képest, hogy ő a' mi vétkeinkért eleget-tett, a' vétek csúnyságára nézve, mi éppen semmit sem akarnánk az ő szenvedéséhez tenni, és cselekedni: Sőt még csak nem is akarnánk bűneink bocsánattyáért imádkozni, sem a' véteket el-kerülni, sem azokért Poenitentiát tartani, sem semminémő jót nem akarnánk csele-

kedni. Látod! ez bezzég temérdek háladatlanság, és az ő Irgalmasságával, 's jó voltával gonoszúl-való élés volna:

Az hatodikra felelek, és megvállom igen is, hogy csak két helyről vagy on emlékezet a' Sz. Írásban; de olyan képpen, hogy mind a' kettő örökké tartó: melly dolgot a' Papisták hitek ágazattyának tartják: a' Purgatorium pedig ideig tartó tisztulásnak helye.

Heredikre felelek, és mondom azt, hogy igen is minden igaz, kinek nincs szüksége a' megtisztulásra, mingyárt ez élet után által költözik az örök boldogságra. Es ezt próbálják, 's mondják a' túled elé hoztatott czikkelyek és bizonyságok. A' kin pedig valamelly tisztulásra való mocskok vagy on, az-is üdvözül ugyan, de nem mingyárt, hanem annak idejében *és mint*

egy tűz által, a' mint már Szent Pálból, és Sz. Agostonból megmutattam. Mert történhetik, 's gyakorta-is történik, hogy a' bűnös, ki immár Istennel meg-bé-kélt köteles legyen valamelly ideig való büntetésre; ha azért ennek hirtelen halála történnék, úgy hogy azt a' büntetést avagy elég tértelt ez életben végbe nem vihetné; a' más világon kényszerítették ki-fizetni. Avagy ha valaki csak kicsiny bocsánando vétekekben múlta-e' világból; azért is eleget kell tenni, 's meg kell néki abból-is tisztulni; mert semminémű mocskok nem mégyen bé Mennyekeknek Országában, egyszer 's mind pedig senki nem vertetik Pokolban, hanem csak a' ki nagy halálos vétekekben mulik ki e' világból: az ilyen ember pedig nem múlték ki nagy vétekekben, 's még-is mocskos volna az

ő lelke : Tehát Pokolban nem
menvén Mény Országban sem
menne mingyárt, mocskos lé-
vén. Azért a' Tisztuló helyre
kényszerítettnek előfzör menni.

Negyedik Kételkedés

A' Parancsolatoknak meg-
tartásáról, és a' szabad-aka-
ratról.

A' Tudakozódó. Ezen kételke-
dés alatt egyszer 's mind több
dolgot foglaltam ; melyekre a-
karnám ha igazán, 's minden
vólta képpen oktatnál, 's meg-
tanítanál, mert mind Római Pa-
pisták, 's mind pedig az Ellenke-
zők könyveiből által értettem a'
dolgát világossan, hogy ha vala-
mely dologban, bezzeg ebben az
ellenkezők igen sokat költenek-
ám az Római Papista Ecclesiára:
mellyeket pedig az után sokkal
más

más képpé találta fel a' Catholicu-
sok, ávagy Papisták könyveiben.

Azt állatják, 's mondgyak
azért az Ellenkezők. *Előfzör* : A'
Római Papisták azt tanították,
hogy az Embernek, még Adám
esete után is, ávagy a' meg-vesz-
tegettetett természetnek állapot-
tyában is olly szabad-akarattya
vagy, hogy azzal egy áránt él-
het mind a' jó és üdvösséges cse-
lekedetekre, mind pedig a' go-
noszcselekedetekre, és a' bűnre.

Másodszor : Hogy ezen szabad-
akarattal, azon Ember maga ere-
ivel, 's tehetségével az Isten Pa-
rancsolatit meg tarthattya. *Har-*

madszor : hogy tulajdon maga ér-
demével, es jó cselekedetével,
örök üdvösséget érdemel.

Negyedszer : Hogy innét vagy az,
hogy a' Papisták, üdvösségek
nagyob remenségét a' magok ér-
demiben helyhezteszik inkább,
mint

mint sem a' Krisztus érdemiben. *Értődször* : Hogy következendő képpen az Isten nem ingyen való kegyelmiből, holott ő az *üdvözülendőket* ingyen *üdvözíti*, hanem meg érdemlet bér gyanánt adgya az örök dicsőiséget.

Pápiſta Theologus. Erőssen elhiteds magaddal, és bizonyos légy benne, hogy ezen kételkedésben a' mennyi punctum, hazugság-is annyi vagyon. Halgats-ra azért figyelmetessen; hogy éppen fundamentomábúl ércsed, mit tartanak ebben, 's mit tanítanak, es értenek a' Romai Papiſták.

Először azért taníttjuk mi igen-is, hogy az emberben vagyon szabad akarat; fő képpen az természet-béli egymás között való életben; a' mint vagyon Moyses 4. könyvének 30. részében, és 14. versében; hol Isten törvént

törvént ad ki az házas aszszony felől, ki bűntel való sanyargatást fogad Istennek: *Az ő férje szabad akarattján áll, 's léfzen, ha cselekedgye is, 's nem-is, a' mit fogadott vala.* Dávid Királynak-is azt mondá a' Proféta: *Három dologból válasz magadnak egygyet a' melyiket akarsz ezek közül (éhség, háboruság, és dög-halál közül) hogy cselekedgyem néked.* Salamonnak pedig 3. Reg. 3. v. 5. azt monda az Isten: *Kérj valamit akarsz hogy aggyak néked.* Es ezekben senki okossan nem tagadhattya hogy szabad akarat nem adattatnek. Innét vagyon hogy Sz. Agoston *Lib. de Quantitate anime Cap. 36.* azt mondgya:

Adattott az Embernek szabad akarat, melyet a' kek kordé játékos okosdásokkal akarják meg-fojtani, olly igen vakok, hogy meg ezen ha-
szon-

szontalan szentség-rőre dolgokat
sem veszik észre, hogy magok sza-
bad akaratyokból mondgyák. An-
nak fölőtte Vallyuk 's tanittyuk,
hogy vagyon Embernek szabad
akaratya a' lelki jónak, vagy
gonosznak meg-választásában,
vagy el-kerülésében. Ezen dol-
got helyben hadgyák 's próbál-
lyák minden czikkellyi a' Sz. Irás-
nak, a' kik valamit adnak az
Ember eleiben hogy cseleked-
gyék jót, és a' gonoszt el-távo-
tassa. Mert hijában szabnának an-
nak törvént, a' ki szabadossan a'
Törvény mellől el-nem térhetne,
vagy kinek nem lehetne el-
térni. A' mint ezt meg-mutat-
tyák Sz. Agoston *Lib. de Gratia
& Libero arbit.* Tanittyuk azt-
is, hogy az údvőiséget szerző
jó téteményekre vagyon Istenül
adatott szabad akaratunk, de nem
külömben. hanem a' természet
felett

felett való Istennek kegyelmével
egygyütt. Probálok ezt Sz. Pálból,
1. Corinth. 3. v. 8. & 9. Kiki maga
tulajdon jutalmát veszti el az ő
munkája szerint: mert az Istennek
segítő társai vagyunk. Mert a'
mint szól Sz. Agoston *Epist. 89.*
quast. 2. Az akaratnak szabad
vólta azért el-nem törültetik, hogy
az Isten kegyelmétől meg segitte-
tik; de inkább azért segittetik meg,
hogy el-nem törültetik.

Másodszor: Meg-vallyuk 's
tanittyuk egyszer 's mind, hogy
miéppen semmi-féle jó cselekedet
tet, a' melly az örök életre haf-
nos vólna, nem mivelhetünk
akár hittel, akár gondolattal,
akár cselekedettel az Istennek
természet felett való kegyelme
nélkül. Mert maga a' Krisztus
mondgya *Joan. 15. v. 5.* En ná-
lam nélkül semmit sem cselekedhet-
tek. Es ugyan *Joan. 6. v. 29.* Ez
az Isten-

az Istennek munkálkodása. hogy
 bidgyetek abban, a' kit ő küldött.
 Es v. 66. Senki nem jöhet én hoz-
 zám, hanem ha az Atyámtól ada-
 tik néki. Es 1. Corint. 2. v. 3.
 Senki nem mondhattya Uram JE-
 SUS; hanem a' szent Lélekben.
 Es 2. Cor. 3. v. 5. Nem hogy elég-
 ségessék volnánk gondolni valami ö-
 rök üdvösségre való mi magunk-
 tól; de a' mi elégségünk Istentől
 vagon.

Harmadszor: Igaznak tartjuk
 azt, hogy nincs a' mi hatalmunk-
 bân, 's nem mi rajtuk áll, hogy
 meg-előzd, avagy világosító grá-
 tiánk és kegyelmünk legyen, mel-
 lyel meg világosítottunk az Isten-
 től a' természet felett való jóra;
 avagy pedig fel-indító kegyel-
 münk, mellyel fel-indítottunk
 annak végbe vitelére: de Isten-
 től éppen ingyen adatik. Mert
 szintén azért, hogy ha ingyen
 nem

nem adatnék, már né esnek ingyé.

Negyedszer: Azt tartjuk,
 hogy a' mi akaratunkban áll,
 hogy mikor meg-világosító és
 fel-indító gratiánk, 's belső su-
 gallásink vannak, mellyek in-
 gyen adatnak az Istentől; azok-
 kal együtt munkálkodunk és
 élünk: de még ez sincs Isten ke-
 gyelme nélkül, a' melly együtt
 munkálkodó kegyelemnek mon-
 datik. Mert a' mint Sz. Agostón
 mondgya Tom. 10. Ser. 15. de
 verbis Apostoli: Egész-szen Isten-
 től vagon; de nem úgy mintha mi
 alannánk; nem úgy, mintha mi
 igyekeznénk; nem úgy, mintha,
 mi is nem akarnánk. A' te akara-
 tod nélkül, nem léssen te benned,
 Istennek igazsága: a' ki téged te ná-
 lad nélkül teremtet; nem igazít-
 meg téged te nálad nélkül.

Ötödször: Tartjuk azt, hogy
 Istennek rend szerént-váló, avagy
 közön-

közönséges kegyelmével ugyan,
de a' melly másként a' természet-
ten felül vagy (kit Isten senki-
től meg-nem tart, csak mivellye
azt a' mi az ő részéről kívántatik)
meg-tarthattuk Istennek tiz Pa-
rancsolatit, úgy, hogy nagy ha-
lálós vétkekkel ne vetsünk azok
ellen. Meg-probálom ezt Eze-
chielis 36. v. 27. *Az én lelkemet
belétek adom, és azt cselekszem,
hogy az én Parancsolatimon járja-
tok és az én itéletimet meg-őrizzé-
tek.* Innét Krístus maga mond-
gya: *az én igám gyönyörűséges, és
az én terhem könnyű.* Es i. Joán.
5. v. 3. *Ez az Istennek szeretete,
hogy az ő Parancsolatit meg-őríz-
zük, és az Parancsolati nem nehe-
zek.* Es ugyan Sz. Janos első le-
velének második részében, ne-
gyedik versében: *A' ki azt mond-
gya hogy isméri az Istent, és az ő
Parancsolatit meg-nem tartja, ha-*
zúg

zúg az, és igazság nincsen benne.
Tehát annál-is inkább hazúgabbak
azok, a' kik azt mondgyák, 's tar-
tyák magok felől, hogy ismériük
az Istent, 's még-is azt tanítják,
hogy az ő Parancsolatit lehetet-
len meg-tartani. Lélekzenek be-
zeg ezek a' temérdek hazúgság-
ban! Azért mondgya Sz. Basili-
us: *Nagy istentelenség azt monda-
ni, hogy lehetetlenek a' Sz. Lélek
Parancsolati.* Sz. Agoston pe-
dig *Lib. de Natura & Gratia Cap.*
43. *Az Isten lehetetlen dolgokat
nem parancsol; hanem parancsol-
ván arra int, hogy mind cseleked-
gyed a' mi lehet, mind pedig kér-
jed (Istentől) a' mi nem lehet.*

Hatodszor: Aztartjuk, hogy
Istennek renden-kivül, avagy ki-
vált-képpen-való természetet fő-
lyúl-múlo kegyelme nélkül, ter-
mészetünk romlandósága miatt,
hosszszú ideig Istennek Parancso-
latit,

latit, úgy meg-nem tarthattuk, hogy bocsánandó képpen, avagy még csak leg-kisb és apróbb vétkekkel se vétcsünk azok ellen; a' Példa kezedek mondása szerint c. 24. v. 16. *Hétszer napjában el-esik az igaz.* Ez illyen vétkekről szólnak az Igazak midőn azt mondgyák: *Bocsásd meg nekünk a' mi vétkeinket.* Ezekről érttetnek Szent Jakabnak emez mondási-is, *Iac. 3. v. 2. Sokakban vétkezünk minnyájan.*

Hetedszer: Tartyuk hogy semmi akárminémű tisztességes cselekedetünk ha csak természet szerént-való, és a' természetet folyúl né haladgya, nem érdemes az örök életre, avagy akár mely természetet folyúl-haladó jutaló-ra-is: de erre kívántatik természet meg haladó Istennek kegyelme.

Innét Nyolczadszor: Eüdvös-ségünk

ségünknek első rend-béli bizodalmit a' Kristus érdemiben helyesztettük; más-rendbélit pedig a' magunk érdemiben, de a' mennyiben ezek Isten kegyelméből erednek, mely kegyelem-is a' Kristus érdemiből adatik, Szent Pálnak emez mondása szerint, *ad Hebr. 6. v. 10. Nem igazságtalan az Isten, hogy el-felejtse, a' mi cselekedetinket.* Es 2. Tim. 4. v. 8. *El-tétett nekem az igazságnak koronája, melyet meg-ád nekem az Ur amaz napon, az igaz Bíró.* Es *ad Rom. 2. v. 11. Nincs személy válogatás az Istennél.* Tehat csak érdem-válogatás. Innét mondgya Sz. Ambrus; 1. Offic. 15. *Nem de nem szem-látomást-való dolog é, hogy az érdemeknek vagy jutalma, vagy büntetése halál után nem marad?*

Kilenczedszer: Tartyuk, 's tanittuk, hogy az örök élet nekünk

künk jutalom-képpen adatik ér-
deminkért, de nem úgy hogy
azok magánossan vétessenek; ha-
nem Istennek adakozó, 's ingyen-
való igiretéből: a' ki jóllehet az ő
kegyelméből tölt és mivelte érde-
minkben tartoztunk néki mindaz
által örök élettel jutalom-gyanánt
akarta meg-jutalmazni. Példa-
beszédnek emez mondása ként:
*Prov. 11. v. 18. Az igazság hirtő-
jének hív-jutalom. Et Matth.
20. v. 8. Híd elé a' munkásokot,
és adá-meg az ő jutalmokat.*

Utólszor pedig ezekhez tesz-
szük azt, hogy valamint hogy az
első grátiát, 's kegyelmet mel-
lyel Isten meg-előz bennünköt,
a' mi érdeminkkel nem érdemel-
hettyük; úgy szinte az utolsó grá-
tiát sem érdemelhettyük, melly
által a' jóban egész végig meg-
maradgyunk. Es így az Istent a'
mi üdvösségünk okának ismér-
jük

jük lenni, a' ki az üdvözülendő-
köt ingyen üdvözíti.

A' Tudakozódó. Az hatalmas
Istenért! Melly igen különböz
ebben a' dologban a' Pápiák ta-
nitása, 's tudománya, attúl, a'
mellyet ellenek költenek az El-
lenkezők. Azért éppen meg-
erősödöm abban, a' mit annak
előtte észre vettem, hogy nem
erős fontos okokkal, hanem csál-
fa pór-patvaros forrtélvokkal, 's
költsékekkel viaskodnak az Ro-
mai Catholica Anya-szentegyház
ellen.

Ötödik Kételkedés.

A' Szent-Irásról.

A' Kérdező. Ebben-is sokan
meg-borlanak a' Romai Catho-
lica Ecclesiától; Idegenek közül;
hogy ő meg-vet, a' Sz. Írást, és na-
gyobra bűcsüll a' Traditiókat,
G avagy

avagy kézről-kézre adatott Tudományokat, melyek az Apostolok élő ízajokai-való beteljesítések-ből eredtenek.

A Kétkedésnek meg-sejtése.

A *Papista Theologus.* Ez megént újonnan való fortélyos hazugság. Mert a' Szent Írást a' Pápista Ecclesia igen nagy böcsületben tartja, mint Istennek igazán való szavát, a' melly örökké meg-marad *1. Pet. 1. v. 25.* És a' Sz. Lélek sugallásából eredett: *Mert nem emberi akaratból származott a' Profétálás, hanem a' Sz. Lélek által fel-indítottván szóllottanak az Istennek Sz. Emberi 2. Pet. 1. 21.* És azért leg-igazab, csálhatatlan, minden tévelygés, és csálárdság nélkül való, úgy mint a' ki fel nem bontathatik. *Joann. 10. v. 35.* De bezzeg abban igen szorgalmatosan

tosan törekedik, hogy akarkik is a' maga tette szerint ne magyarázza. Emezt mondása szerint Sz. Péternek: *2. Pet. 1. v. 20.* Azt értvén először hogy semmi írás-béli profétálás tulajdon magyarázatból nem léfzen.

Mindazonáltal Istennek írott igéin-kivül a' közönséges Anyaszentegyház bévelzi az Istennek nem írott, hanem eleven szóval adott igéit-is, hallomás által fennmaradott, és az Apostoloktól kézről kézre adatott Tudományokat-is. Es ilyen képpen praedikáltak az Evangelium, minnek előtte meg-irattának. De hiszem Sz. Pál több levelei után azt írja *2. ad Thessal. 2. v. 14.* *Annak okáért Aranyfia legyetek alhatatossak és rabszolgák a' kézről kézre adott tudományokat.* Melly igikről Arany-száju Sz. Janos azt mondja: *Inné meg-tetűzik hogy*

(az Apostolok) *nem tanítottak mindenre levelek által, de sokra az ő levelek nélkül-is tanítottak.* Ezek pedig azon hitelre méltók, a' mellyre emezek, kik irva vannak; méltán-is, mert mind ezek, 's mind emezek Isten igéi, Ezek Istennek kézrül kézre adattott igéi; emezek pedig Istennek meg-irtt igéi, és szavai.

A' Kérdéskedő. Az ugyan nekem-is okossággá szerént való dolognak látnak lenni, hogy akár kinek kedvére, 's akarattjára ne engedtesék a' Szent Írást magyarázni; holott Sz. Péter Második Levelében Cap. 3. v. 16. bizonyította, hogy *Némelyeket nehez meg-írteni, mellyeket tudatlanok és álhatatlanok meg hamisítanak a' magok veszedelmére.* A' mi pedig az Apostoli Traditiot, az az, kézrül kézre adatott tudományokat illeti; még a' Di-

alecti-

alecticában tanultam vala azt, hogy ha valaki meg-engedi, avagy helyben hadgya és bevészli a' rész szerént való affirmativa propositionot az az, bizonyító közbe-verést a' két egymásnak ellene mondó közbe-verések közül; Negativa universalis propositio avagy közönséges tagadó közbe-vetés tellyességgessen meg-hamisítatik, és nem igaz lesz. Mivel tehát magok is a' Romai Catholica Ecclesiától Idegenek mostanság né, melly dologokor tartanak 's bevésznek, mellyek nincsenek feljegyezve az Istennek írott szavában a' Sz. Írásban világossan; a' mi némű a' Vasárnapnak meg-állása; a' Kereszttségnek nem vízontagvaló meg-ujtása avagy gyakorlása, holott csak egyszer szabad kinek kinek keresztelkedni. Annak utánna a' kisdedeknek keresztelése, és más hasonló dologok.

G 3

Ebből

Ebből már azt hozom ki, hogy éppenséggel meg-csalattatik, 's nem igaz ez a' közönséges tagadó-propositio: *Eppen semmit sem kell bé-venni, 's tartani a' mi a' Sz. Írásban nincsen világossan feljegyezve.*

Hatodik Kételkedés.

A' Kérdezkedő. A' mint egyszerű-is másfszor-is által értetem a' Romai Catholica Hitrevaló téréstől sokakat a' Gyónás terhe idegenít el, melly a' Pápi-stáknál magánossan és rész szerint szolgáltatik a' Papok fűleibe. *E-lő/ször.* Mert azok közül sokaknak igen igen nehéz terhnek látczik lenni, hogy minden vétkeir más Embernek meg-vallják nem csak közönségesen, hanem rész szerént is, annak-ispedig mind neveit, 's mind számát, a' mennyire észébe jut

jút elé kell mondani, nagy kötelesség alatt pedig, és Szentség-törésnek rút vétke a' fején a' ki külömben cselekedzik. *Másod-szor.* Mert illy nehéz kötelességnek sohol nincs a' Sz. Írásban fundamentuma. *Harmadszor.* Mert ez szokás nem vólt az eleinte való Ecclesiában, hanem csak Emberitalálmány, melly azután való Sæculomok alatt csúszot bé. *Negyedszer.* Kinek juthatnak észében annyi, 's olly külömb-külobb féle vétkek, mellyekben keveredik az Ember gondolati-val, szavaival, cselekedetivel; azon kívül más ember vétkei is kik nekünk tulajdonittatnak, mikor azokra okot adunk. *Eö-röd-ször.* Mert elégnek láttatik, hogy ha valaki a' mindeneket tudó Istent előtt, a' ki tudgya minden némű bűneit, magát bűnösnek vallja lenni, és bűneit meg-szán-ván

ván 's bánván, kérje Istentől azoknak bocsánatnyát: Vagy legfeljebb a' Pap előtt is mondhatya közönségesen Vétkeinek magát, de nem szükséges hogy részéről mind számát, mind nemit meg vallyá az halálos vétkeknek.

Ezen Kételkedésnek meg-fejtése.

P*apista Theologus.* Igen is semmi kételkedésem nem lehet benne, hogy a' Romai Catholica Hitre való meg-téréstől sokakat el-vonjon a' Gyónásnak terhe; de nem méltán, sőt igen helytelenül. Mert ez a' fülben való Vallás-tételnek, avagy Gyónásnak terhe, nem olly nagy magában, mint a' minéműnek mutatya a' goromba magával való elhíterés, és merő képzés. Holott a' bűnöknek meg-vallását a' Romai Catholica Ecclesiának szokása, sőt részéről, nem hogy terhnek, hanem

hanem inkább a' Lelki-isméretnek nagy terhétől való meg-könnyebbitésének kellenék mondani. Magokon tapasztalták azt azok, kik sok féle vétkekkel mint valami nehéz malom-kővel meg-lévén terhelve, más képpen, és más úttal, 's moddal fel-nem találták Lelki-isméreteknék csendességét; hanem egyedül csak vétkeinek töredelmes szível való meg-vallása által. Hiszem lám próbált dolog az, hogy ha valaki nagy lelki szorongatásokat szenved, csak azon dolognak valami jó akarója előtt való ki-nyilatkoztatásával is nem kicsiny könnyebbülését érzi, 's tapasztallja az ő szívének; jóllehet talám az semmiben nem segítheti őtet. Miként lenne, ha őtet, a' mint a' Gyónásban történik, segíteni akarná, 's valóságosan segítené? Egyéb-aránt lokan a' szemérmel-

teséget verik okúl az ő titkos
vétkeknek ki-nyilatkoztatásá-
ban; a' melly pedig sokszor tavúl
vagyon: sőt némellyek egy csep-
pet sem szégyenlik mások előtt is
vétkekben dicsekedni: miért
hogy immár ezeknek szégyenle-
ni kellesték azon vétkeket a' Pap
előtt magánosan meg-vallani?
Oszlán: miért nem kellett szé-
gyenleniek az Isten színe előtt go-
noszúl cselekedni? 'S mit fognak
mivelni Itiler napján, midőn min-
den-féle Istentelen gonoszságok
egész Világ elejében terjednek?
Annak földre ezen szemérmefé-
séget el-lehet kerülni a' Gyóntató
Atyának jó módon való intézése,
és okossága által, úgy formálván
a' kérdészekedéseket, hogy a' sze-
mérmes gyónónak ne kellesték
egyebet mondani hanem csak:
Ugy, avagy Nem. De bár ezen
dologban legyen valami nehé-
ség;

ség; vallyon nem kell-e azt fel-
venni a' lélek meg-gyógyulásáért?
Minémű nehézségeket, unalmas
kénldáfokot, és lanyarú gyö-
trődterő fájdalmokat nem vé-
szünk-fel a' testnek egészségeért?
az pedig gyakran történik hogy
igen vontatva jobbúllyon, és
sok ideig tartson a' fájdalom; ho-
lott a' Gyónás által, majd csak
nem egy szempillantás alatt a'
lélek egészséget meg-lehet szerze-
ni: más ként-is nagyobra kell bő-
csülneni a' lelki, hogy-sem a' testi
egéséget. Es ezek legyenek a'
tűled fel-tett első difficultáfra.
nehézségre.

A' másodikra pedig azt mon-
dom hogy nem igaz, hogy ezen
kötelességnek semmi fundamen-
toma nincsen a' Sz. Írásban. Mert
nem emberi találmány, hanem
a' Krisztus rendelése az, hogy a'
Kereszttség után tött vétkek e-
gyéb

gyéb képpen meg ne bocsátassanak, hanem a' Krisztus képe-beli Papnak sententiája által. A' mint a' maga szavaiból ki-tetszik Sz. Jánosnál 20. v. 22. *Vegyétek el a' szent Lelket: kiknek bűnököt meg-bocsáttyátok, meg-bocsátatnak nékik, és a' kiknek megtarttyátok, megtartatnak.* Nézd mi következik innér. Tehát meg-kell jelentetni, a' bűnöknek; mert másként a' papok meg nem válaszhatták, hogy ha meg-kellelék-é tartóztatni azokat, vagy meg-bocsátani? Ofztán Sz. Jánosnak első levelében Cap. 1. v. 9: így vagyon meg írva. *Ha meg-valljuk bűneinket; hív és igaz (az Isten) hogy meg-bocsássa nekünk bűneinket, és meg-tisztítsa minket minden gonofságból.* Es Apostoli cselekedeteknek 19-dik részében, 18-dik versében: *Es az Hívek közül (az az, a' Kereszttyének mennék vala Sz.*

la Sz. Pálhoz és az ő társaihoz Siláshoz, és Timotheushoz) *Sokan jönnek vala el, meg-valván, és kibeszélvén az ő cselekedeteket.* Es a' mint a' Syriai fordításban vagyon az ő *vevéket.* Es Sz. Jakab Levelének 5-dik részében 's 16-dik versében: *Valljátok meg egymásnak a' ti bűneiteket.* Ugy de ez gyakorta nem lehetet botrányozások nélkül, ha mindek láttára 's hallattára lett volna a' gyónás avagy vallás. Tehat magános, és külön-való helyen, mindenkor pedig azok előtt, a' kikre bízta az Isten a' meg-engeszteltetésnek szolgáltyát. 2. Corinth. 5. v. 18. Es a' kik *Követtyei a' Krisztusnak.* Ibid. v. 20.

Az harmadikra felelek; hogy ez-is tökéletlen költött csábítás; mellyet hogy majd csak nem kezeiddel tapasztalhasd; ved eszedben Magyar Istvánnak, néhai

Sárvári lelkek tántorítójának (akarám mondani: lelki-tántorítójának) a' könyvét, mellyet, nem kétem, valaha olvastál, a' melly az elmúlt Sæculomnak elein nyomtatott, 's bocsáttatott. ki: mellyben az azt meri mondani, hogy a' magános, azaz titkos fülbe-való gyónást Harmadik Innocentius Papa szerzette; éppen a' mikor azt, a' Constanczinápolyi Neſtarius-névű Patriarcha a' Nap-keleti Ecclesiában tiltotta, és kárhoztatta. E' bezzeg remérdek gyalázatos költés, és tapasztható kipányvázni való hazugság! Holot Harmadik Innocentius 1198-dikban élt Otho Császár idejében: Neſtarius pedig a' Constanczinápolyi Patriarchaságban élt 396-dik esztendőben, Honorius Császár idejében: azaz, csak nem nyolcz-száz esztendővel az Harmadik Innocentius előtt. Hogy
hogy

hogy tilthatta volna meg hát 'Neſtarius Nap-keletben a' titokban rétetni szokott, és magánossan-való gyónást, a' kit Innocentius csak nem nyolcz-száz esztendővel az után szerzett. Es ez a' Magyar könyvében az első hazugság. Második hazugsága ez, hogy *Neſtarius Patriarcha meg-tiltotta a' Nap-keleti Ecclesiában a' titkos magánossan való gyónást*: mert ő ezt soha nem kárhoztatta, 's nem tiltotta, holott mind az ő Patriarchasága előtt, 's mind annak utánna mindenkor fen maradt, 's most is fen vagy on a' Nap-keleti Ecclesiában. Tehát tiltotta igen is a' mindenek hallattára nem szokott akkori údóbéli köz gyónást; mellyet némelly igaz töredelmes Pœnitentia-tartó Keresztyének tesznek vala közönségesen, avagy mindenek hallattára, a' kik nagy álazatosságtúl viseltetvén az egész
kös-

kölség előtt az ő bűnököt mind nemekre, 's mind számokra nézve, minden szegyet meg-győz-ven meg-vallották, nem külömben, mint a' mi-keppen szokták valamagánossan-való titkos gyónásban a' Pap előtt meg-vallani. Az ilyen közönséges gyónást, mondám tiltotta meg; azért hogy abból sokszor sok botránkozások történtek. Harmadik hazugsága, hogy az *Hármadik Innocentius* költötte legyen a' magános, titkos, avagy fülben tenni szokott gyónást: holott immár ő előtte ennéhány száz esztendőbeli üdőnek folyási alatt szokásul vétetett az Anyaszentegyháztúl; sőt mindgyárt annak kezdetin szokásban volt. Tehát Innocentius csak azt végfzte, hogy igen hosszú üdő-re ne halaszták azt a' hivek, hanem leg-alább esztendő által egyszer vigyék végben minden igaz hivel

hivei az Anyaszentegyháznak. Hogy pedig ezen titkos magánossan való gyónás mingyárt az Ecclesia elein szokásban volt; kiterczik Sz. Cypriánusnak bizony-ság-tételéből, a' ki *Serm. 98. de lapsis*, imígyen szol: *Ménél jobbak azok, kik jóllehet semmi szent-ség törésben nem köteledeztek; mind az által mert leg-alább az el-len gondolatok tünének szívükben, még ezen dologt-is az Isten Papja előtt fájlalva és együgyűen meggyónván lelkek ismértet ki tisztítják, és lelkeknek terhét le teszik.* Ez után pedig nem sokkal azt mondgya: *Kérlek Atyámszai; val-ly meg kiki az ő vétét, midőn még a' ki vétkezett e' világon va-gyon; midőn az elég-tétel, és a' Papok által-való meg bocsátás kedves az Isten előtt.* Böven kiterczik más Sz. Atyák bizonság-tételéből-is ugyan ezen dolog, úgymint

ugy-mint Tertulianusból, Laſtaniusból, Hyeronymusból, Agoſtonból; melly bizonyſág-tételeket, nem akarván hoſzſzas lenni, félre téſzek.

Az Negyedikre könnyű a felelet. Mert ſenki nem tartozik éppen minden vétkeiſt, mellyeket valóſágofſan tett, meg-gyónni, hanem csak azokat a' kik lelke iſmémentet terheliſt, és a' miképen lelke-iſmémentén vannak, azaz, azokat, kiket valaki vétkeknek tart, avagy mikor cſelekedte, vétkeknek tudta lenni. Viſgálly meg tehát lelke-iſmémentet kiki, módgyával való'sillendő ſzorgalmatoſſággal, mind azokrúl mellyekkel Iſtent meg-bántotta; és így mellyek eſzében jutnak, gyónja meg, és mind ezekrúl 's mind pedig azokrúl-is, kik eſzében nem jutnak, tegyen igaz ſzánáſt bánt, avagy ſzívbeli fájdalmat, annak

annak utánna tégyen olyan erős fogadáſt, hogy az Iſtent annak utánna, az ő kegyelme munkálkodván vele, meg nem bántya: és eleget téſzen az ő köteleſſégének.

Az Eödödikre maga felel Sz. Agoſton Tom. 4. de Vera & falſa pœniteetia. Cap. 10. Senki ne ſomgya: alátomban cſelekſzem, az Iſtennél viſzem dólgomot véghez. Tudgya az Iſten, a ki meg-bocsátja, mert ſzívemben munkálkodom. Tehát ok nélkül mondatott: a' miket meg-oldozandótok, meg léſznek oldozva? Tehát ok nélkül adátott Eccleſiának a' külcſ? azaz a' meg oldozás külcſa. Et Tom. 9. de Viſitatione infirmorum Cap. 4. Annak okáért kérjed a' Papot hogy hozzád jöjön, és tedd réſzeſé őtet mindenekben teljeſſégofſen, a' kik lelked iſmémentén vannak. El ne ſtábiton réged az álmodozóknak magok-

magokkal való elbírétése, hogy a' Pap tanácsa nélkül is üdvözít a' bűnőknek Isten előtt való meg-vallása. Meg-lehetett volna ugyan Istentől az Uij-testamentomban is, hogy úgy rendelte volna a' vétkesek meg-bocsátását; de akarta inkább, hogy vétkeseknek ember előtt való meg-vallása által lenne, és attúl adatott meg-öldözés által, mellyre néki hatalmat adott. Az pedig, a' mit mondász vala, hogy elég az Isten előtt embernek magát bűnösnek vallani; éppen helytelen dolog: holott a' Pap a' Pœnitentia tartás Szentségének szolgálatában, az ő hivatallja, 's tiszte szerint egyszer 's mind itillő bíró, és lelki-Orvos: tehát valamint hogy nem volna elég, ha valaki ki-vallaná magára a' Bíró előtt hogy vétkes; ő pedig semmi rész szerint való vétket nem mondaná meg. Az sem volna elég, hogy

hogy ha az Orvos előtt mondaná hogy rosszul vagyok; annak utánna pedig semmi gonosz húmorát nem mondaná ki 's meg nem nevezné az ő bibiét: Ugy szinte nem elég az is, hogy valaki a' Gyóntató székben csak közönségesen vétkesnek vallyá magát.

A Tudakozódo. Meg-nyugszom igenis ezen meg-fejtegetésiden, mellyekkel feleltél az én Romai Catholica Hit körül való fő kételkedésimre: mert a' több kételkedésim alacsonyabrenden valók, hogy sem mint olly egyenetlenséget, viszfza vonást, és gyűlölséges ellenkezést érdemellyenek a' Romai Catholicusok, és az ő Ostromloi kö-zött. Nem is vólt elég okok arra, hogy ezek miatt olly pör-patvarral, 's csattogással kellett volna el-fajúlui, 's pártolni nekik a' Romai Catholica Ecclesianak egygyes-

eggyeségétől. Mindazon által még egy gratiát, 's kegyelmet kérek tőled ; hogy tudnia illik ezen te meg-tesztegetésidet más hozzám hasonló állapotú Emberekkel közölhessem, és azokat ki nyomtattatván a' kőtség elejében terjeszthessem : mert sokan vannak más ezen igyekezetű, és hozzám hasonló járat-béli Emberek, kik sok álom szakasztásokkal nyomozzák azt, hogy illy Vallás és Hitbéli nagy különbözések között melyike legyen igaz, és üdvösséges, és szintén azért a' többi közül ki-választandó.

Papista Theologus. Nagy örömet meg-cselektízem, 's meg-engedem azris. Mert ha Istennek minden nap nagy hálát nyújtok, hogy az ő kedvéből olly temérdek Pogányok, Eretnekek, és Ecclesia eggyeségétől el-szakadtak

kádtak ezerni ezer sokasága között én igaz Hitnek világosságával meg-világosítottván Romai Catholica avagy közönséges Hitnek minden titkos dolgait, 's ágazatit el hiszem : Ugy szintén eledezem minden nap, hogy ezen Hit világosságát bennem gyarapítsa, másokban pedig, kik még nem ismerik fel-gyúcsa, és engedgye hogy minnyájan egy igaz Hitbéli tökéletességnek utain egy szível lélekkel járván örök-ké-való boldogságban bé-juthassunk. Amen.

III. KÖNYVECSKE.

Felelet's nem Felelet a'tizen
öt Kötésés okokra, melyek az
Ellenkező Uraknak mutat-
tattak. 1699.

MINDEN JO AKARO OL-
vasónak,

Itilleti eleiben terjesztetettek;
hogy ha azon Dilemáknak meg-sejté-
sére fogamatossák-é avagy nem?
vagy éppen helytelenek.

CHRISTUS SZÜLETESE
Utan 1700. azaz Ezer hét-
századik esztendőben.

A Romai Anya-szent-Egyháznak fun-
dálása után 1697-dikben.

Magyaroknak Pogányságból való igaz
Keresztény, közönséges, Apostoli,
Romai, Üdvözítő hitre meg-téré-
sek után 700-diban.

A Lu-

A Lutherana Religionak, avagy hit-
nek kezdete után 183-dikban.

A Calvinia hitnek költéfe után. 164-
dikben.

Az Augustai confessio, avagy vallás
után 170-dikben.

Az Helvetiai confessio, avagy vallás
után 126-ban.

A Lutheristák Magyar Országban való
bé-jövele után 160-dikban.

A Calvinisták Magyar országban való
bé-jövele után 138-dikban.

Magyarra fordítatot pedig 1701. Eszt.
*****

Az ő baráti ellen pedig bocszfonko-
dék(Eliu) hogy nem találtak volna
okos feleletet, hanem csak kárhozo-
ták volna Jóbot. Job. c. 32. v. 3.

Mi képpen vigasztaltok tehát engem
hijában; holot meg-mutattatot,
hogy feleletek ellenkezik az Igaz-
sággal. Job. 21. v. 34.

Ha értelműd vagy, felelly-meg felel-
rátnak: ha pedig nincs; a' szá-
don légyen kezed, hogy meg ne
fogattassál az esztelen ige által, és
meg ne szégyenülly. Eccli c. v. 14.

H

Elöl

Elöl Járo Beszéd.

JESUS Tarsaságából való Pater
SZENT-IVANY MARTON
Az Jó-Akaró Olvasójának
minden jókot kíván.

Ezelmult Napokban 1700-
dik Esztendőnek kezdete után jutának kez-
zemből némelly újjonnan költött
nevű Timotheus Philalethusnak
Feleletű a meg nevezet XV. Di-
lemmakra; mellyeket minden Ma-
gyar Országban lévő Pápista hittől
idegen Uraméknak igaz szeretet-
tel-való jó akaratomból, új esz-
tendőben adni szokott ajándékul
1699-dik esztendőben bé aján-
lottam

lottam vala. Melly feleleteket én
nagy örömeft vöttem örömeftéb ol-
vastam, gyakorta forgattam által,
's meg által olvasván, fontoltam
eleget, 's meg-rostáltam, de utól-
lyára eszemben vettem hogy csak
ezégérjek 's puszta nevek vagyon
nékik hogy Feleletek, valóságos-
san pedig nem Feleletek: Azért
őköt méltán Feleleteknek nem
Feleleteknek neveztem. Melly
dolgot, kegyes Olvasóm a' te itil-
leted eleibe terjesztek; és a' mint
vélem, könnyen eggyet értesz vé-
lem, hogy ha a' következő Re-
gulákra nem futva, hanem figyel-
metessen fordítod szemeidet. Melly
Regulákat minden némű Dilem-
máknak (azaz két ellenkező rész-
ről álló 's egy-mással vetekedő okos-
kodásoknak) meg-festésére min-
dentül, kinek helyén vagyon eszé,
bé-kell vétetni, 's helyben hagyat-
tatni.

*Regulák, mellyeket minden
Dilemmáknak meg-fejtésében
meg-kell tartani.*

- I. Hogy ha valaki valamelly Dilemmának meg-fejtését fel vállallja; két része közül egyikét válassza, és annak erős okát adgya.
- II. Hogy arra felellyen, a' mit kérdeznek.
- III. Hogy ugyan azzal, a' mi felől vagy a' kérdés ne felellyen.
- IV. Hogy egyenesen felellyen a' kérdésre; ne kerengéssel, ki-téréssel, csavargással, kettős értelmű beszédekkel és Exceptiokkal.
- V. Hogy ne felellyen akarmit, más helyes felelet helyett, avagy feketét Tarká-ért.
- VI. Hogy meg-eggyezzen a' fele-

felelet a' kérdéssel, nem csak casusban, de értelemben-is VII. Hogy a' fel-tett quæstiora felellyen, és a' dologhoz hozzá szölylon melly felől vagy a' kérdezkedés.

VIII. Hogy emez kérdésekre: *kicsoda? hol? melly segítséggel, 's eszközökkel? Miért? Mí-módon? Mikor?* külön kire-kire felellyen azokhoz illendő alkalmas feleletekkel.

IX. Hogy ugyan azont azon formában ne felellye; másként mindenkor vizsgálja jón azon kérdés, és ódatlan. 's fejtetlen marad a' difficultas, avagy nehézség.

X. A' csupádon csupa Retorlio-val, avagy okoskodásnak Ellenkező nyakába-való vizsgálásával nem oldoztatik-meg a' Dilemmának csomója; hanem erős, jó-maga-bíró, és alkalmas okokkal, és feleletekkel.

XENIUM-NAK,

azaz,

UIJ-ESZTENDŐBE ADNI
Szokott Ajándéknak az Ti-
tulusa.

Tizen-öt Dilemmák, avagy
két ellenhező részből álló egy-
mással viaskodó okoskodások;
mellyek minden Magyar Or-
szágba lakós igaz Catholica-
Hittől idegen Uraimnak, uij-
Eszkendőben adni szokot aján-
dékul nagy jó-akarattal ki-bo-
csáttattak, Ezer hatszáz
kilenczven-kilenczedik
esztendőben.

Hogy még csak a' Titu-
lust se hagyná körmö-
sülés nélkül ezen Di-
lemmákkal szemben-szálló Baj-
nok;

nok; fokat ösve-hadar ellene
az hét első levélen: melly pe-
dig úgy illik a' Dilemmáknak
fel-tett czéllyához mint da-
rócz a' bársony prémhez; azt
azért, mint hejában való té-
továzást, és csavargást félre
tévén, mingyárt fel-tett dől-
gomot a' fejétől kezdem-el.

ELSŐ DILEMMA!

*A' Lutheristák, és Calvinisták
Vallása és Ecclesiája vagy régi,
vagy uij? Harégi: hol volt Luther,
és Calvinus előtt? Vallyon ki tett
emlekezetet a' régi könyv-írók kö-
zül felőlle? Micsoda Doctori és
Pásztori voltanak? Hol volt az ő
Templomba-való Isteni szolgálat-
tya? Hol szolgáltattak a' Sacra-
mentumok, avagy Szentségek az
ő mostani módgyok szerént? Miért*
H 4 *hogya*

hogy a' Szent István első Magyar-
Országai Királynak, vagy Sz. László-
lónak, avagy régi Magyar Kirá-
lyoknak Articulusokban, avagy De-
cretomiban semmi emlékezet nin-
csen felőle? Hanem éppen csak má-
sodik Lajos Királytól szabos Arti-
culusokban 1523-dik esztendő-
ben: melyekben mint a' feleüj,
és, az előtt hallatlan Hitet, Bu-
dán az Országnak közönséges
Gyűllésében proscribáltatott, 's til-
tatott. Miért hogy, az ő szabad
szolgáltatása és gyakorlása, Máso-
dik Mátyás Királytól nyirbálta-
zott ki, és ki nyeretettett, avagy
inkább sok patvarkodásokkal facsar-
tatott ki 1606-dik esztendőben;
's azután pedig sokféle gyalázatos
Rebelleókkal, 's párt-ütésekkel vert
gyűkeres magának. Ha pedig uj
Hit, avagy Vallás: tehát nem ta-
nitta-

nittatott a' Krisztustól 1500-esz-
tendő előtt Azért jó Atyám-fiai
dugjátok-el, mert kúharczát val-
lyátok.

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmának első ágá-
ra, úgy-mint: A' Lutheri-
sták. és Calvinisták Ecclesiája
vagy régi, vagy új? Meg felel
a' fiétus, avagy kép-mutató
Timotheus Philaléthus, de
nem szemlátomást, hanem csak
orozva, és réGINEK mondgya,
's nem próbállya; nem nagyob
fundamentommal, mint ha mo-
stanság valakit a' Király Ma-
gyar Országai Nemessé tenne, ő
pedig fitogatná az ő Nemes-
ségét réGINEK lenni, nem más
egyéb bizonyossággal próbálván
azt, hanem csak csupádon, csu-

H s pa szo-

pa szóval állatván, és mond-
ván ; holott pedig akarmely
falu-béli gyermek-is tudná,
hogy kevés idővel ez előtt
nem vala Nemes. De nem tá-
gitom, hanem fellyeb fogom
közbe-vetett kérdésemet: *Ha
régí; hol volt Luther, és Calvinus
előtt?* Felel először pag. 9. a li-
nea 24. hogy a' Szent Írásban.
De nem helyessen; mert vala-
mennyi Eretnekség támadott
ez előtt a' Keresztyénségben,
és ez után támadni fog, éppen
ezen módon mutathatná-
meg az ő régi vóltokat. Mert
minden eddig való szakadások,
és ez után leendőek, mondták,
és mondgyák tanításokat a' Sz.
Írásban fundáltatotnak len-
ni. Felel másodszor: *Ibidem*
Hogy az ő Ecclesiájok, 's Vallások,
azon

azok szíveiben és írásokban lőtt
légyen kik igazán való Keresztyé-
nek vóltanak, valamennyen az Ec-
clesiának tisztás tudományú, 's ta-
nitású Saculumiban, a' Szent Í-
rásnak kút-fejéből veszik-vala
tudományokat. De elé veszem
az fel-tett kérdést (mivel hogy
ezen felelet felől szinte olly
közbe-vetés és kérdés vagyon,
mint szintén emez dolog felől,
kirúl vala a' kérdés) Es azt kér-
dem először: *Hol vóltanak Lu-
ther, és Calvinus előtt emez Ke-
resztyének, kiknek szíveiben, és
könyveiben taláztatott Luther, és
Calvinus tanítása?* Másodszor
azt kérdem: *Melleyek vóltak a-
zok a' tiszta tanítású Saculomok,
avagy száz esztendőek számából
álló idő-béli folyások?* Harmad-
szor kérdem: *Ha azok a' Keresz-
tyének*

tyének azt tartották, tanították,
hitték é mind mellyeket mind Lu-
theranusok, mind Calvinisták ösz-
veséggel tartanak, tanítanak és
hisznek? Es így más különbö-
ző Lutherana és Calviniana
vallástólelegyítettett, s öszve
zurboltatott hit lőtt-vólna.
Vagy csak azt tartották &c. mellye-
ket magánossan a' Lutheristák,
vagy magánossan a' Calvinisták
tartanak, tanítanak, és hisznek?
Azt kérdem Negyedyszer: ha
azok vóltanak é a' Romai közönsé-
ges Anya-szent Egyházban, vagy
azon kívül? Ha abban voltak:
immár a' dolog, a' közbe-ve-
tett kérdésen kívül léssen;
mert olly Keresyéneknek val-
lyák magokat minnyájan a'
Romai Catholicusok, avagy
Papisták. Ha pedig azon ki-
vül

vül vóltanak csavargóban:
vizsza vetődik a' kérdés: Hol
vólt legyen az ő Ecclesiájok Luther,
és Calvinus előtt? Es honnét pró-
báltatik-meg hogy azok inkább
Lutheranusok vóltak, vagy
Calvinisták; hogy sem mint
Anabaptisták az az Uij-Ke-
resztének avagy Arianusok?
holott sem egyik, sem másik
nem gyámolittatik nagyobb,
's erősebb okokkal. Tehát ez
a' Felelet nem Felelet, a' vé-
gre, hogy eleget tenne a' kér-
désre.

Azon Dilemmának más ré-
szére, tudnia illik: Ha az Lu-
theristák, avagy Calvinisták val-
lása vólt Luther avagy Calvinus
előtt: ki tanította ezen Vallások
bő-vótt tudományit? A' régi könyv-
Írók közül rólok ki emlékezik? Sen-

kit nem nevez, mert nem-is nevezhet ezen Ellenkező. Tehát ezen Dilemmának erre a részére semmi az felelet.

Ezen Dilemmának harmadik részére avagy czikkelyére, úgy mint: Hol? Luther, és Calvinus előtt Pásztori's Tanító kik voltak? Hol Templomok? Hol szabad gyakorlások? Hol az ő módgyok szerént-való Szentségnek kiosztogatási? Meg-felel pag. 9. num. 2. & 3. Nem szükséges dolog hogy a' Kristus és Apostoloktól hirdettetett Hitek követőinek, és Híveinek mindenkor és minden időben az ő Hiteknek szabad, és közönséges gyakarlások, Isten ígéjének ki hirdetése, és Szentségekkel való élések lett volna. A' sem kívántatik, hogy az Ecclesia mindenkor láthatandó legyen; hogy virágzó

virágzó állapottyában fényeskedgyen a' Püspököknek vég-szakasztatlan egymás után-való következtetésekkel, az egy Fővel, azaz Római Pápával való meg eggyesülésben. Ugy de itt nem az vala a' kérdés, hogy mellyek vólnának szükséges dolgai a' Kristus, és Apostoloktól adatott Hitnek. Hanem csakez: Hol, és minémű Pásztori és Tanító vóltanak a' Lutheranusok, és Calvinisták valólásának, Luther és Calvinus előtt? Bár nem közönségeffek vóltak-légyen, bár nem sokan, hanem csak kevesecskén, avagy egy vagy kettő. Hol az ő Templomok? bár nem nagy festomra épített Basilikák, hanem bár csak olly maganoffan-való helyek mellyekbe leg aláb néha-néha bé-gyűltek volna imádkozni ezen

ezen Vallásokon lévő hivek?
*Hol az ő közönségeffen való Isteni
 szolgálattok vagy gyakorlások?*
 bár ha fel nem vólt szabaditva-
 is. *Hol az Szentségeknak az ő
 módgyok szerént való szolgálta-
 tása?* bár ha csak alattomban
 vólt is. *Rövid szóval, hol vólt
 valamelly Ecclesiájok?* bár ha olly
 láthatandó nem vólt-is, hogy
 mindenkor virágjában fénlett
 vólna, bár ha nem mindenkor
 nem-is, leg-alább valamelly ú-
 dóben. Mert nem kérdettetek
 az, hogy minémű vólt a' Lu-
 theránusok, és Calvinisták
 Ecclesiája Luther, és Calvinus
 előtt; hanem csak hogy ha
 vólt-é? Akár ki eszre veheti
 pedig azt, hogy emez kérdés-
 re: *hogy ha vólt é hol vólt?* nem
 jól vagyona' felelet, hogy *nem
 vólt*

vólt ilyen, vagy imilyen. Mert
 midőn azt mondom, hogy so-
 hol nem vólt, és hogy éppen-
 ségeffen nem vólt a' Lutheri-
 sták és Calvinisták Ecclesiája
 Luther, és Calvinus előtt:
 nem azt kérdem akkor, hogy
 minémű vólt? Mert a' dolog-
 nak minéműségére immár az
 előtt kívántatik az ő valósága,
 és mi vólt.

A' Dilemmának negyedik
 részére, ugymint: *Miért-hogy
 Szent István első Magyar Keresz-
 tyén Királynak, vagy Szent László-
 nak; avagy régi Magyar Kirá-
 lyoknak Articulusiban, avagy De-
 cretomiban, és Törvényiben sem-
 mi emlekezet nincs felölle? Ha-
 nem éppen, csak Második Lajos
 Királytól szabott Articulusokban
 1523-dik esztendőben: mellyek-
 ben*

ben mint a' féle úij, és az előtt
hallatlan Hitet Budán az Ország-
nak közönséges Gyűlékezethen
proscribáltatott, 's ki-tiltatott. Mi-
ért-hogy az ő szabad-szolgálatá-
sa, és gyakorlása Második Mattyás
Királytól nyirbáltatott-ki, és ki-
nyerettetett, avagy inkább sok pat-
varkodásokkal facsartatott - ki
1606-dik esztendőben? Meg-fe-
lel, 9-dik levelén; meg-valván
hogy ezek ugyan mind így
történtenek. De tagadja hogy
innét az következzék, hogy a' Lu-
theranus, és Calvinus vallás úijon-
nan koholt, és az előtt isméretlen
völt volna 's ugyan szintén azért
Krisztustól 1500 esztendők előtt
nem szerzettetett volna. De kér-
lek, micfoda orczával mered
tagadni ezt a' következeft,
hogy ha igaz Philalethus, a-
vagy

vagy Igasfag-szerető vagy?
Meg-probálok tehát ezen Con-
sequenttiát avagy következeft
mind az három részeire nézve;
mellyek közül ez az Első: Te-
hát a' Lutheranus vallás 1523-ban
Országának közönséges gyűlésében,
mint a' féle úij, és az előtt a' Ma-
gyaroknál éppen hallatlan; ki-til-
tatt. Második következés: Te-
hát épenséggel úij. Harmadik.
Tehát nem szerzette a' Krisztus
1500 esztendő előtt. Azért az
első következeft így próbá-
lom: Az az úij és annak előtte
Magyaroknál éppen láttatlan
Vallas vettetett ki eb-rúdon,
's tiltattatott 1523-dik eszten-
dő-béli közönséges Ország
gyűlésében; a' melly felől a'
Magyarok soha 1517-dik esz-
tendő előtt (mellyben kezdé
Lú-

Lúther az ő konkolyát hinte-
getni) Semmit nem hallottak,
kinek követőit soha nem lát-
ták, kiről semmit sem olvastak
egész az údöig: De a' Magya-
rok 1517-dik esztendő előtt a'
Lutheranúsok Vallása felől so-
ha semmit sem hallottak, sem
annak követőit nem látták
(mert sohol sem voltak) sem
pedig felőle semmit sem olvas-
tak (mert a' nevezet idő előtt
semmi Historicus nem emleke-
zett felőle) Tehát ő túlók
abban a' közönséges Ország-
Gyűlésében, mint az uij sohon-
nai és annak előtte nálók is-
méretlen, Hit, ki-csóválta-
tott, 's tiltatott.

A' Második következés
igy próbáltatik-meg: Az a'
Vallás, új, avagy sohonnay
min-

mindenképpen, a' melly annak
előtte sohol nem mutatta-ki
magát; mellyet senki nem tar-
tott; és éppen semmi vől-
t 1517-dik esztendő előtt. De
ollyana' Lutheranus Vallás; a'
mint ki tetczik az Ellenkező
feleletéből: a' ki semmi helyet
nem mutathata, hol vől-
t az előtt; Sem senkit nem ne-
vezhete, a' ki azt követte, 's
vallotta volna. Tehát uij és
sohonnay minden képpen.

Az Harmadik-is próbálta-
tik: Az a' Vallás, a' melly 1517-
dik esztendőben koholtatott
Luthertől, nem szerzettetett
a' Krisztustul magátul 1500. esz-
tendő előtt: De a' Lutheranus
Vallás Luthertől koholtatott
1517-dik esztendőben. Tehát
nem szerzettetett magátul a'
Kri.

Kristustól 1500. esztendő előtt. Ugyan ezen próbálás vagy on a' Calvinista Vallás ellen, még pedig erősebben fojtogattya aztat, mivel-hogy még a' Lutheranus Vallásnál is utóbbi.

Felel ezekre az áll-orczás Philalethus 8-dik levelén: *Hogy ezen következesek csalóka hazug fundamentomból következnek. Mert igen-is, mint ha a' melly val-lást a' Lutheristák, és Calvinisták hisznek, és tartanak; azoknak Lu-therus, és Calvinus volt volna At-tya, és Szerzője. En pedig azt kérdem az Ellenkezőtől, hogy-ha Zebedæus fiai, voltak, azaz, éltenek-e Zebedæus előtt? Nem gondolnám. Es hogy-ha Zebedæus fiainak az Attyok Zebedæus volt-e? Ugy vélném én. Tehát Lutheranusok és Cal-*

Calvinisták sem voltak Luther és Calvinus előtt: Es egy szer's mind Lutheranusok, és Calvinisták, Vallásának szerzője és koholója nem egyéb volt Luther, és Calvinusnál.

Felelerre a' Refutator, az-az, Meg-czáfoló 10-dik leve-lén: *Hogy a' Lutheranusok és Cal-vinisták Vallása nem volt ugyan ezen nevezetek alatt Luther, és Calvinus előtt hanem más neveze-tek alatt; holott Keresztényi Hit-nek, avagy tudománynak, Aposto-li tudománynak, közönséges tu-dománynak, igaz értelmű tudománynak's Vallásnak hivattatott. Ugy-de ezen nevek alatt, mind az Ecclesiához, mind pedig vi-lági állapotokhoz tartozando Historicusoknál, avagy könyv-íróknál, mindenesül az Apo-stolok*

stolok idejétől-fogva egész Luther, és Calvinus-ig soha sem értették. vala egyéb Hit, hanem csak egyedül, a' Romai közönséges Hit. A' melly most-is azon nevekkel él, dicsekedik, és mint sajáttját Schonnajaknak nem engedi. Es illyen képpen ujonnan vizsgáljónak a' kérdések: Mert ha a' Romai Hiten kívül más vallás volt ezen Nevek alatt; ugyan azt kérdezem a' mit annak előtte hogy tudnia-illik hol volt az a' Vallás? Minémű Pásztori és Tanítói voltanak? ki tanította, és vallotta? Ki tett a' régi könyv-Irők közül ő felőle egyik emlékeztet? Hol az ő Templom? Hol szabadgyakorlása? Hol az ő módgyok szerint a' Szentségeknek szolgáltatása? Mert hiszem egy

egy Szerzett meg mutathatya az ő eleit, az ő Attyát Fundatorát, avagy fzerzőt, első Klastromát: Egy Város az ő szabadságát: Egy Nemes az ő nemességét. Es egyszer's mind kivált, a' ki azt előszfzör ki nyerte, és micfoda alkalmatossággal. Latod tehát hogy *Responsum est idem per idem*, a' meg-czáfoló nem felel a' kérdésekre hanem azon bakot nyúzza; mert éppen azt adgya a' felelet helyett, a' mi a' kérdésben vagyon. Itt is azért csak felelet nem felelet vagyon.

MASODIK DILEMMA.

Vagy mind Lutheránusok, 's mind Calvinisták Magyar Országban Evangelicúsfoknak mondattandók; vagy pedig nem? Hogy

ha úgy: mi-képpen tartanak tehát egymás ellen tufakodó, és-üstök-vono vélekedéseket az Hitnek, ágazatiban; és edgyik felekezet a' másakra szörnyű tevé-terhű nehéztévelygéseket, mázsol és tulajdonit? Így bezzeg ez a' két Vallás nem eggyezhet az Evangeliumban, és azért sem edgyik, sem másik rész nem érdemes az Evangelicus névre, mert az Evangelium magával nem ellenkezik. Hogy ha pedig mind a' két rész-béliek Evangelicusoknak nem mondattan-dók miért kell edgyik részt annak nevezni inkább, mint sem a' másikat? 'S miért akarja mind a' két felekezet, holott éllel áll össze, Evangelicus Status, azaz Evangeliumi Vallás-béliek neve alá magát bé-szítani. Annak utánna: Régenten Magyar Országban ennek

nek az Evangelicus Státusnak hire, 's neve sem hallatott, 's nemis szá-láltatott soha az Ország, Statusi közé; hanem éppen nem sokkal több egy Saculumnál mióta ki-rohant a' rejtekből. Tehát minden bizonyossan új, és következendő képpen a' melly vallásokból aggat-tatott, 's föltoztatott össze ezen Status, azok-is újak; 's edgyzer 's mind kezdetit sem vették a' Krisztustól. Azért job ha azon rejtek helybe és bújó lyúkba viszsza szivódnak, 's edes hazánkot edgyzer már meg-hadgyák nyugodni. Mi pedig nagy örömezt-nékik azt kiáltyuk: A' ki hallja lapúllyon.

FELELET NEM FELELET.

ENnek a' Dilemmának az első részére, ki így vagyon: Vagy mind Lutheránusok, mind

*Calvinisták Magyar-Országban
Evangelicusoknak mondattandók?
Vagy nem? Felel a' magát tette-
tő Philalethus pag. 12. ad ini-
tium: Hogy mind Lutheránuso-
kot, 's mind Calvinistákat Ma-
gyar-Országban Evangelicusoknak
kell mondani; a' mennyiben a' Kri-
stustól és Apostoloktól hirdettetett
Evangelium, regulát és modot szab
az hitelre és cselekedetre, mind
a' két-félnek: a' mennyiben az E-
vangeliumnak tisztán való együ-
gyűségéhez tartozik mind a' két
rész: a' mennyiben az ő Vallások,
's Tudományok igaz Evangelió-
miak az Hitnek valóságára néz-
ve. De ellent állokebben. Mert
más Eretnekek-is (mint régen-
ten Marcionisták, Manichæu-
sok Pelagianusok, &c. vólta-
nak; most pedig Anabaptisták
és Ari-*

*és Ariánusok vannak) lehetne,
és kellene magokat Evangeli-
cusoknak mondani, 's mások-
túl-is mondattatni. Mert min-
nyájan hasonló jussal, mint
szintén a' Lutheránusok és
Calvinisták, mondgyák hogy
a' Kristustól, és Apostoloktól
hirdettetett Evangelium az ő
Hiteknek és cselekedeteknek
szabott regulája: mondgyák
azontúl azt-is, hogy az ő Ta-
nitások az Evangeliumnak tiszt-
tán-való egyűgyűségével ösz-
ve illik; és az Hitnek valósá-
gára nézve igazán-való az ő
Evangeliumi Tanítások. Ezt
pedig a' Lutheránusok és Cal-
vinisták soha helyben nem
haggyák, 's nem-is hagyhat-
tyák: mert magok-is azokat
Hittől szakadtaknak tartják.*
I 3 Tehát

Tehát a' Luheránusoknak és Calvinistáknak, más erős, és fogatoserősítő okot kellenék elé hozni, mellyel magokat Evangelicúsnak próbálnak lenni: annak pedig olyannak kellenék lenni mellyel az Anabaptisták, és Arianusok olyan képpen, mint Lutheristák és Calvinisták, nem próbálhatnák magokat Evangelicúsnak lenni. Olly erősítő okot pedig a' Lutheristák és Calvinisták soha nem hozhatnak elé. Tehát nem próbálhatták magokat Evangelicúsnak lenni.

Azon Dilemmának második részére felelvén pedig, erre tudnia illik: *Hogy ha úgy vagy, avagy ha Evangelicúsnak mondattandók: mikép-*
pen

pen tartanak hát egy-más ellen tusakodó, és üstök vonó vélekedéseket az Hitnek ágazatiban; és egymásra szörnyű tévelygéseket miért tapasztanak? Tagadgya ezendolgot a' baj-vivó; és azt kívánja hogy neki megpróbáltassék. De bizonyítok minden Magyar-Országban lakos Lutheránusokkal, és arra kényszeritem őket, vallyak meg igazán, hogy-ha egyet értenek-é a' Calvinistákkal az Hitnek minden ágazatiban? azokban-is, mellyeketők leg-főbeknek, 's fundamentombólieknek neveznek? Bizony-dolog, az hogy számtalá Lutheránusok vannak Magyar-Országban, a' kik annyira gyűlölik a' Calvinista vallást, hogy, ha Hiteket meg-kellenék változtatni;
I 4

tatni; sokkal inkább akarnák a' Romai Catholica Hitet választani, mint sem a' Calvinistákét. Nem-is szűkség ezt több bizonyító okokkal gyámolítani. Halgassunk mind a két felekezett-béli Tanítóknak, és közzöttök igen előkelhető könyv-Iróknak tulajdon nyelvek vallására. Es hogy hofzszas ne legyen sokaknak elérhető-sában: Schliisselburg Konrád, Lutheránusoknak Superintendente, könyvelt bocsátott-ki Calvinisták ellen ilyen Titulus alatt: *Calvinisták Theologiájának három könyve; melyekben a' Sacramentariusoknak így hittatnak a' Calvinisták a' Lutheránusoktól*) nyilvánvaló írásból, leveliből, tulajdon szavaiból, neveket-is az Authoroknak

nak, avagy Iróknak ki-nevezvén, meg-mutattatik, hogy ők allig-ha a' Keresztyeni Tudománynak valamelly ágazattya felől jó hiszemben's értelemben vannak. Ezen könyvnek ajánló levelében ezek vannak: *A' Calvinisták elhitetik magokkal, hogy mi ő vélek csak aprólek dolgocskákban ellenkezünk. Nékünk pedig a' káromkodó, és hitetlen Calvinistákkal a' fundamentom-béliekben nagyon baj-vivásunk.* Edhárdi Henrik-is ajánló levelében az ő könyvének, melyet imigy nevez: *Theologia-béli Versengéseknek* őszve nyalábolt kevéje, hofzszonkoldván azon hogy a' Calvinisták a' Lutheránus köfséget el-akarván csábitani azal fitogattyák és kellestik magokat hogy ők-is bé vészik, 's

I 5 köve-

követik az Auszta-béli Confessiot, ávagy Vallást; ilyen képpen ír: *A' magos ég között, 's a' földnek mélysége között nincs annyi meszszeség, és közbe vetés; mint az Augustai Vallás, és Calvinusnak hamis Tanítása között. És valamint hogy a' Krisztusnak nem lehet Belálltal atyafiságot kötni, és közöttök eggyeséget szerzeni: ugy szintén, nem lehet semmi atyafiság és eggyeség, a' Calvinisták, és Augustai Vallásbéli Theologusok között. Még ugyan: Bizonyára nem kevés, sem könnyű ágazatokban vagyunk közöttünk igen nagy egyeneltenség: nem-is külámben lehet közöttünk meg-eggyesülést szerzeni; mint a' világosság és sötétség között. De bezzeg a' Calvinisták-is tromffal útika Lutheránusok tromffat. Azért*

Pap-

Pappus Lutheranus Superintendens, az Antipappusra-való feleletében fol. 73. így panaszolkodik: *a' Calvinisták olly gonosz lelkekkel, és olly kegyetlen szókkal Sentenciáznak, 's kárhoztatnak bennünköt, hogy immár semmi nem lehet kegyetleneb. Tehát igaz a' Dilemmának emez része: Hogy a' Lutheránusok, és Calvinisták ellenkező, 's éllel öfzve álló meg-bódult Vallásokkal sántikálnak, és egymást otrombanagy tévelygésekkel kárhoztattyák. Tehát emez következés-is igaz: Hogy ez a' két Vallás egymás ellen olly igen ellenkezővén, meg nem eggyezhetnek az Evangeliumban. Azért a' másik-is igaz lészén: Hogy sem mind a' két félének nem lehet mondattatni Evangelicusnak, sem pedig valamellyiknek*

a' kettő közül ; holott miért mon-
dattatnék egyik 's nem a' másik?
Lásák ők, 's veszekedgyenek
egymással. Nincs-is segítsé-
gére az Ellenkezőnek a' mit
hoz elő pag. 12. Hogy a' Cal-
vinisták és Lutheránusok a' melly
Hit-béli tudományban félre von-
szanak, 's el-fartolnak a' Romai
Catholica Hitiül, azokban egy-
mással meg-alkusznak. A' mint
ebben-is, hogy aztat egyenlő
agyarkodással ostromolják.
Mert a' mint Tertullianus írja
in praescriptionibus Cap. 4. num.
257. némelly Eretnekek ellen:
Mert semmit sem árt, jöllehet el-
lenkező dolgokban foglalatostko-
dgyanak bár; csak hogy egy Igasság-
nak ostromlásában meg-eggyezze-
nek. Sz. Agoston is in Psal.
80. Az Eretnekek, jöllehet a' kü-
löm-

lömöző Vallásokban egymással
marakodgyanak, de gonoszab vég-
re, hasonló hírsággal öszve szer-
köznek, mellyben meg-alkusznak
egymással, jöllehet egymásközt
egyenetleneknek láttassanak. Flo-
rimundus is Lib. 2. de Origine
Heresum hujus Saeculi, így ír: Va-
lamint a' Sertések (avagy hogy
igazán ki mondgyam, a' disz-
nók) Semmi barátság-beli társa-
ságot nem tartanak, hanem orrok-
kal, 's mardosásokkal, vinak egy-
mással; mind az által mihent va-
lami röhögést hallanak, seregestül
rohannak a' rivónak segítségére
sertéjek-fel-borzasztva: úgy a'
kik az Anyaszentegyházról el-pár-
tolnak, jöllehet nem kevesebbé
gyűlölök egymást, mint az Anya-
szentegyházat; de mihent alkal-
matosságot látnak az Anyaszent-
egy-

egyháznak virvására, félre tévén minden képpen a' villongásokat, egymást segítik, és csuda egyetértéssel fujnak követ az Ecclesia veszedelmére.

Ezen Dilemmanak amaz részére pedig: *Annak fölötté, régentén Magyar-Országban ennek az Evangelicus Statusnak még hire sem volt, 's nem-is számláltatott soha az Ország Statusi közén, hanem nem sokkal több egy Saeculumnál, hogy a' rejtekből ki-suhant.* Semmi ellenkezőt nem felel, nem-is felelhet helyesfens-valót. Mind-az-által hogy ne láttatnék éppen semmit sem mondani, ezen Dilemmára-való feleletének végén *fol. 12.* emez igikre: *rejtekből ki-suhanna*; azt feleli, hogy ez csak ökört kissebbítő patvarkodás; és elmé-

elméjének tompa élével így-
koskodik *Ha a' rejtekből*; Tehát már annak előtte vóltanak Magyar-Országban a' Lutheránusok és Calvinisták. De én ennek kettős értelmet Distingválom, azaz megkülönböztetem: *Tehát már annak előtte vóltanak Magyar-Országban 1606-dik esztendő előtt, 66. esztendővel a' Lutheránusok, és mint-egy 44-gyel a' Calvinisták: Transeat, avagy bár úgy légyen. Vóltanak annak előtte 400. vagy 600. vagy 700. vagy más több esztendővel.* Kúvasz a' ki azt helybe hadgya, 's el-is hiszi. Azért tehát a' Dilemmának utolsó következése-is meg-öldás nélkül maradt: ez tudnia illik: *Tehát új Status az Evangelicus Status, és következő képpen a' melly*

melly Vallásokból aggattatott. ősz-
ve, azok-is újjak, egyszer's mind
kezdett sem vették a' Krisztust.
Tehát minden feleletével ezen
Dilemmára annyit vitt vég-
ben, mint ha semmit nem fe-
lelt volna.

HARMADIK DILEMMA.

A' Magyarok, és Pannonok azaz
Magyar-Országban lakós Tó-
tok, Sz. István Király idejében
meg-térvén, vagy az igaz Keresz-
tyeni Hitre tértenek-meg; vagy pe-
dig nem arra; Ha nem arra: Te-
hát Magyar-Orzágnak a' Krisztus
igaz Hitére-való meg-térését nem
kell számlálni csak nem 700. esz-
tendőktől fogva, hanem csak száz
egynéhány esztendőktől. Es va-
lóban-is attúl az üdötül, mellyben
annyi Istentelenségek, annyi ocs-
mány

mány vések, szitkok és hamis, es-
küvések, olly rettenetes átkok és
káromkodások áradtanak nemze-
tünkre: úgy hogy ezt a' Hit-béli
meg-változást nem hogy Nemze-
tünk meg-térésének, de inkább I-
stentül-való el-fajulásának kellett
mondani. Tehát a' mi Keresz-
tyén eleink, és Atyáink a' Sz. Ki-
rályokkal együtt meg-csalatkoz-
tak, az ő Pogányságból-való meg-
térésekkel a' Krisztus Hitére, és
abban-való meg-maradásokkal?
Tehát mind el-is kárhoztanak? Ha
pedig igaz hitre tértenek, ez nem
völt más, hanem a' Romai Catho-
lica Hit. Tehát ez egyedül az igaz
és üdvösleges Hit?

FELELET NEM FELELET.

MEg-felel a' nem igaz Phila-
lethus ezen Dilemmanak
első

első részére pag. 14. Hogy igen-is az igaz Keresztyéni hitre volt meg-térések, a' mennyiben ellenkezett az ő Hitek a' Pogány bálványozással. De vittatom a' dolgot, és azt kérdem: hogy ha az a' Hit, mellyre Szent István Király idejében meg-tértenek Pogányságból a' Magyarok és Tótok, nem csak a' mennyiben ellenkezett az ő Hitek a' Pogány bálványozással; hanem önmagában-is igaz, Keresztyéni Közönséges, Helyes-értelmű, Apostoli Hit volt-e? Látván azért a' Refutator, hogy meg-bódulván az első feleletben csak felelt a' mit felelt. Ujjonnan felel pag. 15. Hogy az igaz Keresztyéni Hitre tértenek ugyan, de már az a' Hit bé volt mocskolva sok emberi Traditiókkal, és kézről kézre adatott Tudoma-

dományokkal. De megint papozlom a' dolgot, 's azt kérdem: hogy ha Krisztusnak Hite, mellyre tértenek a' Magyarok, és Tótok az ő első meg-térésekor, volt-e igaz, Apostoli, és üdvösség-szerző Hit? vagy nem volt? Ha nem volt: Tehát szem látomást következik a' mit ki-hoz vala a' Dilemma; hogy Magyar-Országának, a' Krisztus Hitére való meg-térését nem kell számlálni csak nem 700. esztendőktől fogva; hanem csak száz egynéhány esztendőktől. A' mint ez a' következés-is tapasztalható lészen: Tehát a' mi eleink és Keresztyén Atyáink a' Sz. Királyokkal együtt meg-csalatkoztak minnyájan az ő Pogányságból-való meg-térésekkel, és az igaz Hitben való meg-maradásokkal. Tehát minnyájan el-is kárhoztak.
Melly

Melly éktelen, 's ocsmány követzést ha helybé hagyván bevészti az Ellenkező; itillye meg az értelmes Olvasó, fő képpen, ha hazánk igaz fiának tartya magát, hogy ha nem megkövezést érdemlene - é inkább, mint sem megczáfolást?

Ha pedig bé nem vészti, tagadgya; ezt hozom ki belőle: *De Krisztusnak az a Hite mellyre a Magyarok és Tótok először megérttek Szent István Királlyal, nem más vala, hanem a Romai Catholica Hit, és éppen ugyan azon, 's ollyan, a melly, 's minémű mostan vagyon. Tehát egyedül csak ez az igaz keresztyéni üdvösség-szerző Hit. A' Dilemmanak emez részére pedig: Es valóban is attúl az időtül kellenék számlálni Magyar Ország-*

*szágnak Krisztus igaz Hitével való megterését, mellyben a' Lutheranuság, és Calvinista-
ság Hazánkban szivódott)
mellyben annyi Istentelenségek,
annyi ocsmány vétkek, szitkok,
és hamis esküvések, olly rettenetes átkok, és káromkodások árad-
tanak nemzetünkre: Ugy hogy ezt
a' Hitnek megváltoztatását, nem
hogy Nemzetünk megterésének
de inkább Istentül való el-fajulásá-
nak kellenék mondani. Ezen rész-
re, mondom, semmit sem fe-
lel az Ellenkező. Mert ez ép-
pen szem-látomást-való igaz-
ság. Hogy pedig ezen gonosz-
ságok, ezekből az új Vallások-
ból eredetének, tapasztalha-
tó képpen tudgyuk: Mert nem
hoszhat jó gyümölcsöt a' rozsfa;
sem a' tövisről nem szedeteinek
szől.*

szőlő fejek, avagy a' bojtorjánokról fűgék. Matth. 7. Mert egyebet mit várhattunk ezen Uj Vallásoknak emez tudományiból: Hogy a' csupán való magános hit elegendő az üdvösségre; hogy a' jó cselekedetek éppen semmit sem használnak örök-üdvösségre; hogy lehetetlen megtartani Istennek tíz parancsolatit, &c. ha nem egyedül csak minden félevétkeknek szabadgyában való nagy zabolátlanságát. Igen helyessen int tehát bennünket üdvözítőnk azon helyén Sz. Máthénak: *Az ő gyümölcsöiből meg-isméritek őket.* De rettenetesség az, a' mit utánna vét: Minden gyümölcs fa, a' ki gyümölcsöt nem hoz, ki-vágattatik, és a' tűzre vettetik. Es így ebből

ebből ki-tetozik, hogy ezen Dilemmára való felelet, és nem felelet.

NEG Y E D I K D I L E M M A.

*V*agy némellyek üdvözülhetnek és üdvözültek e' Romai Catholica hitben, vagy nem? Hogy ha senki nem üdvözülhetett, s nem-is üdvözült, miképpen állik a' Lutheranusók a' Szentek ünnepét ugymint Szent Márton, és Szent Miklós ünnepe napját a' kik Romai Catholica Ecclesiában Püspökök voltak? De még a' Calvinisták sem itillik minnyajokat örök kárhozatra vettek lenni azok közül, kik a' Romai Catholica Hitben megholtak: mivel Szent Ambrust, Szent Agostont, Sz. Jeronymust, Sz. Benedeket, Sz. Bernárdot, áttartos,

tos, és Szent-életű férfiaknak tartják. Tehát ezek a' Krisztusnak igaz hitin voltanak: holott minnyájan a' kik üdvözülnek tetczenek az Istennek; az igaz Hit nélkül pedig lehetetlen Istennek tetczeni. Ugy de ezek minnyájan a' Romai Catholica Hitben voltanak. Tehát a' Romai Catholica Hit a' Krisztusnak igaz Hite. Tehát minden egyéb ezzel háborgó Vallások csak merő meg-bódult tévelygések és hamissak. Mert valaminthogy egy az igaz Isten, hasonló képpen az igaz hit is egy.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmanak első kérdésére, úgy mint: Vagy némelyek üdvözülhetnek és üdvözültek a' Romai Catholica Hitben; vagy éppen senki sem? Megfelel

felel az Ellenkező pag. 16. Hogy kétséges, mit érsek a' Dilemmában a' Romai Catholica azaz, közönséges Hiten: a' régi Romai Hitet-e? avagy pedig, a' Jesuiták mostani Hitét, avagy a' Pápának mostani Ecclesiáját? De ezen, kétkedésnek semmi oka nincs; mert ha csak azt jegyeztem volna is fel, hogy közönséges, észébe vehette volna az Ellenkező, 's kellett volna is észre venni, hogy nem más Hitet, és Ecclesiát értek, hanem a' Romait, holott csak egyedül ő hozzá illik ez a' név: közönséges. Am így szól ő felőle Sz. Ambrus in obitu Satyr: Kérdeztetvén a' Püspök, hogy ha a' Catholicus Püspökökkel, azaz Romai Ecclesiával egyez-e? Sz. Ieronymus is Apolog. 1. contra Rufinum. Az ő Hitét mi Nével nevezi? azzal-e a' mellyel bir a' Romai Ecclesia? Ha

Romainak: tehát *Catholicusok* vagyunk. Midőn pedig a' szemet majd ki szúrják emez világos ígék: a' *Romai Catholica Hitben*, kisebb helye vagyon annál is inkább a' kételkedésnek. Nincs-is ellenkezéssel különböző Hitek a' Jesuitának avagy a' Pápának, melyet ő most vall, attúl a' melly Sz. Pétertől fundáltatott; és máj napig ér, és el-terjed a' Romai Püspököknek szüntelen-való következések által: és attúl, melyet Sz. Pál a' Romaiakhoz írt 1. részének 12-dik versében az ő *Hitinek* nevez.

Második részére a' Dilemmának, ugymint: Hogy ha a' *Romai Catholica Hitben* senki sem üdvözült: mi-képpen állik tehát a' *Lutheránusok* a' Szentek ünnepét, ugymint Sz. Mártonét, és Sz. Miklósét; kik a' *Romai Catholica Hit* béli Püspökök voltak? Meg-felel pag.

17. Nem

17. Nem igaz ugymond, hogy a' *Lutheránusok* azon módon állják Sz. Márton, és Sz. Miklós napját, a' melly módon álli a' *Romai Catholica Ecclesia*. De ez a' felelet megint *quid pro quo* csak üti véti az Igaságot. Mert nem kérdezteték miképpen állik; hanem állik-e, és miért állik? Mert a' *Lutheránusok* Vasárnapot sem úgy állik mint a' *Romai Catholica Ecclesia*, de ugyan csak meg-állik.

Annak utánna Pag. 16 num. 1. a' Dilemmának első részére egyenesen akar felelni: Hogy ha ugymond, a' *Romai Catholica Hitben* azt tart érvényűk, melyet a' *Romai régi Ecclesia* vallott, leg alább négy száz esztendők alatt, abban üdvözültenek, 's most-is üdvözülnek valakik azon *Hitet* szívekkel úgy hiszik, 's szájjakkal vallják, külön vévén azoktól a' földalékoktól melyeket

K 2

lyeket az után adtanak hozzá. Ugy de a' mostani Romai Catholicusok-is erőssen tartják, hiszik, és tanítják hogy az ő Hitek éppen ugyan azon Hit, mellyet a' régi Romai Ecclesia négy első Sæculumok alatt tartott; sem semmi a' féle hit-béli tördalékokat nem ismérnek mellyek hitelben nem voltak volna már a' négy Sæculum alatt. Tehát ellenkező dolgot kellenék mutatni ha jól akarnák az Ellenkezők. Azért innét formálom ezen úij Dilemmát: Az Romai Ecclesia Christusnak igazánvaló Ecclesiája volt a' négy első száz esztendők forgása alatt, avagy négy Sæculum alatt; a' mint maga a' Refutator, avagy Meg-czáfoló meg vallyá. Már azt mondom, hogy: Ez az Ecclesia vagy megfogartkozott, és el-veremedett az igaz Hitbéli Agazatokban az igaz Hittől, vagy nem? Ha meg nem fogart-

fogartkozott; Tehát mind eddig meg-maradt. Ha pedig megfogartkozott: meg kellett volna próbálni a' Refutatornak, hogy mikor, és az Hit ágazatának tördása vagy esonkítása által melly dolgokban fogartkozott meg? Ezen punctumban pedig, hogy mikor fogartkozott-meg, és meddig maradt légyen az eleinte-való Apostoli tudományban? még magok sem alkutznak meg egy mással az ellenkezők. Erre más Dilemmát formálók: A' négy első Sæculum után Luther, és Calvinus ideig, vagy üdvözültek valakik azok közül, kik a' Romai Catholica Ecclesiában voltának? vagy nem üdvözültek: Ha üdvözültek: Tehát a' Romai Catholica Ecclesia, Christusnak igaz Ecclesiája, és az ő Hite, mellyet vall, üdvözítő hit. Hogy ha nem üdvözültek: Tehát el-karhoztak emez Isten-félő férfiak, kiket

K 3 még

még az Ellenkezők-is Szent életüknek tartanak: úgy mint Sz. István Király, Sz. László Király, Sz. Benedek, Sz. Bernárd, Sz. Ferencz és más számtalanok. Minnyájan a' Sz. Szűzek, minnyájan a' Sz. Mátyrok, kik a' Krisztus Híziért dicsőségesen mentenek az halálra.

ÖTÖDIK DILLEMA.

A' Lutheránus, és Calvinista Vallásban vagy vóltanak valami Szentek, vagysem? Ha nem vóltanak; Tehát Krisztusnak nem igaz Ecclesiája, a' mellynek Szentnek kell lenni. Ha pedig vóltanak: hozzák elé, 's nevezzenek egyet a' Lutheránus, vagy Calvinista szentek közül: mutassák meg az ő szent-életeket, és csudájokat. Es miért hogy bár csak

csak a' Calendáriumban nem tesszik fel az ő Neveket.

FELELET NEM FELELET.

L Zen Dilemmának első czikkelyére. mingyárt elejn az ő Feleletének, meg-vallva az Ellenkező, hogy sem Lutheránusoknak, sem Calvinistáknak nincsenek nem is vóltak olyan Szentek, a' mineműköt tisztel a' Romai Ecclesia, ugymint a' Papatúl avagy Emberekiúl Canonizáltakot, azaz csuda-tételek &c. hirlelelsiből bizonyos módon ki-hirdettek. Vóltak mindazon-által nekik olly Szentek, a' kik hivek, igen dítatófsak, Isten-félők vóltanak az irás értelmé szerént. De nem vala kérdés a Canonizátusokrúl, kiknek Szentségek felől hogy bizonyosabbak legyenek az Hivek, szorgalmasan ki tudakoztattya a' Papa igen Hiteles Egyházi Emberek

által az ő minden életeket, csudatégeket &c. Hanem csak által-lyában a' Szentekről. Sőt hogy könnyebbitsem az Ellenkezőfeletét; nem kívánok csuda-tételekkel fénlő szenteket, hanem csak olyakat kik buzgó áitatos-sággal, és más Istenes erkölcsök-kelegyebeket felyül-halattak, és kiker a' Keresztyénség eleiben lehet adni a' követésre példájúl. Bár csak egyet hozzanak elé, az ő szent életével egygyűt. De nem olyat, mint a' minémű a' Luther élete, a' melly tellyes Csélcspához illendő trágárságokkal; sem pedig mint a' Calvinusé, ki tellyes Istentelenséggel, Mutaflanak valamelly Sz. Szűzket vagy Martyro-
kor, vagy valakit azon Szentek közül, kiker magok is Szentek-nek, és igen Isteneffeknek tartanak; és próbállyák meg, hogy azok Lutheránusok, avagy Calvinisták

nisták voltak: úgy-mint Szent Ambrust, Agostont, Bernárdot, Domokost &c.

A' Dilemmának utolsó kérdése pedig: *Miért hogy leg-alább a' Calendariumokban nem részik fel Neveket?* Meg felel Pag. 18. hogy ő nem gondol azokkal a' szentekkel, kik Calendariumokban jegyzettnek-fel. De job volt volna, ha meg-vallotta volna, hogy nekik nincsen olly szentek, ki meg érdemlené hogy a' Calendariumban tétettnék. Valóban-is csúfos Calendarium volna az, mellyben Luther, Calvinus, Hus, Wiglessus, Berengarius, Arius, Judas Iscariotes, Pelagius, és egyéb Eretnekség kohlóinak nevei tétetnének. Nyilván való dolog tehát, hogy ezen Dilemmára-is olly felelet volt, melly nem felelet.

HATODIK DILEMMA.

Magyar Ország Hercegeinek
Geyzának, és az ő fiának
Szent István első Királynak idejé-
ben, mikor ők minden felől őszve-
hitták, 's-őszve keresgéltek az I-
stenes és tudós Embereket külömb-
külömbféle Nemzetségekből, és
Országokból, kiknek munkájokkal
élnének a Magyar Ország meg-té-
résében; vagy voltanak az ég alatt
valahol az Lutheránus és Calvi-
nista Vallásnak Doctori; vagy ne
voltanak? Ha voltanak igen otrom-
ba tunyáknak, lomhákknak, hideg-
törte lankadtaknak, és nem fele-
baráttyok üdvössége szeretőknak
mutatták magokat; holott serény
gyorsasággal nem siettek az igaz
Evangeliumnak pradikálására
Magyar-Országban. Vagy bizony
igen mély rejtekben kellett nekik
kurut-

kuruttyolni, hogy illy Isten-félő Fe-
jedelmektől sohol nem lehetett őket
felverni, és fel-hajhászni. Ha
pedig még akkor nem voltanak; Te-
hát annál inkább nem voltanak A-
postolok idejében; Tehát, a Lu-
theránus, és Calvinista tudomány
maga kezdetét, szérét, és követ-
kezendő folyását nem vette az A-
postoloktól, és a Krisztustól.

FELELET NEM FELELET.

MEg-felele a' nem igaz, ha-
nem csak pocskandék-
búl-való Philalethus ezen-
Dilemmának az első részére
Pag. 20. helyben hagyván az-
tat, tudnia-illik hogy volta-
nak legyen immár akkor a Lu-
theránus, és Calvinista Vallás-
nak Doctori. De mond meg hol
voltak? Felelvén azt mond-

gya hogy ha Magyarországban nem is, leg-alább voltak Olaszországban, Franciaországban, Britaniában, Németországban. Nem tágitok a' kérdésen: mond-meg, ezen Tartományoknak minémű helyein, avagy Várasin voltanak? kik voltanak? honnét tudod hogy ezekben az Országokban voltanak? Micsoda régi Auhor, és Könyv-író tett egy kul-kort-is felőlők? Nem jút a' kába Ellenkezőnek eszébe mit felellyen ezen kérdésekre, egy-mástól külön véve.

Második darabjára ezen Dilemmának, úgy-mint: Ha voltanak; igen otromba túnyáknak, lom-báknak, hideg-rörre bádgyattaknak, 's nem fele baráttyok üdvösségszerezőknek mutatták magokat; hogy serény hamarsággal nem sietsek az Evangyéliumnak hirdetésére Magyarországban. Vagy bizony

bizony igen mély rejtekben kellett nekik kuruttyolni, hogy illy Istentől Fejedelmektől sohól nem lehetett ököre fel-találni, 's fel bajhászni. Meg felel az Ellenkező tagadván ezen következtést. Es okot, avagy inkább mentséget ad, Pag. 19. Először: Mert, ugymond, azok az üdők mellyekben Geysa, és Sz. István Király élt, ugymint 10-dik, és 11-dik századok igen gonosz erkölcsöktől meg-vesztegettetek csudálatossak, utálatossak voltak; és azért nem lehetett ő tőlők, hogy szem látomást mehettek volna ezen Országuk meg-térítésére. Másodszor. Mert ezen Doctroknak nem volt szabadságok Magyar-Országba-való menetelre, hogy azon Nemzetiségek igaz meg-térésében munkálkodtak volna. Harmadszor: Mert olly Tanítók nem kerestettek, 's nem hivattattanak ezek-től az Istenes Fejedelmektől. Annak

nak fölötte nem szégyenli a' végén azt mondani, *hogy e féle Döktorok és Tanítók voltak Magyar-Országban is, de igen mélyen lapangottak; mert Sz. István Király idejében nem volt volna bátorságos nékik hogy ki-nyilatkoztassanak.* De mindezen menteségek is egy babot nem érnek, sőt nem hogy menteségek volnának hanem inkább azon Tanítóknak erős vádolój. Mert ha Geyla, és Sz. István Király idei meg vesztettettek, csúfossak, és úrálatosak voltak; szintén ezekért, ha a' lelkeknek üdvösségét, és Istennek nagyobb dicsőségét szomjúhoszták volna, azoknak meg jobbitására, 's elő mozditására, a' barlangból ki-szágóldani, sőt hamarsággal ki ugrani kellett volna. *Másodszor:* Ha nem volt szabadságok Magyar-Országban jöni, hogy benne való Nemzetségeknek

nek üdvösségében munkálkodtak volna; miért hogy leg alább azon munkára olly Istenes Fejedelmeknek fel-nem adták magokat, 's nem igirkeztek? Bizony őtülök könnyen meg nyerték volna ezt a' szabadságot; *Harmadszor:* Ezen Szent életű Fejedelmektől kerestetenek vala (zerte széllyel Istenes és tudos Férfiak, és a' Magyaroknak Kristus Hitével való meg-térítésére alkalmas Tanítók; hogy tehát őket ki-hatták, oka az hogy sohol sem voltanak ő felőlők semit sem hallottanak. Emezmentség pedig, hogy a' kik közülök Magyar-Országban valának, azért mélyen lapangottak, mert Sz. István Király idejében nem vala bátorságos az ő Nap fényre-való ki-övertetek. Az ő nagy temérdek gyaláztatokra vagyon. Mert ha Evangeliumnak igaz Hirdetőj voltak volna,

váltak volna, meg vetni, 's fél-
re tenni kellett volna minden hi-
rek 's nevekben, és életekben
történendő veszedelmet; Sőt nye-
reségnek kellett volna tartani ha
halált szenvedtek volna az igaz
Evangeliumnak hirdetése mellett.
Bezzeg nem úgy terjesztették az
Apostolok, és Apostoli férfiak a'
Krisztus Evangeliumát. Nem gon-
doltak ezek azzal, hogy a' Pö-
gány Fejedelmek alatt veszedel-
mes, csúfos, úralatos údók vol-
tak. Nem is várták azoknak ma-
gokhoz hívó, avagy kelés-menés-
re fel-szabadító leveleket. Nem
irtóztak fenyegetésektől, üldö-
zésektől, számkivetésektől, ve-
reségektől, rőmlőczóktól: sőt ke-
mény haláltól csigázás-kénzfok-
tól sem tartottanak. Hanem ö-
römmel mentenek, hogy a' JE-
SUS nevéért méltóknak találta-
tak gyalázatokot, életek vesze-
delmit,

delmit, sőt még attúl-való
meg-foszltaft-is szenvedni.

HETEDIK DILEMMA.

*A' Lutheranus, és Calvinista
Vallás avagy Ecclesia, vagy
vólt látható Luther, és Calvinus
előtt; vagy nem vólt látható? Hoga-
ha látható vólt, ki látta őtet? Mi-
csoda emberekből avagy Nemzet-
segekből állott? Minémü helyen
vólt? hogy ő tüle fügöttek, és hoz-
zá folyamodtak volna. Hapedig
láthatatlan vólt avagy láthatós
nem vólt; azt kérdem, hogy az a'
láthatatlan Vallás, a' Lutheránu-
sokké vólt-é? vagy Calvinisták-é,
vagy Uij-Keresztények-é, avagy
Arianusok-é? Mert egyenlő kép-
pen kiki azt vallyá a' maga
Ecclesiája felől.*

FELELET NEM FELELET.

MEg-felel a' nem igaz Philalethus ezen Dilemmának az első részére Pag. 21. & 22. hogy a' Lutherána, és Calvinista, Ecclesia Luther és Calvinus előtt mind látható, 's mind láthatatlan lőn legyen, sub diverso respectu, különböző dolgokra nézve. Látható volt, úgy mond, először is mingyárt a' négy első Sacnambul. Látható volt másodszor az Isten igéjének hirdetésében, a' melly az hiendő, és cselekedendő dolgoknak az üdvösségre, egyedülvaló mértéke, és regulája. Azontúl a' kenyérnek törésében, avagy osztogatásában. és a' Szent Kezefszégnék, sllr Vocsorájának szolgálatában; jollehet ez gyakran csak ház cseléde között magánossan és titkon volt az. Ellenségek szeme előtt;

előtt; a' mint néha ketten, vagy hárman az az, kevesse voltak a' Krístus nevében öszve gyűlve: a' minemű volt Berengarius, Waldenses-ek, Wígleffistak, Hussítak, &c. idejében. Látni-való volt harmadszor, de ezzel nem volt virágjában, sem nagy tekintetű, és jeles állapotú. Látható volt negyedszer, minemű vala Ilyés Profeta, avagy Decius, Diocletianus &c. idejében. Láthatatlanok voltak pedig azokhoz valóképest, mellyekből áll a' Catholica Ecclesiának igaz valósága; az Hitnek szereteinek a' Krístussal, és Szentekkel-való Communionnak, azaz lelki részesülésnek cselekedetiben. Egész-eddig meggyen vala az Ellenkező. De hofzszű beszéddel semmit sem felel; sőt mástól nehézségekben keveri magát.

magát. Mert először azt kérdem, hogy a' négy első *Sæculum*-ban hol volt lurható a' *Lutheranus*, és *Calvinista Ecclesia*? Nap-keleti-é, vagy nap nyugati tartományokban? Romában-e, vagy Rómán kívül? Nevezetessék egyetlenegy Ember a' négy első *Sæculumból*, a' ki mind azokat tartotta volna melyeket tart és vall a' *Lutheranus*, és *Calvinista Ecclesia*. Tehát nem volt látható a' négy első *Sæculum* alatt. De még az Iste igéjének hirdetésében sem volt mindenkor látható, a' melly ige mértéke és regulája az hiendő és cselekedendő dolgoknak; sem a' kenyér törésében, Ur. vacsorájának, és Szent Kereszttségnek szolgáltatásában, mert ilyen látható *Ecclesia* nem volt egyéb a' Római *Catholica Ecclesiánál*. Ha pedig azon bakt nyuzzák, 's azt hajtyák hogy volt: adgyák urát, hogy kik voltak

tak Pásztori 's Tanítói? mutassák meg az helyet hol volt? mondgyák meg az údot, mellyben volt? böffencsek ki már valaha, minémű régi Authorok, avagy Könyv-Irók téstnek emlékezetet felőle? Ez az *Ecclesia* csak *Lutheránus* volt-é? vagy csak *Calvinista*? vagy a' kettőből kevertetett és zurbolatott őszve, és ezeken kívül valami harmadik külömb szőrtetett? De még *Berengarius*nak, *Wigleffistáknak*, *Waldenséseknek*, *Hussitáknak* idejében sem volt látható. Mellyet így mutatok-meg: Vagy mind őszve azokat tartya, 's vallyá a' *Lutheránus*, és *Calvinista Ecclesia*, melyeket tartották, 's valottak *Berengarius*, *Wigleffisták*, *Waldensések* *Hussiták*; vagy nem? Ha nem tartya azokat: miért hogy olly igen iparkodnak ezeket magok részére húzni? Ha pedig

dig azokat tartja: Tehát Berengariuszsal kell tartani a' Lutheránusoknak, és vallani, hogy az Oltári Szentségben nincsen jelen a' Krisztusnak igazán-való tulajdon Teste, 's igazán-való és tulajdon Vére? A' melly kivált képpen való első, és csak nem egyedül való tévelygése vala Berengariusznak; mellyet az után VII. Gergely Papatúl be-gyűjtött Romai Conciliumban, avagy Gyűlekezerben revocalván meg-másolta, és ugyan ott meg-is gyonta. A' melly meg-másolás meg van írva Baroniushnál *ad Annum 1079*. Nem is ostromlotta Berengariusz soha a' Romai Catholica Hitnek emez ágazatit, mellyeket most a' Lutheránusok és Calvinisták ostromlának. Kellenék a' Calvinistáknak is követni Pœnitentia tartásban, a' kit követtek a' tévelygésben. Annak fölötté ez a' tévelygése Berengariusznak XI-dik Sæculumban

ban kárhoztatott 's tiltatott a' Conciliumoktól, mint a' fele ujj tudomány, 's Vallás, és ez előtt az Ecclesiában hallatlan révelygés. Tehát Berengariusz előtt a' Krisztusnak Ecclesiája ellenkező dolgot tartott és vallott; tudnia illik: hogy Krisztus Teste és Vére igazán és valóságosan jelen legyen az Oltári Szentségben. Hasonló képpen Waldenseseknek, Wicleffistáknak, Hussitáknak voltak sok egymással ellenkező Hit-béli ágazati-is, mellyeket sem Lutheránusok, sem Calvinisták be nem veszik. Tehát Berengariusz, Waldenses, azaz Valdus Péter követői, Wicleffisták, Hussiták idejében sem volt latható a' Lutherána, avagy Calvinista Ecclesia. Es bár most-is lathatatlan volna!

A' Dilemmának második részére pedig, tudnia-illik: *Hogy ha látha-*

láthatatlan volt pedig; azt kérdem: hogy a' Lutheránusok-e volt-e avagy Calvinisták-e, vagy Uj-Keresztyének-e, vagy Ariannusok-e. Mert kiki azt valya a' maga Ecclesiája felől. Megfelelven azt mondgya, hogy Ariannusok, és Uj-Keresztyének úgy-bez, avagy dolgához semmi közök nekik. De ellent állók benne, mert: Vagy adhatnak, 's hozhatnak a' Lutheránusok és Calvinisták nagyobb okot, mellyel próbállyák, 's állattják, hogy az a' láthatatlan Ecclesia inkább Lutheránusoké, volt-légyen, avagy Calvinistáké, mint az Uj-Keresztyéneké, vagy Ariannusoké; vagy sem? Ha adhatnak, hozzák elé immár egyfzer, de úgy, hogy ne lehessen azt az Uj-Keresztyéntől, vagy Ariannusoktól a' magokénak mondani, és azt próbálni, hogy azon Ecclesia Uj-Keresztyénekké, avagy

Aria-

Ariannusoké volt. Ha pedig nem adhatnák: tehát valamint hogy azon dolgot nyöghető Uj-Keresztyéneknek, és Ariannusoknak nem hiszünk; úgy szintén sem Lutheránusoknak, sem Calvinistáknak nem kell hinnünk, kik azt nyögtetik ugyan de meg nem próbállyák.

NYOLCZADIK DILEMMA.

A' Luteristák, és Calvinisták Vállásá avagy Ecclesiáit, vagy hiszik mindazokat Isteni hittel, a mellyeket hitt a' Krisztustól szerzett eleinte-való Ecclesia, leg alább a' négy első Saculum alatt? vagy nem hiszik. Ha nem hiszik, Tehát az Hitnek ágazatában nem értenek egyet a' Krisztusnak igaz Ecclesiájával. Hogy ha pedig mind azokat hiszik: Tehát bé-kell

L   ven-

venniék mind azokat . mellyeket bé-
vettek hittek , és tanítottak a-
zok a' Szent Atyák , és Doctörök ,
a' kik éltenek az első négy száz
esztendő alatt , és mellyeket azon
űdő alatt az Ecclesiátúl tartatott
Conciliumok , hitelre adtak az hi-
vek elejében . Ezek pedig azok :
A' Kristus Testének bizonyos va-
lósága az Oltári Szezségben hogy
jelen vagyon . Hogy a' Szent Mi-
se-áldozatban a' Kenyér és bor
Kristus Testvé , és Vérévé vál-
tozik . Hogy jó-Istenes dolog a'
Szenteket segítségül hini , Hogy
szabad akarátunk vagyon , Hogy
a' jó cselekedetek szükségese az
űdvösségre , Hogy vagyon Purga-
torium ; és abban-lévő lelkekért
haszonnal imádkoztunk . Egy szó-
val mind azokat , mellyekben mo-
stanság a' Lutheránusok , és Cal-
vinisták

vinisták a' Romai Ecclesia ellen
rúgódoznak.

FELELET NEM FELELET.

Meg engedi igenbőven a' Re-
futator egészfzen ezt a' Di-
lemmát Pag. 23. Mellyet pe-
dig sem Calvinus , sem mind
őszve a' Calvinistaság nem mér
helyen hagyni's meg-engedni.
De a' suppositomot , az az , a'
fundamentomot , mellyen ez
a' Dilemma építettik , tagad-
gya ; azt tudnia illik , hogy e-
zeket , mellyek a' Dilemmanak
második részében elé számlál-
tatnak vallották 's tanították
a' négy Sæculum-béli Szent A-
tyák ; és hogy azokat bátor-
ságos hitelre kiadták a' köfség
elejében , a' meg-nevezett űdő
alatt Anyaszentegyháztúl tar-

tott Gyűlekezetek. Az ő dol-
gok volt volna pedig meg mu-
tatni; hogy az első négy Sæ-
culum-béli Szent Atyák ellent-
tanítottak legyen ezekben, és
ellenkezőket tartottak 's val-
tak, és hivek elejében adtanak
a' Conciliumok. Mellyet meg
nem mutatván hijánoson ma-
rad a' felelet, és a' kérdésnek
nem téfszeneleget. Mivel-hogy
pedig Pag. 24. azt meri mon-
dani, *hogy megadgyák magokat a'
Lutheránusok, és Calvinisták, ha-
nékik meg-mutattjuk hogy mind
ezek a' Sz. Atyáknál Hitnek ága-
zati voltak; avagy hogy mindeze-
ket kik itt elé számláltatnak, a'
négy Sæculum-béli Conciliumok,
és Sz. Atyák vallották, és tanítot-
ták; ezen dologhoz illendő hittel,
és világos értelemmel, az Apo-
stolok*

*stolok irásiból, és a' négy első Sæ-
culum-béli igazán-való Sz. Atyák-
ból, és a' négy első közösleges Gyű-
lekezeteknek cselekedetiből, 's vé-
gezésiből. Azért ezen dolog
meg-probálásának terhét örö-
mest magunkra vállallyuk.*

Próbálom azért előszőr:
*Hogy a' Krisztus Szentséges Teste
valóságosan jelen legyen az Oltá-
ri-Szentségben. Es hogy a' Szent
Misében a' kenyér és bor Krisztus-
nak igaz Testévé, 's Vérévé vál-
tozik.*

Első bizonyosság legyen Sz.
Ignác Martyr, Sz. Janos Apo-
stol Tanítványa; a' ki Romai-
akhoz irt levelében a' közepe
után így ir az Oltári Szentség-
ről: *Nem gyönyörködöm az ve-
szendő eledelben, sem e' világi
gyönyörüségekben. Az Isten ke-
nyerés*

nyerét áhitom, a' Mennyei kenyeret, ez élet kenyerét; a' melly Krisztusnak, az Isten Fiának Teste; és italt kívánok az ő Véré.

Második bizonyságok legyenek a' Lyturgiák (ezen nével neveztettek régenten, és eleinte a' Szent Misében-való áldozatok) kik az Apostoloké voltanak. Azért a' Sz. Péter Lyturgiájában illy imádság vagy a' Papnak: Uram mi Istenünk, a' ki magadot e' Világ életéért feláldoztad; tekéncs mi reánk, és erre a' kenyérre, 's poharra, és változtatd őtet a' te makula nélkül-való Testeddé, és drága Véredé. Nagyob Sz. Jakab Lyturgiájában. A' kik Krisztusnak drága Testében, és drága Vérében részesültünk, hálákat adunk. A' kisebbik Sz. Jakab Lytur-

Lyturgiájában: Hálákat adunk néked Krisztus mi Istenünk; hogy méltóztattál bennünköt részessé tenni a' te Testedben, és Véredben. Sz. Máthé Lyturgiájában: Magunkhoz vettük a' Szent Testet, és bocsüllendő Vért, az az, Krisztusnak Testét. Sz. Márk Lyturgiájában pedig: Uram, a' te tisztaságos Testednek, és drága Vérednek vétele, által, nyújcsd ki a' te áldomással teljes láthatatlan job-kezedet, és álgymeg minnyájunkat.

Harmadik bizonyság legyen Sz. András Apostol; ki azt mondgya vala a' Tyrannusnak: En az mindenható Istennek, minden-nap makula nélkül-való báránnyal áldozok: a' ki jóllehet igazán feláldoztatott, és az ő Teste igazán étetik a' köfségtől,

zül, még-is épen, és elevenen megmarad.

Negyedik bizonyság legyen Sz. Cyprianus; ki az Ur-vocsorájáról így szól: Ez a kenyér, ki Urunk az ő Tanítványinak nyújt vala, nem ábrázatban hanem természetben elváltoztatván, az Igének mindenható-vóltával Testé lett.

Ötödik bizonyság legyen Sz. Cyrillus Catech. 4. Régen-ten a vizet borra változtatta; mi a bort vérré változtatni hiszszük? Ne figyelmezz tehát a tiszta kenyérre, és tiszta borra; mert Krisztusnak Teste, és Vére, Krisztusnak igéjszerént.

Hatodik bizonyság legyen Sz. Agoston, Sermone 28. de Verbis Domini: Meg-mondám néktek, hogy a Krisztus igéi előtt, az, a

az a mi bé-mutattatik, kenyérnek mondattatik; minek utánna pedig a Krisztus igéi reá mondattanak, már nem kenyérnek, hanem Testnek hívattatik.

Hetedik bizonyság legyen Sz. Ambrus. Lib. 5. de Sacram. Cap. 4. Talám azt mondod: másf látok; hogy-hogy mondod te nekem azt, hogy a Krisztus Testét vészem? 'S még hátra vagyon ennek megprobálása. Minemű példakkal élünk tehát ennek próbálására, hogy nem a vagyon ott, a mit a természet formált, hanem a mit az áldás, meg szentelt. Olvastad-e az egész Világnak alkutásáról? hogy ő mondotta, és meg-löttek. Tehát a Krisztus igéje, a ki tehet-e, 's alkuthatta azt, a mi nem vala, nem teheti azokat, kik már

L 5. vannak

vannak, hogy arra változtassa, a mi nem vala?

Nyolczadik bizonyság légyen a' Nicænumi Gyülekezet. *In editione Pisana Lib. 3. fol. 177.* Az Istennek asztalán ne el-vetett képpen figyelmezzünk az elé-adott kenyérre, és pohárra: de gondolatunkot fel-emelvén Hittel eszünk-be vegyük, hogy a' szent asztalon emez Bárány legyen helyhezterve, a' ki el-viszi a Világ bűneit; ki vér-ontás nélkül áldoztatik fel a' Papoktól. Melly végzését Nicænumi Conciliumnak az után világosabban attá az hivek elejében az hetedik közönséges Gyülekezet, ezen szókkal: Olvas, valakit akarsz, de soha nem találod-fel hogy vagy Urunk, vagy az Apostolok, vagy a' Sz. Atyák azt a' vér-ontás nélkül-való Aldo-

zatot,

zatot, a' melly a' Paptól mutattatik-be, figurának, azaz, példának, és jelnek mondották volna; hanem Testnek, és Vérnek. Megvagyon tehát már próbálva, hogy a' Szent Atyák, és négy első Sæculum.béli Gyülekezetek a' Kristus Testének, és Vérének valóságát; és a' kenyérnek, 's a' bornak, Kristusnak igaz Testévé, 's Vérévé való változását tartották, tanították, és vallották.

Hasonló képpen meg-próbálom a' Szentek segítségül hívását-is.

Es előszódr-is Origeneshál. *in Lament.* Térdemre kezdek esni, és az egész Szenteknek esedezni: O Istennek szentei! titeket könyvező sirással kérlek. Jaj nekem! Abrahám atyám esedezz é-

L 6

rettem

rettem! Et Lib. 2. in Job. O Böl-
dog Job! a' ki örökké élsz az I-
stennél, és győzedelmes lévén,
meg-maratcz a' Királynak, 's Ur-
nak színe előtt, imádog mi éret-
tünk nyavalyáskért.

Másodszor Sz. Basiliusból.

Hom. 2. de 40. Martyribus. A' ki
valamelly inségtől szorongatta-
tik, ezekhez folyamodgyon; a' ki
pedig vigadoz, ezeknek imádkoz-
zék: emez hogy inségtől szabadúl-
lyon; ez pedig, hogy a' vigasza-
gos dolgokban meg-maradgyon.

Harmadszor Arany-szájú
Sz. Jánosból; a' ki Homil. 26. in
Epist. ad Corinth. a' Nagy Con-
stantinus Császárt azért dicfi-
ri, hogy ajtatóssan szokott va-
la jarni Sz. Péter, és Pal teme-
tő-helyere; őket kérvén, hogy
az Istennél néki segítségül legye-
nek.

Ne-

Negyedszer Sz. Ambrúsból.
Lib. 1. de Viduis, Tom. 4. Imád-
nunk kell az Angyalokat, kik a' mi
örzésünkre adattanak; imádnunk,
's kérnünk kell a' Martyrokat-is, a'
kik esedezhetnek a' mi bűneinkért.

Ötödször Sz. Emphremből,
kineke' vala szokott imádsága
a' Boldogságos Szűz MARIA-
hoz: Minnyájan előtted le ború-
lunk, minnyájan néked könyör-
günk. Mencs ki minket, Oh ma-
culanélkül-való, minden szüksé-
günkből, ördögnek minden incsel-
kedéséből. Légy a' mi Vigasztá-
lónk, és gyámolunk az itélet nap-
ján; szabadics-meg bennünköt,
a' jóvendőbeli tűztől, és sötétsé-
gétől, és a' te Fiadnak dűcsősségé-
ben, őszent Szűz! részesé tégy
bennünköt.

Hatodszor Sz. Athanasius-
bul,

L 7

bül, kinek ilyen imádsága
vált: *Te hozzád kiáltunk; emlé-
kezz rólunk szentséges Szűz, a' ki
szülésedben-is szűzen maradtál;
te, a' ki tellyes vagy malasztal,
e' kis szolgálatunkat nagy ajándé-
kokkal jutalmaztasd-meg, a' te ke-
gyelmednek gazdag-voltábül. Eüd-
vözlegy malasztal tellyes, Ur va-
gyon te veled; Afzszonyunk, Ki-
rálynénk, Istennek Annja esedezz
érettünk.*

Hetedszer Sz. Agostonbül,
Serm. de Sanctis. Kié volt ez az
Imádság. Szentséges Szűz *MA-
RIA*, gyamolicsad a' nyomorúlta-
kot, segitsed az el-veietted kedvü-
köt, éllezd a' siralmasokat, imád-
kozás a' kötségért. könyörögj az
Egyházi-rendért, esedezz az aj-
tatos Afzszonyokért; érezzék
minnyájan a' te segedelmedet va-
lakik

*kik gyakorolják a' te emlékeze-
tet.* Egyebeket el-hagyok.
Meg-vagyon tehát immár pró-
bálva, hogy a' Szentek segét-
ségül hívása fen-volt az négy
első Sæculumbéli Ecclesiának
ízokásában.

Azont próbálom a' Purga-
torium, és holtokért-való i-
mádság felől.

Es elsőször-is Szent Péter,
Sz. Márk, Nagyobbik Sz. Ja-
kab, Kisebbik Sz. Jakab Apo-
stoloknak Lyturgiáibül; mel-
lyekben világossan emlekezet
vagyon a' meg-holtakról és
imádság ugyan azokért.

Másodszor Tertullianusbül.
Lib. de Corona Militis Cap. 3. A'
meg-holtakért áldozatokat tészünk
esztendön-ként. Es ugyan ő,
Lib. de Monogamia: A' Húgunk,
avagy

avagy Atyánk-fia, a ki békeességben elő-bocsátotta az ő férjét imádkozván az ő lelkéért, és azomban hívés könyökséget kérjen néki, és az ő el-aluvásának napján esztendőnként áldozatot mutattasson-bé.

Harmadszor Arany-szájú Sz. Jánosbúl, Hom. 41. in Epistolum ad Corinth. Cap. 15. Imádsággal, könyörgésekkel, és alamisnákkal segitessék a' meg-hólt.

Negyedszer Sz. Agostonbúl, de cura pro Mortuis. Ebben a' szó-kásban a' közönséges Anyaszent-egyház Oltárának, könyörgésinek, alamisnáinak, áldozatának világossan ki retzik az ő méltósága.

Azért Luther Márton-is Tom. 1. Latina editionis Wittenbergae 1545. azt írja. En nálam világos-dolog, hogy vagyon Purgatorium; holott ezer esztendők előtt

előtt Bóldog Agoston azt beszélt: Bóldog Ambrusnak, hogy imádkozott az ő anyjáért.

Calvinus-is, Lib. de Concilijs: Hogy az Ellenkezők a' Szent Atyákat hozzák-elé az Halottak-ért-való esedezésre: tudgyuk, hogy a' régiek szóllanak az halottakért-való imádságról; melyet mi sem tiltunk.

Ötödször ugyan-azon Sz. Agostonbúl. Tom. 10. Serm. 32. de Verbis Apostoli: Az Anyaszent-Egyház imádságával és üdvösséges áldozattal és alamisnákkal hogy nem segitetnének az holtak nincsen kétség benne. Ezen dolognak bizonyság-tételére többet elé nem hozok: holott a' régi Sz. Atyák írást, kik a' négy első Sæculumokban éltenek, ha ki-ol vassa, majd csak nem kezeivel tapasztalhattya az Igafságot.

Azont

Azont próbálom a' szabad-
akaratrúl-is.

Es először az Romai Ke-
lemen Pápából Epist. 3. Mert
szabad a' léleknek a' melly felé a-
karja oda hajtani az ő itéletit, és
a' melly útat akar azt választani;
szem-látomást ki-tetczik hogy va-
gyon az Emberekben szabad aka-
rat.

Másodszor Szent Ignác
Martyrbúl. in Epist. ad Magne-
tianos: Ha valaki a' kegyes-áta-
tofságnak adgya magát, Istennek
Embere az; ha Istentelenül cselek-
szik, ördögnek Embere: a' pedig
nem lőtt a' természet által, ha-
nem a' maga szabad akarattya ál-
tal.

Harmadszor Sz. Justinus
Martyrbúl Apol. 2. ad Anton.
Imp. Az emberi nemzet egyet-
len-

len-egy szabad-akarattyaival, és
itéletével, mind az ocsmány dol-
gokat el-távoztathattya, mint pe-
dig a' szépeket és jókat el-köveheti.

Negyedszer Sz. Irenæusbúl.
Lib. 4. Cap. 71. Adott Isten az
Emberben hatalmat a' választás-
ra. Mert az Isten erővel nem haj-
tja arra.

Ötödször Tertullianusbúl.
Lib. 2. contra Marcionem Cap. 6. Te-
hát egész tellyes szabad akarat
mind a' két részre engedtetett né-
ki (ugymint az embernek) hogy
az ő Urával állhatatossan marad-
gyon mind a' jókat maga kész-aka-
rattyaiból meg-tartván; mind a'
gonoszakat kész akarattyaiból el-
kerülvén.

Hatodszor Origenesbúl, Ho-
mil. 20 in Numeros: Magad szabad
akarattján vagy a' lélek, és va-
lamelty

lamelly részre akasztja szabadossan oda hajolhat. Es azért Istennek igaz az ő itillete; mert(a' lélek) magakénnyn holjo, 's holrosz intőknek ad helyt.

Hetedszer Sz. Cyprianusból *Epist. ad Cornelium*, az hol így szól: a' Krisztus Jésuról: Az Apostolokhoz fordúlván mondá: nem de ti-is el-akartok menni? Joan. 6. Tudnia illik meg-tartván a' törvényt, melly által az Ember a' maga szabadulásában hagyattatván, és tulajdon saját akarattában helyhesztetvén, ő maga magának vagy halált választ, vagy üdvösséget.

Nyolczadszor Sz. Hyeronimusból *Lib. 2. contra Iovinianum Cap. 2.* Szabad akaratúakká teremtettt minket az Isten; sem a' jóságos-cselekedetekre, sem a' vétekre

vétekre kételenségből nem húztatunk. Egyéb-ként, a' hol szükséges kételenség vagyon, sem kárhozat, sem corona ottan nincsen.

Sőt azon kívül más egyéb négy első Sæulum-béli Sz. Atyáknál, és Doctoroknál-is olly nyilván való világos tudomány ez, hogy a' ki ezt tagadja, éppen meg tetczik, hogy nem olvasta a' régi Sz. Atyáknak irásit.

Annak utánna ugyan ezent próbálom a' jo-cselekedeteknek szükséges voltokot az üdvösségnek el-nyerésére.

Es elsőben-is a' Sz. Justinus Martyr 2-dik Apologiájából ad *Anton. Imperatorem*, az hol azt írja: El-hitettyük magunkal, hogy kiki vagy az örök kénra ragadtatik; vagy üdvösséget nyer, a' csele-

lekedetek méltósága, és érdeme szerént.

Másodszor Nazianzenus Sz. Gergelybül, in Oratione 28. Valamint-hogy ha cselekedet Hit nélkül marad, discipretet nem érdemel; úgy az Hit jó-cselekedetek nélkül meg-hóli.

Harmadszor Szent Nissenus Gergelybül, Hom. 8. in Eccles-Mert az Hit sem elégséges a megtartásra a cselekedetek nélkül.

Negyedszer Sz. Cyrillus Hierosolymitanusbül, in Catechesi: Nem használ nekünk semmit-is hogy Keresztyén nével bírnunk; ha aztat cselekedetek nem követik.

Ötödször Sz. Ambrusbül, in Lib. 2. Officiorum, Cap. 2. A' Sz. Irás az örök életet az Istenségnek meg-ismérésében, és a' jó cselekedetnek

detnek gyümölcsében helybesztette, Et in Libro Epistolarum Epistola 82. Minémü üdvösségünk lehet nekünk, hanem ha bűjtöléssel bűneinket le-törüllyük? mivel az Irás mondgya: hogy bennünköt a' bűjt, és alamisna a' vétectül meg-szabadit. Kicsodák tehát ezek az új Tanitók, a' kik a' Bűjtnek érdemét ki-rekesztik?

Hetedszer Sz. Basilus Magnus-bül. Serm. de Ascens. Az ó Parancsolati megtartóinak sokas a' jutalom, igen feles a' bér; és az igazságnak koronája örökké-való hajlékok, soha véget nem érő élet.

Nyolczadszor Sz. Agostonbül, Tom. 3. Lib. 15. Cap. 18. Magát-is az Hitet nem egyéb térsz használja, hanem a' szeretet; Az szeretet nélkül egyéb-aránt lehet az Hit, de nem használhat. Et Tom.

Tom. 4. de Fide & Operibus
Cap. 14. Szent Péternek, János-
nak Jakabnak, Judásnak levelei
jó képpen oda czéloznak, hogy meg-
mutassák az Hitet jó cselekedet
nélkül nem használni. Et in Lib.
de Professione Justitiæ. Ez élet
után pedig meg-jobbitó bér adatik,
de csak azoknak, a kik azon bér-
nek érdemét ebben az életben meg-
szerzik önnön magoknak. Tehát
immár ez-is meg vagyon pro-
bálva, hogy a' jó cselekedetek-
nek szükséges voltát az üdvös-
ségre éppen azon képpen tar-
totta, tanította, vallotta a'
négy Sæculum-béli Ecclesia, a'
minémű képpen mostanság
tartya, tanítja és vallyá a'
Romai Catholica Ecclesia.

Azért mivel-hogy a' Re-
futator arra kötötte magát, 's
az

az idegen Atya-fiakat, és azt
fogatták, hogy a' Lutheránu-
sok, és Calvinisták meg ad-
gyák magokat, s engednek az
Igáfságnak, hogy ha meg mü-
tattyuk, hogy mind ezek,
melyek ezen Dilemmában elé-
számoltattak, Hit ágazatiban
vóltanak, avagy azokat tani-
tották valották, a' Sz. Atyák, és
a' négy első Sæculumbéli Con-
ciliumok, avagy közönséges
Gyülekezetek, illendő, 's hi-
teles bizonyítasokkal, és vilá-
gos értelemmel, mind az Apo-
stoli irásokból, mind a' négy
első Sæculum-béli Sz. Atyák-
ból, és a' négy közönséges Gyü-
lekezetnek Aftaibul avagy vé-
gezésibül. Ezen dolgot pedig
mi véghez vivén, és szám sze-
rint mind azokat meg próbál-

M ván;

ván ; szükséges immár hogy az Ellenkezők meg adgyák magokat , és vallyák - meg , hogy meg-győzöttettek az I-gaságtúl.

KILENCZEDIK DILEMMA.

A' Lutheránus és Calvinista Tudomány avagy Vallás , a' mint mostan vagyon Magyar-Országban , vagy eggyez eggyike az Augustai, másodika az Helvetiai Confessióval , azaz Vallással ; vagy nem eggyez ? Hogy ha nem eggyez : Tehát nem kívánhatnak szabad gyakorlást az ő Vallások szerént Magyar Országban ; mert az egyedül csak az Augustai , és Helvetiai Vallásnak engedtetett-meg ; jóllehet csak el-halgatásból , sőt violentiával , 's erőszakkal , nem-is állottak reá az Országnek egész Sta-

Statufi. Hogy ha pedig eggyez a' mostani Lutheránusoknak az ő Vallások az Augustai-val ; azt kérdem : melyik Augustai Vallással ? mert ez négyszer cserzettetett-ki , négyszer nyomtattatván , és változtatván ; és mind a' négy különbözik , sőt ellenkezik egymással. Továbbba hogy ha a' Lutheránus Hit eggyez az Augustai Vallással , és a' Calvinista Hit avagy Vallás az Helvetiai Vallással : mind azokat binniek , 's vallaniok kell , mind a' két felekezetnek , a' mellyeket ezek a' két Vallások hisznek , 's vallanak. De abban az Augustai Vallásban , mellynek Melancthon Fülöp vala Timárja (a' melly még most is Bécsben tartatik a' Császar Bibliothecájában azaz Könyvesházában , az ő ki-cserzésének első exemplarjában) protestálnak a'

*Confessionisták, avagy ezen Vallás-béliek, 's váltig kiáltják, hogy igazságtalanul költik rájok, a' kik azt mondják felőlök: Hogy ők a' magok Templomiból a' Miséét ki zárták, holott azon Templomokban minden-nap nagy tisztelettel, minden régi ceremóniákkal Míse mondattatik. Es ugyan azon Melancthon a' maga Apológiáiban, melyet az Augustai Vallás mellett irt-
vala, nyilván bizonyítja: Hogy a' Sz. Misék nem csak ki nem irtattanak őtől, és az ő követőitől; de azon felyül áitatos-
san is oltalmaztatnak; holott minden Vasárnapokon, és más Ünnepeken mondattatnak; a' mellyben Oltári Szentség, azoknak, a' kik áldozni akarnak, oltogattatik. A' Lutherá-*

*theránusok pedig Magyar Országban magok Templomokból nem csak ki rekesztették a' Miséket; de még ostromolyák-is azokat, és Istentelenül útálják. Hasonló képen vagyon az Helvetiai Vallásnak-is az ő dölga: Mert ez második Articulusában azt tanítja, hogy a' melly Hit-béli Vallások, és végezések foglaltatnak a' négy legfőbb, finumab Gyülekezetekben, mellyek Niceában, Constanczinapolyban, Ephesumban, Calcedonban tartattak; hiszszük 's bé-velszük tiszta szível. Ezekben a' Gyülekezetekben pedig e' következő dolgok foglaltatnak-vala, úgy-mint ezek: Hogy Papságra nem mehet, a' ki második feleséget vesz. Hogy a' Romai Sz. Szék minden más Ecclesiák felett-való. Hogy az Oltári Szentségben jelen
M 3   vagyon*

vagyon a' Krisztusnak valóságos Teste. Hogy a' Barátoknak, és Apáczáknak, minek utánna egyszer az Istennek szentelték, 's fogadafokkal kötelezték magokat, nem szabad az után házasságra állani, &c. A' mellyeket a' mostani Calvinisták Magyar-Országban semmi képppen nem akarják be-venni, és tartani. Tehát &c.

FELELET NEM FELELET.

AZt feleli a' Refutator és meg-torkollya (ezen XV. Dilemmáknak, Hogy most-is Magyar-Országban a' Lutheránus és a' Calvinista vallás meg-eggyez az első Augustai, és Helvetiai Vallással. A Dilemmának pedig emez részere: Hogy ha eggyez a' mostani Lutheránusoknak az ő Vallások az Au-

gustai

stai Vallással; azt kérdem: mellyik Augustai Vallással? mert ezt négyszer cserzették-ki, négyszer nyomtattatván és változtatván; és mind a' négy különböz, sőt ellenkezik egymással. Meg-felel Pag. 25. Akár-minemű változás a-vagy különbözés lótt legyen az Augustai Vallásnak ki bocsátásiban, akár a' Deákban, akár a' Németben; mind azon által serényen tagadgyák azt a' Lutheránusok, hogy valami ollyas egyenetlenség volna azok között, a' melly Controversiaknak az az, közbe-vetéseknek valamelly fő részét, és valóságát illetné avagy fel-forgatná; és a' melly a' Papisták és Evangelicusok között villongani szokott. Ugyan azont mondgyák a' Calvinisták-is az ő Vallások-béli Helvetiai Vallással való nem-eggyezésről, a'

M 4   melly

melly valamelly hit-béli ágazatban, vagy fő dologban volna, a' melly a' Papiszák, és Reformatórok között forgana. De ellent állók a' dologban, mert bár ha meg-engedném-is, hogy az Augustái Vallásnak külömb-külob-féle editioiban, avagy ki-nyomtatásiban, 's ki-bocsátásiban nem volna olly egyenetlenség, a' melly a' Papiszák és Evangelicusok között viaskodni szokott Controverfianak és közben vetésnek fő részét, és valóságát meg-bantáná, avagy fel-forgatná: mind azon által még más egyéb közben-vetésekben-is vagy on igen nagy vizsgálva-vonás, avagy egyenetlenség ő közöttök. Azért meg-fejtés nélkül marad a' kérdés; hogy tudnia illik,

illik. a' mostani Lutheránus Vallás, mellyik Valással egygez, az Augustai Vallások közül, Magyar Országban? Ugy a'többi-is fejtetlen maradnak: hogy mellyik editio és ki-bocsátás az igazán-váló? Mert magok meg vallyák, a' Lutheránusok *in colloquio Altemburgensi*, hogy annyiszor változtatott-meg az Augustai Vallás, 's úgy anyéra, hogy közülök sokan nem tudgyák, mellyik légyen az igaz Augustai Vallás. Ugy hogy némelly Lutheránus Doctor és Tanító, kinek *Aurifaber* a' neve, 's a' ki Luthernek igen jó baráttya volt, még 1566-díkesztendőben *in praefatione colloquiorum mensalium Lutheri*, azt írja; hogy igen tiszta világos pápa-

szemet vegyen bár elé, a' ki az
*Augustai Vallásnak tiszta, és igaz-
 zán-való ágazatit, és nem a' meg-
 vesztegetettet, fel akarja találni.*
 Azon kívül tudva vagyon,
 hogy egész 1580 dik eszten-
 deig arra az *Augustai Vallásra*
 szoktanak esküdni a' *Lutherá-
 nus Prædikatorok*, a' melly va-
 gyon *In Corpore doctrina* (*Lu-
 theranæ*) 1580-diktúl fogva
 pedig az *Augustai Vallás* he-
 lyett azt vették-bé, a' melly
 vagyon *In Libro Concordie* Ez
 pedig nem de nem meszse
 jár-é az elsőtúl, (a' melly meg-
 mutattaték *Augustaban* Ötö-
 dik *Karoly Császárnak*) Ugy
 annyéra, hogy ha az *Augustai*
Vallásnak Titulusa feliben
 nem tétetnek; itéletet tenne
 felőle az Olvasó, hogy valami
 más

más külömb *Vallás* az elsőnél.
 Azért a' *Calvinista Theologu-
 sok*, *Palatinatásban* panaszo-
 kodnak *In admonitione ad Li-
 brum Concordie fol. 147.* hogy
 abban a' tizedik *Articulust*,
 melly vala az *Ur-vocforájárúl*,
 éppenségesen ellenkezőre for-
 ditották. Es ugyan azok a'
Fol. 143. még magat-is az *Au-
 gustai első Vallást* imigy ócsá-
 rolyák: *Az Augustai Vallás ke-
 vés Theologusok Tanácsából* irat-
 tatot; *Imperiumban* kevés gyűl-
 kezeteknél mutatódott ki; az ő
 meg-írásának munkája, és ostrom-
 lók ellen-való párt-fogása egyedül
 csak *Melanchthonra* bántatott.
 Annak fölötté, nagy sietséggel, és rö-
 vid idő alatt irattatott; ugymint
Augustaban a' Vendég fogadóban,
Ország, avagy Imperium-béli
 M6 Gyű-

Gyülekezetben, a' Császár kényszerítéséből ; veszedelmek miatt-való nagy félelemben bocsáttatott-ki. Annak utánna pedig ugyan magok, a' kika' Vallást meg-irták némelly dolgokat helyes-hellyel el-változtattak ; a' mint elegendő képpen meg-mutattya az újjonnan-való ki-nyomtatásoknak, 's ki-bocsátásoknak különbsége. Tehát egészen marad a' Dilemmának kérdése. Ez tudnia illik: hogy ha a' mostani Magyar-Országú Lutheránusok Vallása egyez az Augustai Vallással ; mellyekkel az Augustai Vallások közül egyez ? Mert ezen Augustai Vallás újjonnan-való kinyomtatásának különböző egyenetlenségéből vagyonez a' nagy meg-bódult különbözés a' Lutheránus Vallásban, mind Imperiumban, mind

mind Magyar-országban, mind Angliában.

Az ellen, mellyben mondok, hogy az Augustai első Vallásban panaszolkodtanak a' Lutheránusok, hogy igaztalanul fogják rájuk, hogy az ő Templomokból a' Mife szolgáltatot ki-hatták volna. Megfelel a' Refutator, hogy azok a' Misén az Ur-vacsoráját értették, a' melly az ő Templomokból nincsen ki-rekesztve ; és nem a' Papista Misét. De ellent-állok benne, Előszózz : Mert a' Lutheránusok vádoltatnak vala, hogy azt a' Misét hatták ki Templomokból, a' melly gyakoroltatik vala keveség Luther előtt az Anya-szentegházban ; Ez a' Mife pedig nem egyéb vólt a' Mife szolgáltatásánál, és Mife-

béli áldozatnál. Tehát ezt a' Misét tagadták, hogy 'Templomokból ki irtották volna. Ellent állók Másodszor-is; Mert azon Augustai Vallásban az Ur-vacsorájáruul immár annak elötte szóllott vala Melanchton a' 10-dik Articulusában. Tehát ebben az 21. Articulusában nem szóll egyedül csak az Ur-vacsorájáruul, hanem a' Mife szolgálatruul. Nem-is állando a' Refutationak Instantiája pag. 26. Hogy azon Augustai Vallás kárhoztattya, vittattya, és üldözi a' Mifsékkal-való gonoszúl élést, és megfertőztetések: mert minden szent dolgokban kárhoztatni kell az abusufokot, a' vagy gonoszúl-való élést, és a' megfertőztetések. Annak előtte

lötte hasonló contradíctiókkal, és egymással-való ellenkezésekkel tele vagyon az Augustai Vallás; melly ellenkezéseket meg-láthattya a' kívánnya Pázmány Péternél. Fol. 431.

A' Dilemmának emez részére: *Hasonló képpen vagyon az Helvetiai Vallásnak az ő dolga: mert ez Második Articulusában azt tanítja: Hogy a' melly Hit-béli Vallások, és végezetek foglaltatnak a' négy leg-főbb, és finumab Gyülekezetekben, mellyek Nicæában, Constanezinapolban, Ephesusban, és Calcedoniában tartattak, hiszszük, s bé-vefszszük tiszta szível.* Felel a' Refutator: *Hogy az ugyan fel-találtatik az Helvetiai Vallásban a' meg-nevezet helyen; de azon Vallás világosan,*

san, és szem-látomást utánna veti, meg-vallván, hogy az Hit-béli Ellen-vetésekben nem akar meg nyugodni, 's egyet érteni a' Sz. Atyáknak minden mondásával, avagy a' Gyülekezeteknek végezésével. De igen ellenzem a' dolgot. Mert ebből a' feleletből az következik, hogy az Helvetiai Vallásnak szerző Timári szem látomást nyakon csapják egyik szavokat, a' másikkal ezen punctumban (a' mint mások helyeken is szokták cselekedni) midőn egyszer azt mondgyák: A' négy leg-főbb, és finumab Gyülekezetekben, melyek Niceában, Constancczinápolban, Ephesusban, és Calcedonban tartattak, a' melly dolgok foglaltatnak, hiszszúktíszta szível. Es mindgyárt az után világossan azt

azt mondgyák: Hogy ök, az Hit-béli controversiakban avagy küszködésekben, és Vallásnak okáiban, csupán csak a' Sz. Atyák mondásin, avagy Gyülekezetek végezésin nem akarnak meg-nyugodni.

Ellent állok benne Másodszor: Mert ezen felelettel megmutattya a' Refutator, hogy az előre bocsátott Dilemmákra csak csempességgel, 's nem helyes hittel felelt légyen. Mert az első Dilemmára azt felelé: Hogy a' Protestánsok (azaz Lutheránusok és Calvinisták) Vallása meg egyez az eleinte-való Apostoli Ecclesiával, és a' négy közönséges Gyülekezeteknek végezésivel. Az negyedik Dilemmára-való feleletében helyben hatta: Hogy a' Romai Ecclesia a' négy

négy első száz esztendőök forgási alatt, Krisztusnak igaz Ecclesiája volt, és hogy az ő Ecclesiájok az- zalmeg egyezett legyen. Az hete- dik Dilemmára-való feleleté- ben azt mondgya vala: Hogy az ő Ecclesiájok a' négy első Saculum alatt látható volt. A' nyolcza- dik Dilemmára-való feleleté- ben azt állattya: Hogy hiszi, és bé-veszi Isteni Hittel, valamit Isteni Hittel vallott az eleinto- való Anyaszentegyház, leg-aláb a' négy első Saulumban. Immar pedig ezen Dilemmára-való fe- leletében azt mondgya, hogy őtet nem kényszeritik az hitelre a' régi Sz. Atyáknak tanítási, s mondási, sem az első Gyüle- kezeteknek végezési. Azért úijonan ezt a' Dilemmát for- málom: A' Lutheránus és Calvi- nista

nista Vallás vagy meg-eggyezik az Sz. Atyáknak Tanításával, és a' négy első Sculum-béli Gyülekeze- tek végezésével? vagy nem egyez? Hogy ha nem egyez: Tehát úijon- nan koholt Vallás. Tehát nem el- ső igaz tudományú, Apostoli Val- lás. Ha pedig meg egyez: Tehát bé-kell venniük mind azokat, mel- lyeket bé-vettenek, vallottanak, és tanítottanak a' régi Sz. Atyák, és mellyeket végesztenek a' Conci- liumok, leg-aláb a' négy első Sa- culum alatt. Tehát azokat is bé- kell venniük, a' mellyek ezen Di- lemmának a' vége felé elé-szám- láltatnak.

TIZEDIK DILEMMA.

A' Lutheránus és Calvinista Vallásnak vagy vagyon igaz Sz. Irása, vagy nincsen? Ha nincsen; mi-

miért hogy abbúl, próbál 's erős-
sit, és miért hozza annyiszor elé?
Ha pedig vagyon: vallyon hol vet-
te? Mert ez nem születtetett Lu-
therrel, avagy Calvinus Jánossal.
Tehát azt a' Romai Catholica Ec-
clesiátúl vette; mellytül Luther
Márton, és Calvinus János el-
pártolt. Azt kérdem azért vi-
szontag: A' Romai Ecclesia, kitül
Luther és Calvinus a' Sz. Írást vet-
te; vagy volt akkori időben igaz
Ecclesia? vagy nem volt igaz? Ha
mondod hogy igaz volt: Tehát kár-
hoztatni kell Lutherust, és Kalvi-
nust minden perepűttyával, hogy
az Igaz Ecclesiát el-hatták. Ha
pedig nem igaz volt: akkorában
az Ecclesia: mi képpen tudhatták,
's kinek rótták az orrára, a' Luther,
vagy Calvinus, és az ő követős
közül; hogy a Romai Ecclesia nem
igaz

igaz lévén, mind azon által az ő
Sz. Írások nem hamis, hanem igaz
lett-légyen? Es mi képpen dicsé-
kedhetnek, hogy ők az Istennek tisz-
ta igéit hiszik, és azzal tartanak?

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmára-való fele-
letnek meg rostálása, avagy
visgálása előttefzre vészem, és
kezdek hozzá; hogy ezen Di-
lemmáknak Refutatora éppen
nem értette a' Kérdésnek álla-
pottját és ezen Dilemmában
foglalt nehezségnek az ő mi-
völtát. Mert abban nem kér-
desztetik vala: Luther és Cal-
vinus az ő követőivel együtt
hol vették (*scripturam materia-
liter acceptam*) a' nem-volta kép-
pen ha nem csak külső kép-
pen értettetett Sz. Írást; akár
már a' Görög, akár Sidó íráfra,
akár

akár azon Bibliára nézve, melyel most élnek. Mert Luther Márton azt a' Sz. Bibliát mellyel ő élt, akára' Klastromból fuhantotta-el, mellyből ki-szókót- vala, akár ajándékul jutott hozzá; akár a' Sidoktól, akár a' könyv-árofoktól vette; de az fel-tett kérdéshez nem tartozik. Azért ez az értelme a' kérdésnek: *Honnét tudgyák a' Lutheránusok és Calvinisták* hogy azok a Sz. Írásban foglalt könyvek, mellyekkel élnek, meg-csálatkozhatatlanul igaz könyvek legyenek a' Sz. Írásnak? Mert ezen dologra, ez a' három kívántatik: Hogy azok, kik ezen könyveket írták a' Sz. Léleknek sugarlásából írták-légyen: *Másodszor*: Hogy azokat a könyveket azon Profe-

ták,

ták, Apostolok, és Evangelisták írták, a' kiknek Nevei vannak kinek-kinek feliben írva (Mert hiszem sok apocryphus könyvek, avagy hitelre nem méltók vóltanak, mellyek az Apostolok Nevei alatt irattanak: Ollyan vólt a' Sz. Péter Neve alatt irattatott Evangelium. A' mint Eusebius bizonyította, *Lib. 6. Hist. Cap. 12.* Sz. Barnabas neve alatt irattatott Evangelium. *Euseb. Lib. 3. Cap. 25.* Sz. Tamás Neve alatt irattatott Evangelium, a' mint Sz. Ambrús bizonyította, *in Caput primum Lucae.) Harmadszor.* Hogy semmiben ne légyen meg-tóldva, vagy meg-clonkitva. Ezeket pedig mind egyig szükséges tudni Isteni Hittel, és nem csak

csak akár mi vékony gyana-
kodásokból, és meg-csalatkoz-
ható vélekedésekéből; mert más
ként, a' mint Sz. Agoston szól,
*Lib. 1. de doctrina Christiana. Döl-
lengeni-fog a' Hit, és a Sz. Írás-
nak méltósága ide, 's tova moz-
dúl.* Az az: Ha csak előszízőr
nem tudjuk csálhatatlanul,
hogy a' Sz. Írásnak valamely
könyve, igaz könyve è a' Sz.
Írásnak vagy sem: nem tud-
hattyuk csálhatatlanul azt a'
dolgot is, melyet abból aka-
runk meg-probálni. Már te-
hát ezen kérdésnek értelmét
meg-fejtegetvén, azt kérdem
a' Dilemmában: *A' Lutheránus,
avagy Calvinista Vallásnak vagy
vagyon igazán-való Szent Írása?
vagy nincsen?* Igen-is felelni
fognak; *hogy nekik igazán-való*
Sz.

Sz. Írássok vagyon. Már azt kér-
dem: Ha úgy vagyon; *vallyon hol
vették?* Mert ez nem született Lu-
ther Mártonnal, vagy Calvinus
Jánosossal. Meg-felelnék ezen Phi-
lalethus által; pag. 28. *Hogy ők
a' Sidó textust, avagy írást a' Si-
dóktól vették; a' Görögöt pedig Gö-
rög Ecclesiától.* Nem itágitom a'
Kérdést; hanem: Ha Luther és
Calvinus a' Sidó írást a' Sidóktól
vették, a' Görögöt pedig a' Gö-
rög Ecclesiától: Azt kérdem;
Hogy micfoda Sidóktól? és mel-
lyik Görög Ecclesiától? Ha a' Si-
dóktól; azt kérdem, 's akarnám
tudni, hogy ha a' mostani Sidók-
tól-e? vagy az O Testamentum-
béliektől? Ha pedig a' Görög Ec-
clesiától: mondgyák meg; hogy
ha a' Schismaticus, az az, hittől sza-
katt Ecclesiától é? avagy minek
előtte az Hittől el-szakatt-vólna?
Még ugyan kérdem: Ha vették-e
N maga-

magától a' Görög Ecclesiától egyenessen? vagy pedig a' Romai Catholica Ecclesia által; körül ökel szakadtak? Felelnek másodszor pag. 29. *Hogy a' Protestánsok az az mind a' Lutheránusok mind Calvinisták az el-múlt Saculumban vették ugyan a' Szent Bibliát a' Romai Catholica Ecclesiától. De tagadgyák ezt a' következést: Tehát a' Bibliának azt a' magyarázást kell igaznak, 's helyesnek tartani, a' minémű akkor vólt a' Romai Ecclesiában. De a' Dilemmában ezen consequentiát, 's következést senki nem fészengette, 's bé sem hozta senki. Tehát megint nem tudván felelni, csak üti vért a' Refutator, avagy inkább az által, az Ellenkezők. Ismét tagadgyák emez második következést: Tehát a' Romai Catholica Ecclesiának igaz Ecclesiának kellett lenni csak azért is, hogy*

hogy még a' Sidó írást, és Görög Bibliát meg-tartotta; és hogy csak egyedül magának kellett igaznak lenni. De ellene mondok ennek, először. Mert éppen csak abból is hogy valamelly Ecclesia meg-probáltatik igaznak lenni; egyszer, 's mind az is ki-súl belőlle, 's meg-próbáltatik, hogy egyedül csak az, az igaz Ecclesia. Mert hiszem csak egy az igaz Ecclesia: Tehát következendő képpen csak ő magának kell igaznak lenni. Valamint hogy az igaz Isten csak egy, és egyszer 's mind csak maga az igaz Isten. Ellene mondok másodszor-is: Mert ez a' következés sem téteték a' Dilemmában. Nem is hogy éppen csak ebből, hanem más igaz Ecclesianak számtalan meg-csalatkozhatatlan jeleiből mutathatjuk meg, hogy a' Ro-

mai Catholica Ecclesia, Kristusnak igaz Ecclesiája legyen.

Félre tévén tehát, és bé dugván ezeket a' róka lyukakor, mellyek által csak a' tört kerűlia' Refutator; a' Dilemmának ereit ilyen formán tészem az Ellenkezők eleiben: Vagy a' Romai Catholica Ecclesia (a' kitől Luther és Calvinus el-fartolt) az ő végezésiben azon dőlgek iránt, mellyek ő benne az ellenkezőktől vitatnak, az Apostolok Traditioi, és Conciliumok rendelési által meg-csalhatatlan volt? vagy nem volt csalhatatlan? Ha csalhatatlan volt? Tehát kárhoztatnunk kell Luther, és Calvinust, követőivel egygyütt, hogy a' Romai Ecclesiának Apostoli Traditioitúl, és Conciliumok rendelésitúl decidált, 's ki-adott Hit-béli végezésit el-hatták. Ha pedig nem meg-csalhatatlan, Tehát valamint hogy meg-

meg-csalatkozhatott, az Hit-béli Vallásokban, és végezésekben: ugy szinte a' Sz. Írás-béli hiteles könyveknek bévételeiben, és a' nem hiteleseknek ki-rekesztésiben-is meg-csalatkozhatott. Tehát Luther, és Calvinus, 's az ő követői nem tudhatták, hogy igaz Sz. Írások vagyon-e vagy sem? Es egyszer, 's mind nem dicsekedhetnek azzal, hogy ők az Isten igaz szavait hiszik, és tartják.

TIZEN-EGYGYEDIK DILEMMA.

Vagy mind azok a' könyvek, a' mellyeket bé-vett és igaznak tart a' Romai Ecclesia, igaz, és hiteles könyvei a' Sz. Írásnak? vagy nem igazak? Ha igazak:

zak : Miért vétnek - ki az A-
tyafiak némellyeket azok közül,
mint a' féle nem hitelesséket? Ugy-
mint Machabaeusoknak minden
könyveit, Sz. János tiukos látását,
Sz. Jakab levelét, és más többet.
Hogy ha pedig nem igazak:
Honnét tudgyák, hogy az Anya-
szentegyház meg-nem csalatkozott,
bé-vében Sz. Máthénak, Lukács-
nak, Márknak, és Jánosnak E-
vangéliumit; és ki-rekesztvén
más Authorkok Evangéliumit, ug-
ymint Bertalanét, Nicodemusét?
Mert ha meg-tantorodott, 's meg-
csalatkozott némellyeknek bé-vé-
telében; hogy-hogy tudhattyák, hogy
ezeknek-is bé-nem vételében meg-
nem csalatkozott?

FELELET NEM FELELET.

EZEN Dilemmának első ré-
szére meg-felel a' Refuta-
tor

tor pag. 30. ragadván ennek sup-
positumát, és fundamentumát:
tudnia-illik: Hogy a' Romai Ca-
tholica Ecclesiának bé-vétele vala-
mit segitsen arra, hogy valamelly
könyve a' Sz. Írásnak hiteles lé-
gyen. De azt kérdem: hát melly
más Ecclesiának bé-vétele elég-
séges ezen dologra? Hánem ha
azt mondgyák az Ellenkezők,
hogy kinek-kinek szabad akarát-
tyán áll, meg-ítlni, 's külömb-
bözterni, a' Sz. Írásnak mellyik
könyve legyen hiteles, és mel-
lyik nem hiteles: Honnét pedig
nagy rétovázó bódultság követ-
keznék; mert minden Eretnek-
ség-koholó, hogy ha a' Sz. Írás-
nak valamelly könyvében az ő
Tanítása ellen valami ellenkező
dolgot találna; mindgyárt ki-tud-
hatná azon könyvet a' Sz. Írás
könyvei közül, mondván, hogy
az a' könyv nem hiteles, hanem

apocryphus. Igy tagadgyák 'vala a' Márcionisták az Apostolok cselekedete könyvét, Sz. Írásnak igaz hiteles könyvének lenni. Igy a' Simonianusok az O Testamentumnak minden könyvit ki-rekesztik vala. Igy a' Nicolaiták a' Sz. David Soltárit; mások más könyveket; úgy mint: Job könyvét, Enekek Enekít, &c. ki-vesztik vala. Melyre nézve Sz. Agoston. *Lib. de Perseverantia* azt írja: *Az Eretnekek az Írásokat olly formában veszik be, hogy az ő szabadságok sőt Szentség-törésék szerént a' mellyiket akarják, megcserélték a' mellyiket akarják kicserélik.* Kelletik tehát olly valami meg-csalatkozhatatlan fundamentomot állítani és maratni, mellyből tudhassuk, a' Sz. Írásnak minémű kőnvei legyenek hitelessek, és mellyek legyenek az Apocryphusok, az az nem hitelessek.

lessek. Melly fundamentom nem lehet egyéb, a' Kristus igaz Ecclesiájának nagy méltóságán kivül; az Apostoli Traditiók, és Gyülekezetek végezési kivül. Felelnek az Ellenkezők *pag. 30.* Hogy másként úgy vagy on ugyan a' dolgoz; de elegendő képpen tudgyák ők azta' Syriai, Alexandriai, Asiai, Görög, Cyprus szigeti Ecclesiának egygyeségéből. Ugy de azt kérdem: Miért hogy a' Romai Ecclesiának meg-egyezőlítéséből is nem Felelnek erre? *Hogy igen is; de a' régi Romai Ecclesiájéből.* Kérdem továbbá: *Miért nem a' mostani Romaiból is?* holott ez is azon Romai Ecclesia; a' melly a' Pápáknak egy más utánvaló következői által mind ez ideig is fen-marad. Bezzeg ebben is meg-szédülnek (ezen Dilemmák ellen Viaskodók, vagy inkább ezeknek csak bé-mocskolój

midőn azt vélik, hogy az Ásiai, Görög, Cyprusi, Syriai, Alexandriai Ecclesia a' Romaitúl máskülömböző Ecclesiák vóltanak. Holott mi a' Romai Ecclesian nem csak azt értyük a' ki Roma Városában vagyon; hanem az egész Világon lévőket, a' melly Ecclesiák, mint fejekről, úgy függöttek a' Romai Ecclesiától. Nem is valónak ezek az Ecclesiák olly köreléből ki öldzot sóprú, mint az Augustai, Helvetiai, Angliai, Francia-Országi, és Magyar-Országi vallások. Azért midőn a' meg-nevezett Ecclesiák még magok virágjában vóltanak is, a' Romai Ecclesianál vólt a' könyvek el-végezésére, és vége szakasztására való méltóság és hatalom; hogy mellyek legyenek, 's tartassanak közülök hitelesseknek 's mellyek né hitelesseknek a' Conciliumok, és Apostoli Traditiók által.

által. Melly dolgot maga-is Calvinus nem tagad. *Lib. i. Institut. Cap. 8. num. 9.* így szólván: Kérdezik tőlünk, hogy kitűdősítote bennünköt a' felől, hogy ezen Írások Moysestúl, és a' Profétáktúl (kiknek nevek alatt olvasztatnak) irattanak meg? Leg-bizonyosabb dolog, hogy az ő írások nem külömbben jutottak az ő maradékira, hanem a' sz. Atyáktúl, meg-szűnés, és vége szakasztás nélkül, hogy úgy szóllyak, kézről kézre adattanak, a' mellyeket rész szerént önnön magok hallottak beszélleni; rész szerént pedig azoktúl, az kik azon Atyákat nem sokkal az előtt hallották ezen dolog felől így beszélleni. Hunnius nevű Lutheranus-is in *Colloquio Ratisbonensi* azt mondgya: Hogy a' Romaiakhoz írt levél Sz. Pál levele legyen; az eleinte való Ecclesianak méltóságából tudgyuk. Ebből ezt hozom-ki: De a' Ro-

mai Ecclesia, az Ellenkezők szája
vallása szerént-is, leg-alább a' négy
első Sæculumok alatt, ez az elein,
te való igaz Ecclesia vala. Tehát
őtet illetve abban véget szakasztá,
ni, hogy melly könyvei legyenek
a' Sz. Írásnak hitelessek, és mel-
lyek legyenek nem hitelessek,

A' Dilemmában tölt emez
kérdésekre pedig: *Hogy honnét
tudgyák, hogy az Ecclesia meg-nem
esalatkozott Szent Márténak,
Márknak, Lukácsnak, Jánosnak
Evangeliumit bé vévén? Meg-
felelnek pag. 31, num. 4. Hogy
tudgyák ők azt az azon Evangeli-
umokból, kik magokat a' magok vi-
lágosságával ki-mutatnyák, főkép-
pen ha a' Bertalan, Nicodemus E-
vangeliumával, avagy más afféle
nem hiteles Evangeliumokkal azo-
kot összehasonlítják. De ellenemond-
ok Előszó: Ha az Evangeli-
umok magok világosságával i-
gaznak*

gaznak lenni mutatnyák magokat,
ilyen képpen valaki fel-nyitná,
belé tekintene, és olvasná azon
Evangeliumokat azonnal kénsze-
rítettnek itilteni, 's el-hitetni ma-
gával, hogy azok Istennek ígéj,
és Istennek sugarlásából írott Sz.
Írások. Ugy de úntig olvashat-
nyák azokat a' Sidok Mahometa-
nusok, Pogányok, 's még sem
kényszerítettnek azok felől olly
ítéletet formálni. Tehát nem le-
het az önnön magok világosságá-
ból észre venni, ha hitelessek-e?
vagy nem. Sőt a' Keresztyénség
között-is, kik nem vették-be
mind a' négy Evangeliumot igaz Sz.
Írásnak lenni; de némelyeket kő-
zűlők ki-hagynak vala. Tehát
nem a' magok világosságából ma-
gokat igaz Evangeliumoknak
lenni. Ellene mondok Másod-
szor: Mert ezen Evangeliumok
sohol sem mondgyak magokat
N 7 igaz

igaz Evangeliomoknak; 's más Sz. Írásban sincs az, hogy az Evangeliumok azoktól irattattanak legyen, a' kiknek a' neveket magokon hordozzák. Tehát ezt másúnnét nem vehettyük, hanem az Ecclesiátul, a' ki az Apostoli Traditiók, avagy kézrúl-kézre adatott Tudományok, és Gyűlekezetek által azokat előnkben attá. Azért Sz. Agoston, azt mondgya: *Az Evangeliumnak nem hittem volna; hanem ha az Anyaszentegyháznak méltósága hitette volna el velem, azokat igaz Evangeliumoknak lenni.* Annak utánna a' meg-nevezett helyen azt mondgyák; hogy *ők a' Sz. Írásnak bizonyos rendit a' Romai Ecclesiának neve alatt Romai Kelemen Pápa-nak Corinthiusokhoz írott igaz hitteles leveléből vették.* Helyén hagyom ezen feleletet. De azt hozom ki felőle, hogy: Tehát a'

Sz.

Sz. Írásnak bizonyos rendét másúnnét nem vették, hanem a' Romai Ecclesiának auctoritásából és méltó.voltából? Ugyan azon helyen tovább menvén, mondgyák, hogy azon Canont, avagy bizonyos rendit a' Szent Írásnak vették a' Philippi-béliekhez írt leveléből is Sz. Policarpusnak: Az után Sz. Justinus Martyr-ból is. bé-vélfzem. De ezt hozom ki belőle: Ugy de ezek a' Romai Ecclesiának tagjai voltak, és az ő tanításokat a' Romai Ecclesiának itileréhez szabták, és csak azokat vették-bé, és tartották, a' mellyek, és a' mennyiben bé vértetenek, és tartattanak a' Romai Ecclesiátul. Es minden régi Oságnak egyet-értése nem másutt találtatott-fel, hanem csak a' Romai Anyaszentegyházban. Tehát a' Romai Ecclesiához, mint közönségeshez illett, 's az ő hatalma.

talmában volt ki-jelenteni;
melly könyvei legyenek a' Sz.
Írásnak igaz, és hitelre méltó
könyvek.

TIZEN-KETTŐDIK DI-
LEMMMA.

Szent Jánosnak az ő titkos látása
vagy igaz hiteles könyve a' Sz.
Írásnak? vagy nem? Hogy ha hi-
teles? Tehat a' Machabausok köny-
vei is hitelessék, holott mind a'
kettőnek egy az oka. Azért mi-
kor a' Catholicusok, avagy Pápi-
sták a' Machabausok könyvéből
próbállják-meg az holtakért-való
imádságot szentnek lenni, ne ve-
gyék elé az Ellenkezők azt az ő
szokott feleleteket: hogy a' Macha-
bausok könyvei a' Sz. Írásnak nem
hiteles könyvei. Ha pedig a' Sz.
János látása is nem hiteles köny-
ve a'

ve a' Sz. Írásnak, melly orczával
körömködnék tehát abból próbálni
és erőssíteni azt (jóllehet elég értet-
lenül) hogy a' Római Pápa Anti-
christus legyen.

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmának az első ré-
szére meg-felel a' nem igaz
Philalethus Pag. 31. Hogy semmi
nem lehet éktelenebb ezen Dilemmá-
nál. Mert (ugy mond) ha Szent
János látása hiteles könyv; mi kép-
pen próbálhattya meg azt, hogy
hasonló képpen a' Machabausok
könyvei is hitelessék legyenek? De
nem olly nehéz ezt meg-pró-
bálni, mint Philalethusnak tet-
szik. Mert valahol azon ratio
formalis, avagy azon oka vagyon
a' két féle következésnek; hogy-
ha egyike jó következéssel jön-
ki, avagy ki-hozzattatik; a' ma-
sik is jó formában, és követke-
zéssel

zéfél hozattatik-ki : hogy ha pedig egyike roszszúl következik, a' másíknak-is nem lehet jól következni. Ugy de ezen két következésnek : *Tehát a' Sz. János látása-könyve hiteles.* Mégélt : *Tehát a' Machabæusok könyvei hitelessek ?* egy az ő valóságoknak az oka; ugymint az Anyaszentegyháznak méltósága, hatalma, bévétele avagy a' kőtség eleiben való adása, az Apostoli Traditíók, és Conciliumok végezési által. Tehát ha ezen okból, ugymint az Anyaszentegyháznak az hívek elejében való adásából jó móddal következik hogy az Sz. János titkos látása könyve hiteles könyv; egyfzer, 's mind az-is jól következik, azon okból, hogy a' Machabæusok könyve is hitelessek. Mert az Ecclesia szinte úgy a' Szent hiteles könyvek köziben tette, 's írta a' Machabæusok

bæusok könyveit; mint szinte a' Sz. János látása könyvét. Mert a' mint Sz. Agooston szól *Lib. 18. de Civitate Dei Cap. 36. A' Machabæusok könyveit nem a' Sídók, hanem az Anyaszentegyház tartotta hitelesseknek.*

Azt-is hozzá adgya az áll orczás Philalethus, *pag. 32. num 3.* hogy éktelen, (avagy inkább hogy az ő szavát szóllyam) Sótalan doglog a' Machabæusok 2-dik könyvéből próbálni az holtakért való imádságnak hasznos voltát. Azért, ugymond, mert abban csak azt olvassuk, hogy Judás Machabæus Jerusalemben küldött, hogy áldozatot tennének a' vétekért, 's nem olvassuk, hogy a' meg holtak vétekeért. De bizony dolog, hogy többsava volt Sz. Agoostonnak, hogy sem a' nem igaz Philalethusnak; 's még is *in Libro de cura pro mortuis, Cap. 1.* ilyen képen

pen szól: *A' Machabaeusok könyveiben olvassuk, hogy áldozatot tettek az holtakért. De ha a' régi könyvekben soha azt nem olvasnók is, mindazáltal nem kicsiny az Anyaszentegyháznak, melly ezen szokott dologban világossan ki tetozik, az ő méltósága; holott a' Papnak imádságiban, mellyeket az Oltáron mond, az holtakért való emlékezetnek, avagy imádságnak is helye vagyon.*

Sz. Jeronymus pedig a' Machabaeusok könyveit Deák nyelvre fordítván világossan fel-tétfzi, hogy: *a' meg-holtak véikeért.* Ezen dolgot szem-látomást esz-re vehetni a' Görög textusból, a- vagy írásból, mind a' leg-köz-elől bocsátot versben, mind pedig a' következendőkben. Jol-lehet ugyan az Ujtok azt hazudgyák, hogy ezen igik csak tóldalékok; de ezt az Eretneki agyaskodásnak

kodásnak költését ezen könyveknek mind kinyomtatott, smind kézzel irattatott régi exemplari avagy példái meg-hazuttollyák; és a' régi Sz. Atyáknak bizonyagtételi-is meg-török az ő agyokot, a' kik azon verseket (mellyeket az Eretnekség tóldaléknak nevez; mert ellenek onnét világossan ki-tetozik az holtakért való imádságnak hasznos vólta) ezen Machabaeus könyvének hiteles részeinek tarttyák, és csinállyák.

TIZEN-HARMADIK DILEMMA.

Luther Marton és Calvinus János a' magok tanításokban vagy meg-csalatkozhatók vóltak? vagy nem? Hogy ha meg-csalatkozhattak: tehát te-is meg-csalatkozhatol, ki a' te vélekedésében Luther, vagy Calvinus tanításától el-pártolsz. Ha pedig meg-csalatkozha-

közhatalanok voltak: tehát néked Lutheránus, mind azokat, a melyeket Luther Márton: néked pedig Calvinista mind azokat, melyeket Calvinus János tanítottak, binned kell. Ugye de Luther azt tanította, hogy még az Afzszonyok is Papságra mehernek; *Tom. 2. Lat. edit. Vitteb. 1546. fol. 305.* Hogy az egész Keresztyének, Afzszonyok, és Férfiak között való minden külömbözés nélkül a' Papságra emelrethetnék; *Luth. de Capt. Babyl. de Ordine. Et Tom. 7. Vitteb. Lat. edit 1557. fol. 249.* Hogy szabad a' Férfiúnak több Feleséget tartani. *Luth. in propos. de Bigam. Episcop. Propositione 61. 65. 6. 9. Et in Genesis cap. 16. ditionis 1525.* Hogy szabad a' Férfiúnak, midőn a' felesége az házasság dolgában neki nem enged, mondani: ha te nem akarsz, repüllydön mas: hogy ha az

az hűtös Afzszony nem akar; jűjön a' szolgálgó. *Luth. Tom. 5. Lat. edit. Vitteb. 1554. Serm. de Matrim. fol. 123.* Hogy hároma' Sacramentom, avagy Szent-ség *Luth. de Capt. Babyl. initio.* Hogy nem szabad a' Keresztyéneknek a' Török ellen hadakozni. *Luth. Tom. 2. Lat. edit. Vitteb. art. 34.* Hogy Purgatorium legyen. Hogy elegendő az egy ízín alátt való áldozás. Hogy ő nem tiltja a' Szenteket segítségül hinni. *fol. 112. & fol. 8. 9. 12. Inst.*

Calvinus János pedig azt tanította. Hogy a' hit pedig mindenkor hitetlenséggel, és kérelkedéssel vagyon elegyítve; sőt mindenkor bodúlással vagyon öfzve foglalva. *Calv. Lib. 3. Sap. 2 §. 4. 17.* Hogy a' Sz. Irás nem bizonyos, 's nincs-is tévelygés nélkül. *Calv. Lib. 1. Instit. Cap. 8. 5. 13. Et in Art. 2. v. 16.* Hogy az Isten

az Isten némellyeket a' végre alkutot, hogy vétkezzenek, és örökké el-kárhozzanak. *Calv. Lib. 3. Inst. Cap. 21. §. 4.* Hogy az Isten oka avagy tévője a' vétkeknek, ' minden vétkeknek pedig. *Calv. Lib. 1. Inst. Cap. 18. §. 1.* Hogy az Isten nem éppen mindenható. *Calv. in Isa. 23. v. 9. Et Instit. Lib. 3. Cap. 28. §. 2.* Hogy a' Sz. Háromságot nem kell segítségül hini. *Calv. in Opusc. ad Polonos, edit. 1566. pag. 1972.* Hogy a' Krisztus féltette a' maga üdvösségét. *Harm. in Lun. 2. 4. Et Harm. in Matt. 24. 36. Et 21. 18.* Sőt arrúl éppen kétségben esett. *Calv. Lib. 2. Instit. Cap. 16. §. 12.* Ezekhez hasonló több bódult éktelenségeket is tanít: Mellyeket most Magyar-Országban a' Lutheránusok és Calvinisták nem bíznak.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmára való feleletében a' meg nevezet Philalethus helyessen vitte a' maga dól-gát végben; inkább választván első részét a' Dilemmának: Mert más-ként ki-fejtőzhetetlen labyrinthusban, 's kerengőben ejtette volna magát, hogy ha magára fel-vállalta volna Luther, és Calvinus minden esze-vesztet tanításnak őltalmazását, és párt-fogását: Azért helyben hadgya pag. 34. a' Dilemmának emez részét; tudnia illik hogy Luther, és Calvinus meg csalatkozhattak az ő tanításokban. Azt-is meg engedti, pag. 35. hogy az elé-számlált tanításokat most Magyar-Országban sem a' Lutheránusok, sem a' Calvinisták bé nem vészik. Ugyan ott azt-is rá-hadgya, hogy a' Lutheránusok, és Calvinisták nem tartoznak azzal nem-is kötelessék

lessek arra, hogy mind azokat bé-vegyék, 's el-hidgyék, melyeket Luther és Calvinus tanítottak. Es a' végén azt részi hozzá: *Val-lyon hol esküdtenek a' Lutheránusok a' Luther szavaira, és a' Reformatusok (avagy Calvinisták) a' Calvinuséra?*

Istennek hálá! hogy egyszer már valamikor meg vallyák, hogy a' Lutheránusok Luthertől, a' Calvinisták Calvinustól rész-szerént el állanak, 's el-pártolnak: de bár mindenestül-is el-állának, 's azokat farba-rugnák! Mind azon által jól tudom, vannak Magyar-Országban oly némelly Lutheránusok, és Calvinisták, kik mindenekben Lutherussal, és Calvinussal tartanak. Kétség-kivül ezek az keményeb Lutheránusok, és Calvinisták közül valók: de a' többi a' job Lutheránusok, és Calvinisták közül vannak. Azonban ma-

maradgyunk mi az helyben hagyott dologban: hogy tudniillik Luther, és Calvinus meg-csalatkozhattak (jöllehet Luther és Calvinus sokkal nagyobbaitottak magok felől: mert Luther a' maga tanítását ezer Agostonnál, ezer Cyprianusnál, és Ecclesiánál fellyebemelte: Calvinus pedig in *Antidoto Sessionis 4. Concilij Tridentini in fine*, azt fecsegi, maga felől, hogy az *Írásoknak meg értésére több világosságot adott mint a' Papságnak kezdetétől fogva minnyájan a' Pápista Doctorok*) Mely réliznek meg-engedéséből azt hozom-ki: Tehát minnyájan a' Lutheránusok és Calvinisták-is meg csalatkozhatnak az Hit-ágazatbéli tanításokban. Tehát senki közülök bizonyos nem lehet az ő tanításoknak igazsága felől, oly bizonyossággal, 's erősséggel, mellynél nagyobb nem lehet; minemű

pedig az hit-béli cselekedetekre kíváztatik. Tehát az ő Hit-ágazat-béli tudományok, 's Vallások merő csak vélekedések lésznek. Annyi pedig a' vélekedés mennyi az Ember. Nem csuda azért, hogy allig találunk egynéhány Lutheránust, vagy Calvinistát, a' kik az Hitnek mindenik ágazatiban egyet-értsenek. Bizonyára hogy ha Luther és Calvinus, a' kik elhitették magokkal, hogy ők az ő vallásoknak meg-erősítésére a' Sz. Írásnak szavaival élnek, és azoknak értelmét minden volta-képpen által látták; mind azon által némelly dolgokban meg-csalatkoztak, úgy hogy a' ő követői magok szégyenlik avagy leg-alább meg-untakoznak azokat oltalmazni, párttyokat fogni, 's mellettek meg-fordulni, a' mint ez mostani feleletből meg-tet-czik. Kiki önnön magáról, 's

más-

másrúl-is ugyan azt itilheti, és ha okosságával akar élni, tarthat igen-is attúl, ne talál akár maga, akár más hasonló képpen meg-csalatassék; jól-lehet el-hiteffe azt magával, hogy világos igéivel éla' Sz. Írásnak, és hogy annak helyessen érti az ő magyarázat-tyát. Tehát senki nem lehet kő-zülők bizonyos olly erős bizony-sággal, ménel nagyobb nem lehet (a' melly erősség az Hitnek minden cselekedetiben kíváztatik) a' maga Vallása felől, és akár melly hit-béli ágazat körül-való maga itilete felől.

Annak fölötte, hogy ha sem Lutheránusok a' Luther szavaira, sem Calvinisták a' Calvinusérá nem eskűsznek: ha nem is köte-lesek mind azoknak párttyokat fogni, mellyeket ők tanítottak: ha monstanság azokat mindenés-től bé nem veszik, mellyeket ők bé-

véttek ; azt kérdelem : Vagy
vagyon nekik más módgyok
az Hitelben, és más Hit-béli
ágazattyok? vagy semmi nin-
csen? Hogy ha semmi nincsen:
Tehát akárki azt hiheti a' mit
akar. Ha pedig vagyon: hoz-
zák elé. Talám az Augusztai, 's
Helvetiai Vallásokot adgyák
elé De azon Vallások ellen ezt
a' Dilemmát tészem : Azok a'
Vallások vagy meg-csalatkozhat-
nak? vagy csalatkozhatatlanok?
Ha csalatkozhatatlanok : Tehát
annal-is inkább meg-csalatkozha-
tatlanok a' közönséges Gyülekeze-
tek, úgy-mint mellyekben mind
186, mind tudóssab, mind szen-
tebb férfiak voltak jelen az egész
Kereszttyén Világnak részeiből;
mint sem az Augusztai, és Herve-
tiai Gyülekezetekben avagy Val-
lásban;

lásban: mellyet keresen, 's nem
igen tanúlt Emberek, testeknek, 's
hasfoknak rabjai &c. majd csak
nem egy nemzetségből-valók ag-
gatták össze. Ha pedig még a-
zon Conffessiók 's Vallások is meg-
csalatkozhatók : Tehát meg-csa-
latkozható leszzen a' Lutheránu-
soknak, és Calvinistáknak min-
den tudományok, a' melly azokon
az Augusztai, 's Helvetiai Gyüle-
kezet-béli Vallásokon fundaltatik.
Tehát még nem leszzen olly erős bi-
zonyos-voltok az ő tanításinak i-
gassága felől, a' melly minden más
bizonyos dolognál bizonyosabb vol-
na.

TIZEN-NEGYEDIK DI-
LEMMÁ.

Vagy adatik valami Eretnek?
vagy nem? Hogy-ha nem ada-
tik?

tik? Tehát (példának okáért) A-
rius nem volt eretnek, sem a Ma-
nichaeusok. Tehát minden Eret-
nekek igaz Hit-béli tudománnyal
birnak. Tehát nincsen semmiköz-
be-vetés, és külömbség az Eret-
nekségek, és a Krisztusnak igaz tu-
dományú Ecclesiája között. Ha
pedig adatik valami Eretnek?
Mond-meg; honnét tudod hogy A-
rius Eretnek volt? Bizony nem
másunnét, hanem hogy Eretneknek
alítottatott, s mondattatott a Con-
ciliumok által az Ecclesiátúl. Ugy-
de Luther és Calvinus-is ugyan a-
zon Ecclesiátúl Eretnekeknek alit-
tattanak, s mondattanak minden
Vallás-béli tanításokkal együtt.
Tehát ők is Eretnekek voltak Val-
lásokkal együtt. Nem is mutat-
hattya, avagy próbálhattya-meg
másunnét sem Lutheránus; sem Cal-

Calvinistá, hogy az Ariánus E-
retnek legyen. Mert valamit
hoznak elé a Lutheránusok, és Cal-
vinisták és valamivel akarják álli-
tani, hogy ők nem Eretnekek; ép-
pen azt hozhattya elé, és azzal
állithattya az ő igazságát az A-
rianus-is, sőt minden egyéb új
Hit koholó Söczé.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmának az első
részére felel a' nem igaz
Philalethus, hogy igen-is van-
nak's adattnak némelly Eret-
nekek.

Azon Dilemmának máso-
dik részére: ugymint ha adat-
tatnak; honnét tudgya (pél-
dának okáért) hogy Arius Eretnek
vólt? Nem másunnét, hanem hogy
Eretneknek itiltetett, és mondat-

szott az Anyaszentegyházról a' Conciliumok által. Azt feleli: hogy ha semmi Gyülekezet nem volt volna is a' ki Eretneknek mondotta volna Marciont, Sabelliuszt, Manicheuszt, Ariuszt, Macedoniust &c. mind azon által, a' Conciliumok nélkül is tudtuk volna mi, hogy az ő tanítások tévelygők, eretnekséggel telyessek, veszedelmesek, és az Hit tulajdonságával, és eggyezésével ellenkeznek. Azt kérdelem: Még honnét tudhattuk volna meg mind mi, 's mind pedig az egész Keresztyénség? Talán jonnét, hogy sokakat tanítottak a' Sz. Irás bizonyossága; és értelme ellen? Azt űk nagy szerénsséggel tagadták; sőt a' magok dolgát a' Sz. Irással állatták: Talán onnét, hogy hibástan, és csorbán magyarázták az ő vélekedésekre izólgáló Sz. Irás részeit? Azt is tagadták. Tagat-

ták

ták annak fölötté azt is, hogy az ő tudománnyok Eretnek, tévelygő, 's az Hit eggyesége ellen veszedelmes volt volna. Tehát az Ecclesia hatalmához; méltóságához illert, ez pórós viaskodáskot félben szakasztani, meg-ítelni, és egy felé el-végézni; mert egyéb-ként e' féle közben vetet viaskogásoknak soha végek nem szakart volna.

Az után azt veti hozzá pag.

37. Sőt a' Conciliumok, vagy Gyülekezetek miért végeztek, 's írték ez ilyeneket Eretnekeknek? hanem hogy úrat mutatott nekik a' Sz. Irás, a' melly a' Conciliumok közepette helyhez tetett, mint a' meg-ítélendő, és el-végezendő dolgoknak ítélő birája, és meg csalatkozhatatlan Regulája. Magamhoz veszem, 's fel fogom az Instantiat, s' azt hozom ki belőle: Tehát a' Gyülekezetek tiszté meg

visgálni és meg-rostálni, hogy mellyik Vallás eggyez, vagy nem eggyez a' Sz. Irással; és ugyan azon dolgot el végezni, avagy annak végér szakasztani, 's mindenek eleiben ki-terjesztetni. Es ez tanittyák a' Conciliumok végzéfi.

Mert így a' Nicenumi Conciliumtól, ki 325. esztendőben tartott, Sylvester Pápa alatt, Eretnekeknek itiltetett, 's neveztetett Arius.

Igy a' Constanczinápolyi Concilium által, a' melly előszőr szolgáltatót Damasus Pápa alatt 381. Eretnekeknek itiltettek, 's mondattak Eunomius, és Macedonius.

Igy a' Calcedon-béli Concilium által Leo Pápa alatt 451. Eretnekeknek itiltettek, mondattak Eutiches, és Dioscorus.

Igy a' második Constanczinápolyi

polyi Concilium által 453-dik esztendőben Vigilius Pápa által az Origenisták.

Igy az harmadik Constanczinápolyi Concilium által 681-dik esztendőben a' Domnio Pápa és III. Leo Pápa alatt a' Monotelisták.

Igy a' Második Nicænumi Concilium által, Adrianus Pápa alatt az Iconomachusok, avagy a' képek üldözői.

Igy az III. Lateranumi Concilium által a' II. Sándor Pápa alatt 1179. esztendőben az Albigenesek.

Ugy de azon képpen a' Tridentomi Concilium által, melly 1545 dik esztendőben kezdődött III. Pál, III. Július, IV. Pius Pák alatt Eretnekeknek itiltettek, 's mondattak mindenek előtt Luther Márton és Calvinus János, mind tudományokkal egygűt.

eggyütt. Tehát ezek-is Eretnekek voltak mind Vallásokkal, 's tudományokkal együtt. Kérlek, jól meg-tekinsd; hogy-hogy lehet tagadni ezen consequentiát, és kőverkezést; hogy ha bé-veszszük a' más Conciliu-moknak a'ctait, és végezést? De még-is tagadgya azt *pag. 37.* a' nem igaz Philalethus: mert tagadgya annak suppositumát avagy fundamentumát. Igen-is *mintha* úgy mond, *valamelly igaz, helyes rend-beli, régi Conciliámok tilték, végeztek volna, hogy a' Luther és Calvinus tudománya, melly az Augusztai, és Helvetiai Vallásban foglaltatik, Eretnek legyen.* De ellene mondok, emez igikre tekintvén: *régí Conciliu-mok.* Mert az Eretnekségeket a' Conciliu-mok nem tilték, 's nem végezték-el Eretnekségeknek lenni valámig nem támadtak. A' Luther-

ranus,

ranus, és Calvinista Vallás pedig csak az el mult Sæculumban támadtak. Tehát a' régi eleinte való Conciliu-mok által nem tiltethettek, 's mondathattak Eretnekeknek. *Masodszor:* Mert jól-lehet a' Luther, és Calvinus, Vallása nem kárhoztatott a' régi Gyülekezetektől (mivel-hogy e' Világon egyik sem termett-va még 1517 dik esztendő előtt) az ő egyben foglalt minden tanításában; mind az által részfizerént kárhoztatott a' régi, és egynehány rend-beli Gyülekezetektől is. Holott a' Lutheranus, és Calvinista Vallás csak a' régi fok féle, és az Ecclesiától kárhoztatott Eretnekségekből vagyon őszvetőldozva. Mindazon által erre nézve mondattatnak új Vallásoknak; hogy Luther, és Calvinus előtt senki nem vólt, a' ki mind őszve azokat hitte, valot-

ta,

ta, 's tanította volna, melyeket Luther, és Calvinus tanított. Azért az Anyaszentegyháznak főrendei igen soká tanakodtak azon, hogy ha Luther, és Calvinus Vallásinak kezdése miatt kellessék-e közönséges Gyülekezetet tartani? csak azért, mert az ő Vallások más fok-féle Eretnek-ség-béli tóldalék volt, melyeket már más Conciliumok Eretnek-ségeknél itiltettek, mondottanak.

Ebben vagyon pedig az argumentumnak, 's erősfítő oknak az ő erőssége: *Arist* Eretneknek kell tartani; mert a' *Nicanumi Concilium*túl annak itiltetett. Eutichest Eretneknek kell tartani; mert a' Calcedon-béli Conciliumtúl annak itiltetett. Monotelistákat Eretnekeknek kell tartani; mert a' Constanczinapoli Conciliumtúl annak itiltettek. Tehát Luther

Luther Martont, és Calvinus János-is Eretnekeknek kell tartani, mert a' Tridentumi Concilium által declaraltattak, Eretnekeknek itiltetettek, és mondattanak, az ő Vallásokkal egygút. Tagadgya az Ellenkező *pag. eadem.* ezen következt az ő *suppositum*-béli fundamentumával egygút; tudnia illik: hogy a' Tridentumi Gyülekezethelyes, és igaz járat-béli Concilium lótt legyen. De éllel forditom vizsgálja az argumentum erősségét: Az régi Conciliumok helyes; és igaz járat-béli Conciliumok voltak. Tehát a' Tridentum-beli-is. Holott az helyes, és igaz Conciliumhoz szükséges dolgok és okok ő nekik szinte úgy helyén voltak, mint a' régi egyéb Conciliumoknak. Még ugyan tagadgya a' következt Philalethus, Vallyon miért? Azért, ugymond, hogy a' Concili-

um Tridentinum a' maga *causájában*, az az, ügyében egyszer, 's mind Itilő Biró, és Haborgó rész, Al-pörös, Föl pörös, és Bizony-ság volt. Hánnya-veri Philalethus valóban a' kelépczét, 's igen vergődik benne, deszerit nem teheri szabadulásának; mert éppen a' feje akatt benne. Nem de nem szintén ezt mondhatta é Arius, Euryches, Macedonius, és a' több Eretnekek az ő ellenek tartatott Conciliumok felől? Mind azon által ezen okkal, 's mondással meg nem mentették magokat; hanem Eretnekeknek tartjuk őket most is; mert a' Conciliumok által Eretnekeknek itiltettek, 's mondatnak. Tehát hasonlóképpen ezen cavillálás és kelepce-kerülés, vagy hijában való tétovázás a' mostani Lutheránusokat és Calvinistákat sem mentheti meg; hanem Eret-

Eretnekeknek kell őket tartani; mert a' Tridentomi Concilium által Eretnekeknek itiltettek, és mondatnak.

Azon fölyül ezen Dilemának részére való feleletéhez azt adgya az Ellenkező: *Magok az Ellenkezők azon voltak, hogy bennünket a' négy első közönséges Gyűlekezetre bűzhassanak; mellyeknek az Hit dolgaiban örömöst bé veszünk az ő itilleteket.* En erre azt mondom; hogy mi nálunk Catholicusoknál a' négy első Conciliumok igen is nagy tekéntetben 's méltóságban vannak, és tiszteletben: mind az által azzal ki nem rekesztyúk a' más egyéb Conciliumoknak méltóságot az vittarás-béli dologoknak, és az Hit-béli ellen-vetéseknek végek szakasztásában, 's egy felé elvégezésekben. Semmi Conciliumnak pedig nem engedgyúk azt az hatalmat;

részére: Nem is próbálhattya-meg a' Lutheránus, avagy Calvinista másunnét, hogy az Arianus Eretnek legyen. Mert valamit hoznak elé a' Lutheránusok, vagy Calvinisták, és valamivel akarják állítani, hogy ők nem Eretnekek; éppen azt hozhattya elé, 's azzal állíthattya az Arianus-is, hogy ő nem Eretnek: 's olyan képpen akár melly más újító is. Azt feleli az Ellenkező: Melly okkal és jussal bírhattya magok részére akár Arianusok, akár egyéb újítók, vagy a' Sz. Írást, vagy a' Conciliumokat, vagy a' régi Sz. Atyákat; ők lássák. En pedig nem tagítván a' közbe vetést, azt kérdem a' Lutheránusoktól és Calvinistáktól: hogy ha az Arianusok Eretnekek-e? vagy nem? Ha nem: Tehát éppen nem adatik Eretnek. Avagy adgyatok, 's nevezzetek valami más Eretnekeket; a kiktől ezen

ezen kérdés formáltatik. Ha pedig az Arianusokat Eretnekeknek tartjátok; azt kérdem: Vallyon azt micfoda erősfítő okokkal próbáltátok-meg? Ellenek támasztjátok a' Sz. Írásnak némelly czikkellyit, mellyekkel azt mutatjátok-meg, hogy három a' személy, 's egy az Istenség: Ugy de ők-is más ellenkező czikkelyeket hoznak-elé a' Sz. Írásból az ő Vallásoknak meg-erősítésére. Ellenek támasztjátok a' Nicænumi Conciliumot, mellyben kárhoztatták, az ő tekénterét, és méltóságát: Ugy de ők azt lobbanryák szemetekre: Hogy ha néktek szabad félre tenni a' Florentiai, és Tridentumi Conciliumot; miért nem vólna nékik szabad félre tenni a' Nicænumi Conciliumot? Mert ők az Hitnek dolgai-ban, egyéb módot 's regulát nem tartanak, hanem csak egyedül tilzta-

tisztádon. tisztá igéjét az Istennek, a' Sz. Irást. Sőt emez kérdésekkel pirittyák. még orczátok: Miért hogy nem hiszitek a' Purgatoriumot? Nemde nem azért é? hogy a' Purgatorium neve sohol sincs meg írva a' Sz. Irásban? Ugy de az Sz. Háromság, Egyenlő valóságú természetnek, Személységeknek Nevei sincsenek az Irásban világos értelemmel? Tehát valamint ti nem hiszitek a' Purgatoriumot: úgy mi is (úgy mondanak az Ariánusok) éppen azon okból nem hiszszük az Háromságot. Ellenek támasztjátok a' régi Sz. Atyákat: Ugy de itt is kuharczot vallotok; mert az felelik néktek: Mikor a' Pápi sták az Eleinte való Ecclesia-béli Sz. Atyákat veszik elé ti ellene-tek, a' vitatás-béli dolgoknak, 's Hit agazatinak meg-erősítésére; ti azokra semmit nem hajtato-
tok

tok, 's bé nem veszitek: Tehát mi is, midőn ti a' régi Sz. Atyákat hozzátok elé mi ellenünk, azon szabadsággal élhetünk, és szabad leszen nekünk is őket bé nem vennünk.

Tehát igaz az; hogy ha az Ariánusok Eretnekek; ti is azok vattok. De ezen különbözéssel; hogy ti azon folyúl ő nálok roszszab Dialecticusok vattok; és hogy nem olly egy nyomban hazudtok, mint az Ariánusok.

TIZEN-ÖTÖDIK DILEMMA.

*E*Bben a' mostani folyó Sacralumban lévő Vallások vagy mind igazak? vagy csak egy az igaz, és a' többi hamissak? Hogy ha minnyájan igazak? Tehát valamelly két egy mással ellenkező propositio, avagy közben-vetés igaz leszen: melly dolognak el-hi-
P selérül

telétől irtózik az okosság. Hogy ha pedig éppen csak egyetlenegy közülök igaz. Ennek oly erősítő okát kellének elé-adni, a' maga igaz voltának próbálására; a' mellyel más egyéb Vallás nem élhetne a' maga igaz-voltának próbálására. Olly erősítő okot pedig sem a' Lutheránus Vallás nem hozhat elé, a' Calvinisták, Ariánusok, Új-Keresztyének Vallása ellen; Sem a' Calvinista Vallás, a' Lutheránusok, Ariánusok, Új-Keresztyének Vallása ellen. Tehát nincsen semmi olyan ok, mellyre nézve egyik Vallás helyet, másikat kellesek választani; avagy egyiket igaznak lehetne tartani, a' többi pedig hamisnak.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmának első részére, felel a' nem igaz Philalethus

laethus pag. 38. Hogy semmi Vallást az Hitben nem mondhatni igaznak, hanem csak a' ki meg-eggyez az első Igasfággal, és minden kinyilatkoztatott dolognak fundamentomával avagy regulájával. De ez a' felelet úgy illik ide, mint a' bot az hüvelybe. Mert az éppen kérdésben sem yala. Mert ki merne még csak kételkedni-is e' dolog felől? Tehát ezen felelettel csak rést keres magának, hogy a' kelepce előtt el-illanthasson a' nem Philalethus, hanem ravalz róka. De hogy előtte a' rést be cfinállyam, ezen Dilemmát vetem elejébe: Vagy minden ez mostani századik esztendő-béli Vallás meg-eggyez az első Igasfággal, avagy Istentől ki-nnyilatkoztatott dolgoknak re-

gulájával ? vagy csak egyike eggyez-meg, a többi pedig mind ellet állószve vele? Ha mindenik meg-eggyez. Tehát valamelly két egymással ellenkező propositio, a- vagy közbe-vetés, és mondás meg-eggyezhet az első Igassággal (azaz Istennek igéjével, 's ki jelentésével) és Istentől ki-nyilatkoztatott dolgoknak regulájával. Az az mind a' két ellenkező mondás igaz lehet. Melly dolog éppen nem érdemel hitelt az okosnál. Ha pedig csak egyike eggyez az első Igassággal, mint ki nyilatkoztatott dolognak regulájával (azaz, magával az Istennel, vagy ki-jelentésével) és színtén azért csak az az egy volna igaz : kellenék annak oly erőssítőkkel állítani az ő igaz voltát, mellyel más Vallás azon jussal nem élhetne maga igazságának meg-mutatására. Meg-

Meg-akarja az Ellenkező az ő feleletét jobbitani pag. 39. I. migy szólván: Hogy lehetnek a' Keresztjének között helyekkel, nevekkel vagy külső rend-tartásokkal különböző Vallások ; a' mellyek mind-azon-által a Keresztjénségnek szükséges állapottyában, és valóságában meg-eggyezzenek. Hogy ne meheessen elé dolgában ez a' Dilemma; ugymint: Vagy e' mostani Sacculumbéli minden-féle Vallások igazak ? vagy csak egy igaz közülök ? Mert (ugy mond az Ellenkező) több külömb-féle Vallástúl lehet azon Hit-béli egy fundamentomot, és fundamentomi igazságot megtartani, és más dolgokban különböző, mellyek nem szerzenek az hit valósága ellen-való tévelygést ; a- vagy mellyek meg-illetik ugyan az Hit fundamentomát, de azt sarkából

ből ki-nem vetik; hanem határvül-
 való következtések által. Illyen
 képpen (úgy mond) emez Ec-
 clefiák, mellyek az Augustai Val-
 lást, és azok mellyek az Helveti-
 ait, Francia-Országit, Angli-
 ait &c. követik; különböztetnek
 ugyan az ő gyülekezetekkel, és ne-
 vekkel, holott emezek Lutheránu-
 soknak, Evangelicusoknak, Augu-
 stanusoknak hívattatnak; mások
 Reformatusoknak általlýában, a-
 vagy Protestansoknak. De ugyan
 mind őszve ez az ellenkezés, avagy
 nem egyezés, sem a' közönséges
 azon egy fundamentumot fit nem
 fordítva; sem a' két Vallás-béli
 leg nagyobb eggyeséget meg nem
 gátolva; mind a' Keresztýenség-
 nek minden szükséges valóságában,
 avagy mi-voltában; mind pedig
 a' Római Ecclesiának mostani te-
 vely.

velyéfi ellen-való protestálásban.
 Illyen képpen történhetik, hogy több
 különböző Vallások meg-alkudgya-
 nak, 's eggyet-értsenek az Hitnek
 fundamentum-béli ágazatiban, és
 szükséges dolgaiban; mellyek mind
 azon általa' féle approlék és nem
 fundamentom-béli dolgokban nem
 eggyeznek. Es illy értelemmel több-
 ben is lehetnek igaz Vallások.

Elég hosszú hurka ugyan
 ez, de mind sőtalan, 's mind bor-
 solatlan. Ezen felelettel midőn
 egy difficultast, avagy nehétséget
 el akar törülni az Ellenkező, sok-
 kal nagyobbakban keveri magát.

Mert azt kértem először: Vagy
 az hitnek minden ágazati (tam
 essentiales, quàm accidentales) mind
 azok, kikbül áll valósága az Hit-
 nek; mind kikbül nem áll, hanem
 csak az Hit valóságához adattat-
 nak; az Igaságon, avagy Isten-
 tül való ki nyilatkoztatáson (tan-
 quam

quam objecto suo formali) fundal-
tatnak? vagy azokon nem min-
nyájan fundáltatnak? Ha már né-
mellyek nem fundáltatnak, azok
tudnia illik (*accidentales*) mellyek
csak következendő képpen adat-
tatnak az Hit valóságához, 's ter-
mészetéhez, egyedül csak az Igas-
ságon avagy Istentől való ki-je-
lentésén: Tehát azok nem lehet-
nek Isteni Hitnek cselekedeti.
Mert ez szükség képpen kiyánta-
tik minden Isteni hitnek csele-
kedetere. Ha pedig minden hit-
béli ágazatok egyrül egyig azon
fundáltatnak: Tehát egyrül eg-
gyig, és minnyájan egyenlő
képpen igazak, bizonyosak, 's
meg-csalatkozhatatlanok, és az ő
természerekben, valóságokban
Isteni Hitnek cselekedeti lesznek.
Tehát az Hitbéli cselekedetek-
nek különböztetése, és két részre
való osztása; holott némellyeket
ollyaknak

ollyaknak nevez, kikből az Hitnek
valósága áll; némellyeket pedig
ollyaknak, kik csak az Hit valósá-
gához adattatnak, olly csúfos ha-
lízontalan, hogy nem érne egy
gombár. A' mint még a' Diale-
ctica béli Iaaskák-is észre vehe-
tik.

Azt kérdem *másodszor*: Val-
lyon mellyek ezek az Hit-béli arti-
culusok 's ágazatok, mellyekben
hogy ha meg-alkusznak a' más fé-
le Vallások, bár ha (*in acciden-
talibus*) áffele Hitnek valóságá-
hoz adattando dolgokocskákban
ne eggyezzenek-is, mind az által
egy Hitnek, avagy egy Vallásnak
itiltetnek lenni? Add szá elé azo-
kot az ágazatokat? Felel az Ellen-
kező azon 39-dik levélen: *Hogy
a' mellyek az Apostoli Credoban,
vagy Híszek egy Istenben, foglal-
tatnak. De álllyhatja meg Varga
a' dombon. Ellent-vetek én eb-
ben*

ben *Előszőr* : Nem de ti azt taníttátok-e, hogy semmit nem kell Isteni Hittel hinni, a' mi világossan nincsen meg-írva a' Sz. Írásban? Vallyon ez az Apostoli Credo, és az Hitnek sommája, illy rendel, a' mellyel mondgyuk, hol vagyon meg-írva a' Sz. Írásbá? Nem de nem csak az Apostoli Traditiokból, avagy kézről-kézre adatott tudományokból eredett-e? mellyeket ti bé nem vesztetek. Micfoda Orczával állíthattátok tehát az Apostoli Credor, az Hit-béli fő ágazatok Regulájának és fundamentomának?

Ellentállók benne *másodszor*-is: Ezen Apostoli Credonak ágazatit, bizonyos dolog, hogy a' különböző Újítók, külömb képpen magyarázzák, és külömb értelemmel, sőt még ellenkőzővel-is értik. Es azért újjonnan emez Dilemma formáltatik: *Vagy minde-*

mindenik magyarázattya, és sok külömböző értelme igaz az Apostoli Credonak? Vagy csak egy igaz közülök? Hogy-ha mindenik igaz: Tehát némelly egymással viaskodo két propositio, és közbe-vetet mondas egyszer 's mind igaz leszén. Melly dolog éppen lehetetlen. Hogy ha pedig csak egyetlen-egy az igaz: ennek az ő igazságának megmutatására olly erőssítő okot kellenék elé hozni; mellyel más magyarázat és értelem olly helyessen nem élhetne a' maga igazságának erőssítésére. Tehát ezen igen megszűre-való kalózlással a' feltett Dilemmának csomoja el-nem kerültetik, s meg nem oldatik.

Harmadszor-is el-állok az úttját: Mert az Apostoli summában egyéb Articula-

sok között emez kettő is találhatik:
Hiszem a' közönséges Keresztyén
Anyaszentegyházat. Szenteknek
eggyeségét. Mi képpen hiszitek
 ezen két ágazatot, én azt kérdem?
 Holott a' közönséges Anyaszent-
 egyházat dühözt ellenség képpen
 ostromollyátok; a' Szentekkel
 pedig micfoda eggyeségtek va-
 gyon? ő vélek micfoda commu-
 niót, vagy közlést tartotok?

Negyedszer: Mert az Igaság
 (in indivisibili consistit) feloszol-
 harás nélkül vagyon. Mert a' mint
 Sz. Jeronymus mondgya *Homil.*
in Cap. 5. & 6. Matth. Ha az
 igaz urtól keveség el-térsz, nem
 segít immár az téged, akár job-
 kézre térsz, akár balra, holott az
 igaz urat el harrad. Tehát által-
 lyában két valamelly különböző
 és magokkal ellenkező Vallást,
 (bár ha az az ellenkezés csak (in as-
 sidentibus articulis) nem fő ágaz-
 atokban,

zatokban, hanem alacson rendű
 dolgocskában volna-is) nem lehet
 mint kettőt igaznak mondani;
 vagy inkább éppen semminek
 mondandók, mert mindenike
 vagy messzszebre, vagy közelébe;
 vagy hiánofság, vagy fölötteb
 valóság által, el távozik az igaz-
 ságtól. Nem-is lehet annak hasz-
 na, hogy minnyájan meg-egyez-
 nek a' Romai Ecclesia végezésé-
 nek ostromlásában: mert ebben az
 Uj-Keresztyének, Arianusok,
 Mahometanusok, az az Törökök-
 is meg-egyeznek a' Lutheránu-
 sokkal, és Calvinistákkal. Te-
 hát mind ezekkel egy Hűben vól-
 nátok, Valamint a' Geometria-
 beli tudományban egy punctum-
 tól a' másik punctumig, csak eg-
 gyetlen egy lineát lehet egyenes-
 tet húzni; a' több lineának pedig
 ugyan azon punctumtól azon
 punctumig szükség képpen gör-
 bének

bénekkell lenni : és jóllehet minnyájan meg egygyezzenek az azon punctumtól való el-távozásban ; mind az által az egygyetlen egygyen kívül , senkirúl közűlők nem bizonyosodhatik meg , hogy egygyenes volna , hanem inkább minnyájan görbék , 's nem egygyenesek , jóllehet egygyik meszszeb el-távozik az egygyenestűl , mint másik.

Erdődzör : Mert a' fundamentumbéli fő Hit ágazatik közé kell ezeket számlálni , ugymint : A' Krisztus Sz. Testének valóságos jelenlérét az Oltári Szentségben. Az Embernek el-választását. A' Kereszttségnek hathatos vóltát. De ezen ágazatokban a' Calvinisták és Lutheránusok igen meszszé járnak egymástűl. Tehát bizony dolog , hogy egy Ecclesiát nem állithatnak , és egy üdvözítő hitben nem lehetnek.

Harod.

Harodször : Mert a' Lutheránusok bátran , 's erőssen protestálnak a' Calvinisták ellen ; és tagadják , hogy egy vallásban vólnának a' Calvinistákkal. Immár a' Lutheránusokat arra lényszeritem , hogy az ő Vallások igazságának meg mutatására hozzanak elé olly erőssítő okot , melyet olly helyes jussal ne húzassák a' magok részére. Azon dolgot kívánom a' Calvinistáktűl is. Sőt mind a' két felekezet béliek mutatassanak olly erőssítő okot ; a' melyet magok részére nem kaparnák az Arianusok , vagy Uij-kereszttyének. Holott pedig már hasonlő erőssítő okot nem mutathatnak az ő Vallások igazságára : Tehát nem lehet elégséges okok arra , hogy egygyikét a' másik helyett válasszassák ; avagy hogy a' Lutheránus az ő Vallását tarthassa igaznak , a' többit pedig mind egygy hamis-

hamisnak : Azon képpen a' Calvinista, Arianus, Uij-kereszttyén-is az ő maga Vallását alithassa igaznak lenni ; más egyebeket pedig igazságtúl idegeneknek : hanem inkább egygyl-egyik egyáltalýában mindenket hamisnak kell itilni. Tehát meg-oldás nélkül marad ezen Dilemmának a' csomója, és azért ez a' Felelet-is nem Felelet.

Továbbá a' mit elé hoz Philalethus *in fine ejusdem pag.* mint valami erős Infantiat, a' Görög, és Nap-keleti Ecclesia felől, a' melly (a' mint ő szóll) a' Romai Catholica Ecclesiátúl különbözö, és olly viszfzálkodó Vallás ; hogy eleitül fogva mind eddig-is azzal meg nem alkudhatott. Mind az által ezen Görög Vallás az Hitben meg-

eggyez

eggyez a' Romai Ecclesiával, és csak Rend-tartásokban, és némelly Vallás-béli tanításokban ellenkezik, a' melly dolgok az Hithez nem tartoznak : és azért sok Pápi-
sta Doctörök azt tanittyák, hogy a' Görögököt nem lehet Eretnekeknek mondani, 's kárboztatni. Nem ide való : Mert a' mint Sz. Jeronymus *in Cap. 3. ad Titum* írja : Az Eretnekség, és Schisma, az az Hit-béli szakadás között ezt a' külömbséget állitnyuk lenni, hogy az Eretnekségnek gonosz veszedelmes tanítása, és Valása ; a' Szakadás pedig a' Püspöki ellenkezés miat távozik-elt az Ecclesiátúl. Azért a' Romai Ecclesia a' Görögököt nem tartya Eretnekeknek, hanem Schismaticusoknak, avagy illyen szakadás-bélieknek. Egyéb áránt,

aránt, mert (a' mint azon helyen Sz. Jeronymus ezen dolog felől bővebben beszéll) *Semmi szakadás nincs, a' melly magának vala- melly Eretnökséget nem kóholna, hogy igaz okból láttassék az Ecclesiáról el-távozni.* Hogy ha azért a' Görögöknél valamelly tévelygések csúztanak bé az Hitben; azokat a' Romai Ecclesia nem tartya helyeseknek. Es így midőn öket az eggyességre cserzti, és a' Görög Hiten valókkal meg-eggyez; csak a' Romai Pápát (a' kit a' Görög Ecclesia-is az el-válás előtt az Ecclesia Fejének tartott) ismét fejének ismérje lenni; egyebet tőlök nem kíván : De ha azomban ő nálók valamelly tévelygések támadtak volna az Hitben, előszíször is őket azokról el-tanította.

Sőt e' dologból az Ellenkezőnek mindenkor farkában lévő erőtséget vészek. Ez a' Görögöknék

göknék Romai Hittől való el-válások történt Krisztusnak 867. dik elszendejében : mind azon által ök e' máj napig-is mind a' Szenteket segítségül hívják ; mind a' Krisztus Testének valóságát hiszik ; mind az holtakért imádkoznak ; mind Miséket mondanak ; mind a' bűjtőket meg tartják ; s mind egyebeket bé-vesznek , mellyeket az Ujítók a' Romai Ecclesiában igen ostromlanak , és azokat igen helyessen fen-tartják magoknál , mint a' féle Apostoli üdöktől fogva az Ecclesiánál mindenkor szokásban valókat. Tehát jele , hogy ezen dolgok mindenkor szokásban vóltanak az Anyaszentegyháznál ; és nem új találmányok , a' mint az Ujítók hamisan dadogják , hirdetik.

Utólyára azon vagyion az áll Orczás , hazug Philalethus , hogy ezen Dilemmakot vízfőz forgat-
hassa

hassza a' Pápiistákra; de az ő retor-
sioi, 's ellenünk forgatási mod-
kivül nagy erőttetve valók, és
nem hathatóflak: azért a' Pápi-
istáktól könnyen meg-fejtet-
hetnek annyi tétozáás, annyi
kalózlás nélkül; nem-is szükség
semmi exceptio, és ki-vételt
keresni; mint Philalethus ezen Di-
lemmáknak meg-czáfolásában va-
ló igyekezetiben haszontalanul
csempeskedett. De mint hogy
a' jó móddal folyó, és jól rendelt
Academiákban szokásul van az,
hogy a' Propugnator, avagy a' ki
valamelly propositionnak, 's köz-
be-vetélnek pártját fogja, elősz-
szór fejtsse meg az elejében adott
Dilemmákat; és ez után lobban-
csa az Oppugnator, és Viaskodo-
társnak szemeiben azon Dilem-
mákat. Azért mi-is a' túlünk
közben vettetett Dilemmákra
előszíszór jó élemeres, vaskos,
előre

előre mehető Feleletet várunk
(holott a' mostani Feleleteker
nem Feleleteknek tartjuk, mert
az fel-tett difficultásokot, 's ne-
hézségeket semmi képpen nem
fejtették meg) az után mi-is meg-
fejtyük az ő Retorasioit, és egyszer
's mind modgyát adjuk: hogy
hogy lehessen, és kellyen valaki-
nek ő ellene formaltatott Dilemá-
kot helyessen meg-fejteni.

KILENCZEDIK DILEMMA-
hoz tartozandó némelly két
rend-béli dolgok.

Előszíszór jól eszre kell venni,
hogy az Helvetiai Vallás két-
szer bocsáttatott ki: elsőben Hel-
vetianak Tigur-nevű Varasában
1545-dik esztendőben; a' melly is
onnnét Tiguriainak mondatott.
De ezt a' Tiguriai Vallást kevés
űdő múlva nyavalyások meg-un-
ták

ták , azért Vallásokot más kaptá-
ra ütötték. De az-is, ha nem roz-
szab , nem vólt job az elsőnél.
Ezen másodikat 1566-dik eszten-
dő szűlte ; mellyet főlső Magyar-
Országban a' Debreczeny Calvi-
nisták fő képpen , két kézzel
kapták 1567 ben. Es annak u-
tánna ezen Vallásnak szabad gya-
korlását elég nagy vilongással fa-
csarták. ki az Ország-Gyűlésében
1608-ban. Mind azon által min-
den Statufokból ellene mondanak
ezen meg engedésnek ; de kivált-
képpen , és egészszén az Egyházi
rend (ez pedig régi , és funda-
mentomi fő végezés a' Magya-
roknál : hogy semmi törvény és
Ország Articulusa ne légyen fogá-
natos , ha csak az Orzágnak mind
a' négy Statufi meg-nem állanak
rajta) Ez a' Helvetiai Vallás pedig
a' Justinianus Császár Decretumát
az az Végezését veszi magának
mint

mint egy fundamentomúl, melly-
ben azt végefszte, és akarattját ki
jelentette, hogy ő azt kívánna, hogy
az ő egész birókja alatt lévők azt
az Hitet tartanak meg, mellyet az
Apostolok feje Sz. Péter adott,
és Romai Damasus Püspök tart.
Honnét azon Helvetiai vallás Da-
masus Püspököt, avagy Pápát Böl-
dognak nevezi ; mintha (a' melly
valo is) éppen az ő idejeig ő ben-
ne, és az ő Ecclesiájában marart
vólna-meg az igaz eleinte való
Apostoloknak Hit-béli tanítása
Damasus Pápa pedig 367-dikben
üle a' Romai Pápaság székébe, és
17. esztendőknél tovább viselte
gondgyát az Ecclesianak, és 384-
ben hala-meg. 'S még-is Magyar-
Országban a' mostani Calvinisták
fokakban el-távoznak a' Sz. Da-
masus tanításától, és következén-
dő képpen nem-is tartják azt az
Helvetiai Vallást, a' mellynek Ti-
tulussa

tulussa alatt prætendályák, és vittatták Magyar Országban az ő Vallásoknak szabad gyakorlását. Mert Damasus Pápa először tartotta, tanította, és hitte. Hogy a' Romai Ecclesia az a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyház, melyet a' Credoban említünk, és hogy ő nála legyen az elsőség mind Ecclesiák között a Keresztyén-ségben: Hogy Apostoli Szék legyen: Hogy a' Romai Pápa feje és tanítója legyen a' macula nélkül való Hitnek. Ezt pedig nem csak maga felől vallotta, 's hitte, hanem ezen Széknek minden más szenteséges Pápák felől-is; úgy mint kik Krisztusnak helytartói voltak, vannak 's lesznek-is. Azon kívül hitte Szent Damasus azt-is: Hogy semmi féle Gyülekezet nem lehet igaz közönséges Gyülekezete a' Romai Széknek Méltósága nélkül: Hogy minden féle

Hit

Hit dolgai-körül esendő kételkedéseket, és vittatásokat a' Romai Pápa eleiben kellesek vinni, és annak mint Ecclesia Fejének végzéséből be-venni vagy ki-rekeszteni azon dolgokat, mellyek körül valamelly kételkedések lehetnének. Ki tetczenek pedig ezen dolgok Szent Damasusnak Harmadik leveléből *ad Stephanum, & Concilium Africanum*. Még ugyan a' Numidiai Püspök kökhöz írt 4 dik leveléből. Hozzá télszem azt-is: Hogy a' melly dolgokat mostanság a' Romai Hitben ocsárlanak, és rágalmaznak az Ujítók, mind azokat, tartotta, tanította és vallotta Sz. Damasus Pápa, és az egész Ecclesia, a' melly ő idejében volt; a' mint az Hetedik Dilemmában megmutatnak.

Másodszor-is eszre kell venni, hogy melly igen nagy közbe-ve-

a

tés és

tés, és külömbözés vagy az
Augustai Vallás között (azon ké-
pen szólhatni az Helvetiai Vallás-
ról is) és a' Pápista közönséges
Gyülekezeti között; nevezet sze-
rént pedig a' Tridentomi között.

Előszó azért, a' mint oda fel-
lyeb meg látók, az Augustai Vallás
irattatott kevés Theologusok ra-
nácsából. 2. *sodszor*, az Imperium-
nak kevés rendei tették reá kezek
írását. 3. *madszor*, az írásnak és
párt-fogásnak terhe csak az egy
Melanchton nyakába került. 4.
szor, Augustaban a' Vendég foga-
dóban irattatott. 5. *szor*, Irattatott
nagy sietséggel, és rövid idő alatt.
6. *szor*, Veszedelmek nagy fé-
lelmivel jött a' nap-fényre. 7. *szor*,
Irattatott abban az időben, melly-
ben az ő koholój örültek azon,
hogy leg-alább fejeket Augustai
Várástól haza vihették. 8. *szor*,
Az után önnön magok, kik ezen
Vallás

Vallást ki-cserzették, sok képpen
váltak rajta, hogy meg-jobbít-
hassák. 9. *szor*. Kik ott jelen vól-
tak, csak egy Nemzetségből va-
lok, úgy mint Németek vóltanak;
kik is a' Theologiai tudományt
allig kóstolták meg. 10. *szor*.
Csak történet szerént esett, az
Imperium béli Gyülekezetről, a'
Császártól igen sarkaltatott, hogy
elő adattassék, és azért nagy ha-
bahurjással foglaltatott őszve.
11. *szor*. Kevés Rend-béliek tet-
ték rá kezek írását: úgy mint,
csak egy Elector, egy Marchio,
5. Imperium-béli Fejedelem. 2.
Imperium-béli szabad Város. A'
kik pedig azon Augustai Gyűlés-
ben azon Vallást meg-vetették, és
kárhoztatták, a' Császár, és az ő
Eötesén a' Német Országi Kirá-
lyon kívül vóltanak, 5. Electro-
rok, 33. Egyházi Fejedelmek.
23. Világi Fejedelmek, 22. Im-
perium

rium-béli Apáturok. 32. Imperium-béli Grófok. 39. Imperium-béli Várasok.

De bezzeg a' Tridentumi Gyűlekezettel, 's móddal, nagy eszmelléssel kezdődött, sok esztendeig-való tanácskozásokkal a' Királyokkal és Keresztyén Fejedelmekkel. Univerzitásokkal, és Academiakkal annak az ő rendiről, helyéről, és idejéről, melyben kellefsék elkezdeni. 2. szor. Minden Országoktól, Királyoktól, és Keresztyén Fejedelmektől kívántarott. 3. szor. Száz minden Nemzetsegből való nagy derék válogatott Theologusnál többen voltak jelen beülső számtalan Cardinalok, Patriarchák, Ersekek, Püspökök, Apáturok, és sok Királyok, 's Fejedelmek követin kívül. 4. szor. Tarratott a' Tridentumi fő Templomban

plomban mindenek láttára, 's hallattára, és kinek-kinek az 8 Sententiájának nagy szabadsággal való ki mondásával. 5. szor. Alott egész 18. esztendőig, jol-lehet ugyan a' dögletes mérrigy miatt félben-szakasztatott volt valamely kevelség: holott 1545-ben kezdődött III-dik Pál Pápa alatt, és végeződött 1563-ban IV-dik Pius Pápa alatt. 6. szor. Reá tették kezek-írását Pápától küldött két Cardinalkövet, és más két Cardinalok (kik-is jelen voltak benne) azon kívül 25. Ersek, 168 Püspök, 7. Apatur, rávul lévő Püspököknek 39. képebeli Procuratori. 7. féle Szerzetnek Gyeneralissai. Rajta megállottak, 's bé vették a' Császárnak, más Királyoknak, és Fejedelmeknek követtyei, kik-is annak tartásában jelen voltak. Egy szóval,

szóval ezen Kőveteknek Principálissaitúl, 's Fejeitúl is bé-véte-tett. Immár itt az okos Olvasó fontollya-meg jól: Hogy mikor valami Hit-béli tanítás és Vallás, közben forog, 's vittat-tatik, hogy ha az meg-eggyez-e a' Sz. Irással, vagy sem? És ha a' Tridentumi Gyűlekezett felőle azt végezte, hogy igen-is eggyez; az Augustai Vallás pedig ellent végezett felőle: már mellyiké-nek a' végezésén kellefsék az okos Embernek meg-állani?

IV. KÖNYVECSKE.

Ötven okok, miért a' Ro-mai Közönséges Anyaszentegyház másfokot mindenféle Vallásokat fére tévén inkább választas-sék, Ujlesztendő fejében 1702.
Az Ellenkező Uraknak
ajándékozottat.

Előljáro beszéd.

Minek-utánna sok szá-mos elztondeig nagy tanulással, és szorgalmatossággal az igaz, és ádvöl-séges Hitnek fel-találásában (mellyet annak csak eggyet tudtam lenni) munkálkodtam volna, és az egy igazság fel-talásá-

lálásának kedvétől, 's az örök életnek szeretetétől viseltetvén fokáig kételkedtem volna; melyiket illy fok külömb-külobb-féle Vallásokból kellene választanom, és tartanom? és erre a végre egy néhány Academiákat, felső Iskolákat el-járván, egész Bibliotékákat, az az könyv tartó helyeket felkeresvén, azokban fok-féle könyveket (leg-főképpen azokokat, kiket a' Catholicusok és az ellenkező Atyafiak a' Hitbéli viselkedés szabványokról irtak volt) forgattam 's el-olvastam volna, és miután az ellenkező Vallásoknak Doctorit is el-járván, vélek tanácskozván, és mind világos, 's mind magános helyen erről az üdvösséges dologról disputálván, verelkedvén, minden kételkedésimet eleikben adtam volna, még-is annak, a' mit egyedül kívántam vala végére nem mehettem.

Azért utollyára magamnak valami alkalmas időt és bizonyos helyet rendeltem, a' hol mindé más gondokat félre tévén, csak egyedül azon valék, hogy ezt a' dolgot (melly az örök életet, vagy kárhozatot illeri) jól megfontoljam, végezésem vegyem, és hogy ennek lelkem üdvösségére és kívánt hasznára valóságos képpen végét szakaszszam, modgyát feltaláljam, kövérkezendő képpen viselém magamat.

Elsőben a' Sz. Léleknek malasztját és segítségét aítatossan kerém, és tellyes szívvel ohajtám az igaz Hitnek világosságát, Istentől minden világóságnak kútforrásától, a' ki meg-világosít minden e' világra jövő embert (mivel a' Hit Istennek kívánt képben való ajándéka, kitől megvilágosíttatik az ember, mind azok-

nak hitelére, mellyeket az Isten
nékünk meg jelentett)

Másodszor. Meg fogadám's
erőssen fel-tévén, hogy Isten ke-
gyelme által a' gonosz cselekedet-
ektől magamat meg tartóztatom
tudván aztot, hogy a' gonosz
akaró lélekbe a' bölcsesség be-
nem mégyen, se nem lakik a' bű-
nök alá vettetett testben. Es innét
bizonyos az, hogy a' kik fok bű-
nökkel leg fő képpen bujasággal
terhessek, s környül vétettek, ké-
sön isméri meg az igaz Hitet, és
annak fel. vételét fok ideig el-hal-
lasztják.

Harmadszor. Le-tévén min-
dennémű gonosz, feslet véleke-
désimet, természetből való indu-
latimat, hajlandóságimat, se nem
vigyázék valami el-mulando jó-
nak kárára, vagy hasznára; ha-
nem minden válogatás nélkül tel-
lyességgel egy állatam magamat

men

Isten eleiben, hogy azt a' Vallást
válaszszam, mellyet lelkemben a'
Sz. Léleknek malasztja, és az igaz
lelki ismérret be fog óltani, és szer-
keztetni.

Negyedszer. Ezt a' végezést
és választást úgy igyekezém ren-
delni, a' mint halálom oráján, a-
vagy ítéletnek napján, mellyen
kellen-e számat adnom az Isten-
nek, miért ezt a' Vallást, és nem
valami mást választottam-el. Azért
magamban fel-tévém; hogy a'
melly Vallás, szerént a' Hitnek tu-
dományában leg kisebb tévely-
gést talállok-is, mingyarást azt a'
Vallást el hagyom, és többé soha
tanácskozásban végezésben nem
vézsem. Mert Sz. Pál mondása
szerént: *ad Timoth. 3. 15. Az*
elő Isten Anyaszentegyháza az
igazság oszlopa, és erős támasza.
De az igazság oszlopa semmi
tévelygést nem támaszt. Tehát

az Isten igaz Anyaszentegyházának hitbéli tudományában semmi tévelygése nem lehet. Ezeket elől-bocsátván, hogy jó fundamentomból mennyen a' dolgom, elsőbben bizonyosoknak és csálhatatlanoknak állítom lenni a' keresztyén Hitnek fundamentomit, mellyekben minden némű Keresztyén Vallásoknak (noha egymás között különböznek) meg kell egyyezni, és mellyeket egy keresztyén sem tagadhat el nagy hitetlenség, káromkodás, és Atheismus-ság nélkül. Másodszor az el-választando dolgokban lévő eredeteket s kezdeteket, az ép és okos elmével egy arányúaknak állítom lenni, kikre minden okos ember réa áll, úgy hogy, a' ki ezeket meg akarna vetni, az méltán oktalannak mondattatnék.

A' fundamentumok pedig, mellyekben minden Keresztyén Vallá-

Vallások meg-eggyeznek, ezek:
1. Adatik egy igaz Isten. 2. Ez az Isten mi-voltában leg tekellestesb, valóságosan magában foglal minden tekellestiséget, és magától ki-rekeszt minden fogyatkozást. 3. Ez valóságosan igaz monddó, úgy hogy se meg né csálakozhatik, se senkit meg nem csálhat, se hamissat nem mondhat, avagy semmit más képpen meg nem jelenthet; hanem csak úgy, a' mint azt meg ismeri, és semmi dolgot más képpen meg nem ismerhet; hanem csak úgy, a' mint az magában vagyon. Azért ő mind ismeretében, s mind mondásában igaz. 4. Ez mindenható. Kínél mindene lehetőségek. Matth. 19. és nem lehetetlen az Istennél semmi ige, Luc. 1. noha aztot emberi, vagy Angyali elmével meg nem foghatni. 5. Az Isten hív, és minden hamisság nélkül, igaz

igaz és tekéletes. Deut. 32. ♣.
 4. 6. Ez változhatatlan, nem
 olyan az Isten mint az ember, hogy
 hazudgyn: se nem mint az ember
 fia, hogy meg változzék. Num. 23.
 Kínél nincs változás, se a' válto-
 zásnak árnyékozása Jacob. 1. ♣.
 16. Valamit tehát az Isten meg
 jelent igaz az, és lehetséges, és
 valamit ígér, azt meg adhattya, 's
 meg is akarja adni, és minden bi-
 zonytal meg adgya. 7. Az Isten
 leg-bölcsébb; és az ő bölcsességé-
 nek nincs száma. Psal. 116. 8.
 Az Isten véghetetlen irgalmú, u-
 ralkodó Ur Isten, irgalmas és ke-
 gyelmes, tűrő és sok könyörületessé-
 gű. Exod. 34. Es irgalmasságá-
 val az Urnak telyes a' föld. Psal.
 118. 9. Az Isten igaz, a' jóknak
 meg fizetője, és böszü-álloja a'
 gonoszszaknak. Igaz minden uta-
 ban. Psal. 144. ♣. 18. Az Isten-
 hez járulónak binni kell, hogy va-
 gyon,

gyon, és hogy az őtet keresőknek
 meg fizetője légyen. Ad Hebr. 11.
 ♣. 6. 10. Az Isten leg nagyob
 Szentség, joság, és kegyelség.
 Szent, Szent, Szent, a' seregek.
 nek Ura Istene. Es Szent nem
 csak magában, hanem minden
 cselekedetiben-is. Psal. 144. ♣. 17.
 Tehát kétségtelen és bizonyos,
 az, hogy a' melly tanúság ellen-
 kezik valamellyikkel az Isteni te-
 kelletességekből, nyilván hamis
 az, és mind a' Vallás tévelygő,
 valaki a' Hit tudományában il-
 lyen tanúságokat kever. Es azért
 az olyan Vallást végezésben nem
 kell venni, hanem tellyességgel
 meg kell vetni. 11. Egy lelke
 vagyon az embernek, kinek szük-
 ség, hogy örökké vagy üdvözül-
 lyön, vagy el-kárhozzék. *Mi-*
használ pedig az embernek, ha
meg nyeri is az egész világot, és
lelkének kárát vallya? avagy mit ad
 ember

ber a' maga lelkeért váltságúl?
 Marc. 8. v. 36. 12. Örökké való-
 ság az, kinek vége nincsen, kinek
 mértéke mindenkor, és véghetet-
 len rendi az üdöknék, és határ nél-
 kül való száma ő az esztendőkn-
 nek. 13. Két féle az örökké-
 valóság, egyik boldog, melyre
 az igazak menendők, a' másik
 boldogtalan, melyre a' gonosz-
 szak. Eggyik ezek között min-
 ket vár, melyik? azt nem tud-
 gyuk. De mindazon által bizo-
 nyos az, hogy a' boldogra igaz
 Hit nélkül mi nem mehetünk, e-
 hát minden bizonnyal, ha igaz
 Hitünk's Vallásunk nem létszen, a'
 boldogtalanra menendők leszünk.

*Kezdeti és Eredeti az Okosságnak
 leg-főképpen a' nagy értékű dol-
 goknak el-választatásában.*

A' dolgoknak el-választá-
 sában

sában a' nagyobbót kisebb helyet,
 annál inkább a' gonosz helyet kell
 el-választani, a' bizonyosságot a' bi-
 zontalan és kétséges helyet, az
 örökké valót az el-mulando he-
 lyet, az okos elme szerént valót,
 a' helyet a' mi ellenkezik az eszes
 és okos elmével.

2. A' kívánt dolognak vég-
 ben vitelére, olly médiumokkal,
 eszközökkel, melyek bizonyos-
 sak, inkább kell élni; hogy sem
 olyanokkal, melyek nem igen
 bizonyosak, avagy éppen bizo-
 ntalanok.

3. Az üdvösség el-nyerésére
 való eszközök azok bizonyossá-
 bak, melyek által nyilván fókán
 az örök életet el-nyerték; hogy
 sem azok, melyek által nyilván
 tudgyuk, senki sem jutott az örök
 életre.

4. Azok pedig az eszközök
 bizonyosbák az örök életnek el-
 nye-

nyerésére, mellyeket nem csak az okos elme, hanem a' bölcs Sz. embereknek-is méltósága, avagy önnön maga a' Sz. Lélek javál; és nem bizonyos eszközök azok, mellyeket a' test, vér, világ, és az életnek szabadsága díctál. Mert a' lélek az, a' ki meg eleve nit a' test nem használ semmit. Jo. 6. 5. 64. Mivel a' kik test szerint valók; a' testieket javallják, a' kik pedig lélek szeréne valók, a' lelkieket javallják. Mert a' testnek okossága balál; a' lélek okossága pedig élet és békeesség. Mert a' testnek bölcsesége, ellensége az Istennek, és azért a' kik a' testben vannak, nem lehetnek kedvesek az Istennek. Ad Rom. 8 5. 6. 7. 8. Ezeket az el választando dolgokba lévő fundamentumokat, és az okosság eredetit 's kezdetit jól meg fontolván, és elő bocsátvánt, a' következő elmélkedéseket

déseket rendelém és gyakorlám, mellyekben bizonyos okokra, és fogatos indulatokra nézve, úgy meg győztettem, 's az igazságot meg ismértem, hogy egyedül a' Romai közönséges Keresztényen Híret el-választván, minden egyéb Vallások, mellyek a' Kereszténynek közdöt mostanában találatnak, meg kellett vetnem.

I.

Elmélkedés.

Első elmélkedésemben gondolkozám 's tanácskozám magamban; hogy ha job volna-e, ha a' Romai Catholicok Statufsára állapottyára adnám magamat? vagy ha az Evangel-

gelicufokéra? (melly nével dicsekednek Magyar-Országban a' Lutheránusok Calvinistákkal egygűt) és leg-ottan meg ismerém a' Catholicusok állapotját, mi csodás volna, tudni illik hogy azok é vólna, kik a' Romai Hitet mindenkor, mindenűt, és minden czikeleiben, ágazatiban egyenlő képpen tartják és követik. Az Evangelicusoknak pedig állapotjuk felől mingyárást nagy vezedelmes őrvényre akadék, mert így okoskodám magamban: Az Evangelicusok Statussa, állapottja az, ki az Evangeliumhoz minden képpen hasonló tudományt tart. De a' tudomány, melyet a' Lutheránusok Calvinistákkal egygűt tartanak, nem lehet hasonló az Evangeliumhoz. Mert két egy-mással ellenkező tudományok egyszer 's mind nem lehetnek hasonlóak azon Evangeliumi igaz-

igazsághoz, hanem szükség, hogy egyik vagy a' másik egyenetlen legyen. Nyilván pedig kiki tudhattja, hogy a' Lutheránusok tudománya a' Calvinistákéval sok helyet a' Hitnek ágazatiban ellenkezik. Tehát egyszer 's mind nem lehetnek hasonlóak, egyenlők azon Evangeliumi igazsághoz. Es azért nem tehetnek egy Evangeliumi Statust, állapotot, mert az ilyen Status éppen lehetetlen. En pedig nem akarék a' Vallásnak elválatásában és végezésében olyanra állani, a' mely lehetetlen, hanem csak az egy igazságot akarám keresni és tudni a' Hitnek dolgaiban. Azért én az ilyen Evangelicusok állapotját, Statussát végezésben nem vevém, hanem mint az igaz Evangeliumnak ellenségét tellyel séggel meg verém.

Elmélkedés.

AZ után e' képpen elmélkedém: Mivel a' Calvinista és Lutherános Vallás mind a' ketten egyízer 's mind nem lehetnek Evangeliomi Vallások, ha valamelyik külön Evangeliomi lé-szen-é, és azért egyik inkább a' másik helyet el-választando ; de vizsontag meg állapodám. Mert az okos elme magával hozza asz-tat, hogy valami kétt dologból egyik a' másik helyet el-választásék, és nagyobra bőcsülfésék, több okoknak kell egyik részre lenni, hogy sem a' másikra. Nem lehetének pedig nékem több okaim, miért inkább a' Lutheránusok Vallását kellene mondani Evangelio-minak, és nem a' Calvinistákét, avagy ez ellen, miért a' Calvinistákét, és nem a' Lutheránusokét, erre még magok-is a' Lutherá-

theránusok Calvinistákkal egyűt midőn vélek beszéllettem, okot nem adhattanak ; hanem mind a' két rész maga mellett elő-hozza né-melly textusokat, verseket az Evangeliumból, mellyeket a' Lutheránusok az ő találmányok 's Vallások szerént más képpen, a' Calvinisták-is más képpen magyarázának, és azok az ő magyarázattyokat igaznak állíták lenni, 's a' Calvinistákét hamisnak, ezek pedig a' Lutheránusok ellen magóket mondák igaznak lenni, a' Lutheránusokét hamisnak. Es mind a' két rész az ő magyarázat-tyának igazságát nem masunnan mutatta meg, hanem a' tulajdon lelkének avagy értelmének sügal-lásából, ítéletéből, kik egy más-sal éppen ellenkezének, és soha egyik rész sem adhatá okát miért inkább a' másik résznek sügal-lása, ítélete tévelyedik-el a' ma-gya-

gyarázatnak igazságátúl, és nem a' magá-é. Ezekből tehát kitetozik, miért ez a' két tudomány, avagy hogy úgy szollyak találmányközöt egyiket a' másik helyet nem választam-el; hanem mind a' kettőt mint igazság's üdvölség ellen valókat meg vetém, és el-hagyám.

III.

Elmélkedés.

AZt semfoghatani meg elmém-mel, minémű fundamentombúl, s mi okra nézve a' Lutheránusok, és Calvinisták rekesztették ki magok állapottya's Statussa közúl az Anabaptistákat, avagy Ariánusokat. Mert ezeket-is ugyan azon jussal (magok mongyák) kellene nevezni Evangelicusoknak, mivel az ő tudományok-is meg eggyez az Evangeliumi igazsággal, sőt jobban, hogysé a' Luther-

theránusok-é és Calvinisták-é. Mert az Anabaptisták mongyák: hogy meg-kereszteltettek volna a' csöcsömű gyermekeskék, sohült nem olvassuk az Evangeliumban; Mivel Kristus Urunk maga mongya: *A' ki hiszen, és meg keresztelkedik, üdvözül.* Tehát a' Hítnék kell járni a' Kereszttség felvétele előtt, a' Hit pedig nem adatik; hanem csak a' fel-nöttekben. Ebből az következik, hogy nem kell meg keresztelni a' kisedeket hanem csak azokat a' kik már felnöttek. Azért a' mi tudományunk hasonlób az Evangeliumhoz, hogy sem a' Lutheránusok-é, és Calvinisták-é, a' kik tanítták: hogy meg lehet, sőt meg-is kell keresztelni a' kised csöcsömű gyermekeskéket. Az Ariánusok hasonló képpen fogják mondani magokat fondálván ama Kristus Urunk szaván: *Az Atya nagyob nálam*

nálamnál. Tehát mi Evangeli-
on Izerént tanítottuk, hogy az
Istenségben nem egyenlő a' Fiu
az Atyával, hanem kisebb az Atyá-
nál. A' Sz. Atyáknak magyará-
zattját is tagadgyuk ebben a' do-
logban, kik itten a' Sz. Írást e-
képpen magyarázzák. A' Fiu kis-
sebb az Atyánál emberi, nem Iste-
ni természet Izerént, mellyben
egyenlő (ha ez mi ellenünk elő-
hozatik a' Lutheránusok és Calvi-
nistáktól) mert a' Lutheránusok-
is és Calvinisták ő magok, és Ca-
tholicusok között lévő pörös dol-
gokban a' Szent Atyáknak ma-
gyarázását meg vetik. Azért nin-
csen nagyobb okunk, miért ebben
a' punctumban a' Sz. Atyáknak
magyarázását be- kellene ven-
nünk, és nem a' Hitnek egyéb
cizikeleiben?

Ha pedig ők a' magok agyasko-
dások Izerént való magyarázást
elő-

elő-hozzák, fogják kérni magok
nak, hogy mutattassék meg a' Sz.
Írásban világos szokkal ugyan
azon magyarázás, mivel mind a'
két rész tartja; hogy semmit sem
kell az embernek hinni, hanem
csak aztot, a' mi Sz. Írásban nyil-
ván és világossan vagyon.

IV.

Elmélkedés.

EBben az elmélkedésben e-
szemben jutot nékem ama
Sz. Írásnak intése: *Allyatok az u-
takon, és lássátok meg, és kérdez-
kedgyetek a' régi őszvényekről, mel-
lyik legyen a' jó út, és azon járja-
tok. Jer. 6.* Es magamban itélem
azt az urat jobbnak, bátorságosb-
nak lenni **Meny**-Országgra, mel-
lyen nyilván tudgyuk, hogy sokan
mentek már Menyországban;
hogy sem aztot, mellyen mind ed-
dig nyilván tudgyuk, hogy senki
sem

sem ment. De bizonyos az, hogy sokak üdvözültek, kik a' Romai Catholicusok Hitén éltek, és meg holtak. Más féle Valláson lévők pedig csak egyet sem tudunk a' ki üdvözült volna. Tehát a' Romai közönséges Keresztyén Hit bizonyosb uttya az üdvözülésnek: hogy sem akár minémű más Vallás, és azért eztet mások helyer választám el.

V.

Elmélkedés.

INnét továbbra így okoskodám. Minden az, a' ki üdvözül, tet-czik Istennek, *De az igaz Hit nélkül senki sem tevezhetik Istennek.* Tehát az a' Hit és Vallás igaz, mell által ki-ki üdvözülhet. Kétség nélkül pedig bizonyos az, hogy sokan meg halván a' Romai Keresztyén Hitben, és Vallásban üdvözültek (a' mit még az ellen-kezők

kezők sem mernek el-ragadni) Tehát a' Romai Keresztyén Hit és Vallás, igaz Hit, és azért eztet kell el választani.

VI.

Elmélkedés.

INnéte képpen ismég okosko-dám: Valamint egy az igaz Isten, ugy szintén egy az igaz Hit, amaz Sz. Pál mondása szerént: *Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Kereszttség.* Ad Eph. 4. §. 4. Egy tehát az igaz és üdvösséges Hit, valamint egy az Ur Isten. Ha pedig csak a' Romai Keresztyén Hit igaz és üdvösséges (a' mint meg mutatóm) mind a' többi Vallások nem igazak, és nem adatik üdvösség a' Romai Catholicusok Hitén kívül. Eztet tehát kellett nékem el választanom.

AZ is engemet leg. fő-képpen fel-tölt szándékomban meg-erősített, és mint egy vonszot a' Római Kerelztyén Hitnek fel-vételére, hogy a' Római Catholicusok még az eretnekek Vallása szerént is üdvözülhetnek, a' Római Catholicusok pedig erős Hittel hiszik és vallyák, hogy senki sem üdvözülhet az ő Hiteken kívül. Tehát minémű ostobaság volna nem tartani a' Catholicusokkal, kik még az ellenkező Atyafiaknak-is Vallások szerént üdvözülhetnek, noha ezeknek üdvösséget a' Catholicusok Hitek köteléséből semmi képpen nem ígérnek. Mert ki volna az: kinek nagy veszedelmében nem javallanám azt az utat, a' melly bátorságosbb. Az pedig bátorságosb, mellyet mind a' két egy mással

mással ellenkező rész javall; hogy sem az, mellyet csak egyik rész hiszen, a' másik pedig erős Hittel ragad. Valamint ki-kí bátrabban merölly orvosságot adni a' betegnek, mellyet két Orvos jónak s hasznosnak itél lenni; hogy sem olyant, mellyet egyik halznosnak, másik pedig ártalmasnak, sőt halálosnak itél lenni.

MEg emlékezém amaz Sz. Írásnak intéséről: Deut. 32. Kérd meg az Aryádot, és meg hirdes néked, eleider, és meg mongyák néked. Es ama Példa beszédéről Proverb. 22. Ne hágd által a' régi határokat, mellyeket az Aryáid vetettek. Azért kezemben vém a' régi Sz. Atyáknak könyveket, által's meg által olvasám, hogy azokból valami tanácsot vehetnek

hetnék erre a' kérdésre: Ha fel kellé vennem a' Római keresztyén Hitet, avagy egyebet valamit az ellenkező Vallásokból? Es legelsőben is Sz. Agoston Doctort találám olvasni (ki hasonló képpen a' Manicheus nevű eretnokségekből meg tért vala a' Római Catholicusok Hitére) és az ő meg térésének okára akadék, mellyet maga ilyen képpen le ir. *Tom. 6 contra Epist. Fundam. cap. 4.* Sok a' mi engemet a' közönséges Római Anyaszentegyházban igazán tart. Tartengem a' sokféle népeknek és Nemzetiségeknek egy akarattal: egyenlő értelemmel, tart ennek a' Hitnek nagy csudákkal kezdetű, reménységgel neveltetett, szeretettel öregbített, régiséggel erősített méltóságát, s az Sz. Péter Apostoltul fogva (kire az Ur Jesus jnhainak legeltetését biza) mind a' jelen lévő Püspökök, és a' Papok egy más után való követke-

vetke-

vetkezése. Es más könyvében *cap. 17. de utilitate credendi* így ír: Kétkedünk é mi abban az Anyaszentegyházban lenni és meg maradni, melly az Apostoli széktől fogva a' Püspököknek egy más után való következték által, egy részint okos mély tanácsával, egy részint nagy csudáinak sokaságával az eretnekeket kárhoz tartván, elnyerte a' méltoságnak leg-felső helyét? Másik ennél még régieb vala, úgy mint Sz. Irenæus; kinek a' Római Anyaszentegyházról írott könyvében ezt olvasom: Ebben az Anyaszentegyházban mind eddig meg tartatott, s meg maradot az a' rendszer tartás, szokás és Traditio, melly az Apostolok idejében ugyan ő tőlök származott és eredet vala. Harmadik Tertulianus, a' ki könyvében *cap. 36. in Praescriptis*, így szól: Vagyon Rómán, honnan nekünk is böcsületünk vagy-

gyon, boldog Anyaszentegyház állapotjában, kinek egész tudományt az Apostolok vérek ki ontásával adtanak. Negyedik a' Sz. Hieronymus ep. 3. contra Rufinum cap. 4. a' ki azt mondgya: Tudgyad hogy a' Romai Hit Sz. Pálnak méltóságával meg erősítettett. És másut így szól a' Romai Anyaszentegyházról (in extremo dialogo adversus Luciferum) Röviden és világosan elmémnek ítélését elő-hozom; hogy abban az Anyaszentegyházban kell kinek kinek meg maradni, mell az Apostoloktól fondálatott, és mind mai napig meg maradt. Utollyára akadék Sz. Nazianzenus írására, mellyben így felell meg nékem jelen lévő kérdésemre (Carminis de sua vita) a' Romai Hit igaz vala még eleinten, és igaz most is, Istenes kötelességgel, egy akaratból, valamint a' fénlő nap lást meg

meg győzvén. Mellyeket én mind meg értvén, lehetne-e már tőlem, hogy ennek a' bölcs és Sz. Atyák ítéletinek ne engednék, és ezet mint igaznak 's üdvösségesnek nem áltatnám lenni? semmi képpen nem. És azért mind addig szívernem nyugodalmat nem találhaték, valameddig magamban fel nem tévém a' Romai Keresztényen Hitre való meg térésemet.

IX.

Elmélkedés.

Ezek után fordítám eliném az Istennek dicsősséges Szenteire, őket meg vizsgálám, és kérdezkedém tőlök: hogy tudni illik minémű Hitben voltak éltekben, és melly Hit által jutottak az öröké- való boldogságra? Es nékem meg felelének; hogy ők nem egyéb, hanem a' Romai Hitben éltek, és az által mentek az

öröké való boldogságban. Az által üdvözült a' Püspökökből Sz. Márton, Sz. Miklos, Sz. Athanasius, és több a' felé Sz. Püspökök. Az által üdvözült a' Barátokból Sz. Domonkos, Sz. Ferencz &c. Az által az Eözvegy-afszonyokból Sz. Monika, Sz. Brigitta, Sz. Ersebet &c. Az által a' Szüzekből Sz. Agata, Sz. Lucza, Szent Agnes, Sz. Katalin &c. Melly Szenteknek vizsgálásából továbbra így elmélkedém: Ha Istennek az ő Szentjei ebben a' Hitben lévén a' Mennyei dicsőöfögre jutottak, bizonyára ez a' Hit léfzen nyilván való, bátor, és igyenes utya a' Meny-Országának, és azért nem kell mást keresni.

X.

Elmélkedés.

Ezek után gondolkodám a' Szent Martyromokról, és
ő tölök-

ő tölök-is kérdez kedém: Mellyik volt az a' Hit? kinek igazságaért készek voltak szám kivetésben esni, gyalázatos, hofzszú és nehéz tömlöczökben kötözve huroczoltatni, és utollyára nagy kimondhatatlan kinok által véreket-is egy csöpig ki-ontani? és meg feleltek minnyájan, hogy nem egyéb volt az; hanema' Romai közönséges Hit. Így feleltek meg nekem harmincz három Romai Sz. Pápák, kik martyromságot szenvedtek. Így Cornelius és Cyprianus nevű nagy Szentek, így Sz. Fabián és Sebestyén, így Sz. Lőrincz és Sz. István első Martyr, így Sz. Agata, Sz. Dorottya, Sz. Borbála afszonyok, így feleltek meg énnékem szám láthatatlan sok Sz. Martyromok. Es azért magammal el-hiterém; hogy az a' Hit minden kétség nélkül igaz legyen, kinek igazsága-ért

ért ily dicsőségesen, ily örö-
möst, ily sokan életektől kézfűszek
váltak meg fosztatni. Mikép-
pen tehát kézelkedhettem volna
többé a' Romai Anyaszentegy-
háznak igazságául?

XI.

Elmélkedés.

NOha már elegendő okaim va-
lának, hogy a' Romai Anya-
szentegyháznak engedelmeire kö-
telezném magamat, mindazon-
által elmélkedésemben meg nem
szűnván; hanem a' pokolra alá-
menek gondolatimmal, holott
láték az öröké-való kinok között
némellyeket, úgy mint Simon ne-
vű Mágust, Novatiannust, Vigi-
lantiuszt, Pelagiust, Nestort, Ma-
cedoniust, Marciont, Macho-
metet &c. és kérdezem tőlök,
mi okra nézve vetettek az öröké-
való tűzre? és meg mondák né-
kem;

kem: hogy az ő kárhozáttok-
nak nem egyéb oka volna; hanem
az, hogy a' Romai közönséges
Anyaszentegyháznak egygyűlölet-
től ők elszakadván, az ellen más
hamis Vallásokat kezdenek, és
azokra sok ártatlan lelkeket, meg-
csalván el-ámitának. En tehát
halván és látván ezeket magam
felől üdvösségesen így tanácsko-
zám: Ha én azokkal nem akarok
öröké kinlódni, a' Romai Anya-
szentegyházról ne távozzam el,
és az ellen-pártot útvén soha ne
viaskodgyam.

XII.

Elmélkedés.

SEnki sem kézelkedhetik Sz. Pál
Apostol Hitének igazságául,
és Apostoli mivoltárul. De en-
nek Hite mind egy vala a' Romai
Hittel, a' mint ő maga Sz. Pál meg-
bizonyította, ittván a' Romaiak-

hoz I. § II. *Kivánom* (ugy mond
 Romaiakhoz) *hogy egygyűt vigasz-
 taltassam ti-bennetek az által,
 melly egy-máshoz vagyon, a' ti's az
 én Hitem által.* Tehát a' Romai
 Hit igaz és Apostoli Hit vólt, és
 most is az. A' mint magok is
 az Ellenkezők meg engedik,
 hogy igaz és Apostoli vala ellein-
 ten; de az után, azt mondgyák,
 valami fogyatkozás eset benne
 (a' mit a' Romai Catholicusok
 erőssen tagadnak) mongyák u-
 gyan az Ellenkezők, hogy a' Ro-
 mai Vallás az igazságtul el-szaka-
 dott, de meg nem mutattyák.
 Mert ha valaki kérdi ő tőlők: Mi-
 kor, hol, miképpen, és minémű
 tudományában, czikkelében fo-
 gyatkozot meg a' Romai Hit? Sem-
 mi bizonytságot nem hozhatnak-
 elő, noha meg kellene nekik bi-
 zonyítani és próbálni aztot, a' mit
 mondanak, szintén úgy, mint
 ha va-

ha valaki mondaná valami bizo-
 nyos régi, nagy nemes familia-
 rúl: Ennek a' familianak régen-
 ten volt ugyan nagy méltóságos
 nemessége, de az után el-vesztet-
 te. bizonyára a' ki így szollana,
 meg kellene neki próbálni és mu-
 tatni; 's holot 's mi okra nézve
 vesztette-el nemességet? és ha
 meg nem próbálhatná, leg alába'
 minta' Deákok avagy Patvaristák
 szokták mondani, *in emenda lin-
 gua*, az igaz Biro előtt meg bün-
 tetetnék.

XIII.

Elmélkedés.

MIdőn ebben a' végezésben
 volnék: Ha tudni-illik a'
 Romai Keresztyén Hitet kellene-
 é választanom, avagy valami mást
 a'val ellenkezőt? Ki nehéz kérdés
 érkezék ellenem, ugymint ez:
 Ha én a' Romai Vallást ujjonnan
 R 6 meg

meg vetném, más végezéshez kellene kérdenem, hogy meg ismerhetném, mellyikét a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkező Vallások közül, kellene választanom? A' Lutheránus Vallást és Calvinistát-é? Anabaptistákét-é avagy Arianusokét? mivel ezek a' Vallások sokakban egy-más között különböznek, és egy mást nagy vétkekről, és tévelygésekről vádolják. Es noha én már ezek közül valamelyiknek felvételét magamban el végfejttem volna is, mindaz által az én végezésemnek nem lenne vége, mivel ki ki ezek közül magában fok felé vagyon huzva, vonva, szaggatva. Es így ujjonnan kellene tanácskoznom mellyik részét választzam. Es így soha sem avagy igen nehezen lenne vége az én deliberatiomnak, 's végezésemnek. Azért ezekre az okokra nézve is, egyszer 's mind meg

meg vetvén minden egyéb Vallásokat, egyedül a' Romai Keresztényén Hitre kellet állanom, mert amaz Sz. Pál mondásáról meg emlékezem, ki minnyájunkat egyaránt tanít az áthatatóságra, irván ad *Ephej. 4. v. 12 13. 14.* azt mongya: *Eő adot (ugymint az Isten nekünk) Pásztorokat, és Doctrokat a' Szenteknek telyes vóltoakra, a' szolgálatnak munkájára, a' Krisztus testének épülésére, meg minnyájan el jussunk a' Hitnek, és az Isten Fia ismértének eggyeségére, hogy tekélleres férfiakká legyünk, a' Krisztus meg állapodott idejének mértéke szerént, hogy ne legyünk többé habozókisdedek, és ide stoppa ne vitéssünk a' Tudománynak minden szelétől az emberek gonoszsága által, a' tévelygésbe eső álnokság által.*

XIV.

Elmélkedés.

R 7

Ennek

E Nnek a' végezésemnek elein, mingyarást fel-tévém aztot magamban, hogy a' melly szakadék avagy Vallás szerént talállok olyan hibázást és tévelygést a' Hitben, melly az okos elme ellen vagyon, leg-ottan aztot tellyességgel meg verem, se tanácskozásban nem vészem, se azt nem választom. Meg vizsgálám azért a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkező mostani Vallásoknak külömb-külobb fele tudományokat, azoknak fundamentomir's eredetit, a' mint ez írásomnak elein fel-tévén, és mindenikről külön illyen képpen elmélkedém: Elsőben mivel az Isten (ki véghe-tetlen bölcsességő és véghe-tetlen jóságú) adott nékünk bizonyos parancsolatokat, mellyeknek által-hágásáért az emberek erős-sen és örökké való nagy kinokkal meg bünteti. Bizonyára tehát azok-

azoknak a' parancsolatoknak olyanoknak kell lenni, mellyeket mi Isten kegyelme által meg tart-hatunk, mert más képpen nem volna okos, bölcs törvény-hozo, se nem volna kegyelmes és irgalmas az Ur Isten, ha az embereket az olyan parancsolatoknak által-hágásáért, mellyeket meg nem tarthatnák, örökké meg büntet-né. Mert senki nem mongya azt az Urat bölcsnek és kegyelmesnek lenni, a' ki szolgájának aztot parancsolja, a' mit semmi képpen végben nem vihett, Ugy-mint ha parancsolna: Hogy a' napnak folyását meg állassa, avagy az eget ujjával meg érje, és ha ezeket, mivel lehetetlenek, végben nem vinné a' szolga, őtet ki mondha-tatlan nagy kinokkal meg büntet-né. Az Isten pedig mivelhogy okos's bölcs törvényhozo, véghe-tetlen nagy jóságú és irgalmu, nékünk

nékünk oly parancsolatokat nem adott, melyeket ő segítsége és kegyelme által meg nem tarthatnánk. Tehát hamissák mind azoknak az új szakadályoknak, Valálókknak hitbéli tudományok, valakik eggyenlő értelemmel tanították, hogy az Istentől nekünk adatott parancsolatokat, törvényeket az ő kegyelme és segítsége által lehetetlen meg tartanunk.

Másodszor. Az Isten véghetetlen nagy jóságú, tehát semmit olyánt ne mondgyak ő benne lenni, a' mi az ő jóságával ellenkezik. Ellenkeznék pedig annak véghetetlen jóságával és irgalmatságával, ha valakit, minnek előtte semmiképpen nem érdemli, magátúl el-vetne, és az örök kárhozatra rendelne, sőt ha valakit etre a' végre teremtene. Azért az Istenben illy kegyetlenség és el-rendelés nem adatik, a'

mint

mint a' Calvinisták tanították, és tartják.

Harmadszor. Az Isten az ő mivoltában igaz mondo mindenható, és ő nála nincsen semmi lehetetlen, hanem mindennek lehetségessek. Tehát midőn Kristus Urunk (a' ki nem csak ember, hanem igaz Isten-is) az ő Tanítványinak kenyeret és bort adván mondotta volt: *Ex az én testem: ez az én vérem.* Vagy nem mondott igazat, és így az ő mivoltában nem igaz mondo, avagy nem cselekedhette aztot, hogy a' kenyér változzék az ő testtévé, és a' bor az ő vérévé, és így nem mindenható ő, se nem Isten. Eő pedig minden igaz Keresztyének Vallása szerént igaz Isten, tehát az ő mivoltában igaz-mondo-is, és mindenható. Es bizonynyára, ha az Isten semmiből teremthetett világot, és ha Kristus a' Galilaeai Káná-

Kánában lőtt menyegzőben a' vizet borrá változtathatta, minden bizomnyal a' kenyeret is testvé, és a' bort az ő maga vérévé változtathatta. Ebből tehát az következik, hogy a' Calvinisták hitbéli tudományok, tanítások hamis legyen, kik Vallások szerint tagadgyak az Oltári Szent-ségben lenni a' Krisztus igaz testét és vérét. Több efféle példákat elő-hozunk a' következendő elmélkedésekben.

XV.

Elméledés.

MIdőn a' Romai Anya-szent-egyházzal viaskodó idegen szakadályokat vizsgálám, találék ő beűek sok hiheretlen, és minden okos elme ellen való találmányokat, 's tudományokat, mellyek közzül itten elő hozok egyet például: Tanítták a' többi között azt-is

azt-is; hogy minden bűnök egymáshoz hasonló, egyenlők, és egy bocsánando bűn sem adatik. Mellyből nyilván következik; hogy a' hivolkodo ige szövétek legyen (mert Krisztus Urunk fenyeget bennünket, hogy itéletnek napján számot fogunk adni minden hivolkodo igéről szóról) Tehát az Uijtók tanítása szerint a' hivolkodo szö hasonlo minden egyéb vétkekhez, ugy-mint a' káromkodáshoz, hitetlenséghez, és a' Krisztus igaz hitétől való elszakadáshoz. Ha pedig a' hivolkodo szö ezekhez hasonló vétkek, ezekhez hasonló büntetést érdemell. Ha pedig hasonló büntetést érdemell, tehát hasonlo képpen bocsánando lézen, avagy nem bocsánando, és olly nehezen bocsátatik meg, valamint szinte az egyéb vétkek nehezen bocsátatnak meg. Krisztus Urunk pedig sokkal különböt tanított a' bűntre-

büntetéséről, hogy sem a' bűnöknek bocsánattjáról. Mert Szent Máténál azt mongya: *Cap. 5. §. 22. Minden a' ki Atyáfiára haragszik: köteles az ítélésre; A' ki pedig mongya az Atyafiának Ráka: köteles a' gyölekezetre. A' ki pedig mondgya bolond: köteles a' gehennához tüzére.* Hát tehát a' mi felebarátunk ellen való haragunk valami büntetést érdemell, bizonyára nagyobbat érdemell a' keserő szó, és ennél-is nagyobbat érdemell a' boszúság-tévő szó. Sz. János levelében pedig mondatik. *I. Joan. 5. §. 16. Fagyon halálra való bűn.* Tehát vagyon valami bűn, melly nem halálra való, és azért a' bűnök nem mind egyarányuak. Mert adatik olyan bűnis, melly sem ezen. sem a' más világon meg nem bocsáttatik; ugymint a' Sz. Lélek ellen való vétkek. Tehát némelley vétkek vannak

vannak olyanok, mellyek vagy ezen, vagy más világon meg bocsáttatnak. Mellyből az következik, hogy nem minden bűnöknek egyenlő bocsánattyok legyen, és azért a' vétkek is nem mind egyarányuak. Továbbra Példa-beszéd könyvében olvasom *cap. 14. §. 16. Hogy hűszer osik-el az igaz, és fel-kell, az istentelenek pedig el vesznek a' gonoszban.* Tehát vannak olyan bűnök, mellyek az igazulásnak formáját, avagy a' meg szentelő málasztotembernek lelkéből ki nem űzik, és vannak olyanok-is, mellyek ki-űzik, és azért a' bűnök nem mind egy-máshoz hasonlok. Méltán tehát meg kell vetni, és el-kell-hadni azt a' Vallást, a' melly ezt a' hamis tudományt tartja, és erre az ő hivat. taníttya.

XVI.

Elmélkedés.

UGyan azon ellenkező Atyafiak tanítása szerént, nem csak a' bűnök egy-máshoz hasonlok, hanem még a' jó cselekedetek is mind bűnök, úgy hogy, akár mint szepekedgyenek az emberek, nincsen semmi jó cselekedet ő benne, mert mind az, valamit mivelnek, halálra és kárhozatra méltó rútság, bűn, ocsmányság, fogyatkozásokkal telyes tekéletlenség. Mellyből az következik, hogy a' mi jó cselekedetünk mind hasonló bűnök a' több bűnökhöz. Es így mind egyaránt örök kárhozator érdemlünk, akár a' mienkből irgalmason cselekedgyünk, akár a' másét hamissan el-vonnyuk, akár a' meztelen küldüst alamisnával segitsük, akár aztot mindenéből ki-fosztjuk, akár gonosz indulatinkat

latinkat meg zabolázzuk, akár minden fertelmességnek gyep-lűt meg-eresztjük, akár az Istent dicfirjük, akár az ő nevét átkozuk: egy szóval mind egy, akár jót, akár gonoszt cselekedgyünk. Ezekből minémű több efféle ocsmányságok, és undokságok következnek? vaka' ki nem látta.

XVII.

Elmélkedés.

ÖRömeft akarnám tudni, mit mondanának 's mit javallanának az Ujitok Predikátorai annak, a' ki tőlök ilyen tanácsot kérne, avagy a' ki nekik ilyen kérdést tenné: En más jóságát nem igazán bírom, vizsgálja kellé adnom az igaz saját Urának, avagy nem? Mert ha azt mondanák: vizsgálja ad; azt felelhetné nekik az, és tőlök kérdezhetné: Afféle más jóságának vizsgálja-adása jó cse-

jó cselekedet é avagy nem? Ha azok jónak állítanak lenni, azt mondhatná ísmég nékik a' tanácskérdező: A' ti tanítástok szerént minden jó cselekedetek bűnök; a' bűnök-is a' ti tanítástok szerént mind hasonlók egy-máshoz. Tehát akár adgyam én visfza, akár nem, mind egyarán vétkezem, mert a' ti tudománytok szerént mind a' kettő bűn, és eggyik sem nagyobb a' másiknál. Melly utálatos és hamis Vallások ezek, kikben ilyen módon tanítanak, világossan mind ezekből ki tétzik.

XVIII.

Elmélkedés.

Azon Isten leg-nagyob, sőt inkább véghetetlen Szent-ség. Ha ugy, a' mint minden bizonynal ugy-is kell lenni, tehát a' bűntől leg-rávu-lab vagy-on. Ha ez ugy vagy-on, tehát ő leg-főképpen

képpen gyűlöli a' bűnöket. Ha ez ugy vagy-on, tehát semmi képpen nem akarja, hogy a' bűn legyen. Ha ez ugy vagy-on, tehát ő a' bűnöknek tételét nem parancsolja. Ha ez-is ugy vagy-on, tehát az Isten semmi képpen nem cselekszik bűnt, 's nem-is oka a' bűnnek, a' mint hamissan tanítják a' Calvinisták, és a' mint Luther Marton-is tanította volt. Azért nem igaz, hogy az Isten akarná a' bűnt arra az embert felgerjesztetni, aztot az emberrel egy akarattal cselekedni, annak be-telestetését az embernek parancsolná, és hogy arra a' gonosz embernek tanácsot adna. Mert mind ezek a' véghetetlen Szent-séggel és jóssággal ellenkeznek, ugy hogy, ha az Isten ezek akarná, Isten nem volna.

Elmélkedés.

Sok féle könyveket forгатék, mind világi's mind Egyházi rendekről írott historiákat által-olvasék, sok külömböző nem-zetségeknék Chronikáját fel-keresém, ha valahol ennek előtte ezer hat-száz esztendővel vala-é valami hire és emlekezete a' Lutheránus vagy Calvinista tudománynak, és a' több szakadásoknak? Továba erre a' végre olvasék sok régi írásokat is, és emlekezetre méltó dolgoknak fel-jedzést, mellyek minden Sæculumban történtek, de semmi hireket, neveket nem találhatám, avagy hogy ugy szölylak még csak lárok nyomokra is fohúlt nem akadhaték. Azért eszemben vém, hogy ezek a' Vallások éppen ujak, és nem régiek legyenek, se nem a' Kristustól se nem az Aposto-

sto-

stoloktól szerzettek; hanem csak nem régen némelly istentelen embereknek agyaskodásokból szármoztak, és csak azért is mint gonosz embereknek találmányok megvetendők.

XX.

Elmélkedés.

Jol' rea emlekezem, hogy még iffiu-koromban némelly Calvinistának magyar könyverskét el-olvasám, kinek neve *Itinerarium*, az az *Nevezetes vetekezés*, más képpen a' Molnár *Vocabulariumja* ízeént: *Uron-járás megírása*. Mellyben igyekezik megmutatni, hogy Kristus Urunk születése után mindenik Sæculumban voltak Lutheránusok és Calvinisták, valakik igazán tanítottak, az az nem egyebet vallottak, hanem azt, a' mit Luther és Calvinus. Es nagy hofszú lajstrom-

S 2

ban

ban elő-számlálá, kik voltak mind-
den Sagulumban Luthero-Calvi-
nisták. De heában eset igyekezete,
és fátarsága, mert ha azok a' laj-
stromban be-irt személyek a' Lu-
therános Vallás tanúi voltak;
kétség nélkül a' Calvinistaság kö-
vetői nem lehettek. Mint szinte
most, a' ki Lutherános, nem le-
het egyszer 's mind Calvinista-is,
mivel a' Hitnek tudományában
ugyellenkeznek egy mással, va-
lamint Luther Márton a' Calvinus
Jánossal ellenkezet. Es vala-
mint Luther Márton nem mon-
dotta Calvinus Jánosnak a' rudo-
mányának, tanításának és Val-
láának különbözése miat, ugy
szintén a' mostani Lutheránusok-
is nem mondhatták magokat
egyszer 's mind Calvinistáknak-is
a' Vallások, és tanítások, külö-
bözése miat. Mellyből igazán
következik, hogy abban a' laj-
strom-

stromban be-irt Személyek-is nem
lehettek, se nem mondathattak
egyszer 's mind Luthero-Calvini-
stáknak, az az Lutheránusoknak-
is, Calvinistáknak-is. Nincs pe-
dig nagyobb oka a' Lutheránusok-
nak, mellyel magok Eleivé te-
hessék inkább az elő-számlált ta-
núkat, mint szinte a' Calvinisták-
nak. Annak okáért az *Itinera-
rius-is*, egy aránt mind a' két fél
Eleinek nevezé azokat, kiket
lajstromban jegyzett. Ha azért
eggyiknek nincs nagyobb oka,
mint a' másiknak, miért nevez-
hesse azokat maga Eleinek: nyil-
ván való, hogy sem eggyik, sem
másik Elei nem voltak. Sőt azon
okból, mellyekből a' Lutheráno-
sok és Calvinisták ezeket magok
Eleivé teszik, az Anabaptisták,
Arianusok, és minden más Val-
láson lévők-is magokhoz kapcsol-
hatták.

A' kiket a' Lutheró-Calvinisták lajstromában irt az *Itinerarius*; fel-is jegyzette, minémű tanuságért vonfzá őket maga mellé, tudni illik: Egy, két, vagy három cikelyt emlitt, mellyben alitya, hogy ő vélek egy értelemben voltak. Ha pedig egy, két, vagy három dologban-valo egyyezés elég-éges arra, hogy valakit Lutheránusnak, vagy Calvinistának mondhasunk: Tehát a' Mahomet-is, Judas Iskariotest, Ariust Lutheránosnak és Calvinistának mondhattuk, és ezek lajstromában be-irhattuk; mivel ezek-is egynéhány dologban, a' Romai Ecclesia tanítása ellen egyet-étettek a' Lutheró-Calvinistákkal. Mert Mahomet egy Istent tartott lenni, Arius tartotta; hogya' Romai Anyaszentegyháznak Conci-liumi, Gyülekezeti révelységben eshetnek, és vétkezhetnek, a' mint

mint a' Nicenumi nevű Gyülekezet (ő maga Arius mondgya) vétkezett akkor, midőn őtet kár-hoztatta hamis tanításáért. Tehát ebből igazán jön ki, hogy Mahomet és Arius Lutheró-Calvinisták valának, az az egyfzer 's mind Lutheránosok-is, Calvinisták-is.

Utollyára azért fáradozothéában, hogy meg akarván mutatni a' Lutheranos és Calvinista Vallásnak régiségét, minden fundamentom nélkül olyan tanúkat hozaelő a' meg nevezet lajstromában, kik nagy részre Pápák, Cardinálok, Ersekek, Püspökök, Papok, Barátok voltak, mellyek-ről bizonyos és nyilván-valo, hogy halálok oráig nem csak megmaradtak a' Romai Keresztyén Hitben, hanem éltekben-is annak igazságát erős mély irafokkal mindenkor oltalmazták. Hogy pedig semmi fundamento-

manem vala az *Itinerarius*nak a' meg nevezet lajstrom vakmerő irására bizonyos az, mert Szent Gergely Pápát csak azért monda Luthero-Calvinistának, hogy szidalmazta, és meg feddette az ő idejében élő gonosz Egyházi személyek feslet erkölcsét, hívásos pompáját, magok viselésének illetlenségét. Sz. Irenaeust pedig azért, hogy a' Sz. Irást igen dicsőíté 's magasztalta, és abból mondotta, hogy kell állatni az igaz tudományt. Polycarpust A'ristidest azért, hogy azt tanították, a' mit az Apostoloktól tanultak. Bellarminus Cardinalis azért Luthero-Calvinistává akará tenni, hogy ez igen gyalázta és fedette azokat a' Catholicusokat, kik noha külső képpen az Ecclesiához tápcsoltyák magokat; de vérkekkel, gonosz életekkel, az Ecclesia belső, és lélek szerént való

való eggyeségből, elszakadtak. Mellyekből tehát nem lehet ki-hozni, hogy ezek Luthero-Calvinisták voltak. Mert a' Romai Ecclesianak mostansági fejedelmi is még feddik a' Papok és Egyházi emberek tunyaságot, és egyéb fogyatkozását, és ennek az Ecclesianak igaz Istenes Tanitói, Predicatori, mostanában is magyarázzák a' Sz. Irást, az Apostoloknak tudományát hirdetik, a' hiveknek szivekből ki-irtyák a' vérkeket, és az igaz Keresztényéneknek szeretét be-oltyák, meg is azért őket senki sem mongya Lutheranosoknak és Calvinistáknak. Tehát amazokat sem kell az ilyen jó cselekedetekért Luthero-Calvinistáknak tartani és mondani.

Elmélkedés.

Sokkan jobban végben vittem
 én igyekezetemet ebben a'
 deliberatióban végezésemben,
 az itinerariumat, vetékedésimet
 el-végezém, midőn mind azokat
 az eretnekségeket fel-keresém
 's el-járom, mellyek Kristus U-
 runk születésétől fogva mind ed-
 dig kezdettek. Es fel-találám
 csak mind azokat a' hitbéli czike-
 lyeket és tudományakat, mellye-
 ket tartanak a' Lutheránosok és
 Calvinisták, hogy már régen en-
 nek előtte más eretnekektől-is
 tanitattak, és a' Romai Anyaszent-
 egyháztól el-is kárhoztattak.
 Nem ugyan úgy, hogy egy lőtt
 volna az; a' ki mind azokat taní-
 totta volna; miket Luther avagy
 Calvinus tanított, mert olyan
 éppen egy sem volt, hanem több-
 bek és külömbek, mellyek köz-
 zúl

zúl egyyik egyyiket ebben az esz-
 tendőben, másik másikat más esz-
 tendőben tanítottak. Innét mind
 azon által nem következik az,
 hogy Luther avagy Calvinus tu-
 dománya eleb lett volna Luther-
 nál avagy Calvinusnál, hanem az
 igazán következik: Hogy a' Lu-
 therános és Calvinista Vallás már
 régen a' Romai Anyaszentegyház-
 tól el-kárhoztatott 's ki átkozta-
 tot külömb-külob-féle Eret-
 nekségekből öszve todoztatott,
 fodoztatott Vallás legyen né-
 mely dolgokat ujjonnan hozzá
 adván, nem más képpen; hanem
 valamin a' kuldosok todot fodot
 ruhájok szokott lenni, melly a'
 ki vettetet szemetekén sok régi,
 ui, és külömb-féle színű fel-sze-
 derett poszto darabocskák-
 búl eszve-varratik.

Elmélkedés.

EZek után az igaz Keresztyén Anyaszentegyháznak jeleiről úgy-mint *Egységéről, Szentségéről, közönseges és Apostoli voltáról*. De ezek bűla' jeleiről csak egyet sem találhaték, a' ki illenék a' Romai Anyaszentegyházan kívül lévő egyéb meg ujítatott avagy inkább elrutinatott Ecclesiákhoz, Vallásokhoz. Nem az *Egység*. Mert sok és kíváltképpen való czikelyeiben, s ágazatiban a' Hitnek egy más közös külömböznék, sőt ezeknek az új Vallásoknak követői valahányon vannak, a' Hitnek dolgai felől, majd csak nem mind annyi más más vélekedésekben vannak. Nem a' *Szentség*. Mert a' Szentség magával hozza azt, hogy kiki elterjen a' gonosztúl, és jót cselekedgyék. Ezt pedig ezek az új Vallá-

Vallások nyilván nem követik, mert nem csak nem tanítták, hogy ki-ki el-távozzék a' gonosztúl, Istennek parancsolattját megtartván; hanem inkább azt tanítták, hogy lehetetlen legyen azokat betellyesíteni, és azért a' jó cselekedeteknek gyakorlását sem javallták, mert azokat haszonalanoknak az üdvölségre, sőt merő vétkeknek alítták lenni. Annak-okaért nem csudálom már, hogy az ellenkező Atyafiak csak egy Szentet sem mutathatnak, ki az ő Vallásokból lőtt volna. *Közönsegesnek* sem mondathatnak az ellenkező Vallások, mert nem terjedtek ki az igaz világra úgy, mint a' Romai Hit, Sz. Pál bizónsága szerént ki-terjed. *Ad Rom. 1, v. 4.* Se nem mondathatnak, hogy lettek mindenkör Krisztus Urunk születésétől fogva, mert ennek előtte ezer,

Étszáz , tizen két esztendővel még csak hírek sem hallatott , és most is nincsenek mindenütt , hanem csak az egy Európának valami kevés tartományiban hol lapangnak , hol uralkodnak , melly Europa leg kisebb része a' világ-
nak Africához , Ásiához , és Americához képest , kikben ezek felől az új Vallások felől semmit sem tudnak , se nem hallanak. *Apos-
toli* Vallásoknak sem nevezhetni ezeket , mert nem fondaltattak az Apostoloktól , se ő általok kinem hirdetettek , se az Apostolok idejéről fogva minden időök folyásában egy más után következő lelki Pálztorit , Tanítóit , Vezérit ezeknek a' új Vallásoknak nem mutathatni meg , kik a' farkasok ellen igaz tanítással és Szentségek szolgáltatásával legeltették volna a' Krisztus juhait. Ezek pedig a' négy jelek illenek a' Romai Anya-
szent-

szentegyházhoz , és bene talál-
tatnak , tehát méltán eztet minden egyebb Vallásoknál nagyobbra köll bocsúllenem , és másokat meg vetvén , egyedül erre állanom.

XXIII.

Elmélkedés.

Forditam ezek után szemeimet a' Poganyiságból Keresztyén Hitre meg tért népeknek és Országoknak Eleire , kiknek meg téresek éppen csudálatos volt , mert egyéb képpen nem lehet ; hanem csak az egy élő Istennek ereje , kegyelme , és segítsége által , mivel ebben a' dologban nagy akadalokat tévének a' hatalmas Királyoknak , Császároknak , Tyrannusoknak dühöségi , és a' Bálvanyozoknak vakmerő meg-általkodási , nem csak akkor , midőn a' Keresztyén Hit szerént
javal-

javallyák vala nékik azokat, melyek a' test ellen, vér és világ ellen szűnetlen tufakodnak, hanem akkor is, midőn nékik magyarázták az erőtlén Tanítók, fegyveretlen Apostolok ama mély és titkos dolgokat, melyeket a' természetnek ő maga erejéből meg nem foghat, se meg nem érthet az ember. Ez után tudakozám, melyik vala az a' Vallás, az a' Hit, kire azok meg térének, és minémű Predikátorok valának, kik azokat a' pogányságnak fetérségéből a' világosságnak ismételére, ki-hozák és világosan eszemben vévén, hogy az a' Hit nem egyéb vala, hanem a' Romai közönséges Keresztyén Hit, és a' Predikátorok is nem egyebek, hanem azok, kiket a' Romai Pápák az Evangéliomnak predikálására, 's ki-hirdetésére el-küldöttek vala. Mert

hogy

hogy abban Krisztus Urunk születése után első öt-száz esztendőben nem vala egyéb Keresztyén Vallás, melyre a' Nemzetségek meg tértek volna, az ellenkező Atyafiak ő magok sem tagadgyak. Hat-száz esztendőben pedig az Angliai Ország meg téré Sz. Agoston által, kit Barát léteben oda Sz. Gergely Pápa küldött vala. Hét-száz esztendőben Német-Ország Sz. Bonifacius által, a' ki harmadik Gergely Pápától oda küldettetett volt. Nyolcz-száz esztendőben Morva Ország Sz. Cyrillus és Methodius által. Kilencz-száz esztendőben Magyar és Lengyel-Ország Sz. Albert, Sz. Piligrinus, és mások által el-hagyván a' bálványozást az igaz Istent meg isméré. Ezer esztendőben Csak Muzka és Francia Ország Sz. Remigius által. Frisiai Ország Sz. Bonifacius,

cius, és sokkal annak előtte Vil-
lebrordus által. Ezer száz elz-
rendőben Pomerania nevű Or-
szág Sz. Bruno és Otto által. Ezer
két-száz esztendőben Livoniai
Ország Sz. Mainardus által. Es
Svecia Brakpier Miklos által, ki az
után Romai Pápává választatott.
Ezekben pedig a' két-száz utolsó
esztendőben Nap-keleti és Nap-
nyugoti Indiában, sokkal több
tartományok, hogy sem az egész
Európában vannak, meg térének
a' Keresztyén Hitre, nem másra,
hanem a' Romai közönséges Hit-
re, mellyre most is napról napra
Istennek segítsége által mind töb-
bek többek térnek. De a' mi leg-
csudálatosb, nem találék annyi
fok pogányságból meg tért Nem-
zetségek között csak egyet is a' ki
Lutherános, Calvinista, avagy
valami más Vallásra tért volna;
hanem csak a' lágy, hideg, és
gonosz

gonosz Catholicusokból akadék
némelylekre, kik jobban szeret-
vén testeknek gyönyörűségét, éle-
teknek szabadságát, hogy sem lel-
keknek üdvösségét hiteket el-ha-
gyák, és erre a' végre, hogy min-
dennémű testi kívánságokat bá-
trabban el-követhessenek, Kri-
stusnak könyű terhét, és gyönyör-
rűséges igáját nyakokból ki-ver-
vén a' Lutheranoságra, Calvini-
staságra, vagy valami egyéb té-
velygésre állanak és folyamodá-
nak. Job azért énnékem, a' ki
inkább szeretem lelkem üdvössé-
gét, hogy sem a' testi érzékensé-
gét, hogy arra a' Hitre meg-
térjek, mellyben üdvözülhetek,
hogy sem abban a' Vallásban ma-
radgyak, melyben a' gonoszszak
csak a' testi kívánságokért ma-
radnak, és a' hoz a' szabad
életért kapcsolkoznak.

Elmélkedés.

ENnek az elmélkedésnek alkal-
matosságával más observatio-
jutott eszemben, tudni illik:
Hogy az Isten mind az Apostolo-
kat, és több a' téle férfiakat, kiket
el-választott, és a' Nemzetségek-
nek meg térésére el-küldött, nagy
csuda rételekkel fel-ékesítette, és
meg ajándékozta az ő Isteni igé-
rete szerént, a' mint olvassuk Sz.
Máténál *cap. 10. §. 7.* Elmenvén
(mongya Krisztus az ő tanítványi-
nak) *predikállyatok, hallotakat*
támaszszatok fel, poklosokat tisz-
títsatok, ördögöket űzzétek ki
&c. Es Sz. Márk Evangelista
könyvének utolsó részében: *A-*
zok pedig el-menvén predikállának
mindenütt az Ur vélekegyütt mun-
kálkodván, és a' beszédes meg erő-
súvén következő jelekkel. A'
mostani új Vallásoknak Vezérei,
Elő-

Elő-járai, Predikátori pedig no-
ha dicelkednek azzal, hogy Isten
ő Sz. Felsege őket az ő Anyaszent-
egyházának mint-egy meg Uji-
toit Reformálóit küldötte; mind-
azon-által semmi csuda rételekkel
meg nem ajándékozta, mert soha
eggyik sem tölt-közzülők valami
csudát az ő tudományoknak, ta-
nitásoknak, avagy Istentől való
küldéseknek meg erősítésére, és
bizonyítására, sőt a' mint né-
melly mondgya: még csak egy
bénna lovat sem tudtak meg gyo-
gyítani. Miképpen tehát hihet-
tem volna? hogy azok erre a' vég-
re Istentől küldettek legyenek,
mivel minket meg intett a' mi sze-
relmes meg.Váltonk: *Hogy ójunk*
magunkat a' hamis profétáknál, kik
hosszánk jubok ruházatiban jönnek
(Sz. Irást és Evangeliumot min-
denkor szájokban hordozván, tart-
ván) belől pedig ragadozó farkasok.
leg-

leg-fő-képpen ha azok egy-mással
ellenkező tudományokat predi-
kállanak, a' mint cselekedtek Lu-
ther és Calvinus, kik az Isteni tu-
dománynak igazságát nem tani-
tották, hanem a' mint magoknak
tetszett a' Sz Írásnak igaz értelmét
és magyarázását egy-más ellen
húzták's vonták. Minek okáért
bizonyos az, és nyilván valo,
hogy egyik sem küldetett Isten-
től az Anyazentegyháznak meg-
újítására és reformálására. Mivel
hogy pedig ezek között egyik
sem hozot elő nagyobb okokat, se
nem mutatott a' nagyobb jelét az ő
tudományának, avagy Istentől va-
ló küldésének meg bizonyítására,
mind a' másik, azért igaz lelki-
méretem Izerént egyiknek
sem lehet hinni.

Elmélkedés.

Vízontag meg vizsgálám az új
Vallások Eleinek, El kezdő-
inek magok viselését, életek al-
kalmaztatását, és azoknak az
Apostoli embereknek, kik sok-
féle pogány Nemzetségeket az
igaz Romai Keresztényen Hitre meg-
terítették, és egy más mellé téven
meg próbálám; ha valami hason-
latosság ezek között találhatik-e,
avagy nem? De én Istenem! olly
nagy különbözést tapasztalék kö-
zöttök, valamenyi vagy az Eg-
és föld között. Mert ezek buzgo-
aitatossággal másokat az Isten Ize-
retre fel-gerjesztettek, nagy
jóságos cselekedetekkel minde-
nőt ründöklöttek, jozansággal
alamisnálkodással, Istenes tiltra
élettel mindeneknek jó példát
adának, úgy hogy az el-mulando-
jókat és mindennemű testi kíván-
ságokat

ságokat meg vetvén , csak egyedül Istennek nagyobb dicsőiséget, lelkeknek 's fele-baráttyoknak üdvösségét keresték , a' mint az ő életekből és írásokból világosan ki-tetczik. Azok pedig az ujtásnak Kalaúzi minémű életet viselének? nem egyebet, hanem hogy a' mi a' torkot, a' mi a' testnek rút fajtalanságait illeti el követhessék, az igaz Hittől el szakadának. Istennek sokszor tört fogadáso-
kar , esküvéseket által hágván minden féle gonoszságokban, istentelenségekben keverék magokat, és mint egy kétségben essettek, az Isteni parancsolatoknak bé-teljesítését lehetetlenek, a' testi gonosz érzékenségeknek el-követését szabadnak, a' jó cselekedeteknek üdvösséges gyakorlását haszontalannak, sőt mérővételnek tanították lenni, és nagy bátran, nagy kevélen az együgyű

együgyű néppel el hitették, a' mint hasonló képpen azoknak életekből, írásokból világosan ki-tetczik. Mert ki volt Luther Mártonnál, és Calvinus Jánosnál gonoszság és kevélyeb? a' kik inkább magok Istentől el-szakadott értelmeket követték, hogy sem a' régi, Sz. bölcs, okos embereknek ítéletét, inkább a' Sz. Írásnak ő általok tört hamis magyarázat-
tyát, hogy sem a' Szent Atyák, és az egész Keresztyén Anyaszent-egyház által lett fejtését igaznak alították lenni. Kinek írási utálatosbak és fertelmesbak, mint Luther Márton-é? kinek gonoszbak és káromkodobbak, mint Calvinus János-é? úgy hogy már, még az ő követőik-is ezeknek írásokat szígyenlik.

Elmélkedés.

NEkem nagy indulatúl és ösz-
tönül vala a' Romai Keresz-
tyén Hitnek fel-vételére az-is,
hogy ebben a' Hitben most-is ta-
láltnak sokak, kik lelkek üd-
vótségének szerzetétől vifeltet-
vén, meg vetik a' világi életnek
gyönyörködttető virágját, az ural-
kodásnak tisztes méltóságát, és az
el-mulando joknak bizonyos fo-
lyását, mellyeket vagy már biro-
dalmok alatt tartottak, vagy azok-
nak el-nyerésére nagy reménse-
gel tápláltattak, és a' mi leg-nehe-
zeb, el-hadgyák édes Atyokat, A-
nyokat, Atyafiaikat, kedves bará-
tyokat, nem rettegnék se víztől,
se tűztől, se pogány Tyrannusok-
nak dühös fenyegetésitől, se a'
veszedelmes haláltul, hanem ör-
vendetes vigassággal és gyors-
sággal mennek a' világnak minden
határára

határára, részeire a' nemzetsé-
geknek meg térítéséért, az Ur
Jelus Kristus Evangéliomának
predikálásáért, és az igaz Keresz-
tyén Romai Anyaszentegyháznak
gyarapodásáért, noha tudgyák
hogy az idegen nemzetségek kö-
zöt Sz. Pállal léznek: *Igen sok*
munkákban, a' tömlöczökben gya-
krabban, a' veresésekben mód fő-
lött, a' halálokban gyakorta. 2. ad
Corinib. 11. §. 23. Mert ama Sz.
János mondása szivekben szállott.
Cap. 15. §. 13. *Nagyob szeretete*
ennél senkinek nincsen, hogy valaki
az ő lelkét adgya baratiért. Es
azért nem olyan inatlanok, avagy
erejekben meg-fogyatkozottak
a' Romai Ecclesia építői, mint az
új Vallások faragói, kik csak a'
Keresztyénségben plántáltatott
és gyökerezett tudományt szag-
gattyák, soha egy pogány Nem-
zetség nyakába sem adgyák a'
Kristus

Kristusigáját. Es valamint e' koráig a' pogányságon semmi erőt nem vettek az új tanítások, ugy cz után se várjuk, hogy ebben törjék fejeket a' Predikátorok. Ennek pedig nem egyéb az oka, hanem hogy a' Római Ecclesiában lévő Tanítók, Predikátorok Sz. Lélektől viseltetnek, attól indítatnak fel ezekre a' nagy jó cselekedetekre. Más Vallásokban lévő Predikátorok pedig, mivel csak azt keresik, a' mi a' testé és világé, és mivel a' testi kívánságokból nehezen tollázkodnak-ki, Sz. Lélektől nem viseltetnek, se nem vezéreltetnek hanem a' testi kívánságoktól.

XXVII.

Elmélkedés.

AZ-is nekem nagy csudálkozásomra vala, hogy a' Római Catholicusok kőzöt, nem csak alacson, hanem Nemes, Nagyságos,

ságos, Groff, Herczegi, és néha Királyi Nemből való ifiak-is; férfiak és Leánzók minden gazdagságokat, mellyekben bővelkedhetnének, nagy kővér örökségeket, mellyekben uralkodhatnának, szép virágzó életereket, mellyekben gyönyörködhetnének, Istennek szeretetéért, lelkeknek üdvösségeért el-hadgyák, és minden pompáját a' világnak; gyönyörüséget a' testnek megvervén, külömb-féle szegény és kemény életű szerzetes rendek közzé, kész akarattal, és sokszor bátor és mérész szível nagy nehéz akadályokat meg győzvén, azokon által menvén hivatallyok szerént bé állanak. Holott ez ellen az új Vallások Predikátorinak tisztét, állapotját nagy Nemből csak egy sem kívánczik avagy méltóztatik fel-válatni. Ezeket én ugyan nem azért hozom-

T 3   elő,

elő, mint-ha az Isten személy válogató volna, és nagy nemzetekre vigyázna, mivel nyilván tudgyuk, hogy Krisztus Urunka szegény, együgyű, tudatlan halásztokat Apostolságra választá; hanem csak azért (mert innét iteletem szerént igazán következik) hogy azokban az Istennek kiváltképpen való malasztya, kegyelme munkálkodik, mivel az Istennek malasztya és belső intése nélkül soha ezeket a' megromlott gyarló természetű fölötte való dolgokat el nem követné. Amazokban pedig a' Sz. Lélek semmi képpen nem munkálkodik, mert test szerént élnek, test szerént tanítanak, és azért (Sz. Pál mondása *1. ad Cor. 2. 14.* *A' test szerént való ember, meg nem fogja azokat, a' mik az Isten Lelke.* Ha tehát Isten ő Sz. Felsége illy nagy kivált-képpen való malasztokat ad a' Római Hitben lévő

Hivek-

Hiveknek, bizonyára csak ennek kell egyedül igaznak lenni, az egyéb új vallásoknak pedig, melyekben ezek nem találtnak, mind hamissáknak,

XXVIII.

Elmélkedés.

Jól rea emlékezem, midőn én J. még iffiu valék, jelen létemben két Lutherános Predikátor emlékezetet tört vala némelly jó természetű és erkölcsű iffiacs-kárúl, kit én igen jól is ismértem, és midőn azok közöttül egyik arról az iffiacs-kárúl ezt a' jövendőlelt tötte volna: Ez az iffiacska, ugy mond, nőtelen és szűz életét fog viselni, a' mint ennek természet szerént való indultatya-ból erkölcséből lehet jövedőlni. A' másik mingyarást utánna veté: bizonyára leg jobban fog úgy cselekedni, mert a' nőtelenség és maga meg tartoztatása I-

Istennek nagy ajándéka, és kivált-
képpen való malasztja. En ak-
kor noha ifjú lévén és még Lu-
therános igen csudálkozám ezen
a' beszéden, és magamban így
gondolkodám: Miképpen tehát
lehet az, hogy a' mi Páfztorink
magokat mondgyák az Anya-
szentegyház Ujitoinak, Reformá-
lóinak, és az Evangeliomi igaz
tisztá Predikálloinak, és hogy a'
nóteléség, 's szűzesség Isten-
nek kivált-képpen való aján-
déka légyen és malasztja, meg-is
Isten ő Szent Felsége ezt az aján-
dékot 's malasztot a' Predikáto-
rok közzül egynek sem adgya?
Mint hogy a' mi Predikátorinkat
sokul nem láthatni, sőt nem-is
halhatni, hogy nótelen és szűz
életet viselvén, feleséget magok-
nak egész életekben ne venné-
nek. Azért viszontag így gon-
dolkodám: Miképpen lehet az,
hogy

hogy az Isten ezt az ajándékot és
malasztot sok Pápistáknak ad-
gya, kiket mi bálványozoknak
hivunk, mivel ő kőzöttök van-
nak sok nótelen és szűz életet vi-
selők, úgy mint Apáczák, Papok,
szerzetes emberek, és még vilá-
giak-is, kiket látunk, hogy igaz
életeket szűzen, nóteléségben
végeznek-el, nyilván tehát ezek-
nek a' Vallások kedvessebb lészen
Isten előtt, hogy sem a' miénk.
Mert a' Sz. Irás mondása szerént
senki sem tartoztathattya meg ma-
gát, hanem ha néki eztet ajándé-
kul adgya az Isten. Ezek nékem
azután-is, midőn már nagyobb va-
lék, sokszor eszembe jutának,
és utollyára a' Romai Keresztyén
Hitnek fel-vételére-is a' többi
között okúl, és nem kicsin
őszönül valának.

Elmélkedés:

A Zellenkező Authoroknak a' Romai Hit ellen irott könyvekben kivált-képpen observaltam, eszemben vettem, hogy minden argumentumokban, bizonyításokban, mellyeket elő-hoznak Hitünk ellen, azt akarják bőven meg mutatni, 's próbálni, a' mit nem ragadnak a' Catholicusok, és aztot, a' mit Hit szerént tartanak, és vallanak, vetekedésekkel, ostromlásokkal csak alig érik meg. A' Romai Catholicusok ellen nagy kevélyen elő hoznak ok a' Sz. Irásból igen igen sok verseket, példákat, mondásokat, tudni illik: hogy önnön magát csak az Istent kell imádni Isteni imádással es tisztelettel; de a' Catholicusok között ezt egy sem tagadgya, sőt erős Hittel hiszik, és bálványozásnak tartják lenni; ha

ha valaki akár minémű teremtetett állatot Isten gyanánt imád. Ez után elő-hoznak ok sok bizonyágokat a' Sz. Irásból, mellyek bőcsületesen szollanak a' Házaságról. De mi okra nézve? nem tudom, mert a' Catholicusok rútúl soha nem szollanak a' Házaságról, sőt a' hét Sacramentumok, Szentségek között a' Házaságot számlállyák lenni, minek semmit nem árt az, hogy Sz. Pállal mongyák *1. ad Corinth. 7. §. 38. A' ki házaságra adgya is az ő szűzét, jól cselekeszik, és a' ki nem adgya jobban cselekeszik.* Hasonló képpen a' Kristus Jesusnak cselekedetit, igen dicfirik, magasztalják, és annak bűneinkért való elég-tételét. De mit akarnak itten? mivel a' Catholicusok is ezeket véghetetlen érdeműeknek, és annak elég-tételét az egész világnak bűneiért elegendőnek mongyák lenni.

lenni. Mit tehát tanítanak a' Catholicusok? azt, a' mit Sz. Péter maga levelében, 2. Petri 1. §. 10. *Atyámfiai igyekezzetek inkább, hogy a' jó cselekedetek által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és választásotokat. A' mint Sz. Pál mondgya ad Rom. 8. §. 17. Ha pedig fiait, örökösöi is: az Istennek örökösöi ugyan, a' Krisztusnak pedig örököstársai: de úgy, ha egygűt szenvedünk, hogy egygűt meg-is dicsőíttessünk. Halonlo képpen a' Hitet mindenek fölött predikállyák, de miokra nézve? mert nyilván-valo az, hogy a' Catholicusok is örök üdvösségre a' Hitet szükségesnek vallyák lenni. mit mondanak tehát? azt, a' mit Sz. Jakab cap. 2. §. 24. *A' cselekedetekből igaztatik meg az ember, és nem csak a' Hüből. Mert Sz. Pál mondgya: Ad Corinb. 1. cap. 13. §. 2. Ha minden Hitem*
léssen-*

léssen-is, úgy hogy a' hegyeket má-
suvá vigyem, szeretetem pedig nem
léssen, semmi vagyok. Utollyá-
ra némelly Egyházi személyek-
nek gonosz életeket szidalmazták,
kárhoztattyák. De ezzel sem
mennek elő igyekezetekben, mert
Catholicusok-is az illy gonosz
életet és fogyatkozásokat utál-
lyák, 's kárhoztattyák, de ez el-
len másokban a' szűzességet, ma-
gok meg tartoztatását sokakban
eludálván igen dicsérik és ma-
gasztallyák.

XXX.

Elmékedés.

Ugyan aző Authoroknak köny-
vökben olvastam, és más a'
féle Predikátoroknak-is beszél-
lésekből és predikállásokbul ér-
tettem, hogy ők inkább rágalma-
zással viják, és az egygűyű nép
előtt gyalázzák a' Romai Anya-
szent-

szentegyházat, mely rosz szokásokból világosan észemben vettem, hogy nagy fogyatkozások legyenek a' megnevezet Anyaszentegyháznak ostromlásában, és az ellen való tufakodásban. Mert midőn valaki disputálás és verekedés között könnyen kifakad a' rágalmazó szokra, bizonyos jele az, hogy az olyan a' fel-tett mondásának avagy czikellyének meg-bizonyításából és mutatásából hamar kifogy, ha még már ki nem fogyot-is. Mert a' rágalmazás azon kívül-is mindenkor öszve kapcsolva vagyon, 's egyűt jár a' hamissággal és hazugsággal, melyekből akár minémű dolognak igazsága-is ki nem nyilatkozhatik. Afféle hazugságok pedig ezek, ugy mint: Hogy a' Catholicusok úgy imádják a' Szenteket, mint önnön magát az Istent: Hogy a' Pápát Isten gyanánt tartják:

tyák: Hogy a' Szentek, magok érdemekben nagyobb reménségek és bizodalomok vagyon; hogy sem mint a' Krisztuséban, és több efféle ezer 's még ezer költséket hoznak elő. Azért nem tehetem a' hazugságban és rágalmazásban fundamentomát Hízemnek; hanem magamban el-végezem; hogy ennek a' dolognak igazságáról tudakozódgyam, melyet mihent fel-találok, a' mint fel is találek, azonnal minden egyébként mint álnok és csalárd új Vallásokat meg-vetek és el-hagyok.

XXXI.

Elmélkedés.

Jól jut észemben az-is, hogy midőn ifjú-koromban jelen volnék a' Calvinistáknál valami Theológiából való disputálásban, némelly az Halgatók között többnél értelmesb magát mint egy Pá-

Pápiſtának mutatván avagy Pápiſta ember képében, igen nehéz argumentomot, kérdéſt téve a' Meſternek; mellyet halván a' Calviniſta Meſter, meg állapodék, és egy keveſsé halgata. Az után pedig monda: Hogy ő is valaha midőn Angliában lőtt volna, ugyan azon argumentomot, kérdéſt tette volt fel az ő maga Meſterének, mellyre egyéb feleletet atúl nem vehete, hanem hogy az a' kérdés meg oldhatatlan, 's meg fejthetetlen légyen; és azért a' Pápiſtáknak arra igyeneſſen ſoha nem kell felelni; hanem csak tréfával, játékkal máſuvá kell vonni és fordítani. Melly feleleten én igen meg botránkozám, mivel az argumentomokat, kérdéseket tréfával ſem meg nem fejthetni, ſem a' dolog igazságának végére 's értelmére nem mehetni. Mellyből az következik, hogy az ellenkező Artya-

ző Artyafiak valamint a' diſputálásban nem gondolnak az igyenes és igaz felelettel, ugy ſzinte a' Hit czikeleiben is nem keretik az igazságot.

XXXII.

Elmélkedés.

MElőtt azért is ki-ki a' Római Anyaſzentegyházzal ellenkező Vallásoknak hamis fundamentomiról gyanakodhatik, hogy a' diſputálás, vetekedés közt, noha mindenkor az Sz. Irás bötű ſzerént való értelmére hiják a' Catholicusokat, mind az által ugy bánnak ők a' Sz. Irással, a' mint nékik tetszik. Mert aztot egy felől vakmerő ſzemtelenséggel cſonkittyák, abból egész *Canonikus* könyveket mint emberi találmányokat és álmodott dolgokat ki-rekeſztvén, hátok megévetnek, más felől ki-ki maga tulajdon

lajdon lelkének értelme szerént magyarázza, és a' mint egyik fejtegeti, külömb értelemben vé-
szia' másik, úgy hogy azon vé-
getlenül versengenek, mint kell
igazán a' Sz. Irást bőjtje szerént
magyarázni. A' hol nem úgy
cselekedsznek a' Romai Catholicu-
sok, mert ezek egy nyomban
járnak, egy más ellen nem tusa-
kodnak, hanem azon fordítás és
magyarázás szerént mindenkor
éltek's élnek is a' Sz. Irással, mel-
lyel, ezer, három-száz és több
esztendőktől fogva mind eddig
élt az Anyaszentegyház, és ezek
közűla' Sz. Irás bőjtje szerént való
értelmét fenki sem az ő maga agya
fűrt találmanyira itéletire hajtja
és latúlya, kiki magyarázattyát
követi a' Sz. Atyáknak, és az
egész Anyaszentegyháznak, mert
erről Krisztus Urunk mondotta
Sz. Máténál *cap. 18. v. 11. Ha va-*
laki,

*laki az Anyaszentegyházat nem
halgattya, legyen néked mint a'
pogány és publikánus*

XXXIII.

Elmélkedés,

Hogy mindent meg probal-
nek, és semmit el-ne mu-
latnék ebben a' dologban, gon-
dolkozva's vigyázva el olvasám
kis Katechismusát, az az rövid szo-
val való hitbéli tanítását Luther
Mártonnak, kivel mostanában
élnek Magyar-Országban a' Lu-
theránosok, és aztot (ha meg
eggyezik-e? avagy nem) őszve
tévem ugyan azon Luther Már-
tonnak másik Catechismusával,
mellyet 1567. esztendőben Wit-
tembergában ki-nyomtatott
vala, és fel találám, hogy vala-
mint a' föld az égtől, úgy szintén
eggyik a' másiktól sok Hitbéli czi-
kelekben külömbözik. En illy
nagy

nagy változását és külömbözését a' réginek az újtal elegendő képpen meg nem foghattam, hanem eszemben jutta, hogy a' mostani Ujitok, a' mint tetszik nekik, úgy változtatták Vallásoknak ágazatit, másokat és más képpen ebben a' tartományban, tartván másokat a' másokban, másokat ebben az időben, más időben másokat, úgy hogy csak nem annyi felé változott már Vallások, valamennyi helyek és esztendőök számláltatnak, mióta kezdetet, sőt valamennyi tudós emberek találtatnak, mellyek által ki-terjedt, minek nem egyéb az oka, hanem egyedül csak az, hogy ki ki maga itilete Spiritus-fa szerént a' Sz. Irást magyarázza. Hogy ha pedig valaki ezt a' nagy külömbözést a' Hit ágazati felől nem hiszi lenni ebben a' két Carhechismusban, tegye őszvé mind a' kettőt, együt

eggyüt, olvasza, és fel-találja, ezt pedig ki-ki könnyen végbe-viheti, mert a' Wittenbergai Carhechismus, mellyet maga csinált vala Luther Márton, ebben az esztendőben úgy-mint 1701. Magyar-Országban Nagy-Szombartban ki-nyomtatott, és azért magának ha akarja ki-ki szerezhethet. Ellenben midőn a' Papistáknak sok külömb fele tartományokat el-járom, és Carhechismusokat el-olvásám, sohul nem találharám; hogy abban, mi a' Hitek dolgait illeti, leg-kisfebben is külömböznének: hanem inkább mindenőt, mindenben, minde-nestül egyeznek.

XXXIV.

Elmélkedés.

Midőn tehát illy nagy külömbözést és változást lártam volna a' Hit tudományában azok közöt,

közöt, kik Augusta nevű Váras-
ban eredett Vallást hiszik és tar-
tyák, magamban fel-töttem, hogy
ezt a Vallást figyelmetesen el-ol-
vasom, a' mint el-is olvasám. De
csak nem annyi félének tapasztal-
lám én eztet-is lenni, valamennyi
külömbféle helyeken és időekben
ki-nyomtatott légyen, úgy an-
nyira, hogy mellyik volna az a'
tulajdon Augusta nevű Váras-
ban eredett Vallás? mind addig
nem tudhatám (mivel ők még ma-
gokis a' Lutheránus Academiák-
nak Mesteri, Tanítói abban egy
más közöt meg nem egyezé-
nek) valameddig bizonyos alkal-
matossággal Császárnak Biblio-
tekáját, az az könyv-tartó helyét
meg nem látogattam; a' hol né-
künk, kik a' kor egyűt valánk,
ugyan azont, mellyet Augustaban
az Imperiomi gyűlekezetben
némelly Melánthon nevű ember

1530. esztendőben ötödik Károly
Császárnak be-mutatott. Melly
oly igen külömbözik másut's más
időkben ki-eredet, ki nyomtat-
tatott Confessiokkal, Vallások-
kal, hogy azokat senki nem mon-
daná Augustai Confessionak, ha
Augustai nével nem hireznék. An-
nak-okaért ebből egyéb nem kö-
vetkezhetik, hanem hogy a' mo-
stani Lutheránusok Vallása nem
Augustai Vallás, hanem más féle,
kit csak azért is magamtul éppen
el-távasztaték. Miért pedig nem
tartám meg a' tulajdon Augustai
Vallást-is a' több okaim közöt ez is
volt, hogy az a' Vallás-is magá-
ban sok hazug ágokat, és világos
contradictiókat, ellene monda-
sokat foglal, kiket igen hofszan
le-ir's meg mutat Kárdinal Páz-
man Péter abban a' tudós-bölcs
könyvében, mellyt Kalauznak
nevez, Négy-száz, tizen-ötödik
foliustul.

foliustul fogva , egész négy-száz,
negyven foliufig.

XXXV.

Elmélkedés.

Midőn gyakran gondolkod-
nám és elmélkedném ama
Kristus Urunk szavairól: *Matt. 7.*
✠. 13. A' szoros kapu mennye-
tek bé, mert széles a' kapu és tág
az út, melly veszedelemre viszen,
és sokan vannak, kik azon bé men-
nek. Melly szoros a' kapu, és kes-
keny az út, mell az életre vezet,
és kevesen vannak, kik azt meg
találják. Es arról is Luc 13. ✠.
24. Örökösödgetek bé menni a' szo-
ros kapun. Mingyárást eszembe
juta; hogy a' Romai Hiten kívül
egy Vallás sem volna az a' kes-
keny út, melly viszen az életre,
hanem mindenik annak a' tágos
és széles útnak mondatik és lát-
szik lenni, melly vezet a' vesze-
delemre

delemre, azért ezeknek tudomá-
nyok szerént elég az örök üdvös-
ségnek elnyerésére, ha valaki
erős hittel hiszi üdvösségét, avagy
hogy nyilván ísten ő Sz. felsége
őtet az örök életre elrendelte,
melly tudomány éppen ellenkezik
a' Kristustul és az Apostoloktól
nékünk hagyott tudománnyal. Mert
annak, a' ki Kristus Urunkat
meg szollitá kérdezkedvén ő tő-
le: *Jó Mester, mi jót cselekedgyem,*
hogy örök életem légyen? Matt. 19.
✠. 37. meg felele neki ilyen kép-
pen: Ha az életre bé akarsz menni,
tartsd meg a' parancsolatokat. Az
ellenkező Vallások pedig tanusa-
gok szerént nem azt felelik erre a'
kérdésre: Ha az életre bé akarsz
menni, tartsd meg a' parancsolato-
kat, mert ők a' parancsolatoknak
bé-tellyesítését lehetetlennek ta-
nították lenni. Mit felelnek tehát
az Ujitok? ezt felelik, Ha bé a-
karssz

karfz menni az életre, csak higgyed, hogy Krisztus Urunk te éretted szenvedvén az Atya Istennek parancsolatit bétöltötte. Hasonlo képpen Sz. Péter *Act. 2. v. 37.* az ő róle kérdezkedő Sidoknak (kik szívökben meg indulának azok miat, mellyeket hallották vala) *mit cselekedgyünk Atyánk fiai férfiak?* meg felele Sz. Péter: *penitentiát tartsatok.* Mert Krisztus Urunk mongya: *Luc. 13. v. 3.* *Hapenitentiát nem tartatok, minnyájan hasonlo képpen veszek el.* Es ísmég Sz. Péter *Act. 13. v. 19.* *Penitentiát tartsatok, azért, és térjetek meg, hogy elröröltessenek a' ti bűneitek.* Így Keresztelő Sz. János is kezdte el Predikállását: *Penitentiát tartsatok.* *Matt. 3. v. 3.* Es másut *v. 8.* *Teremtsétek azért méltó gyümölcsöt a' penitentiának.* Mit fog pedig felelni az új tudomány erre

erre a' kérdésre: Miképpen, és ha kellé penitentiát tartani? Szokása szerént ezt feleli: *csak higgyed,* hogy meg bocsáttattak néked bűneid a' Krisztusnak érdemiért, és elég lélsen. Továb-is kérdem tőlök: Ha meg kellé bocsáttanom ellenem vétetteknek, és boszúságot tévőknek, ha akarom, hogy az Isten meg bocsássa bűncimer? mit fognak felelni? nem mást tudományok szerént, hanem azt: nem szükség. Mert elég, ha hiszem minden bizonynyal bűneimnek bocsánattyát, holot pedig Krisztus Urunk mongya Sz. Máténál *cap. 6. v. 14. & 15.* *Ha meg bocsáttátok az embereknek az ő bűnöket: meg bocsátja néktek is a' ti mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket.* Ha pedig meg nem bocsáttatok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsátja meg néktek bűneiteket. Ismég továb kérdzem?

Vallyon a' jó cselekedetek által meg érdemelhetem-e, 's el nyerhetem é az örök életet? és meg felelnek nékem tagadván, mert arra az egy Híter elegendőnek alittyák lenni, noha ez ellen a' Sz. Irás más képpen szoll: 2. *Peirj 1. 10. Igyekedjétek, hogy a' jó cselekedetek által, bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és válassztástokat. Es Sz. Pál mondgya 1. ad Rom. 2. 13. 6. Meg fizet ki-nek ki-nek az ő cselekedeti szerént. Es másut a' Korintusiakhoz írt első levelének harmadik részében 13. 8. ki-ki tulajdon jutalmát veszi az ő munkája szerént. Kényszeritem őket, felellyenek meg erre a' kérdésre is: ugymint, meg leheté váltanom bűneimet alamisnakkal? Mivel Krístus mondgya Luc. 11. 14. Adgyatok alamisnát, és imé mindenek tiszták néktek. Daniel Profetánál is Isten* *ő Sz.*

ő Sz. Felsége eképpen szoll: *cap. 4. 1. 24. Bűneidet alamisnakkal váltsd-meg, és a' te hamisságidat a' szegényekhez való irgalmaságokkal. Es meg kell felelniek egy más után hazudván: Ez sem szükséges, hanem hidgyed, hogy a' Krístus te éretted eleget tölt, és mindenek tiszták lesznek te néked. Csak hidgyed, hogy az Ur Jesus Krístus te éretted meg holt, és meg váltod a' te bűneidet. Mert mind ezeknek végben vite-lére elegendő az egy Hí. Utóllýára kérdem az ellenkező Atyafiaktul, mongyák meg nékem: minémű bűnökért kárhoznak el, és a' mennyei boldogságból rekesztetnek ki az emberek? Minekelőtte meg felellyenek ők, halljuk Sz. Pálnak erre a' kérdésre való feleletét: 1. ad Corinthe. 6. 11. 9. 10. *Meg ne csaltokozzatok: sem a' paráznák, sem a' bálványozók* *V 3 szolgái**

szolgái, sem a' házasságra rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülők, sem a' lopók, sem a' fősvények, sem a' részegesek, sem az átkozódók, sem a' ragadozók, Isten Országát nem bírják. Az Újitok pedig azt felelik az ő Luther Mártonnokkal (*Postillâ in Dominicam 8. post Trinitatem*) az egy hitelenség kárhoztartya-el az embert. Imé ez az az új és széles út Meny-országban (de ki ki tudja) mellyen senki sem ment mind eddig oda, se nem mehet.

XXXVI.

Elméltkedés.

ENnek a' vizsgálásból: Az üdvösségre elég légyon-e az egy Hit? (mellyet hogy elégnek lenni meg mutasson Luther Márton amaz Sz. Pál mondásához, *ad Rom. 3. 8. 28. az embert Hit által alitjuk meg igazolni, csa-* lárdu

lárdu hozzá adta ezt a' szót: *egyedül a' hit által*) kezdék gyanakodni, nem de nem a' Sz. Írásnak más verseiben-is élnek az ellenkezők egyenlő csalárdsággal, és úgy tapasztalám, a' mint gyanakodom vala. Mert ő maga a Luther Márton az elébbi tanításból, ugymint *2. Pet. 1. 8. 10. Atyámfia* igyekezzetek inkább, hogy a' jo cselekedetek által bizonyosságyétek a' ti hivatalotokat, és válasszástokat, fordítása szerént egészlen ki hadra azokat a' szokot: a' jo cselekedetek által, mivel ezek a' szok ellenkeznek az ő tévelygésével, mellyel tanítja: Hogy az embernek jo cselekedeti nem hasznosak az üdvösségre. Használó képpen a' Calvinisták-is Sz. Lukács Evangéliomában *cap. 22. 8. 19* azokat a' világos szokot: *ez az én Testem*. Így fordították: *Ite vagyon az én Testem*. Hogy a'

Kristus testének jelen voltát ki
rekesztenék az Oltári Szentseg-
bül. Ugyan azon szokra nézve
(Sz. Jánosnál *cap. 6. v. 51.* olva-
statik: *En vagyok az élő-kenyér, ki*
menyből szállottam alá) e' szó he-
lyet: *élő, tettek ezt a' szót: élető.*
Hogy életünkre avagy eledelünk-
re való kenyeret értsünk rajta. Es
a' Sz. Jakab levelében *cap. 5. v.*
16. ezeket a' szokot: *Valljátok meg*
egy-másnak a' ti bűneiteket. Az
Ujitok így fordították: *Valljátok*
meg bűneiteket egy másról. Hogy
így tréfában vegyék a' Szentse-
ges Gyonást, mellyet a' Római
Hitben lévők onnét bizonyittanak
meg. Es ama Sz. Pál mondását,
ad Hebr. 13. v. 4. tiszteletes minde-
nekben a' házasság. Az Ujitok
hogy a' Papoknak is meg oltal-
maznák házasságokat, így for-
dították: *tiszteletes mindenek kö-*
zöt a' házasság. Krisztusnak pe-
dig

dig ama szavaiból: *Matth. 25. v.*
35. 42. Jöjjetek el én Atyámnak
áldottai, bírtátok a' világ kezde-
től fogva néktek készített or-
szágot; mert éheztem, és ennem
adtatok, szomjuhoztam, és innom
adtatok, jövevény voltam, és be-
fogattatok engem. Luther Már-
ton az ő fordításában el-hadta ezt
a' szót: *Mert.* Mivel innét meg-
lehetne mutatni, hogy a' jo cle-
lekedetek érdemesek az örök élet-
re. Többet effélel el-hagyván
aztot magammal tellyességgel el-
hítem, hogy ezeknek az ellen-
kező Vallásoknak Elő-jároi's El-
kezdői igazán az Istennek uttyát
nem tanítták, hanem a' Sz. Írást ha-
míssan az ő magok ostoba elméjek
szerént a' mint tetczik úgy magya-
rázzák, fordítták, és csorbítták.
Miképpen tehát okossan ezeknek
Vallásokra nevemet adván kö-
zöttök holtig meg maradhattam
volna? V s XXXVII.

Elmélkedés.

MInd ezek után, hogy a' Kristus Jესusnak egy igaz Ecclesiáját megismerhessem, és a' nem igazaktul avagy igaztalanoktul elválaszthassam, ilyen képpen okoskodám: A' Keresztyénségben egy igaz Ecclesia adatik (mellyet minden Keresztyén Vallások bizonyosnak alitnak lenni azokon az Eretnekeken kívül, kik nevezetnek: *Expectantes*, az az várokozóknak) Tehát aztot magának a' Kristusnak kellett szerzeni, és fondálni nem egyéb képpen, hanem okosfán 's bölcsen, mert ő öröké való bölcsesség vala. Es mivel-hogy bölcsen szerzetetett, álhatarosnak kell lenni ama Kristus Urunk mondása szerént: *Matt. 7. v. 24. Bölcs ember az, ki a' házat kősziklán építette, és első jött le, és folyó vizek jöttek, és a' szelek fújtak,*

ak, és arra a' házra rohantak, és le nem dőlt, mert kősziklán volt fondálva. Es ugyan ez az, körül Kristus mondotta Sz. Máténál. *cap. 16. v. 18. E' kő sziklán fogom építeni az én Anyaszentegházamat, és a' pokol kapui erőte nem vesznek rajta.* Ha tehát illy erősen és álhatarosfán vagy fon-dálva a' Kristusnak Anyaszentegháza, bizonyára se el nem fogyhatott, se le nem dőlhetet a' keresztes nyomoruságok zápor elsői által, se az üldözéseknek folyo vizei által, se az eretnkségeknek fzeles dühösködések által le nem dőlhetet 's el nem fogyhatot. Mert más képpen nem a' kő sziklán, hanem a' fővenyen lőtt volna építetve. Ha pedig nem fogyhatott el, tehát mindenkor álhataros és látharo volt. Mert más képpen Kristus Urunk heában intette volna az ő híveit arra: *Matt. 18.*

17. Mond meg az Anyaszent-
 egyháznak, ha pedig az Anya-
 szentegyházat nem halgattya, lé-
 gyen néked mint a' pogány és a' pu-
 blicanus. Mert miképpen mond-
 hatnának meg valamit a' hivek a'
 láthatatlan és fel-találhatatlan A-
 nyaszentegyháznak? Ha pedig
 minden hivatól látható volt, bi-
 zonyára az Apostolok által kellett
 ki-terjedni Krisztus Urunk Meny-
 be menetele után, mert ő nekik
 mondotta vala Krisztus: Elmenvén
 az egész világra predikállyatok az
 Evangeliumot minden teremtet
 állatnak. Marc. 16. 15. A' mit
 hiven azok végben-is vittek, meg
 bizonyította ugyan azon Evange-
 lista: 20. Azok pedig el-menvén
 predikállának mindenütt, az Ur vé-
 bek egygút munkálkodván, és a'
 beszédet meg erősítvén következén-
 dő jelekkel. Es mivel ez az Hit
 Apostolok által mindenütt ki ter-
 jedet,

jedet, 's az egész világon annak
 igazsága predikáltatott, nyilván
 következik, hogy közönséges
 legyen. Ha pedig közönséges,
 tehát egy-is. Azért mongya Sz.
 János: cap. 10. 16. Egy az
 akol. Sz. Pál. ad Rom. 12. 4.
 Egy a' test. Ad Ephes. 4. 4. Es
 egy a' lélek. Ha pedig egy test, 's egy
 lélek legyen az Anyaszentegyház,
 tehát neki egy fejének-is kell len-
 ni. Ha ez úgy vagyon, a' mint
 úgy-is kell lenni. Azért mivel
 hogy Menybe fel mene a' Krisztus,
 szűkség volt, hogy ő tőle az Apo-
 stolok közzül egy választásék
 és rendeltetésék az Anyaszentegy-
 ház látható fejévé. Ha pedig egy
 az Apostolok közzül, tehát az,
 kinek mondotta volt Krisztus:
 Joán. ult. 16. Legeltesd az én
 bányáimat, legeltesd az én juhá-
 imat. Es Sz. Maténál cap. 16. 18.
 Te Péter vagy, és e' kő szálon fogom
 építe-

építeni az én Anyaszentegyházamat : és néked adom a' mennyeknek országa kulcsait. Tehát Sz. Péter a' Kristustól fondáltatott Anyaszentegyháznak látható fejévé választatott. Mivelhogy pedig Szent Péter mindenkor nem élhetett, és az Anyaszentegyháznak mindenkor áthatatosnak kellett lenni, amaz Kristus Urunk ígérete szerént : *Matt. 28. 18. 20. Iméén veletek vagyok minden nap, világ végezetig.* Szükség volt, hogy az ő Pásztorágának közönséges tisztében a' Keresztyén tudományban mások utánna valók legyenek, és ezeknek ismétg utánna valók. Tehát ez a' Pásztorágban és tudományban egy más után való következős, successio, jele, és tulajdonsága a' Kristus igaz Anyaszentegyházának. Mivel pedig Sz. Péter és az ő Successori magok személyekben

lyekben az Evangeliumot nem predikálhatták egész világon, azért ebben a' Szent dologban kellett nekik legítőknek lenni. Mert Sz. Pál mondása szerént : *Ad Eph. 4. 11. 12.* Erre a' végre : *ő adós* (ugymint Kristus) *némellyeket* (és másokat-is) *pásztorokat, és doktorokat a' Szenteknek tellyes voltok-ra, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus testének épülésére, még minnyájan eljussunk a' hirnek, és az Isten Fia ismeretének eggyeségére, hogy tekkélletes férfiakká legyünk, a' Krisztus meg állapodott idejének mértéke szerént* (tudni-illik a' fel-tamadásban) *hogy ne legyünk többé habozó kisedek, és ide's tova ne vitte'ssünk a' tudománynak minden szelétől az emberek gonoszsága által, a' tévelygésben ejtő alnokság által.* Es továbbra azért hívot minket Kristus az ő Anyaszentegyházában, ugyan azon Sz. Pál

Pál levelének bizonyossága szerint *Ű. 24.* hogy *ölközzünk új emberbe, a' ki Isten szerint teremtetett az igazságban, és az igazságnak szentségében.* Mert a' Krisztus Anyaszentegyházának *Szentnek* kell lenni, az az Szentségre az ő tudományával híveit tanítani, és Szent életekkel tündöklő személyeket magában mint egy öleben kapcsolni és foglalni. Ez pedig a' Krisztustól fondáltatott, és az Apostolok által ki-terjedtetett igaz Anyaszentegyház nem egyéb; hanem a' Romai közönséges Keresztyén Anyaszentegyház. Mert ez, az Apostolok Sz. Péter és Pál által Romában kezdetett és nevezkedet, ennek Hite ugyan az vala, a' melly az Apostolok-é, és neve szerint Sz. Pal-é, a' ki Romaiakhoz itt levelének első részében *Ű. 12.* A' Romai Hitet, az ő maga Hitének, és a' maga Hitét a' Romai

mai Hitnek mondgya lenni (mellyből igazán következik) Tehát a' Romai Hit Apostoli Hit. Ez a' Hit, ugyan azon Apostol bizonyította az eléb meg nevezet leveleiben *Ű. 9.* az egész világon ki-terjedtet s ki hirdettetett. Tehát ez a' Hit közönséges Hit. Ez a' Hit Krisztustól fondáltatott Sz. Péter által a' kö sziklán. Tehát el-nem dőlhetett, se el-nem fogyhatott; hanem mindenkor láthatandó volt, és most is az, az-is léfzen, kihez folyamodának minden nemzetekből, és arra meg térének a' pogányságból fok népek. Ebben valának mindenkor és szünetlen az egész Keresztyénségnek egy-más után való Páfztori, Sz. Pétertől fogva, mind a' mostani tizen eggyedik Clemens nevű Pápaig. Ez tart egy hitbéli tudományt az egész világon, és azért egy magában. Ennek valának

számta-

számtalan fok Szentei, Martyromjai, Confessori, Szúzei, egy szóval ez taníttya hivat a' Sz. életnek követésére, a' gonoszoknak elkerülésére, és jó cselekedetek gyakorlására. Tehát ez Szent és igaz Hit, igaz Vallás, a' Krisztusnak igaz Anyaszentegyháza. Ha pedig ez igaz, csak maga létezen igaz, és azért ezt csak magát kell minden embernek választani, ha lelke üdvösségét szereti, és valaha aztat el-akarja nyerni.

XXXVIII.
Elmélkedés.

Víszontag ha a' Romai Hiten kívül lévő Vallásokra fordítom elmémet, és azoknak mi voltát jól meg hányom 's verem, bizonyos jeleir a' Krisztus igaz Anyaszentegyházának benne semmi képpen nem találhatom, mert őket akár együtt, akár külön vizsgál-
lya az

lya az okos elme, minden képpen csak azt tapasztallja : hogy egymás között igen igen különböznek mind a' tudományokban, mind a' Hitnek ágazatiban. Annak-okaért nem mondathatnak ezek : *Egy Ecclesiának*. Ezek nem terjedtek-ki az Apostolok által, mivel az Apostolok után fok száz esztendőök mulva kezdettek-el. Es azért nem mondathatnak *Apostoli Ecclesiának*. Ezek mivelhogy az egész világon ki nem hirdertettek, mindenütt nem találhatnak, hanem csak az egy Európának valami kevés tartományiban, és azért nem mondathatnak : *közönséges Ecclesiának*. Ezek a' Pásztorjoknak és tudományoknak egy más után való követését tovább nem vihetik ; hanem csak Luther Mártonig, és azért az Apostoloiktól fogva mind eddig, nincsen szünetlen egy-más után

való successiojok , követések. Ezek egy Szentet sem mutathatnak , mert követőiket nem tanítják a' gonofságnak el-távoztatására , a' jó cselekedeteknek gyakorlására , mivelhogy amazt lehetetlennek , ezet pedig haszontalannak sőt merő verkeknek alittyák lenni , és azért nem mondathatnak : *Szent Ecclesiának* , *Anyaszentegyháznak* . Annak okáért mind kiki külön , mind minnyájan együtt ezek az egyenetlen és istentelen ellenkező Vallások meg vetendők .

XXXIX.

Elmélkedés.

I Gengyakran a' Romai Catholicusok , és az ellenkező Atyafiak a' vilfzavonyásokban , 's disputálásokban nem tesznek kérdést arról : Ha a' könyv (mellyből valami versek , textusok elő-

hozat-

hozatnak) legyen é igaz *Canonicus* könyve a' Sz. Irásnak ? avagy nem ? sokszor arról sem tesznek kérdést : Ha az Irásnak ez jó és tulajdon fordítása-e ? avagy nem ? hanem csak arról vagyon a' kérdés közöttök , hogy mellyik annak igaz értelme és tulajdon magyarázattya ? A' Romai Catholicusok magyarázzák aztot a' régi Sz. Atyáknak , és az egész Anyaszentegyháznak eleitől fogva való értelmek szerént . Az Ujítok pedig mivelhogy minden hívő embernek tulajdon Spiritusára , és egyaskodására merik bízni a' Sz. Irásnak bátorságos magyarázását , nem csuda , hogy valamint egymás között egyiknek itele a' másikétül különbözhetik , 's különbözik-is , ugy szintén magyarázások-is , ellenkezik a' Romai Keresztyénség régi Vallásának igaz értelmével . En azért látván illy

illy nagy tétovázást az Ujito Atyafiak magyarázása közű. sokszor kételkedtem; mellyik szerént csalhatatlanúl járjak el dolgaimban? De utólyára Isten kegyelméből meg ismervén veszedelmes állapotomat, inkább követém a' Római Catholicusok magyarázattyát, melly tellyeséggel meg egyez mind a' régi Sz. Atyáknak, 's mind az egész Anyaszente-egyháznak eleitűlfogva való magyarázattyával, kinek méltosága, hitele, 's bölcsülete minden okos elme szerént fellyűl haladgya a' magányos, uj és gyanoságos győlekezetnek hitelét és méltóságát. Es nem de nem erre a' Római Anyaszenteegyház magyarázattyá bé vételére serkengethettek engemet a' régi Sz. Atyáknak is egyenlő értelmek, kik a' tekéllenes Keresztyén életben, az Isteni tudománynak igaz

mélysé-

mélységes értelmében, a' jóságos cselekedeteknek gyakorlásában, és az egy igaságnak telkeresésében sokkal nagyobbak 's tudósabbak valának a' mostani fiatal és egyűgyű Ujitoknál, kik nem egyebet; hanem a' szabad életet, testi gyönyörűségeket keresvén, és követvén nem épírik, se nem ékeftitik tisztátalan életkekkel, hanem rútittyák az Anyaszenteegyházat. Az is nekem nagy okul és őstónul vala a' meg nevezet magyarázatnak bé vételére, hogy a' Sz. Atyák közelleb valának az Apostolok ideiben, és némellyek közzűlők, ha még éppen akkor nem is, de mindgyarást az utának valókkal egyűt éltek, és azért ezek azoktul jobban meg tudhatták a' Sz. Írásnak igaz értelmét és magyarázattyát; hogy sem a' mostani Ujitok, kik az Apostolok után sok száz esztendőök

mulva

mulva szármozának. Utollyára az-is igazita engem a' megnevezet magyarázatnak be-vételére: Hogy a' Romai Catholicusok és az ellenkező Atyafiak között, eredeti vizsgálva-vonyásoknál, eléb vala azoknak magyarázattyok, kik mindennémű magános indulatokat felre tévén, a' mint őket kegyelme és igazgarása által megvilágosított a' Sz. Lélek, ugy a' Sz. Írást más nyelvekre fordították és magyarázták. A' mostani ellenkezők pedig magok indulattyok, érzékenségek szerént magyarázzák a' Sz. Írást, aztot huzák, vonnyák, avagy hogy igazabban szollyak nem gondolván se a' Sz. Lélek vezérlésével, se a' régi Sz. Atyáknak értelmével, se az igaz lelki isméréttel, mint egy erő-szakkal az ő magok kurta értelmekre és tudományokra csügán tekerik és hajtyák.

XL.

Elmélkedés.

Hogy pedig ez a' dolog tellyes-séggel nyilván való legyen, világosítsuk meg jobban valami példával, hozzunk elő a' Sz. Írásból valami verset, textust, tudni illik eztet, és ezeket a' Krisztus Urunk szavait: *Ez az én testem.* A' Romai Catholicusok ezeket a' szókat tulajdon saját értelmek szerént veszik, és nem jelöl, avagy hasonlítás képpen, mert e' szókat mindenkor így értette és magyarázta az egész Keresztyén Anyaszentegyház eleitől fogva mind eddig, és a' régi Sz. Atyák is mind így magyarázták. Az ellenkező Atyafiak pedig eztet tagadgyák az ő magok értelmek és magányos spiritusok szerént, úgy hogy ezeket a' szókat más képpen magyarázzák a' Lutheránosok, más képpen a' Calvinisták

flák, más képpen Zvinglianusok,
 más képpen az Arianusok. Es e-
 zek közzül egyebet senki sem hoz-
 elő az ő magyarázásának meg bi-
 zonyítására; hanem csak ki-ki
 az ő maga tulajdon ítéletét és spi-
 ritusát. Kinek tehát ezek köz-
 zül inkább kellene hinnem, és ki-
 nek magyarázatnyát kellene bé-
 vennem? nem tudhatám; jobbnak
 azért ítélem lenni, hogy ezek
 közzül egyiknek se bízgyek,
 mert egyik részre erősítő okom
 nagyobb nem lehet; hogy sem a'
 másokra, se igazságot lenni egyik
 részen nagyobbat nem láthaték;
 hogy sem a' másikon, és az is
 igen jól tudám; hogy két egymás-
 sal ellenkező résznek egy igazsága
 nem lehet, hanem vagy egyiknek
 hamisnak kell lenni, vagy mind
 a' kettőnek, mivelhogy akár-
 minémű dologról is csak egy lé-
 gyen az igazság, a' hamisság per-
 dig

dig fok féle. Azért ebben a' do-
 logban inkább akarván bátrab,
 és bizonyosb útat keresni, a' Ro-
 mai közönséges Kereszttyén Hit-
 nek tudományát követém, és
 választám.

XLI.

Elmélkedés.

HOgy a' kereset és tudakozott
 igazságnak fundamento-
 mára talállyak, fel-tévém magam-
 ban, hogy mind a' két részről ki-
 vált-képpen való Authorkat, és
 Könyveket fel-kerelek, 's el-ol-
 vasok arra a' végre; hogy meg
 tudhassam, mi-képpen egy-más kö-
 zött, és mi-képpen az Anyaszent-
 egyháznak, a' régi Szent Atyák-
 nak tudományával egyeznek
 meg? Annak okáért fok köny-
 veket el-olvasék, mellyeket a'
 Romai Catholicusok külömb-féle
 nemzetségből, Országokból és
 Tartományokból való írtak,

egy-részt Spanyor, Olasz, és Francia nemzetből, és Ország-ból valók, egy-részt Belgium-ból, és Angliából valók, egy-részt Német, Lengyel és Magyar-Országból. De mind ezeket megtalálám, hogy a' Hitnek tudományában és ágazatiban mind a' régi Sz. Atyákkal, mind magok között tellyességgel meg egyeznek, és a' mi csudálatosnak látszott lenni: Azok között is kik az iskolabéli tudományban erősen egy-más között vetekednek, és egymással ellenkeznek, ugymint a' Thomisták, Scotisták, és Jesus Társaságából valók, még is ezek, midőn valami hitbéli tudományra akadnak, minden képpen meg egyeznek, egyet tartanak, egyet tanítanak, egyet vallanak. Ugyan ezt az egyességet tapasztalám a' régi Sz. Atyáknak írásiban is, noha ezek

ezek külön időkből, országokban, és megszűlő levő tartományokban éltek és írtak vala, ugymint Sz. Ignác és Arany-szájú Sz. János Antiochiában, Athanasius és Telesphorus Alexandriában, Macarius és Cyrillus Jerusalemben, Justinus Athenában, Dionisius Korinthusban, Ephrem Syriában, Cyprianus, Optatus és Sz. Agoston Affricában, Epiphanius Cyprusban, Sz. Ambrus Olasz-Országban, Irenæus Francia Országban, Orosius és Isidorus Spanyor-Országban, Béda Angliában. Ellenben pedig midőn forgatám és olvasám a' mostani ellenkező Atyáknak írásokat arra a' végre, hogy meg láthassam miképpen egyeznek a' régi Sz. Atyáknak tudományokkal, és mingyáraft eszembe vém, hogy olly távol legyenek egymástól, mint az eget a' földtől: Ez után

X 3 meg

meg vizsgálám mi - képpen egyeznek meg egy - más között az Ellenkezőknek magok tulajdon irások? és semmi egyezést azok között nem tapasztalék; hanem a' Hitnek tudományában, ágazatiban nyilván való nagy különbözést, mert nem csak a' Calvinisták Lutheránusok ellen, és viszont a' Lutheránusok Calvinisták ellen, és mind a' kettő a' Puritanusok, Arianusok, és Uij-keresztyének ellen tudományra és Vallásra nézve harcolnak, hanem még azok is, kik egy közönséges név alatt vannak, igen igen magok között viszályoznak, és a' Hitnek tudományában, ágazatiban ellenkezik, úgy hogy mást hisznek, tartanak, és tanítanak ugyan azon dolog felől az erős Calvinisták, mást a' lágy és hideg Kalvinisták, mást a' Remonstratenes nevék, mást azok, kik a' Remonstraten-

ses

ses nevék ellen vannak, mást a' Puritanusok, mást a' Presbiteranusok. Es mást a' Wittembergai Lutheránusok, mást a' Regiomontanusok, mást Svecia Országban, mást Magyar-Országban, mást Brandeburgumban, mást Angliában, mást tartanak ebben az esztendőben, mást ennek előtte száz esztendővel, mást a' Lutherános Vallásnak kezdetében, mást annak továbbra való menetelésben. Mind ezeket én jól meg fontolván, micfoda okot és mentséget hozhattam volna elő ítéletnek napján, ha ennyi sok Isten-féltő, igaz lelki isméretű, okos, tudós elméjű Szent emberek (mínéműek a' Romai Anyaszentegyházban taláztatnak) vakmerő képpen meg vetvén, más, némelly, kevés, istentelen, gonosz élerű, ostoba, és kurta elméjű embereket (a' kik még magok között is a'

Hitnek mi-voltában különböz-
nek) követtem volna ? távul lé-
gyen ez a' vak-merőség minden
keresztyén embertől, mert üd-
vóségesb az igaz uton, hogy sem
a' tévelygőn járni ; mire nézve én
a' Romai Hiten lévőek közzé ál-
lék, és azon kívül lévőket mint
veszedelmes uton járókat tellyes-
séggel meg-veték.

XLII.

Elmélkedés.

Mind ezek ha halgatásban
maradtak volna-is, mind az
által énnékem még a' kövek-is, és
minden régi dolgok szöllésének,
és a' Romai közönséges Keresz-
tyén Hitnek igazságát értésemre
adnák, 's meg mutatnák. Mert
meg vizsgálám a' régi templom-
kat, Császároknak és Királyok-
nak el-választáfokat, azok koro-
náztatásának rituását, modgyát,
a' régi

a' régi Császárokkal és Királyok-
tul rendelt decretomokat, pa-
rancsolatokat, és a' régi Acade-
miáknak szokásit és törvényeket,
fok-féle Nemzetségeknak a' Ke-
resztyén Hitre való meg téréseket,
a' márvány-köveken ki-metzet
írásokat, Krisztus Urunk Születésé-
ről fogva mind eddig írásban vőtt
kivált-képpen való cselekedete-
ket és Historicusokat, minden
napi föl jedző könyveket, 's azok-
ban fel tött Szenteknek innepit,
és esztendő által a' jeles napoknak
nevezetit, mellyekkel magok az
ellenkező Attyafiak-is élnek ; jugs-
mint : Vasárnap, Husvét, Pünkösd
&c. és Aldozó napjával ; mind
ezeket meg vizsgálván nekem
meg mutatták, hogy soha egyéb
Vallás a' Keresztyénségben nem
vala eleinteni a' Romai közönsé-
ges Vallásson kívül. Es azért ezek-
re az erős okokra és indulatot ra

nézve inkább akarék én a' régieket tartani, és hogy úgy szóllyak a' minap származot Ujságokat meg vetni.

XLIII.

Elnélkedés.

EZER, hat-száz esztendőök már el múltak, mellyekben a' Római közönséges Anyaszentegyház igen igen ostromlatott és üldöztetett volt a' kegyetlen tyrannusoktól, a' Mahomeránusoktól, a' pogány nemzetségektől, Schismaticusoktól, és sok másféle Eretnekségektől, még is mindenkor megmaradot, és most is győzhetetlen meg marad látható és virágzó állapottyában, úgy hogy napról napra mind jobban jobban ki-terjed, nevededik és gyarapodik. Ellenben pedig sok eretnekségek és szakadozások támadának, mellyek naponként gyöke-

gyökeresb-é, hatalmasbá lettek, és mint a' zápor elsőből áradott parajok (mellyek hamar folynak és fogynak) meszszeb meszszeb ki terjedtek, de ugyan el omlottak, el fogytak, és füstbe mentek. Ilyen eretnekek voltak a' Manichæusok, Donatisták, Pelagianusok és több effélék, kiknek sohult az egész világon egy helyek egy Doctörök sincsen, sőt már ezeket senki nem láthattya, és hirrel-is csak alig halhattya. Mellyből igazán következik, hogy a' Római Anyaszentegyház fondaltatott Krisztus által a' köfszálon, mellyen a' pokol kapuierőt nem vesznek. Az egyéb ujságok pedig nem Krisztus, hanem ezze vesztet emberek által a' fővényen építettek, és első jött-le, és folyo vizek jöttek, és szelek fujtak, és azokra rohantak, és el-dőltek, és nagy vala azoknak

romlások, sőt némelyek magok-
tul le-dőltek, el-fogytak, és a'
mostaniak-is valaminth a' több régi
szakadások, állandók nem lesz-
nek. Mert Kristus Urunk mon-
gya Sz. Máténál. *cap. 15. v. 13.*
Minden plántálás, melyet az én
Mennyei Atyám nem plántált,
szőlől ki szaggattatik. Mivel azért
a' Romai Anyaszentegyház fon-
dáltatott légyen a' kö-fziklán, és
nem félő hogy el-dőilyön, inkább
akarékn abban állani; hogy sem
valamellyikben azok között, kik
építettek a' fővényen, és közel
vannak a' romláshoz.

XLIV.

Elmélkedés.

Sokszor meg látogatám mind
a' Catholicusoknak, mind
az ellenkező Atyafiaknak Biblio-
tékájakat, és a' Catholicusokéban
találék nagy hoszszu rendekben
rakott

rakott háró féle könyveket, mel-
lyeknek, hogy úgy szóljak, még
csak nyomokat sem láthatám az
ellenkezők Bibliotékáiban azok
között a' könyvek között, melye-
ket ők magok irtak. Ezek köz-
zül pedig a' könyvek között a'
Catholicusok bibliotékájában el-
sők valának ez alatt a' név alatt:
Vita Sanctorum & Sanctarum.
Minden némű Statusból, állapot-
ból való Hiveknek életek valá-
nak, melyek között számláltatá-
nak sok Sz. Szűzek, Sz. Özvegy-
asszonyok, Püspökök, Remetek,
Szerzetes emberek, férfiak és
asszonyok, Martyromok, és A-
postoli életet viselő férfiak, Kirá-
lyok és más Confessorok, kiknek
életekben foglaltatának az ő csu-
dálatos sok jó cselekedetek, ár-
tatlanságok, Szentségek, aita-
tóságek Istenhez, felebarát-
tyokhoz való szeretetek, és min-
den

den némű Keresztyéni tekélleres-
ségek. Annak okáért mind eze-
ket magamban meg hányván 's
vetvén erre a' végzetésre fakadé-
ki : ugymint, hogy az a' Vallás
minden kételkedés nélkül igaz
légyen, mellyben voltakilly nagy
jóságos-cselekedetű és tekélle-
tességű személyek. Mert bi-
zonyos az, hogy a' gonosz fa
jó gyümölcsöket nem teremhet.
Matth. 7. ̄. 28. & ̄. 20. Es az
ő gyümölcsökről is méritek meg őket.
Mivel pedig ezek a' Sz. Személyek
mind a' Romai Keresztyén Hit-
ben éltek és holtak meg (mi-
ből ezt kellett ki hoznom) tehát
a' Romai Keresztyén Hit, igaz és
údvösséges Hit.

Azok közzül a' könyvek közzül
valának ez alatt a' név alatt: *Libri*
Ascetici, az az, mellyekben foglal-
tatának údvösséges lelki tudomá-
nyok, ugy mint miképpen kel-
lyen

lyen jóságos cselekedeteket a' Ke-
resztyén embernek gyakorolni,
miképpen a' tekélleres életben
elő-menni, és a' Krisztus Jესűt
követni, miképpen a' hamis vilá-
got és annak el-mulandó javait
meg-vetni, ezek módot adnak,
miképpen ki-ki az ő Istenét és fe-
lebaráttját szeresse, az ellene vé-
tetteknek vétkeit meg bocsássa,
ellenségit szeresse, és miképpen
szabja az ő maga akarattját az Is-
ten akarattjához. Ezekből ki-ki
meg tanulhattya a' négy utólso
dolgokrúl, ugymint halálról ité-
letrúl, pokolról, és menyor-
szágrúl való elmélkedésnek hasz-
nát, a' bűnöknek utálatos és vesze-
delmes voltát. Ezek mint egy
vezérjek a' keresztyén lelkeknek,
mert utat mutatnak a' mélységes
alázatosságra, a' tiszta szűz életre,
és minden-némű aitatosságnak
gyakorlására.

Harmad.

Harmadikak valának ez alatt a' név alatt: *Morales Theologi*. Mellyek a' parancsolatoknak és Isteni törvényeknek meg tartásáru' vannak írva, ezek a' hamissan birt más jószágának vizsgálata, és másoknak mi általunk tört károkért való elég-tételt nem csak javallják; hanem az üdvösségre éppen szükségesnek mongyák. Ezekből ki-ki meg tanulhattya a' Szentségekkel való élést, azoknak igaz és kellemetes szolgáltatását. Ezekben más-féle dolgokat is fel találhatni, mellyek a' lelki ismeretnek vezérlésére tartozandók.

Az ellenkező Atyafiaknak pedig bibliotékájában nem csuda, hogy nem találhatám a' *Szentekek életeket*, mert Vallásokból egy szent sem volt. *Nem a' lelki tudományokról írott könyveket*. Mert semmi nincsen ezeknek könyveikben a' Keresztyén embernek tekel-

tekelletességerül, minek még nevet sem tuggyak. Semmi nincsen a' Krisztus életének követéséru', mert aztat lehetetlennek mondgyák, semmi nincsen a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásáru', mert ezeket az örök életre haszontalanoknak, sőt merő fogyatkozásoknak és vétkeknek ítélik lenni; semmi nincsen a' tiszta és szűz életről, mert ennek még a' nevére is eliszonyodnak, és meg rémülnek; semmi nincsen a' penitencia tartásru', mert erre elégnek mondgyák lenni, ha valaki hiszi, hogy az ő bűneiért eleget tett Krisztus az Atya Istennek. Afféle tudomány sincsen azoknál, mellyet a' Deákok *Theologia moralis*nak hinak, mivel azt tanittgyák: Hogy az Istennek parancsolatit nem lehet meg tartani: Valamennyi bűnök vannak mind egyarányuak: Az el-rendeltetteknek, avagy el-válasz-

választotraknak az Istennél, se mi nem tulajdonítatik bűnnek: senki el-nem kárhozik; hanem csak a' hitetlenség bűnéért: többekkel effélékkel be írták ők könyveiket, melyeket a' test és vér gonosz érzékenysége és sugallása által ő benne fel-indított, és nem a' Menyeyi Atya jelentett meg nékik. Annak okáért ezek az átkozott könyvek nem fundamenta, se nem eredete a' lélek szerént, hanem a' test szerént- való életnek, mert az életnek veszedelmes szabadságára a' testi kívánságoknak és minden-némű gonoltságoknak el követésére izemtelenül tanítanak és utat mutatnak.

XLV.

Elmélkedés.

AZ ellenkező Atyafiaknak-is gyölekezetiket, leg-fő-kép-

pen azokat (melyekben koholták vala az Augusztai, Helvecziai, Genevai, Angliai Conffessiokat, Vallásokokat) öszvetévém a' Romai Ecclesiának régi és közönséges Conciliomival, gyölekezetivel, meg akarván próbálni, ha egymással meg egygyeznek-e, avagy nem? De miclodás egygyezés lehet a' világosság és sötétség között? Mivelhogy a' Romai Ecclesiának Conciliomira, gyölekezetire szokás szerént egybe hivattatnak az egész világon lévő Püspökök, minden féle Nemzetiségekből derék tudos Theologusok, Császároknak és Királyoknak Követyek és Oratorjok, kik az üdvös-séges és az egész Anyafszentegyháznak javaihoz tartozandó dolgokat meg érett elmével és tudománnyal forgattyák, nagy vigyázással és okoskodással vizsgállyák, a' támadott vizsgálkodásokat nagy tanács-

tanácskozással és egyenlő végezéssel úgy le csillapították, hogy ezeknek utolsó ítéletén minden hivek meg-álván, tovább való egyenetlenségeknek tellyeséggel vége szakadgyon. Esmivel hogy bizonyosb és bátorságosb mód nincsen a' támadot versengések vagy tévelygések meg fojtásában, és a' tiszta Isteni tudománynak konkol nélkül-való meg maradásában, mint a' Szent Gyülekezetek végezése, azért néha ezek sok számos esztendő-kig tartanak, és a' mi-némű dolgokat egyszer el-végeznek, többé azok vélekedésben avagy kétkedésben nem vittetnek. Mi-néműek legyenek az ellenkező Atyafiaknak gyülekezetek? például hozzuk-elő az Augustai gyülekezetet, mellyben koholtatott az Augustai Vallás, és azoknak mi-voltokat könnyen ebből eszünkbe vehettyük

vehettyük. Mert az Augustai gyülekezetet olly embereknek tanácsával vitetett végben, kik a' Theologiában, igaz Isteni mély tudományban igen vékonyan mártották bé az agyokat, és a' mi annál nagyob, ez a' Vallás hirtele-nében és a' közönséges vendég-fogadoban gondoltatott ki, és papirosra tétettetett. Továb-ra ebben a' gyülekezetben csak az egy Német nemzetről valának jelen, azok-is kevesen, és affélék, kik már annak előtte más hamis vélekedésekben el-merülvén, nagy kevély, féslet elméjekkel egyedül azon valának, hogy vala-mint ő magok szeretvén a' zabo-lárlan testnek kívánságait, nem bősüllőtték az Isté igája és törvénye szerént való életet, hanem szabad-ságot keresének; úgy szintén másokkal-is mind ezeket el-aka-rák hitetni. Mire nézve ez a'
Vallás

Vallás igen kevés Herczegekről,
Fejedelmekről és Várasbélielkről
vérteték-bé, sokkal többektől meg
verteték, és az után a' követőitül-
is sokszor az ő maga mivoltában
meg-változtaték, és külömbözte-
ték. Annak okáért mind a' két fe-
lől ezeket én jól meg gondolván
és fontolván, semmi képpen meg
nem álhattam ezeknek tanácsán,
hanem amazokén kellet meg ál-
lanóma' Hitben támadott egye-
netlenségek le csendesítésében.

XLVI.

Elmélkedés.

Gondolkodám itten és elmél-
kedém a' Romai Catholicu-
sok és az ehhezű Atyafiak lelki
isméretiről, tudni-illik mi légyen,
és mit hozzon magával kinék-ki-
nek az ő lelki ismérete? Mivel
pedig a' lelki isméret nem egyéb,
hanem értelemnek, avagy okos-
ságnak

ságnak munkája, mivelése, a' ki
előnkben adgya észben vetzi,
avagy distállya nekünk; mi sza-
bad, és mi nem szabad, mit kel-
lyen cselekednünk, avagy nem
cselekednünk? és azért ez, a' mi
akaratunknak leg-közelleb valo
regulája. Annak okáért lássuk
már a' Catholicusoknak és az el-
lenkező Atyafiaknak tanúságok
szerént, mellyek legyenek ezek
az akaratnak igazgató regulai?

A' Romai Catholicusok tanú-
ságából ezek számláltatnak: Min-
den bűnöket el-kell kerülni, és
Isten segítsége, malasztja által az
embernek szabad akarattyában
áll, hogy vétkezzék, vagy ne
vétkezzék.

Minden halálos vétek öröké-
valo kinokat érdemell, és elég
csak egy halálos vétek-is az örö-
ké-valo kárhozatra.

Semmi-némű világi jóért bűnt
nem

nem kell cselekedni, úgy hogy készszob legyen ki-ki ezerszer meg halni, hogy sem leg-kisseb bűnnel az Istent meg bántani.

Nem csak a' leg-kisseb vétekről, hanem a' hivalkodó szórul-is számot kell Istennek adni; és meg nem bocsáttatik a' vétek, hanem ha az, a' mi igazság ellen el-véteget, vizsgálja-adatik.

A' halálos bűnnek végben-vitele után semmi nincsen hátra; hanem vagy a' pokol, vagy a' penitencia tartás.

Nincsen természet felet-való cselekedet csak egy is, a' melly nem érdemell dicsőiséget, és természet felet való malasztot, avagy annak öregbítését.

Minden halálos vétkeket a' Szent Gyónásban meg kell vallani, mondani a' Papnak, és többeket afféléket.

Az Ellenkező Atyafiaknak pedig

pedig tanítása szerént ez a' lelki ismételtnak diátálása, mondata:

Az Istennek parancsolatit lehetetlen meg-tartani.

Kinek-kinek erős hittel kell hinni, hogy ő minden bizonyal fog üdvözülni, avagy hogy őtet Isten el rendelte vagy az üdvösségre, vagy a' kárhozatra.

Azoknak kik így hisznek, és ezeket hiszik, semmit vétekek nem tulajdonit az Isten,

Semmi-némű vétkeért el nem kárhozik az ember; hanem csak a' hitetlenségért.

A jó cselekedetek nem érdemlik az örök életet.

Nem szükséges nekünk, hogy a' bűneinkért penitencziát tartsunk, mivel Krisztus már az ő halálával, és vére ki-

Y ontása.

ontásávaleleget tött mi-éret-
tünk.

Nincsen a' mi hatalmunk-
ban, hogy a' bűnöket el-kerül-
lyük.

Senki sem tartozik az ő
bűneinek meg gyonására és
vallására, mert egyedül a' Hit
elégséges az üdvösségre.

Ezekből már minden okos
elme meg gondolhattya, és meg
fontolhattya az ellenkező A-
tyafiaknak mivoltát, mivel
ezek olly tudomány után in-
dultak, melly természet, tu-
lajdonsága szerént, nagy okot
ad és tágas utat nyit a' gonosz
életre, úgy hogy ebből se jó
lelki ismertet nem formáltat-
hatik a' gonosznak el-kerülé-
sére, se a' jó cselekedeteknek
el-követésére. El-hitetém a-
zért

zért magammal, hogy job a'
Catholicusok lelki ismertetét
követni, kiknek tudománya
egyedül a' jóra vezet; hogy
sem az ellenkező Atyafiaknak,
kik tanúságok szerént gonosz
életet követnek.

XLVII.

Elmélkedés.

AZ-is nékem leg-főlöttéb a'
Predikátorokban nem tet-
czet, hogy ők predikállások-
ban és beszéllésekben minde-
neftül azon vannak, hogy dor-
gálhassák és csufolhassák a' Ca-
tholicusokat, cæremoniajok-
ban, és a' Szent Szokások meg-
tartásában, azomban pedig a'
mik leg-nehezebbek az ő Val-
látokban, és egyedül szükséges-
sek az üdvösségre, azokat ép-
pen

pen el-halgattyák, úgy-mint
 hogy ők magok né igaz Papok,
 mivel nincsen nekik hatalmok
 arra; hogy az Oltári-Szent-
 ségben a' Krisztus igaz Testét
 és Vérére conficiálhassák, épít-
 hesék, arra sincsen hatalmok,
 hogy valami bűnös embert bű-
 neiből fel-oldozzanak, noha
 ezekben áll a' Papit tisztnek ha-
 talma. Es innét vagy on az,
 hogy a' nép igen igen meg csa-
 latkozzék, vélvén mind a' két
 szín alatt a' Krisztus igaz Testét,
 és Vérére lenni, és magához
 venni, noha pedig egy szín
 alatt sem veszi, mivel az ő
 Vacsorájok csak tiszta borból
 és kenyérből áll. Azt-is a'
 Predikátorok el-hitetik az e-
 gyügyű néppel, hogy ők sem-
 mit egyebet nem tanítanak,
 hanem

hanem csak azt, a' mit a' régi
 Sz. Atyák és eleinten az egélz
 Keresztyén Anyaszentegyház
 tartot és tanitot, noha pedig
 ez-is nagy hamisság, és magok-
 is észben veszik hamisságokat,
 mert nem tanítták Halgatoit-
 kat a' bűnöknek el-kerülésére,
 se a' bűnökért való peniten-
 tzia-tartásra, se nem intik és
 ősztöndözik azokat a' mi szerel-
 mes Meg-Váltónk tanítása és
 példája szerint a' jó cseleke-
 deteknek, a' tekéletes élet-
 nek el-követésére.

XLVIII.

Elmélkedés,

MIdőn a' Catholicusok kö-
 zöt voltam, meg tanu-
 lám tőlök, kik volnának az ő
 itéletek szerint lágy és hideg

Catholicusok, tudni-illik azok : kik az Istennek és az A-
nyaszentegyháznak parancso-
latit meg nem tartják, kik a'
jo cselekedeteket nem gyako-
rolják, a' Szent Gyonást ép-
pen el-mulattyák, a' templo-
mot rickán látogattyák, és
nem hogy bőjtölnének, hanem
inkább a' testi kívánságoknak
eleget tévén, torkig a' gonosz-
ságban hevernek. Ez után
fordítam elmémet az ellenke-
ző Atyafiakra, kik azokat di-
csirik, és igaz Evangelicusok-
nak tartják lenni, a' kik ugy
élnek, mint az Istentől el-sza-
kat, el-fajzot némelly Catho-
licusok. Mellyből helyessén
az jön-ki, hogy a' leg-gonoszb
és lágyob Catholicusok ollya-
nok, mint a' leg-job Evange-
licusok

licusok avagy Protestantefek.
Es azért én ama példa-beszéd
gyanánt elő-hozot mondasán,
mellyet valaha bizonyosnak
hallottam lenni, éppen meg
állapodám : ugy-mint a' leg-
roszszab Catholicusból leg job
Lutherános szokot lenni, a'
leg-roszszab Lutheránosból,
leg-job Calvinista, a' leg-rosz-
szab Calvinistából leg-job Ari-
anus, a' leg-roszszab Arianus-
ból leg-job Mahometanus, az
azTörök, Tatár.

XLIX.

Elmélkedés.

A' Romai Hitre valo meg-
térésemnek oka és indu-
latta volt a' többi közt az-is:
Hogy soha csak egyet sem hal-
haték, se nem olvashaték, ki a'

Romai Keresztyén Hittől elszakadván az ellenkező Atyafiaknak Vallásokra általment volna azért, hogy jobb és tekelletesb életet viseljen, hanem tellyeségesen csak azért, hogy szabad életet viselhessen, és a' tisztátalan testi érzékenségeknek tilalom nélkül eleget tehesen. A'nak okáért soha nem láttam, nem is halottam, és senki nem mutathat csak egyet is olly Szerzetes avagy Egyháziembert, ki a' Catholicusok Vallásáról az ellenkező Atyafiaknak Vallásokra általment volna, és annak első gongya's igyekezete a' feleségvétel, és a' testi kivánságoknak elkövetése nem lőtt volna. Ha pedig azokat megvisgálljuk, kik az ellenkező Atya-

Atyafiak Vallásáról a' Romai Hitre meg tértenek, ezben vehettyük melly derék, buzgó, aitato, és Isten-féltő emberekké válnak, úgy hogy sokan azok között búcsút vévén a' világtól, tellyeségesen az Isteni szolgálatra adgyák magokat, Mire nézve, igazán mondgya Sz. Máté. cap. 7. v. 17. *Minden jo fo jo gyümölcsöt terem, a' gonosz fo pedig gonosz gyümölcsöt terem.* De azon is igen igen csudálkozom vala én, hogy a' Sz. Írásban annyi sok világos textusok, versek, és tanuságok vannak, mellyek úgy szinte szükségesnek és halznosnak mondgyák lenni az Istenhez, felebarátunkhoz való szeretethez, a' Reménységet, az Isteni felelmet, Alamlírat, és a' több

Y s jossá-

joságos cselekedeteket, valamint szintén a' Hitet. Még-is az ellenkező Atyafiak az egy hitet taníttyák elégendőnek lenni az üdvösségnek el-nyerésére, noha ez sohult nincsen a' Sz. Irásban. Mert valamint a' Hitet szükségnek lenni bizonyíttya a' Sz. Irás: *Hitt Abraham az Istennek, és igazságra tulajdonított neki.* Másut ísmég: *a' te bited meggyógyított téged.* Ugy szin- te azon Szent Irás a' Remén- séget-is szükségesnek mongya lenni; úgy-mint: *Sok a' bűnös osterá, de az Urban bizót környül- vész az irgalmasság.* Plal. 31. 7. 10. Másut. *Es, te benned bízom Uram, meg ne szégyenül- lek örökké.* Másut. *A' Reménség pedig meg nem szégyenit.* Mivel- hogy Sz. János mongya 1. Joan. 3. 7.

3. 7. 3. *Minden a' kinke' remén- sége vagyon ő benne, meg szente- li magát.* A' Szeretetről-is ha- sonlo képpen szól a' Sz. Irás: *Luc. 7. 7. 47. Meg bocsáttatnak neki sok bűnei, mert igen szeret.* Es a' szeretet bé-födőzi a' bűnök sokaságát. 1. Pet. 4. 7. 8. A' parancsolatoknak-is meg tar- tasáruul azt mondgya: *Ha az életre bé-akar sz menni, tartsd- meg a' parancsolatokat.* A' jo cse- lekedetekről-is úgy szól azon Sz. Irás: *A' kik jót cseleke sznek az örök életre mennek.* A' peni- tentzia tartásról-is: *Nem de ha penitentiát nem tartatok, min- nyájan hasonlo képpen veszte- el.* Az irgalmasságról-is: *Prov. 26. 7. 6. Irgalmassággal és igaz- sággal fel-váltatik a' hamisság.* Az alamisnárul-is: *Az alamis-*

na minden bűnöl, a' haláltól meg
szabadít. Es másut : A' mivel
bévelkődők adyatok alamsinát,
és imé mindenek tiszták néktek.
Az ellenségek bocsánattyáru
pedig Sz. Lukács Evangelista
cap. 6. §. 37. illy bizonysgot
teszen : *Meg bocsátsatok, és meg
bocsáttatik néktek.* Es Sz. Máté
cap. 6. §. 14. *Mert ha meg bo-
csáttjátok az embereknek az ő bű-
nőket, meg bocsáttja néktek-is a'
ti mennyei Atyátok a' ti vétkeite-
ket.* Job tehát, és bizonyosb
igaz ítéletem szerént a' Catho-
licusoknak tudományát kö-
vetnem, a' kik taníttják u-
gyan a' Hitet szükségese-
lenni az üdvösségre, de a' Re-
ménséget, szeretetet, és más
jóágos cselekedeteket ki nem
rekesztik, hanem ezeket is a'
Hittel

Hittel együt szükségese-
mongyák lenni az üdvösségre.
Mert a' mint Sz. Pál taníttja :
a' Hit, Reménség, és szeretet,
ez a' három (szükséges az üd-
vösségre) és másut : *Ha minden
hitem léssen-is, úgy hogy a' hegye-
ket másuvá vigyem, szeretetem
pedig nem léssen, semmi vagyok.*
Ha pedig ez igaz, a' mint an-
nak-is kell lenni, tehát nem
igaz az, hogy a' hit maga egye-
dül elegendő legyen az üdvös-
ségre, és a' sem igaz, hogy
más féle jóágos cselekedetek
nem hasznosak az üdvösség-
re. Egy szóval a' sem igaz,
hogy a' mi jó cselekedetünk
mind vétkek legyenek, mert a'
vétkek nem hasznosak az üd-
vösségre, hanem inkább medi-
umok, az az eszközök az ö-
röké-való kárhozatra.

L.

Elmélkedés.

SOkakat az ellenkező Atyafiak közzűlt tudok; kik életben, noha meg altalkodottak, erősek, és kemények valának Vallásokban, mindaz által halálok orájára jutván, kívánczok meg halni a' Romai közönséges Keresztyén Hitbéli, és az emberek meg szollását, respectusát, mellytől egészen korokban viseltettek, Isten segitsége által meg győzvén, utollyára meg tértek. Ellenben pedig egy Romai Catholicust sem tudok, a' ki halála oráján kívánczot volna az ellenkező Atyafiak Vallásában meg halni, noha pedig bizonyosnak mongyák lenni, hogy a' keresztyén embernek lelke, halála

halála oráján sokkal jobban meg érti, és által láttya azokat, mellyek a' léleknek örök üdvösséget illetik, és arra szükségesséek. Annak okáért úgy akarván élni, a' mint meg halni, idején korán elvégezém magamban; hogy a' Romai Keresztyén Hitre álljak, mert valamint az embernek halála bizonyos, úgy szintén halálának orája bizonytalan. Es azért mind ezek után az is nekem a' meg téréfre nagy okúl és indulatúl vala, hogy a' Romai Catholicusok, kikkel az én meg térésemről gyakran tanácskoztam, ezt az asscuratíot, 's bizodalmat adtak, úgy-mint: Ha énnékem a' felvőtt Romai Hitért el-kellene kárhozni, ők magok készfzkek volnák.

volnának ítéletnek napján az
Itélő-Bironak öréttem meg fe-
lelni, és én helyettem, a vagy
én velem egyűt az öröké-va-
lo kárhozatra vettetni. Illyen
assicuratiot pedig és bizodal-
mat soha nem veheték, a'más
Vallásokon lévő Predikátorok.
tul, tudni-illik: Ha én az ő
Vallásokon élni és meg halni
akarnék. Mire nézve tellyes-
séggel el-hitetém magammal,
hogy a' Romai közönséges
Keresztyén Hitnek minden
kétség nélkül bátrab és bizo-
nyosb fundamentomi volná-
nak; hogy-sem az egyéb
ellenkező Vallások-
nak.

BE.

BE-FEJEZÉSE

Avagy

Az okoknak és indulatoknak
rövid sommája.

Mért kell a' Romai közön-
séges Keresztyén Hitet
választani, és minden egyéb
ellenkező mostani Vallásoknál
nagyobra bocsúlleni?

Ne véllyétek kedves Tár-
saim, és lelkem Barátim, hogy
én, vagy vakmerő képpen,
vagy valami világi jókra néz-
ve a'ti Vallásokat, mint hamis-
sat, csalárdot, és álnokot meg
vetvén a' Romai közönséges
Keresztyén Hitre tértem volna
meg, és azért hoznám, 's szám-
lálnám elő tinéktek meg téré-
semnek okait, és holdoltatá-
somnak indulattyait röviden

den somában; Hanem hogy én a' ti Vallálotokból (kit igazság ellen Evangeliuminak hittok) a' Romai Catholicusok hitére meg tértem, annak jeles okait akarom előtökben terjeszteni.

Első az, hogy ti Lutheránusok és Calvinisták Magyar-Országban egy Evangeliumi Statust, állapotot akartok tenni és állatni, a' mi nekem nyilvánosságosan lehetetlennek látszik lenni, mert ti a' hitnek ágazatiban ellenkező tudományt tartotok, és egymásnak külömb-féle tévelygéseket tulajdonítottok. Annak okáért meg nem foghattam én; mi-képpen a' ti egy-mással ellenkező vallástok egyezhetnék meg azon Evangeliummal? mivelhogy azok, a' mik egymással

egymással ellenkeznek, valami harmadikhoz egyenlők mindenkben nem lehetnek, a' mint diétállya és magával hozza az ép, és egészséges elmének okossága-is.

Második az, ugy-mint: Ha valamellyik e' két Vallás közzül meg egyezik az Evangeliummal? ennek olyan erősítő okot argumentomot kell lenék adni a' maga igaz voltáról, a' mellyel maga részére nem élhetne egyenlő képpen más vallás: olyan erősítő okot, argumentomot pedig sem a' Lutherános Vallás nem hozhat elő, a' Calvinisták Vallása ellen, sem a' Calvinista Vallás a' Lutheránusok ellen. Tehát nincsen semmi olyan ok és argumentom, miért kellene

lene egyiket a' másika előtt választani, avagy miért egyeznék meg egyik az Evangeliummal, és nem a' másik.

Harmadik az, hogy nem tudhattam okát, miért a' Lutheránusok nevezik magokat Evangelikusoknak, a' Calvinisták ujitott, reformaltatott vallásuaknak? és nem nevezik ugy magokat az Új-keresztyének-is, az Új Arianusok-is, avagy Unitariuszok? Mivel hogy sem egy, sem más rész nem hozhat elő olyan okot, olyan argumentumot nevezése mellett, mellyet ezek-is, ugy-mint az Új-keresztyének, Arianusok &c. magok mellett hasonló jussal elő-nem hozhatnának. Annak okáért a' Lutheránusoknak, és Calvinistáknak nincsen nagyobb

nagyob okok azokra az uj nevekre, hogy-sem az egyéb mostani Vallásoknak vagyon. Bizonyára tehát se a' Lutheránusok, nem mondathatnak Evangelikusoknak, se a' Calvinisták ujitott, reformaltatott Vallásuaknak.

Negyedik az, hogy tudtam én sokakat, kik a' Romai Keresztyén Hitben élven, és halván minden bizonnyal üdvözültek, a' mint ők magok-is az ellenkezők meg vallyák. És azért bátorságosb utat alkartam én választani az örök üdvösségre.

Ötödik az: Mert meg ismérémből-is a' Romai közönséges Hitnek igazságát, hogy az igaz Hit nélkül senki nem tétzhetik az Istennek, minden pedig

pedig az, a' ki üdvözl, tet-
szik az Istennek. Tehát a'
Rimai Hitnek, mivelhogy eb-
ben sokan üdvözültek, igaz-
nak és üdvösségesnek kell len-
ni.

Hatodik az, hogy a' Romai
Keresztyén Hit, mivel igaz és
üdvösséges, légyen, szükség az,
hogy minden egyéb ellenkező
Vallások hamisak legyenek,
mert az igaz Hitnek csak egy-
nek kell lenni, valamint az
igaz Isten csak egy magában.

Hetedik az, hogy a' Romai
Vallásban üdvözülhet az em-
ber, nem csak magok a' Catho-
licusok áthatatossan hiszik;
hanem az ellenkező Atyafiak-
is vallások szerént tanították.
Aztot pedig: Ha üdvözülhet-é
valami más Vallásban-is az
ember?

ember? csak magok az ellen-
kező Atyafiak jövendőlik és
mondgyák, hogy üdvözülhet;
mert a' Romai Catholicusok
tellyességgel tagadgyák. Az
pedig, a' mit két egy-mással
ellenkező rész vallása szerént
hiszen és tanít, sokkal igazab,
hogy-sem az, a' mit csak egy
rész alitt igaznak lenni, a'
masik pedig erőssen tagad.
Tehát okossan cselekedtem
én, hogy minden egyéb
vallásokat meg vetvén a' Ro-
mai Catholicusok Hitére ál-
lottam.

Nyolczadik az, hogy mi-
dön én erről az üdvösséges do-
logról tudakozódtam, és elein-
ten az Ecclesiában lévő régi Sz.
Atyáknak könyvöket, írások-
kat olvastá volna, nyilván meg-
értettem

érttettem, hogy csak egyedül
ők a' Romai Catholicu-
sok Hitét magasztallják, di-
csérik, és javallják, az egyéb
ellenkező vallásokat pedig
meg vetik és kárhoztatták.
Annak okáért fel-töttem ma-
gamban, hogy inkább fogom
követni az okos, és Szent em-
bereknek tanácsát és nyomdo-
kát, hogy sem valami más go-
nosz, kurta elméjű emberek-
nek tanácsok után el-indul-
ván, lelkem üdvösségét öröké
való veszedelemre ki-tegyem.

Kilenczedik az, hogy mind
azok a' Szentek, valakik vol-
tak Krisztus Urunk által fon-
daltatott Anyaszentegyháza-
nak kezdedétől fogva mind
mai napig, a' Romai Crtholi-
cusok Ecclesiájában voltak,
éltek, és holtak meg. Ti-

Tizedik az, hogy a' Romai
Vallás igaz voltának bizonyosá-
gáért sok ezer 's meg-ezer Mar-
tyrok örömeit véreket ki-ontot-
ták, és nagy rettenetes kínok
által halált is szenvedtek.

Tizen-eggyedik az, hogy
mind azok, valakik ez ellen a'
Romai Ecclesia ellen fel-támod-
ván pártot ütöttek, és ettől el-
szakadtak, ugymint: Arius, Ma-
hometes, Pelagius, Marcion,
Macedonius &c. követőikkel
együtt az öröké való tűzre ver-
tettek. Illyenek valának pedig
Luther Márton-is, Calvinus Já-
nos, és más több efféle mostani
eretnekségeknek Author és Indi-
tói. Nem akarám azért én maga-
mat, ezeket követvén, az örök
kárhozatnak veszedelmére ki-
tenni, mivelhogy nem láthatám
semmi okát, miért Pelagius és
Arius eretnekségeknek Inditói
legye-

legyenek, és nem a' Luther Márton Calvinus Jánosfal egygűt, kik hasonló képpen a' Romai Ecclesia ellen pártot űöttek.

Tizen-hetödik az, hogy a' Romai Hit egy volt Sz. Pál Hitével, a' mint maga az Apostol bizonyította a' Romaiakhoz irt levelenek első részében második versében. Miért tehát egyéb Híret Sz. Pál Hitenél kellett volna énné-
kem keresnem?

Tizen harmadik az; Hogy ha én a' Romai Híret nem választottam volna, soha az egyéb Vallásoknak választásában utolsó végezést lelkem nyugalalmára nem tehetnék, mert méltán kételkedném mindenkor, ennyi sokféle szakadályok közöttül melyik legyen igaz és üdvösleges Vallás?

Tizen-negyedik az, Hogy az új Vallásoknak tudományok nélküli hihetetlen ígéret, találmányo-

nyokat foglalnak magokban, melyek minden ép és okos elmével ellenkeznek, a' mint ki-tétczik világossan a' tizen-ötödik, hatodik, hetedik, és nyolczadik elmélkedésimből-is.

Tizen kilenczedik az, Hogy a' Romai Hittel ellenkező Vallások mind újjak, és olyanok kikerennek előtte 1517. esztendővel senki sem tartot, se-nem tanítot, se-nem követet, a' mint ki ki könnyen megértheti a' tizen-kilenczedik és huszadik elmélkedésimből.

Huszon-eggyedik az, Hogy mind ezek az új Vallások az előbbeni eretnekségekből (kiket már régen a' Romai Anyaszenregyház külömbűdőkben megátkozot és el-kárhoztatot vala) illetlenül öszve vannak huzva, vonva, tódozva.

Huszon-hatodik az, Hogy az
Z 2 egy

egy Romai Keresztyén Anyaszentegháznak illenek és tulajdonithatnak a' Krisztus igaz Ecclesiájának jelei, úgy-mint, hogy magában Egy, Szent, közönseges és Apostoli: Az egyéb új Vallásoknak pedig semmi képpen nem illenek.

Huszon-harmadik az, Hogy egyedül csak magára a' Romai Hitre tértek, és most-is térnek meg sok Bálványozó, pogány nemzetek, és nem az egyéb új Vallásokra.

Huszon-negyedik az, Hogy a' mostani új Vallásoknak Elő-járói, Elkezdői valami jellel avagy csuda-tétellel meg nem mutathatták, se meg nem próbálhatták, hogy őket Isten ő Szent Felsége küldötte volna az Anyaszentegháznak meg ujtására és reformálására.

Huszon-ötödik az, Hogy az

ellen-

ellenkező Vallásoknak Indítói, Elő-l-járói nem valának Sz. emberek, hanem inkább Szentség török, hitektől el-szakadtak, rágalmazók, átkozódók és a' testi kívánságoknak szemtelen követői.

Huszon-hatodik az, Hogy az új Vallásoknak Pásztori, Tanítói soha nem igyekeznek, se nem fáradsanak a' bálványozó Nemzeteknek az igaz Hitre való meg-térésekben, hanem csak a' lágy és gonosz életű Catholicusoknak hitekből való ki-térésekben.

Huszon-hetedik az, hogy a' Romai Anyaszentegházban sok személyek, mind férfiak, s' mind asszonyok közzül, nem gondolván nagy nemzetségekkel, melyből eredendők, se gazdagságokkal, mellyben uralkodók, magokat az Isteni szolgálatra adgyák, és egész életüket a' Krisztustal tanult szegénységben, az Angyal

tisztségben és szűzeségben végezik el. Az egyéb új Vallásokból pedig olyan csak egy sem méltoztatik a' Predikátorságnak státusát állapotját fel-venni, a' ki nagy familiából való, vagy nagy gazdagsággal bíró volna, úgy hogy a' nőtelenségre, tiszta, Angyal szűz életre ezek közül senki magát nem adgya, mivel el hitették magokkal, hogy menyetske nélkül és meleg ágy nélkül nehéz, sőt lehetetlen a' Kristus Evangéliomát predikállani. Mellyből nyilván való az, hogy ezeket a' szűkség viszi a' predikátorságra, és nem úgy, mint amazokat, kiket az egyistennek szeretete lelkek üdvössége, Kristus Urunk tanítása, és a' Hitnek igazsága vezérel a' szegény tiszta életre és Isteni szolgálatra.

Huszon-nyolczadik az, hogy a' nőtelenség és a' tiszta szűz élet, melly

melly mivelhogy Istennek kiváltsképpen való ajándéka legyen, soha egy Predikátornak sem adatik. A' Romai Anyaszentegyházban pedig annyi fok szerzetes férfiak, asszony állatok, és Egyházi rendben való személiek vannak, kik nem csak a' nőtelenséget, hanem a' szűzességet is Istennek kegyelme és malasztja által egész életük fottáig minden mocsok nélkül meg tartják.

Huszon-kilenczedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanitói, Authori, midőn argumentumokkal, bizonyítottakkal a' Catholicusok ellen viaskodnak, nagyobb részre afféle dolgokat oppugnálnak 's ostromolnak, mellyeket a' Romaiak nem ragadnak (ezt pedig csak azért cselekszik, hogy így azokat a' közösség előtt gyűlölségben véhefsék) aztot a' tudományt pedig, mellyet

lyet a' Catholicusok tartanak, csak alig érik meg, sőt igen meg sem merik érni.

Harminczadik az, hogy ugyan azon ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanítói inkább gyalázással, csúfolással, rágalmazással, és nyilván való hazugságokkal, a' Catholicusok ellen viaskodnak és ellenkeznek, hogy sem erős argumentokkal és bizonyításokkal.

Harmincz-eggyedik az, hogy a' Catholicusok midőn az ellenkező Atyafiak ellen viaskodnak olyan argumentumokat, bizonyságokat hoznak elő, mellyeket az ellenkezők vagy meg nem fejtnek, vagy mindgyárt más visszalkodásokra mennek, és más kérdésekre szaladnak, a' fel-tett argumentumnak pedig, kérdésnek meg fejtésére, végezetére semmi képpen nem akarnak menni.

Harmincz-kettődik az, hogy ezek az új Valláson lévők Sz. Írásnak

nak *Canonicus* könyveiből azokat ki rekesztik, el-hadgyák, mellyeket akarnak, és azokat, mellyeket ki nem rekesztenek-is, úgy fordíttyák és magyarázzák, a' mint tetszik, és a' mint kinek-kinek magával hozza az ő vékonykurta elméje, és tulajdon spirittusa. A' Catholicusok pedig nem úgy bánnak a' Sz. Írással, mert ezeknél egy a' számok a' *Canonicus* könyveknek, egy a' fordítások, egy az értelmek és magyarázattyok.

Harmincz-harmadik az, hogy az új Vallások, a' Hitnek ágazatiban, czikeleiben egymás közöt igen igen különböznének, azok-is, a' kik egy Valláson vannak, és egy név alatt foglaltatnak, sőt még a' *Catechismus*okban-is, mellyekben magyarázzák a' Hitnek dolgait és fundamentumait a' gyermekeknek.

Harmincz-negyedik az, hogy

ő magok az Augusztai Confeffiok, mellyeket Vallások fundamentóminak tartanak a' Lutheránosok, leg főképpen egymás közöt különböznék, és az első eredendő Augusztai Confeffioval éppen ellenkeznek.

Harmincz-ötödik az, hogy ezek az új Vallások szabad és tárgos utat nyitnak minden-némű testi kívánságoknak és gyönyörűségeknek elkövetésére, noha Krisztus nekünk tanítása által szoros és keskeny utat mutatott a' mennyet dicsőörségnek elnyerésére.

Harmincz-hatodik az, hogy az új Vallásoknak Pásztori, és Tanítóia' Szent Írásban sok helyen textusokat, verseket elhagynak, némelleyeket hozzá-adnak, és azokat a' magok agyok és rövid értelmek szerént magyarázzák, némelleyeket pedig elváltoztat-

toztatnak, és meg hamisítanak, a' mint ezeket mind meg láthatni harmincz-hatodik elmélkedésben.

Harmincz-hetedik az, hogy mind azok a' Vallások, mellyek a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkeznek, nem kezdetek, és nem fondáltattak a' Krisztustól, tudományoknak is és Pásztorinak nincsen az Apostolok idejétől fogva mind eddig egy-más után való successiojok, 's követések.

Harmincz-nyolczadik az, hogy ezeknek a' Vallásoknak Doctori a' Szent Írásnak magyarázásában egymás közöt különböznék és ellenkeznek, a' mint világossan ki-terctzik harmincz-nyolczadik, kilenczedik, és negyvenedik elmélkedésimből.

Negyven-eggyedik az, hogy a' Keresztyénségben Krisztus Urunk születésétől fogva mind eddig csak maga vala a' Romai kő-

zónságes Anyaszentegyház minden fogyatkozás és változás nélkül. A' mit mind a' historiák, mind a' régi dolgok és irások meg mutatna és bizonyítanak.

Negyven kettődik az, hogy a' Romai Anyaszentegyháznak kezdetétől fogva mind eddig, noha számlálhatatlan sok viaskodása volt a' pogány és Keresztyén vérszopó Tirannusokkal, és az Eretnekségekkel, mindazáltal gyarapodott inkább; hogy sem fogyatkozott a' kegyetlenségek között a' Romai Hit; úgy hogy soha magok az Ujítok sem adhatták idejét és módgyát leg kifibben is hanyatlásának, vagy Hit újításának, és a' minde koráig az Isten gond-viselése meg-örizte minden fogyatkozás és változás nélkül, bizonyosan hiszszük, hogy ez után is ígérete szerint megtartja. Holot ez ellen régén a'

gen a' mostani Pártolkodásoknál sokkal gyökeresb, hatalmasb tévelygések támadtak, de ugyan valaminth kezdődtek, úgy szinté el-ozslottak és füstbe mentek.

Negyven-harmadik az, hogy az ellenkező Atyafiaknál nincsen semmi élere le írva a' Szenteknek, nincsen affele lelki tudomány, melly volna, és tractálna a' keresztyén embernek tevélettségéről, a' joságos cselekedeteknek gyakorlásáról, nincsen olyan is, a' melly írva volna az Isteni parancsolatoknak megtartásáról, hanem mindenek azok az ő irások szerint, miket a' felhomlott és meg rontatott természetnek kívánsági és érzékenségi magokkal hoznak, szabadon engedtetnek.

Negyven-negyedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak gyüle-

kezetek, még azok-is, kikben a' mostani új Vallások koholtattak, semmiképpen nem hasonlítottatnak akár tudományra nézve, akár külömb-féle nemzeteknek fokaására nézve, a' Romai Anyaszentegyháznak közönséges gyűlekezetihez, és azokhoz a' Szent életű Doctorokhoz és Atyákhoz, kik azokban jelen voltak.

Negyven-ötödik az, hogy az ellenkező Vallásoknak Eredeti, fundamentomi illetlenek, és alkalmatlanok, a' jó és igaz keresztyén lelki ismertetnek formálására, és ki-abrázolására.

Negyven-harodik az, hogy az új Vallásoknak Predikátori predikálásokban csak azokat a' dolgokat hozzák elő, mellyek a' Romai Catholicusoknak gyaláztatásokra, meg utáltatásokra vannak, azokat pedig, mellyek az ő Vallások szerént igen nagy's nehéz

's nehéz dolgok, mert sok lelkeknek üdvösségeket vagy veszedelmeket illetik, tellyeséggel elhalgatták.

Negyven-hetedik az, hogy azok, kik a' Catholicusok között tartatnak és ítéltetnek leggonoszabbnak, az ellenkező Atyafiak között ítéltetnek legjobbaknak és igaz keresztyén életűeknek.

Negyven-nyolczadik az, hogy valakik a' Romai Hittől elszakadván a' mostani ellenkező Vallásokra által mennek, nem azért cselekedezik, hogy jobbakká legyenek, hanem azért hogy szabadon a' testi érzékenységek szerént élhessenek.

Negyven-kilenczedik az, hogy noha sok világos bizonyságok legyenek a' Sz. Írásban, mellyek a' Reménységet, Szeretetet, Penitenzia tartást, Alámissázkodást, és más több efféle jószágos cseleke-

cselekedeteket szintén úgy hasznossáknak és szükségesséknak mongyák lenni az örök életnek elnyerésére, valamint önnön magát a' Hitet, még is ezeket mind megvetvén a' mostani Ujítók, csak az egy Hitet tartják és taníttyák elégségesnek lenni az üdvösségre.

Eötvenedik az, hogy fok erős, kemény, meg általkodott Eretnekek is gyakran kivánczoznak meg halni a' Romai Hitben, a' mint fokban megtervén meg is halnak. A' Catholicusok között pedig, senki sem találtaik olyan, ki a' Romai Hiten kívül, valami más új Vallásban kivánczoznék meg halni.

Ezek után teszem aztot a' mit mindenkori igen igen uráltam, és soha sem tertzét az új Vallásoknak Predikátoriban, kik midőn csudálatos képpen dicsérik és magasztalják Krisztusnak érdemir,
és a'

és a' mi bűneinkért való elég-tétel, életének pedig követését eleikben Halgatoiknak se nem teszik, se nem javallják, sőt inkább minden jora való igyekezetet megfojtanak ő bennük, és mint egy nékik utat nitnak, és okot adnak a' továbbra való gonoszságra. Mert igazán tanításokbul az jön ki: mint ha mondanák, hogy a' bűnőktől senki ne irtózzék, a' penitentzia tartásrul semmit ne szorgalmatoskodgyék, a' jó cselekedeteknek gyakorlásarul mint haszontalan dolgokrul, sőt merő vétekekrul ne gondolkozzék, mivel hogy már a' Krisztus Jesus az ő Szent halálával mi érettünk eleggetőt, és Mennyeknek-Országát nekünk meg érdemlette, annak okáért nem kell már nekünk egyéb képpen fáradoznunk, hanem csak ezeket erős hittel hinnunk. Melly Istentelen tanítás sze-

szerént Kristus Urunk keserves
 kin szenvedése, halála, és e-
 lég-tétele, a' szabad gonosz élet
 alkalmatosságának okoztatik és
 tulajdonittatik lenni. Holott a'
 Romai igaz Hitnek Predikátori,
 Doctori nem így tanítanak, kik-
 nek oktatása, és tudománya ez,
 hogy tudni-illik Kristus Urunk-
 nak keserves halála, és kin szen-
 vedése elégséges legyen ugyan
 magában az egész emberi nem-
 zetnek bűneiért, sőt hogy éppen
 véghetetlen jutalmat érdemel-
 lyen, mindazáltal a' miszerelmes
 meg Váltónk úgy akara nekünk
 Szent halálának gyümölcsével
 használni, hogy mi-is az ő jo
 cselekedetit követvén, szenvedé-
 sének érdemével együtt munkál-
 kodgyunk és fáradozzunk. Mi-
 velhogy Kristus Urunk el-jöve-
 lének erre a' világra két oka és
 vége volt, első az, hogy bűne-
 inkért

inkért eleget tenne, és örök kár-
 hozattul minket meg mentene.
 A' másik pedig az, hogy nekünk
 minden jószágos cselekedetekben
 teljéletes példát adna, és a'val az
 ő követésére minnyájunkat ve-
 zérlene és vonzana. Melly két
 véget's okot önnön maga Kristus
 világosan ezekkel a' szó kal lát-
 czatik meg mutatni: *Példát ad-
 tam néktek, hogy a' mint én csele-
 kedtem, ti is úgy cselekedgyetek.*
 Joan. 13. §. 15. Es Szent Má-
 ténál cap. 11. §. 29. *Tanúlljatok
 rólem, mert szelid vagyok, és alá-
 zatos szívű.* Es Szent Péter első
 levelének második részében: *A'
 Kristus szenvedet éretünk, néktek
 példát hagyván, hogy az ő nyom-
 dokit kövessétek.*

En it márti hozzátok fordítom
 beszédemet valaha Vallásomban
 lévő Társaim, és most is nekem
 szerelmes Barátim, kedves Atyám-
 nak

nak és hazámnak Fiai, tikteket az egy élő Istenre kényszerítlek, és kérlek a' Krisztus Jესus őt mély-séges tebejért, az ő drágalátos vérének érettetek való ki ontá-sáért, és a' ti lelketeknek örök üdvösségéért. Ne hadgyátok-el Meny-Országának igaz 's bizo-nyos urtyát a' bizontalanért, Ju-ratsátok eszetekben a' ti Eleitekér, és a' nemzetségekből való első Keresztyéneket, mellyik Hitre tértek voltak meg a' vak-merő Pogányságnak letétségéből. Tu-dakozzátok meg a' Szentekről, ki-ket ti is azoknak tartotok, mel-lyik Hitben éltek, mellyik Hit által jutottak az örökké való bol-dogságra. Es így az én meg té-résemnek okait, indulatit meg érthetitek, mellyeket arra a' végre ebben a' könyvecskében is igaz tiszta szeretettől adok előtökben. Annak okáért ílmég kérlek ben-neteket,

neteket, térjete meg az igaz ré-gi Hitre, az első Keresztyén Ma-gyaroknak Hitére, kövessétek út-tyára a' régi Atyáknak, a' Szen-teknek nyomdokin járjatok a' szerént a' Vallás szerént, melly ennyi fok száz esztendeig éppen egész tudományában meg mara-dot, kinek igazsága számtalan fok Martyromoknak vérek ki-ontásával meg erősfittetett, a' régi Szent Atyák mélséges tu-dományával oltalmaztatott, és kinek-kinek javaltatott, egy szo-val, mellyen Krisztus ígérete sze-rént még a' pokol kapui is erőt nem vehetnek. Tudgyátok az-tor, hogy kinek kinek közzüle-tek egy lelke vagyon, kérlek a-zért szemetek előtt légyen annak üdvössége. *Mert mit használ az embernek ha az egész világot el-nyeri is, lelkének pedig kárát val-lyá? avagy micsoda váltáságot ad ember*

ember a' lelkéért? Ah kedves keresztényeim! Szerelmes Magyar Nemzetim! mivel csak egy lelkünk vagy, ennek ennek örök boldogságául it tinektek irok és szollok, hogy annak igaz uttyát megismérvén, valaha arra eljussatok, mert az örök boldogság, az örök élet és üdvösség az igaz Hit nélkül el-nem nyeretik. Annak okáért valaki Istenéhez akar járulni, és az ő igaz bizteleri 's szolgálattya által üdvösséget kíván nyerni, szükség annak; hogy az igaz Hitre álljon, melly nem lehet több, hanem csak egy, és nem egyéb, hanem a' Romai községes Keresztény Hit. Erre tehát a' Hitre minden más tértvázó Vallásokot el-hagyván járuljatok, ennek tudománya szerint, regulai szerént életeteket rendellyétek, ennek egyedül felvételében engemet követsetek.

Kérem

Kérem az Atya Mindenható Ur Istent, a' közben járo Jესus Krisztus érdemeért, adgyon Sz. lelkét minékünk, és adgya azt a' Szent malasztot, hogy az igaz Hit által minnyájon az öröké való boldogságra juthassunk.

Minden plántálás, melyet az én Mennyei Atyám nem plántált többől ki szaggattatik. Matt. 15. 13.

V E G E.

Errata Correc̃ta.

*Pag. 2. lin. 6. idejétől, idejéről. pag. 8.
lin 1. ci-fogyást, el-fogyást. p. 10. l. 1.
Cocumenium, Oocumenicum. p. 12. l.
13. Augusai, Augustai. p. 22. & aliás
fr quenter innend, innen l. innét. l. 6.
& aliás frequenter edgyik, eggyik. p. 24.
l. 5. külömségek, külömbiségek. p. 27.
l. 6. kell, koll-é. p. 35. l. 15. lelegyen,
legyen. p. 36. l. 19. mind, mint. p. 39. l.
19. életnek, életnek. p. 40. l. 7. nevesz-
tettet, nevezettetik. p. 44. l. 24. vegye-
tek, vegyének. p. 45. l. 11. valakinek,
valakiknek. p. 47. l. 1. régóltától-fogva,
régől-fogva. l. 9. és, az. p. 50. l.
1. titeket, haddel. l. 6. kélelke-
sekből, kételkedésekből. p. 51. l. 1. és
beszédek, beszédek. p. 52. l. 8. val-
lások, vállások. p. 55. l. 9. untatla-
lak, untatlak. p. 58. l. 9. kérelkedésim-
tól, kételkedésimtől. l. 24. Hite-
ket Hiteket. p. 61. l. 21. magadi-mar,
magad imar. p. 63. l. 21. a-ma, a'maiga,
p. 64. & alibi eleinte, elejénten. p. 64. l. 11
ama, arra. l. 18. roskadna, roshadna.
p. 65. l. 11. patvaroskodás, patvarkodá-
l. 10. por-patvarra, pör-patvarra.
p. 69. l. 6. Iften-illető, Iftent-illető,
l. 11. távoztani, távoztatni. p. 70.
l. 1. el-int, elejénten. p. 71. l. 6. pro-
positio,*

positio, propositiot. p. 77. l. 13. vitén-
ének a', vitettenek. p. 82. l. 2. mellyet
mellyeket. p. 89. l. 7. ez, ez az. l. 8.
ollyast, ollyat. p. 96. l. 5. érdemlenek,
érdemlenének. p. 98. l. 1. szereznek,
szereznének. p. 106. l. 21. állapotait,
allapottyait. p. 116. l. 22. fegethetnek.
fegethetetnek. p. 119. l. 8. Oltárara,
Oltáranal. p. 122. l. 3. segességgel, se-
gétsséggel. p. 123. l. 14. mellyeketezen
a' világon való büntetősi, badd-el. p.
136. l. 3. akarattyokból akarattyokból.
l. 13. cselekedgyék, cselekedgyen.
p. 137. l. 15. cselekedettet, cselekedeten.
p. 142. l. 5. keszédek, beszédek. p. 144.
l. 13. hid. elé, hidd-elő. p. 160. l. 15. en-
nehany, egynehany. p. 167. l. 10. gyúcsa,
gyúcsa. p. 168. l. 10. foganatoslak, fo-
ganatoslak. p. 170. l. 3. Calvina, Kálvi-
nista. p. 271. ezezerjek, czégérjek. l. 21.
résztől, részből. p. 174. l. 7. ellen-
hező, ellenkező. p. 175. l. 2. hadar, ha-
bar. p. 180. l. 19. keresyenek, keresz-
tyéneknek. p. 185. l. 2. Hitet, Hit. p.
186. l. 3. Gyülekezetben Gyülekeze-
tésben. p. 188. l. 11. felőle felőle. p. 190.
l. 10. vallast, vallásokat. p. 213. l. 21.
hoszhas, hozhas. p. 221. l. 15. ideig,
idejeig. p. 230. l. 18. szomjúhosztak,
szomjuhosztak. p. 236. l. 3. lútható, lát-
ható

ható. p. 241. l. 5. hiszünk, hiszük. p.
 244. l. 2. dolog, dolga. p. 246. l. 4. italt
 kívánok, italul kívánom. *Ib* l. 17. te-
 stedde, testedé. p. 253. l. 7. Emphremból,
 Ephremből. p. 255. l. 2. el-nagyok, el-
 hagyok. p. 256. l. 17. retzik, tetzik. p. 263.
 l. 16. erő, érő. p. 270. l. 13. torkollya, tor-
 kolója. p. 290. l. 19. véti, veti magát. p.
 301. l. 22. leñi, mutattyák leñi. p. 306. l.
 21. könyve-is könyvei-is. p. 312. l. 2. al-
 kutom alkotom. p. 313. l. 13. ele, elő,
 p. 315. l. 14. Papságnak, Pápaságnak,
 p. 322. l. 5. Marcion, Marcion. *Ib* l. 10.
 viaskogaloknak, viaskodásoknak. p.
 328. l. 4. foká tanakodtak, fokáig ta-
 náskodtak. p. 333. l. 10. végezefitül,
 végezefitül. p. 335. l. 15. karhoztatták,
 karhoztattak. *Ib* l. 17. lobbantya,
 lobbantya. p. 336. l. 20. az, azt. *Ib*.
 l. 15. dolgozkoskakban, dolgozkak-
 ban. p. 351. l. 9. elő, elő. *Ibid* l. 10.
 huzhassák, huzhassanak Cálvinisták.
 p. 370. l. 4. felteven, feltevé. p. 273 l. 8.
 ne, nem. pag. 375. l. 373. mind a' Vallás,
 mind az a' Vallás. p. 376. l. 14. ő magok,
 ők magok p. 387. l. 22 ki nehéz, ui nehé-
 p. 402. l. 2. kerdenem kezdeném. pag. 403.
 l. 21. első, ejtő p. 404. lin. 16. teven, te-
 vém. p. 42. l. 21. etre, erre. p. 313. l. 3. egy,

egy. pag. 414. l. 9. egyaran, egyaránt. pag.
 415. l. 20. jóság, jósággal. p. 416. l. 11.
 tovaba, továbbra. p. 418. l. 16. mondot-
 ta, mondhatta magát. pag. 419. lin. 19.
 mellyekből, mellyből. pag. 422. lin.
 4 monda monda. pag. 424. l. 3. fokkan,
 fokkal. pag. 424. l. 12. csak mind, csak
 nem mind. pag. 426. lin. 1. Ezekutan,
 ezek után elmélkedtem. pag. 426. l. 6.
 jelekrül jelekbül. pag. 427. lin. 4. igaz,
 egész. *Ibid* lin. 22. lettek, lettek vol-
 na. pag. 429. l. 8. forditam, fordítám.
 pag. 431. lin. 22. Csak, Csech Muska.
 pag. 433. lin. 6. el-hagyak, el-hagyák.
 pag. 433. lin. 13. állanak, állának. *Ibid*.
 lin. 23. kapcsolkoznak, kapcsolkodnak.
 p. 436 l. 16. mutatott a' nagyob jelet, mu-
 tatott nagyob jelet. pag. 437. l. 15. Isten,
 Isteni. pag. 438. lin. 17. effetek, esvén.
 pag. 444. lin. 15. követne, követnék. p.
 447. l. 8. igaz, egész. p. 456. l. 20. kiki, ha-
 nem kiki. p. 478. l. 11. öleben, öleben.
 p. 482. l. 8. vétkeknek, vétkeknek. p. 485.
 l. 3. igazságnak igazságnak.

